

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ORTAÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ÖĞRETMENLİĞİ
YÜKSEK LİSANS TEZİ

SUAT DERVİŞ'İN HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE
ESERLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

103785

Hazırlayan
Oya KÖRPE

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Hüseyin TUNCER

İZMİR, 2001

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Suat Derviş’in Hayatı, Edebî Kişiliği ve Eserleri Üzerine Bir İnceleme” adlı çalışmamın, tarafımdan, bilimsel ahlâk ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

21 / 12 / 2001

Oya KÖRPE

TUTANAK

Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünün .01./.08./ 2001 tarih ve.....10.....sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin..19...maddesine göre Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Oya KÖRPE'nin "Suat Derviş'in Hayatı, Edebî Kişiliği ve Eserleri Üzerine Bir İnceleme" konulu tezi incelenmiş ve aday ..11./.01./ 2002 tarihinde, saat...15.00... 'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra...90...dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından jüri üyelerince sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezinbaşarılı.... olduğuna oy...birlikte..... ile karar verildi.

BAŞKAN

Doc. Dr. İhan GENÇ

(Signature)

ÜYE

Y. Doc. Dr. Hüseyin TUNCER

(Signature)

ÜYE

Y. Doc. Dr. Sabahattin ÇAĞIN

(Signature)

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DÖKÜMANTASYON MERKEZİ
TEZ VERİ FORMU

Tez No: Konu Kodu: Üniv. Kodu:

* Not: Bu bölüm merkezimiz tarafından doldurulacaktır.

Tezin Yazarının

Soyadı: KÖRPE Adı: Oya

Tezin Türkçe Adı: SUAT DERVİŞ'İN HAYATI, EDEBİ KİŞİLİĞİ VE
ESERLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Tezin Yabancı Dildeki Adı: A Study on Suat Derviş's Literary, Personality,
Life and Works.

Tezin Yapıldığı

Üniversite: DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ Enstitü: Eğitim Bilimleri Yıl: 2001

Diğer Kuruluşlar:

1. Yüksek Lisans	☒	Dili	: Türkçe
2. Doktora	☐	Sayfa Sayısı	: 180
3. Tıpta Uzmanlık	☐	Referans Sayısı	:
4. Sanatta Yeterlilik	☐		

Tez Danışmanlarının

Ünvanı Adı Soyadı :Yrd. Doç. Dr.Hüseyin TUNCER

Ünvanı Adı Soyadı :

Türkçe Anahtar Kelimeler:

- 1- Toplumcu gerçekçi
- 2- Kadın yazar
- 3- Sosyalist
- 4- Gazeteci
- 5- Yeni Edebiyat Gazetesi

İngilizce Anahtar Kelimeler:

- 1- Socialist realist
- 2- Woman writer
- 3- Socialist
- 4- Journalist
- 5- New Literature Newspaper

Tarih: 21. 12. 2001

İmza:

- TEZİMDEN FOTOKOPİ YAPILMASINA İZİN VERİYORUM.
 TEZİMDEN DİP NOT GÖSTERİLMEK ŞARTIYLA BİR BÖLÜMÜN FOTOKOPİSİ ALINABİLİR.
 KAYNAK GÖSTERİLMEK ŞARTIYLA TEZİMİN TAMAMININ FOTOKOPİSİ ALINABİLİR.

ÖZET

Bu çalışmada, bir yazar ve gazeteci olarak gerek yurtiçi, gerek yurt dışında pek çok eser vermiş, ancak ne yazık ki hep unutturulmaya çalışılmış kadın sanatçımız Suat Derviş'in Osmanlı'nın son yıllarında başlayıp 1972 yılında biten yaşam öyküsü, edebî şahsiyeti, eserleri gün ışığına çıkarılmaya çalışılmıştır.

1905 yılında doğan Suat Derviş, Darülfünun hocalarından Prof. Dr. İsmail Derviş'in kızı, Reşat Fuat Baraner'in eşi'dir. Özel öğrenim görmüş, Berlin Konservatuarı ve Edebiyat Fakültesi'nde okumuştur. 1932'de yurda dönünce İstanbul gazetelerinde yazılar yazmıştır. 1940-1941 yılları arasında "Yeni Edebiyat" adlı on beş günlük sanat-edebiyat gazetesini çıkarmıştır. Eşi Reşat Fuat Baraner siyasal nedenlerle tutuklanınca 1953-1963 yılları arasında Fransa'da yaşamıştır. Türkiye'ye dönünce romanlarının basımıyla uğraşmış, Devrimci Kadınlar Birliği'nin kuruluşuna katılmıştır.

Edebiyata "Hezeyan" adlı mensur şiiriyle giren Suat Derviş, "İkdam" gazetesinde 1926 yılında kadın sayfası düzenleyen ilk yazar olmuştur. Berlin'de Alman gazetelerinde fıkra, makale ve öyküler yazmış, İstanbul'a döndükten sonra romancı olarak ünlenmiştir. "Yeni Edebiyat"taki yazıları ve eleştirileriyle toplumcu edebiyatın gelişmesine katkıda bulunmakla kalmamış, romanlarıyla da gerçekçi edebiyatın öncülerinden olmuştur. Kitap olarak basılan, yabancı dillere de çevrilen yapıtları dışında birçok romanı gazetelerde tefrika hâlinde kalmıştır.

Suat Derviş, toplumcu gerçekçi bir yazar olarak romanları, hikâyeleri, fıkraları, sosyal konulardaki röportajlarıyla genç kuşaklarca tanınması gereken – aydın – bir sanatçısıdır.

SUMMARY

In this study, Suat Derviş who had many works in the country and out of country as a writer and as a journalist, whose life had tried to be forgotten and life story began in the last years of Ottoman and ended in 1972, also her personality and works was tried to come to light.

Mrs. Suat Derviş, who was born in 1905 and was a professor as Darülfünun, was Professor İsmail Derviş's daughter and Reşat Fuat Baraner's wife. She had a private education, attended Berlin conservatory and Literature Faculty. When she came back to Turkey in 1932, she wrote for many newspapers in İstanbul, in 1940 and 1941, she published a literature newspaper called "Yeni Edebiyat" (New Literature). Her husband was arrested because of political reasons, and she had to live in France between 1953 and 1963. When she returned back, she dealt with the publication of her novels and contributed the establishment of "Devrimci Kadınlar Birliği" (The Association of Revolutionist Women)

Suat Derviş, who started her literature life with her poem "Hezeyan" (Delirium) written in prose, is the first woman to prepare a page for women for a newspaper called "İkdam" in 1926. She wrote short features, articles and stories for German newspapers and became popular with her novels when she came back to Turkey. She not only contributed the development of social literature with her articles and critics in "Yeni Edebiyat", but also had a role as an innovator for realistic literature with her novels. Beside her novels, published and translated into other languages, many of her novels could only take place as serials in newspapers.

Suat Derviş, as a socialist, realist writer with her novels, stories, short features and interviews on social subjects, is an intellectual artist who has to be known by new generations.

ÖNSÖZ

Suat Derviş, önemli bir kadın yazarımızdır. Gerek edebiyatçı, gerek gazeteci, gerekse politikacı olarak “kadın” kimliğini üzerine basa basa belirtmiş bir kişiliktir. Bu yüzden çok çeşitli alanların içinde bulunmasına, çok işler yapmasına karşın, onun yaşamı ve çalışmalarıyla ilgili çok az bilgi, belge, inceleme vardır. Bu tez, Suat Derviş’in yazar ve gazeteci kimliğini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır.

Türkiye’de kadın edebiyatçılarımızla ilgili çok fazla çalışma yoktur. Bu yüzden keşfedilecek çok şey vardır. Bir edebî eserin ortaya çıkmasına sebep olan yazarıdır. Eserin tahlil edilebilmesi için, yazarın hayatının, şahsiyetinin, yetiştiği çevrenin bilinmesi gerekir. Bu nedenle biyografiler önemlidir. Biyografi yazarının karşılaştığı sorunlar bir tarihçinin karşılaştığı sorunlardan farklı değildir.

Suat Derviş, çevresindekilerin pek görmeye alışkın olmadığı bir kadındır. Kültürlüdür, görgülüdür. Sosyalizme inanır; fakat aynı zamanda bir aristokrat ve bir Osmanlı hanımefendisidir. Üniversite eğitimi almış ve ailesi tarafından Avrupa’ya gönderilmiştir. Suat Derviş’in aldığı bu eğitim, onun gelecekteki başarısının bir anahtarı olmuştur.

Suat Derviş’in 1905’ten 1972’ye kadar mücadelelerle ve yazmayla geçen hayatı, Türkiye’deki bir çok döneme ışık tutabilir. Fakat genelleme yapmak zordur; çünkü Suat Derviş’in hayatı pek çok yönden genel çizgilerin dışındadır.

Çalışmamızda Suat Derviş’in hayatını, edebî şahsiyetini, eserlerini bir bütün olarak incelemeye çalışmış olmamıza karşın, yurt dışındaki çalışmalarını inceleme imkânı ve fırsatını bulamadık. Bundan dolayı bu araştırma, Suat Derviş’in Türkiye’de yaşadığı dönemi ve çalışmalarını kapsamaktadır. Yazarın hayat hikâyesini, eserlerini, gazete ve dergi yazılarını tam olarak ve doğru biçimde verebilmek için, yazılarının çıktığı, İzmir, Ankara ve İstanbul kütüphanelerindeki gazete ve dergi koleksiyonlarını taradık. Yazarın çeviri öykülerinde, kimlerden çevrildiği belirtilmediği için, çoğu çeviri öykülerinde, isim belirtilememiştir.

Dört bölümden meydana gelen araştırmanın ilk bölümünde, yazarın ailesi, yetiştiği çevre, eğitim durumu, yurtdışı yılları, Türkiye’ye dönüşü ve son yılları, sanat anlayışı, romancılığı, hikâyeciliği ve gazeteciliği anlatılmıştır.

İkinci bölümde, yazarın kitap ve tefrika hâlindeki olan romanları, kitap hâlinde basılan hikâyeleri, gazete ve dergilerdeki hikâyeleri, çevirileri, diğer çalışmaları, tamamlanıp tamamlanmadığı bilinmeyen kitapları, kaynaklarda adı geçen, fakat görülemeyen eserleri ele alınmış, romanları ve hikâyeleri incelenmiş eserlerindeki dil ve üslûp üzerinde durulmuştur.

Üçüncü bölümde, tematik çalışma yapılmış, Suat Derviş'in eserlerindeki aşk ve sevgi, kadın ve annelik, ölüm, korku, mutluluk, mahpusluk ve hürriyet, maddî aşk ve para, yaşlılık ve yalnızlık duygusu, hayat ve isyan, işçi sorunları gibi konular ele alınmıştır.

Dördüncü bölüm, sonuç ve değerlendirme kısmında elde edebildiğimiz bütün sonuçlar özetlenerek anlatılmıştır. Bibliyografya bölümü ise, üç kısımdan meydana gelmektedir. İlk kısımda yazarın kendi eserlerinin bibliyografyası, ikinci kısımda gazete ve dergi yazıları, üçüncü kısımda çalışmamızda yararlandığımız kaynaklar yer almaktadır.

Bu çalışmam sırasında beni sabır ve dikkatle takip eden hocam, sayın Yrd.Doç.Dr. Hüseyin TUNCER'e teşekkürü bir borç bilirim.

Oya KÖRPE

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	6
I. HAYATI	6
A. AİLESİ	6
B. YETİŞTİĞİ ÇEVRE	9
C. EĞİTİM DURUMU	11
D. YURTDIŞI YILLARI	13
E. TÜRKİYE'YE DÖNÜŞÜ VE SON YILLARI	14
II. EDEBİ KİŞİLİĞİ	17
A. SANAT ANLAYIŞI	17
B. ROMANCILIĞI	22
C. HİKÂyecİLİĞİ	24
D. GAZETECİLİĞİ	26
a. Türkiye'de Gazetecilikte İlk Başarısı	26
b. Almanya'daki Gazetecilik Deneyimi ve Çalıştığı Gazeteler	27
c. Suat Derviş Babıâli'de	28
d. Yeni Edebiyat Gazetesi	31
İKİNCİ BÖLÜM	34
I. ESERLERİ	34
A. Kitap Hâlinde Basılan Romanları	34
B. Tefrika Hâlinde Olan Romanları	35
C. Kitap Hâlinde Basılan Hikâyeleri	36
D. Gazete ve Dergilerdeki Hikâyeleri	37
E. Çevirileri	48
F. Diğer Çalışmaları	48
G. Tamamlanıp Tamamlanmadığı Bilinmeyen Kitapları	50
H. Kaynaklarda Adı Geçen Fakat Görtülemeyen Eserler	51

	Sayfa No
II. ESERLERİNİN İNCELENMESİ	52
A. ROMANLARI	52
1. KARA KİTAP	52
a. Eserin Künyesi	52
b. Ana Çizgileriyle Vak'a	52
c. Şahıslar	53
d. Zaman	53
e. Mekân	54
f. Değerlendirme	55
2. NE BİR SES NE BİR NEFES	56
a. Eserin Künyesi	56
b. Ana Çizgileriyle Vak'a	56
c. Şahıslar	57
d. Zaman	57
e. Mekân	58
f. Değerlendirme	59
3. HİÇBİRİ	60
a. Eserin Künyesi	60
b. Ana Çizgileriyle Vak'a	60
c. Şahıslar	61
d. Zaman	62
e. Mekân	63
f. Değerlendirme	65
4. BUHRAN GECESİ	66
a. Eserin Künyesi	66
b. Ana Çizgileriyle Vak'a	66
c. Şahıslar	67
d. Zaman	67
e. Mekân	68
f. Değerlendirme	69
5. FATMA'NIN GÜNAHI	70
a. Eserin Künyesi	70
b. Ana Çizgileriyle Vak'a	70
c. Şahıslar	71
d. Zaman	72
e. Mekân	72
f. Değerlendirme	73

	Sayfa No
6. GÖNÜL GİBİ	74
a. Eserin Künyesi	74
b. Ana Çizgileriyle Vak'a	74
c. Şahıslar	76
d. Zaman	76
e. Mekân	77
f. Değerlendirme	78
7. EMİNE	79
a. Eserin Künyesi	79
b. Ana Çizgileriyle Vak'a	79
c. Şahıslar	80
d. Zaman	81
e. Mekân	82
f. Değerlendirme	83
8. HİÇ	84
a. Eserin Künyesi	84
b. Ana Çizgileriyle Vak'a	84
c. Şahıslar	85
d. Zaman	86
e. Mekân	86
f. Değerlendirme	88
9. ÇILGIN GİBİ	89
a. Eserin Künyesi	89
b. Ana Çizgileriyle Vak'a	89
c. Şahıslar	90
d. Zaman	92
e. Mekân	93
f. Değerlendirme	94
10. AKSARAY'DAN BİR PERİHAN	95
a. Eserin Künyesi	95
b. Ana Çizgileriyle Vak'a	95
c. Şahıslar	96
d. Zaman	98
e. Mekân	99
f. Değerlendirme	101
11. ANKARA MAHPUSU	102
a. Eserin Künyesi	102
b. Ana Çizgileriyle Vak'a	102
c. Şahıslar	104
d. Zaman	105
e. Mekân	106
f. Değerlendirme	107

	Sayfa No
12. FOSFORLU CEVRİYE	108
a. Eserin Künyesi	108
b. Ana Çizgileriyle Vak'a	108
c. Şahıslar	109
d. Zaman	110
e. Mekân	111
f. Değerlendirme	113
B. HİKÂYELERİ	115
1. AHMET FERDİ HİKÂYE KİTABINDAN	116
a. Bir Yaz Gecesi	116
b. Bir Talâk	116
c. Deli	117
2. BEHİRE'NİN TALİPLERİ HİKÂYE KİTABINDAN	119
a. Behire'nin Talipleri	119
b. Saniha Sayfiyede	121
c. İstanbul Hanımları Niçin Dedikoduya Sebep Olurlar?	122
3. BENİ Mİ? HİKÂYE KİTABINDAN	126
a. O Mu?	126
b. Yuva	126
c. Bir Sarhoşun Vasiyetnâmesi	127
d. Avdet	127
C. DİL VE ÜSLÛP	129
ÛÇÛNCÛ BÖLÛM	137
I. TEMATİK ÇALIŞMA	137
A. AŞK VE SEVGİ	137
B. KADIN VE ANNELİK	140
C. ÖLÛM	145
D. KORKU	146

	Sayfa No
E. MUTLULUK	148
F. MAHPUSLUK VE HÜRRİYET	149
G. MADDÎ AŞK VE PARA	150
H. YAŞLILIK VE YALNIZLIK DUYGUSU	152
I. HAYAT VE İSYAN	153
İ. İŞÇİ SORUNU	155
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	157
A. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	157
B. BİBLİYOGRAFYA	161
1. Ana Kaynaklar (Eserleri)	161
2. Gazete ve Dergi Yazıları	162
a. Anketleri	162
b. Röportajları	164
c. Biyografi	168
d. Seyahat Notları	168
e. Fıkraları	169
f. Makaleleri	175
3. Yararlanılan Kaynaklar	176

GİRİŞ

1908'den sonra, sadece bireysel temaları işleyen, dilde Servet-i Fünûn nesrinin bir devamı olan, sosyal hayat ve onun sorunları ile genellikle ilgisiz Fecr-i Âtî hikâye ve romanlarının yanı başında; daha çok hayata ve sosyal meselelere yönelen, yapma dil ve uslûbu bir yana bırakarak konuşma dilini ve üslûbunu hâkim kılmaya çalışan yeni bir hikâye ve roman tarzının da hızla yer almaya başladığı görülür. Bu tarz roman ve hikâyeler arasında **Refik Halit'in Memleket Hikâyeleri** (1919) gibi, olayların geçtiği yerleri İstanbul'un dışına çıkararak sosyal sorunları daha geniş ve şartları değişik çevreler içinde ele almaya çalışanların; **Ömer Seyfettin'in** hikâyeleri gibi milliyetçiliği normal bir sosyal davranış olarak yaşatanların; **Halide Edip'in Yeni Turan** (1913) romanları gibi, milliyetçiliği siyasi bir ideoloji olarak ele alanların ; yine **Halide Edip'in Ateşten Gömlek** (1922) romanı gibi İstiklâl Mücadelesi'ni canlandıranların; **Yakup Kadri'nin Kiralık Konak** (1922) romanı gibi, Türk yaşayışının Tanzimât'tan başlayarak üç nesil boyunca geçirdiği sosyal değişiklikleri tasvir ve tahlil edenlerin yer aldığı görülmektedir. Bu nedenle devrin roman ve hikâyelerinde, ferd hayatından sosyal hayata doğru genişçe bir açılmanın; tema bakımından, sosyal konulara doğru büyük bir kaymanın başladığı söylenebilir.

1923-1930 yılları arasında, özellikle 1925'ten sonra, Takrir-i Sükûn Kanunuyla özgürlüklerin kısıtlanması edebiyatı da zararsız sayılacak konulara itmiştir. Gazete tefrikacılığının da beslediği popülist nitelikli ürünlerin artması buna örnektir. Duygusal, basit entrikalar üzerine kurulmuş, halk romanı da denilen bu türde verilmiş ürünler iki kümede toplanabilir: Konularını günlük hayattan alan, kimi zaman toplum sorunlarının yüzeysel biçimde konu edinildiği gözlemci gerçekçi eserler; duygusal ve acıklı olaylar üzerine kurulmuş, rastlantılarla gelişen, zengin-yoksul, iyi- kötü gibi kalıplaşmış tiplerin işlendiği romanlar.

"1923-1940 yılları arası, Atatürk devri olarak ele alınabileceği gibi, Cumhuriyetin ilanı ile II. Dünya Savaşı'nı içeren bir dönem olarak da ele alınabilir. Bu devrede Millî Mücadele'yi başarıya ulaştıran milliyetçi duygu ve düşünceler ağırlık noktasını oluşturur. Atatürk'ün ilke ve inkılapları doğrultusunda yapılan çalışmalar, yoğunlaşma gösterir. Gözler Anadolu'ya çevrilir. İstiklâl Savaşı'nın

ardından bir destan edebiyatı doğmaya başlar. Bu durum, şirde ve tiyatrodaki belirginlik kazanır, hikâye ve romana da yansır.”⁽¹⁾ Atatürk devrinde sanat gayesi gütmekten ziyade geniş okuyucu kitlesine seslenen pek çok romancı yetişir. Bunların eserlerinde devrin orta okuyucusunun hayal ve özleyişlerine cevap veren tipler önemli bir yer tutar. Bunlar genellikle genç, idealist, iyimser yaşamaktan hoşlanan romantik insanlardır. Buna karşılık, sınıflar arası tezada önem veren, sefaleti tasvir etmekten hoşlananlar da vardır.

Anadolu coğrafyası ve Anadolu insanı, bu devrede sıkça konu olarak işlenir. Halk, millet, memleket ve çağdaş medeniyet ile ilgili konulara önem verilir. Bu dönemin sanatçıları Atatürk’le aynı duygu ve düşüncüyü paylaşan kişilerdir. **Mehmet Emin Yurdakul, Ziya Gökalp, Halide Edip Adıvar, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Reşat Nuri Güntekin** gibi sanatçıların çoğu, en güzel eserlerini Cumhuriyet devrinde verirler. Bu devrede Atatürk’ün ilke ve inkılapları doğrultusunda yazan yazarların yanında, toplumcu gerçekçilik anlayışıyla yazan sosyalist yazarlar da dikkat çekerler. **Nâzım Hikmet** çizgisini sürdüren **Sadri Ertem**, bu yolda yürüten ilk örnektir. Materyalist dünya görüşüne bağlı olarak yazan bir diğer sanatçı da **Sabahattin Ali**’dir. Bu iki yazar **Resimli Ay** (1928) ile **Vakit** gazetesinde (1930-31) toplumcu gerçekçiliğe açık hikâyeler yazarlar. 1925-1942 yılları arasında hikâyeciliğimizde seçkin bir yeri olan **Memduh Şevket Esenal** gözlemci tutumuna karşın, belirli bir çizgiye bağlanmaz. **Sait Faik** 1940’lı yıllarda yeni bir hikâye anlayışı ile karşımıza çıkar. Ferdî konulara ve psikolojik durumlara ağırlık veren sanatçıların arasında olan **Peyami Safa** batılılaşma sorununa dokunur. **Sadri Ertem** ile **Mahmut Yesari** iş hayatına ve işçi sorunlarına değinirler.

1940-1960 yılları arası, II. Dünya Savaşı ile 1960 ihtilâlini içeren dönemdir. Türkiye 1946 yılında çok partili demokratik sisteme geçmeye başlar. Böylece hikâye ve romanda konular, ideolojik yelpazede açılmaya başlar. Köyün ve köylünün sorunlarını işleyen yazarlar artar; 1950’den sonra köy konusu genişler, iş ve işçi hayatına yönelik görülür.

1960’lı yıllarda ise, ülkede siyasal olaylar yoğunlaşma gösterir, terör tırmanır, sosyalist faaliyetler hızlı gelişme kaydeder, işçi grevleri yaygınlık kazanır, büyük bir

¹ **Hüseyin TUNCER**, Cumhuriyet Devri Türk Edebiyatı I., İzmir, 1996, s.7.

kargaşa yaşanır. Bu karışık siyasî, ekonomik ve sosyal durum, hikâye ve romana yansır. Geçim sıkıntısını ve gecekondulaşmayı konu edinen hikâye ve romanlar yazılır. Yaşar Kemal, Orhan Kemal, Samim Kocagöz, Kemal Tahir gibi sanatçılar köyü konu edinirler. İşçi haklarını ve onların sorunlarını dile getirenler arasında Mehmet Seyda ve Kemal Bilbaşar yer alır. Dönemin yaşanmış sosyal olaylarını dile getirenler ise Attilâ İlhan, Samim Kocagöz ve Kemal Tahir'dir.

Cumhuriyet döneminin edebiyat alanını kuşatan güçlü fikir akımlarından biri, toplumculuk (sosyalizm) tur. Toplumcu düşüncenin de öteki akımlar gibi kökleri İkinci Meşrutiyettir. Toplumcu gerçekçilik 1930'larda ortaya çıkmış ve ana ilkeleri, 1934'te toplanan "Sovyet Yazarlar Birliği'nin Birinci Kongresi"nde saptanmıştır. Toplumcu gerçekçilik, sanatın ne olduğu sorusundan çok, ne olması gerektiği sorusuna cevap verir. Bu dönem şair ve yazarlarının gündeminde yanıtlamak zorunda oldukları iki soru vardır: "Sanat sanat için midir? Yoksa toplum için mi?" Toplumcu gerçekçiler; bireye karşı temel olarak topluluğu alırlar, varlık ve geçim kaynaklarının toplumun çıkarlarına uygun olarak dağıtımını ülkü edinen öğretiyi yolu, sosyalizmi benimserler. Toplumcu gerçekçilere göre; toplumcu olmak, halkla tek bir vücut halinde olmaktır. Halkçılık, halkın içinde olmak ve halktan kopmamaktır. Toplumculuk her işte, her yerde, her zaman halkla beraber olmanın, halkı her işte, her yerde, her zaman söz ve karar sahibi etmenin yoludur. Sosyalist gerçekçilik, sosyalist sanatın temel yöntemidir. Bu gerçekçilik değişen bir dünyayı aydınlatır. Sosyalist gerçekçilikte yer alan devrimci romantiklik insanı uyandırır, coşturur, büyültür, kahramanlık ilham ederek kendini aşmağa iter. Toplumculukta insana en üstün değer verilmeli, insan kişiliği gelişmeli; her türlü baskıdan, engellerden kurtarmalı; insanlık onuruyla, özgürlükle, sosyal adaletle bağdaşmayan etkenleri, yöntemleri atmalı; her türlü yoksulluğun sona ereceği bir toplum düzeni yaratmalıdır.

Toplumsal gerçekçilik İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra gelişen halkın çektiği sıkıntıları, sefaleti, içinde yaşanan hayatın korkunç sahnelerini dile getiren bir edebiyat akımıdır. Şu anki gerçekliği bilmek değil, bunun nereye doğru gittiğini bilmektir. Toplumcu gerçekçi eser, yazarın hayatta gördüğü ve eserinde yansıttığı çelişkilerin nereye varacağını belirten eserdir. Gerçekçi yazarlar çevrenin insan üzerindeki etkisini önemli bulurlar bu sebeple tasvire geniş yer vermişlerdir. Bu tasvirler eserde kahramanların görüş ve anlayışları çerçevesindedir. Günlük hayatla

ilgili gözlemler dahi önceden kaydedilerek malzeme olarak kullanılır. Gerçekçilikte olayların tarihî boyutları belgeler aracılığı ile ortaya konur. Romanlarda istatistik neticeler hareket noktası olur. Gerçekçilerin bir kısmı kahramanların karakterleri, bir kısmı da onların yaşadığı toplumun töreleri üzerinde durmuşlardır. Her iki halde de dramatik unsurlar ve olay örgüsü son derece kısıtlı olarak işlenmiştir. Romantiklerdeki ferdiyetçi tutum onlarda görülmez, yazar eserinde kendini açığa vurmaktan şiddetle kaçınır.

Tanzimattan sonra gerçekçilik yolunda **Samipaşazâde Sezâî, Mizancı Murat, Rezaizâde Mahmut Ekrem, Nabizâde Nazım** ilk gerçekçi yazarlardan sayıldı. **Beşir Fuad** ilk Türk pozitivist ve natüralisti olarak değerlendirildi. Edebiyât-ı Cedîde yazarlarından **Halit Ziya Uşaklıgil, Hüseyin Cahid Yalçın** gerçekçilik yolunda ileri bir aşama sayıldı. **Hüseyin Rahmi Gürpınar, Ömer Seyfeddin, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Reşat Nuri Güntekin, Selahattin Enis, Osman Cemal Kaygılı, Mahmut Yesari** yaşadıkları yıllarda toplum hayatı ile ilgili gerçekleri dile getirmeleri açısından bu akımın içinde görüldüler. **Sadri Ertem** ve **Sabahattin Ali** maddeci düşünceye yakınlıkları ile kendilerine has bir gerçekçilik içinde, **Nâzım Hikmet** ve onun takipçileri de zaman zaman toplumsal gerçekçi, sosyalist gerçekçi yazarlar olarak değerlendirildi.

Atatürk'ün ölümünden sonra, özellikle savaş yıllarına rastlayan 1939-1945 arasında sosyalist parti ve sendika kurulmasına ilişkin yasaklar dolayısıyla tartışmalar kültür/sanat sorunları çevresinde yapılmış, bu yüzden edebiyat yapıtları resmî makamlar tarafından özellikle dikkate alınması gereken propaganda araçları olarak görülmüştür. Savaşın bitimine kadar toplumcu düşünce örgütlenme olanağı bulamamış, hep dolaylı konuşmak durumunda kalmıştır. O yılların etkin dergileri arasında Ankara'da çıkan **Adımlar, Yurt ve Dünya**, İstanbul'da yayımlanan **Ses, Yeni Ses, Yürüyüş, Yeni Edebiyat, Söz, Gün, Yığın** sayılabilir.

Suat Derviş Yeni Edebiyat Gazetesi' nde, **Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Refik Halid Karay, Halide Edip Adıvar, Peyami Safa** gibi dönemin en ünlü romancılarının son eserleri üzerinde yazdığı uzun ve çözümlenmeli eleştiri yazılarında toplumcu gerçekçilik ilkelerini önde tutmuş, ancak eleştirdiği romanların beğendiği özelliklerini kaydetmeyi, yazara hakkını vermeyi ihmal etmemiştir.

Suat Derviş, Cumhuriyet Dönemi kadın yazarlarımızdandır. Cumhuriyet ideolojisi kadına yeni bir toplumsal görev yüklemiştir. Kadın artık sadece iyi anne ve iyi eş değildir; Cumhuriyet kadını yeni bir kadın prototipini temsil etmektedir. Bu kadın prototipi ise eğitim görmüş ve toplumsal hayata doğrudan üreterek, erkeklerle omuz omuza katılan bir meslek kadınıdır. Pek çok hakka sahiptir ve bunlar da pek çok kadın tarafından savunulmuştur.

Cumhuriyetin ilân edildiği 1923 yılında, Suat Derviş on sekiz yaşındadır ve dört kitabı yayımlanmıştır. Fakat siyasî kimliği yüzünden kendi kitap kahramanı Fosforlu Cevriye kadar bile ünlü olamayan, soylu kökenine karşın her zaman ezilen kitlelerin yanında olan, kadın haklarını bütün gücüyle savunan, bütün ömrünü yazarlıkla geçirmiş, toplumcu, sıra dışı bir yazardır.

İnsan karakteri, doğuştan getirilen eğilimlerle, içinde yaşanan sosyal çevreden alınan izlenimlerin kaynaşması sonucunda şekillenip oluşmakta ve çocuklukta kazanılan alışkanlıklarla alınan tesirler insanın ömrü boyunca devam etmektedir. Bu sebeptendir ki çeşitli araştırmacılar sanatkârlarla ilgili biyografi çalışmalarında, sanatkârın doğumundan, ailesinden, yetiştiği çevreden başlayarak onun edebî şahsiyetini ve sanatkâr mizâcını oluşturan bir takım unsurlara değinirler. Suat Derviş'in de bugün bilinen kimliği ve karakter yapısı ile ortaya çıkışında, doğup büyüdüğü, çocukluğunu içinde geçirdiği sosyal çevre ve özellikle yetişme tarzı ile aldığı eğitim gerçekten çok önemli bir rol oynamıştır.

Suat Derviş, 1920'lerde yazarlığa ve gazeteciliğe başlayan, 1930'larda kendini yazar ve gazeteci olarak kabul ettiren, 1940'larda marjinalleşen, 1950'lerde "unutulan", 1960'lardan beri de zaman zaman hatırlanan bir yazar olmuştur.

Yazılı kaynaklara bakıldığı zaman Suat Derviş'in edebiyat dünyasında eserleriyle değil, hakkında söylenen, yazılan ve yazılmayanlardan oluşan parça parça imgelerle yaşadığı görülmektedir. Çok yazmış olmasına rağmen, Suat Derviş hakkında yazılanlar çok azdır. Hayatta iken bile unutulmuş bir yazardır.

BİRİNCİ BÖLÜM

I. HAYATI

A. AİLESİ

Suat Derviş, İstanbul'un Çamlıca ilçesinde eski bir Bizans manastırı üzerine inşa edilmiş büyükannesine ve büyükbabasına ait bir köşkte Ağustos 1905'te doğar.

Babası İsmail Derviş, kimyager Müşir Derviş Paşa ile Prenses Zeynep Hanımefendi'nin cariyelerinden ve baş balerin Şevkidil Hanımefendi'nin oğludur. İsmail Derviş Bey, yurt dışına tıp öğrenimi için gönderilen altı Türk erkeğinden biridir. Ayrıca İstanbul Tıp Fakültesi ve Ebe Okulunda ünlü bir jinekoloji profesörüdür.

Suat Derviş'in annesi Hesna Hanım, Sultan Abdülaziz'in mabeyincilerinden Kâmil Bey ve Abdülaziz'in saraylarından Perensaz Hanımefendi'nin kızıdır.

Suat Derviş ondan dört yaş büyük olan Hamiyet isminde bir kız kardeşe ve kendinden küçük olan Ruhî adlı bir erkek kardeşe sahiptir.

Suat Derviş'in atası ise, Amasya'da bugüne kadar şöhretini kaybetmemiş evliyalardan olan Topal Hatip'tir.

Suat Derviş'in annesi Hesna Hanım, mabeyinci Kâmil Bey ve saraylı Perensaz Hanım'ın son çocuklarıdır. Kendisinden on yedi ve on beş yaş büyük olan iki ağabeyi, on yaş büyük ablası vardır.

"Hesna Hanım özel bir öğrenim görmüştür. Galatasaray Lisesi'nde Türkçe öğretmeni ve ayrıca Ahmet Hâşim'in de öğretmeni olan Şekip Beyefendi'den Türkçe ve edebiyat öğrenmiştir."⁽²⁾

Doğu ve Batı sitilinde piyano çalmayı, at sürmesini bilen, gayet güzel yüzen, iyi kürek çeken bir kadındır. Evli ve çocuk sahibi olmasına rağmen, Kalamış'a yüzmeye gider, burada tahta perdelerle çevrili kadınlara ait bölümde yüzermiş. Servet-i Fünûn dergisinin sahibi Ahmet İhsan Bey de dahil olmak üzere, dönemin

² Suat DERVİŞ, "Daha Eski Anılar", Tarih ve Toplum, C: 5, S: 30 (Haziran 1986), s. 56.

çoğu entelektüeli onları ziyaret etmiş ve Hesna Hanım, kadın-erkek ayrımı yapılmayan evlerinde bu grubun içinde yer almıştır.

İleri görüşlü ve Batı kültürüne sahip bir aileye mensup olan Hesna Hanım, on altı yaşında yazmaya başlamıştır. Onun hikâyelerini okuyan Cenap Şehabettin, bu hikâyeleri çok beğenmiş ve Servet-i Fünûn dergisinde yayınlamak istemiştir. Fakat bu sırada, Hesna Hanım evlenmiş ve bu onun edebiyat yaşamının sonu olmuştur. Evlendikten sonra okumaya devam etmiş; fakat yazmayı bırakmıştır. Ayrıca yurtdışı ve yurtiçindeki olaylar hakkında bilgilenmek için de günlük gazeteleri okumuş.

Hesna Hanım ve İsmail Bey birbirlerini tanımadan o zamanki usule göre evlenmişlerdir. Evvelâ nikâhlanmışlar, üç ay sonra da düğünleri olmuştur. Hesna Hanım kadın ve erkeğin tanışarak, konuşarak ortak bir yaşam kurmalarına inanan bir kadındır. Şahsiyetini, düşüncelerini hiç bilmediği bir erkekle hayatını birleştirmiş olan Hesna Hanım, nikâhlısıyla beraber olacağı bu devre içinde, onu biraz tanımak ve kendini de ona tanıtmak için, o zaman da çok az genç kızın gösterebileceği bir medenî cesaret göstermiş, zaman zaman kayınbabasını ve kayınlarını ziyarete gelen selâmlıkta kabul edilen nikâhlısının dışarıda bıraktığı paltosunun cebine, en samimi arkadaşı ile bir mektup koydurtmuştur.

Fransa'da eğitim görmüş olan İsmail Bey, kadın ve erkeğin birlikteliğine inanan bir insan olarak ülkesinde böyle aydın ve ileri görüşlü bir kadın olmasına şaşırır ve Hesna Hanım'ın mektubuna bir cevap yazmıştır.

Böylece İsmail Bey ve Hesna Hanım evliliğin bazı kurallarını yıkarak fakat belirli bir ölçüye kadar geleneklere bağlı kalarak, aydın bir aile kurarlar. O dönemde yurt dışında eğitim görmüş ve Batı kadınına hayran olan aydınlar bile geleneklere bağlı bir evlilik yapıyorlardı.

Hesna Hanım, kocasının politik görüşlerini savunmuş, İttihat ve Terakki Partisi'ne katılmıştır. Suat Derviş'in anılarında belirttiğine göre, onlar kırmızı peçeli siyah elbise giyerler, parti rozetlerini göğüslerine takarlar ve saraylarda Namık Kemal'in "Vatan Yahut Silistre" oyununa para toplarlardı. Buradaki amaçları hanedan üyelerini kızdırmaktı. "Bu eylemler boyunca Hesna Hanım, çocuğu Suat'ın soylu sınıfından prenseslerle yakın temas kurmasına izin vermemiştir."⁽³⁾

³ Suat DERVİŞ, "Daha Eski Anılar", Tarih ve Toplum, C:5, S: 30 (Haziran 1986), s.51.

Hesna Hanım'ın ağladığı görülmüş değildir. Belki de Kafkas soyunun etkisiyle sıkıntı ve felâket karşısında zaaf göstermemiştir. Kızlarına da bunu öğretmiştir.. Suat Derviş de annesi gibi çocuk yaşta yazmaya başlamıştır. Daha on beş yaşındayken eserleri yayınlanmıştır. Yaşamı annesininki gibi başlamış, fakat değişik bir yol izlemiştir. Onun yaşamı, annesininkinden daha zor, fakat kesinlikle daha aktif ve canlı bir yaşamdır.

Suat Derviş'in babası İsmail Derviş, 1874-1932 yılları arasında yaşamıştır. Çocuk yaşta annesini ve babasını kaybetmiş, Abdülhak Hamit'in ağabeyi Abdülhak Nasuhi ile evli olan büyük kız kardeşi Feride Hanım'ın yanında büyümüştür. Feride Hanım ile İsmail Derviş'in babaları aynı, fakat anneleri farklı idi. İsmail Derviş'in babası Derviş Paşa, Darülfünun'un kurucularındandır. Bir kimya bilginidir ve Türk Meşhurları Ansiklopedisi'nde ismi yer almaktadır. Petersburg'ta, Rusya'da Osmanlı elçiliği yapmıştır.

İsmail Derviş, kimyager Müşir Derviş Paşa ile Prenses Zeynep Hanımefendi'nin cariyelerinden ve baş balerin Şevkidil Hanımefendi'nin oğludur. Tıp fakültesi müderrislerinden olan Derviş Paşa, Prenses Zeynep Hanım'ın kocası tarafından verilen bir ziyafette, dans eden Şevkidil Hanım'ı görerek hayran olmuş ve bu cariye'nin kendisine verilmesini rica etmiş, bunun üzerine onu kendisine satmayıp hediye etmişlerdir. O tarihe kadar nikâhlı hanımından ve daha iki odalığmdan on dört çocuğu olan Derviş Paşa, kendisine hediye edilen cariye'yi azat edip nikâhlanmış ve ondan dört çocuğu olmuştur. Sonuncusu olan İsmail Derviş dünyaya geldiği zaman, Şevkidil Hanım kan kaybından ölmüştür.

İsmail Derviş, Fransa'da tıp eğitimi yaparken Genç(Jön) Türklere katılmış, Suat Derviş'in doğduğu gün tutuklanacağına dair bir bilgi almıştır. Avrupa'dan gönderilen gizli dergileri karısının doğum yaptığı yatağa saklamış ve Suat Derviş bu yasal olmayan dergilerin üstünde doğmuştur.

İsmail Derviş, dönemin en ünlü jinekologudur. Aynı zamanda yüksek prestiji olan, zamanın baba ve koca sıfatından farklı bir insandır. Kızlarının eğitimine önem vermiştir. Suat Derviş, babasının üç kızına karşı son derece "müşfik" ve "muhabbetli" olduğunu vurgular: "Bir anne kadar müşfik bir babanın çok rastlanan

bir mutluluk olmadığını sonradan öğrendim.”⁽⁴⁾ Bu saptama, kız çocuklarının kendine güvenli bireylere dönüştürülmesinde, babanın sevgi ve takdirinin ne denli önemli olduğunu vurgulayan modern psikolojiyi doğrular niteliktedir.

Suat Derviş, şefkatli ve aydın bir aile ortamında, zeki ve kültürlü olduğu kadar yaratıcı ve kendine güvenli bir kadın olarak büyümüştür. Sonraki yaşamının zorlukları ve iniş çıkışlarıyla baş edebilmesinde, bunun önemli bir payı olduğu söylenebilir.

İsmail Derviş Bey, Hesna Hanım’la evlendiklerinin hemen ertesinde bir kız çocuğunu-Nesrin’i- evlât edinirler. Nesrin, daha sonraları on yedi yaşına geldiğinde, ünlü bir pilota âşık olur. Sevgilisinin evli olduğunu öğrenince, bir genç kız romantizmi içinde, ölümü yeğleyerek intihar eder. Yeni doğanın ismi ise, çok önceden kararlaştırılmıştır. Saadet...

“Yazarın doğum tarihi hakkında kaynaklar ve edebiyat birleşmemektedir. Bazılarına göre 1900 yılında, başkalarına göre 1903’te yahut 1905’te doğmuştur. Bu yönde Suat Derviş şöyle demiştir: ‘Ters bir insan olan mahalle hocası hata yapmış, benim doğumumu, doğru olduğu gibi, 1905 yılı değil, 1903 kaydını yapmıştır.’ Suat Derviş’in adının yazılışında da bir ikilik görülmektedir. O Suat olarak bilinmekte, fakat kimlik kartında Saadet olarak kaydediliyordu. Bunun nedeni de şudur: ‘Bu yanlış da, ana babamın başvurdukları imamındır. Bana önce Hatice-Suat adını vermişler.’ ‘Hayır,’ demiş imam, ‘Suat erkek ismidir. Ona Hatice-Saadet adını vereceksiniz.’ Öyle de olmuştur.”⁽⁵⁾

B. SUAT DERVİŞ’İN YETİŞTİĞİ ÇEVRE

Suat Derviş, büyükannesinin ve büyükbabasının yaşadığı Çamlıca’daki köşkte doğmuştur. Doğduğu evde dört tane salon, altı tane büyük oda, dört veya beş tane küçük oda, hizmetçiler için dört ayrı oda vardı. Bu ev aynı zamanda Boğaz’a bakan, üzüm bağları olan, Bizans manastırı üzerine yapılmış, bol ışıklı bir köşktü. Köşkte kiler, ahır bir çamaşırhane, hamam, kadın ve erkekler için iki ayrı mutfak, bahçede

⁴ Rasih Nuri İLERİ, “Suat Derviş-Saadet Baraner,” Tarih ve Toplum, C:5, S:29 (Mayıs 1986), s.21.

⁵ İbrahim TATARLI, “Ölümünün 10. Yıldönümünde Suat Derviş Üzerine Bir İnceleme,” Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı, İst., 1983, s. 609.

bir çeşme, meyve ağaçları vardı. Aile genellikle yazın bu evde yaşardı. Asıl oturdukları yer Kadıköy'deki bahçeli bir köşktü.

Suat Derviş, Çamlıca'daki köşkte bulunan havuz içindeki kırmızı balıkları, köşkün yıldızlı gecelerini, Çerkez kızları olan Hamiyet'in dadısı ile kendi dadısını eserlerinde birer motif olarak kullanacak uzun yıllar sonra ise şöyle diyecektir: "Ben çocukluğumda cenneti tasavvur ettiğim zaman, muhakkak bizim küçük Çamlıca'daki şu yazlık evimize benziyor zannedirdim. Gene de hâlâ biraz öyle düşündürüm galiba. Çok seneler yaşadım, dünyanın hiçbir yerinde burada olduğu kadar mutlu olmadım. Güneş batışları hakikaten görülecek bir şeydi. Çamlıca'dan ve sonra gökyüzüne altın çiviler kakılmaya başladılar. Ne çoktu bu pırl pırl yıldızlar. Onları ne severdim ben, bakmakla doyamazdım. Köşk, havuz içindeki kırmızı balıklar, annem, ciciannem, cici babam, Nesrin, Hamiyet..."⁽⁶⁾

Suat Derviş, kalabalık bir çevrede yetişmiştir. Annesi, babası, büyükannesi, büyükbabası, ablası Hamiyet, öğretmeni Matmazel Ner, süt anneleri, bu kişilerin çocukları, kadın ve erkek hizmetçileri, aşçılar, dadılar, babasının emir eri Kadir Çavuş ve Bartın'ın bir köyünden alınan Suat Derviş'in anne ve babasının evlendikten hemen sonra evlât edindikleri ailenin yaşça büyük kızı Nesrin.

Matmazel Ner, çocukların eğitiminden sorumlu otoriter bir öğretmendi. Çocuklarla aynı odada kalırdı. Fransa'dan gelmişti ve Birinci Dünya Savaşı sırasında ülkesine geri dönmüştür. Bu tarihten sonra çocuklar yeni bir öğretmenle birlikte olmuşlardır.

Kadın ve erkekler bu evde birbirlerinden ayrı oturmazlardı. Kadınlar, misafirleri kadın veya erkek olsun onlarla ilgilenirdi. Evin hamımları nadir olarak - o da sadece iyi bildikleri bir yemeği pişirmek için- mutfağa girerlerdi.

Kadınlar, Avrupa kadınlarının giydiği tarz etekler, başlıklı süslü pelerinler giyerlerdi ve dışarı çıktıklarında şemsiye aşırlardı. Kısıklı, Çamlıca, Libadi ve Bulgurlu köşkünde yaşayan hanımlar bazen yürüyüşe bazen de tahta perdelerle ayrılmış Kalarnış'taki kadınlar plâjına giderlerdi.

Suat Derviş'in çocukluğunda ailesinin komşuları, Nâzım Hikmet Ran, Bedia Muvahhit gibi tanınmış kişilerdi. Suat Derviş ve Bedia Muvahhit çocukluklarında

⁶ Suat DERViŞ, "Daha Eski Anılar", Tarih ve Toplum, C: 5, S: 30 (Haziran 1986), s.54.

küçük skeçleri hazırlıyorlar ve bunları çikolata, kek veya meyve karşılığında anne ve babalarına sunuyorlardı.⁽⁷⁾

Suat Derviş, giyimden müziğe kadar en azından içinde Avrupalı bir yaşam tarzını benimsemiş ve bunu uygulamış bir ailenin içinde yetişmiştir.

C. EĞİTİM DURUMU

Suat Derviş, evde özel eğitim almıştır. Aldığı eğitimi Pierre Loti'nin "Les De'senchante'es" romanında anlatılan üst sınıf kızlarının eğitimine benzetmiştir. Pierre Loti bu romanında, Türk kadınları arasında yayılan ileri entelektüel kültürü, kızların aldığı -Avrupa'da bile görülmeyen- mükemmel eğitimi, kendi dilleri gibi konuştukları birçok yabancı dili, Dante, Byron veya Shakespear'in orijinalini okuduklarını, hemen hemen her konuda bilgi sahibi olduklarını, Bach, ve Wagner dinlediklerini ve çalışmalarını başarıyla yürüttüklerini ayrıca Arap ve Fars edebiyatında usta olduklarını yazmıştır. Pierre Loti kızların annelerinden farklı olarak Avrupa modasını ve sosyal davranış kurallarını uyguladığını gözlemlemiştir. Bu kitap 1906 yılında yazılmış ve Suat Derviş'in annesinin yaşı ile bu kitapta bahsedilen kızların yaşı benzerlik göstermektedir. Loti ayrıca bu kızların bilgilerinin evlerin yüksek duvarlarını aşmadığını ve yazdıklarının çekmecelerinin dışına çıkamadığını belirtmiştir. Bu kızların eğitimi genellikle evlenene kadar sürerdi. Evlendikten sonra ise hizmetçilerini, aşçıları ve çocuklarının eğitimini kontrol eden evlerinin süslü hanımları olurlardı.⁽⁸⁾ Suat Derviş'in annesi Hesna Hanım da evlendikten sonra yazmayı bırakmıştır.

Hesna Hanım'ın kocasının ona büyük bir saygı gösterdiğini ve onunla politik görüşlerini paylaştığını ikinci kez bir başkasıyla evlenmediğini söyleyebiliriz. Bu durum, İsmail Derviş Bey'in döneminin aynı eğitimi alan erkeklerinden ayrılan bir özelliğidir.

Başka bir açıdan ise Suat Derviş'in, kadınların bilgilerini belirli bir yere kadar kullanma şansı verildiği liberal bir çevrede yetiştiğini söyleyebiliriz.

⁷ Handan ÖZ, "Suat Derviş Üzerine Biyografik Bir Çalışma", Boğaziçi Üniversitesi, İst. , 1994, s.25.

⁸ _____, a.g.e., s.26.

Kadınlar 1850'lerde eğitim kurumlarına kabul edilmişlerdir. Amerikan Kız Okulu 1879'da kurulmuştur ve üst sınıf kızları yurt dışında eğitim görmeye başlamışlardır.

Suat Derviş ise, evde eğitim görerek yetişmiştir. Onun eğitimi, bu tür okullarda eğitim gören kızlara göre daha geniş kapsamlı olmuştur. Suat Derviş hem geleneksel-dinî eğitim, hem de Avrupa edebiyatını, bilimini, müziğini içeren bir eğitim almıştır.

“Suat Derviş ve ablası Hamiyet Arap alfabesini hoca olan Ali Rıza Efendi'den, Fransızca'yı Fransız öğretmenlerden, edebiyat, Türkçe, Arapça, Farsça dillerini ve tarihini Abdullah Nasuhi Bey'den- Abdülhak Hamit'in büyük kardeşi-onun ölümünden sonra ise, Abdülhak Hayri Bey'den öğrenmişlerdir. Felsefe, mantık, kâinat ilmini ise babalarından, matematiği amcaları Tevfik Derviş'ten, Almancayı, piyano çalmayı ve şarkı söylemeyi özel öğretmenlerden öğrenmişlerdir.”⁽⁹⁾

Suat Derviş ve ablası Hamiyet, Mütareke yılları başlangıcında İstanbul'da bulunan ve evlerinde özel ders görmüş genç kızları Darülfünun'a sınava hazırlayan Bilgi Yurdu'nda kalmışlardır. Bazı derslerde yetersiz, bazı derslerde ise çok başarılıydılar. Başarısız oldukları derslere önem verdiler ve Darülfünun'a girme hakkını kazandılar. Fakat Suat Derviş ve ablası ailelerinin isteği ile piyano ve şan dersleri almaları için 1927 yılında Berlin'e gönderildiler.

Suat Derviş bir süre *Sternisches Konservatorium*'da ses bölümünün derslerini izlediyse de edebiyata olan ilgisi nedeniyle Edebiyat Fakültesine geçti, bu sırada çeşitli gazete ve dergilere öyküler, fıkralar verdi, bunların yayınlanıp övülmesi üzerine fakülteyi bırakıp yayım kurumlarının gazete ve dergilerinde çalışmayı yeğledi. Bu sırada Berlin'in en büyük sanat dergisi *Querschnitte*'e en saygın politik gazete *Vassiche Zeitung*'a girdi, yazıları ilgiyle izlendi.⁽¹⁰⁾

1932'de babasının vefatı üzerine İstanbul'a dönmek istediysede de bir yıl kadar daha Berlin'de kaldı, ancak Hitler'in ortaya çıkmasından sonra Berlin'den ayrıldı İstanbul'a döndü.

⁹ Behçet NECATİGİL, “Dünya Kadın Yılında Suat Derviş Üzerine Notlar”, Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı, İst. , 1976, s. 601.

¹⁰ _____, a.g.e., s. 603.

Suat Derviş, önceki dönem kadınlara göre daha şanslıydı. Öğrendiklerini uygulama şansı bulmuştur. Ayrıca ailesi onu bir ev hanımı olarak yetiştirmemiştir. Aksine üniversite eğitimi almasını sağlamış ve onu Avrupa'ya göndermiştir. Suat Derviş'in aldığı bu eğitim onun gelecekteki başarısının bir anahtarı olmuştur.

D. YURTDIŞI YILLARI

Suat Derviş, Reşat Fuat Baraner'le evlendiği 1941 yılına kadar iki evlilik yapmıştır. İlk kocası Selami İzzet Sedes, ikincisi ise Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu'dur.

Suat Derviş'in Reşat Fuat Baraner'le tanışması büyük olasılıkla Neriman Hikmet'in imtiyaz sahibi olduğu, 1940-41 yılları arasında yirmi altı sayı yayımlanan Yeni Edebiyat gazetesindeki çalışması sırasındadır. Reşat Fuat Baraner Atatürk'ün annesi Zübeyde Hanım'ın kardeşinin torunudur. Yeni Edebiyat gazetesi, kısa zaman sonra, resmi sayılmasa da fiili olarak Suat Derviş'in yönetimine geçer. Derviş yazılarından dolayı sık sık yönetim mahkemesine çağrılır. Ya beraat eder ya da hakkında açılan davalar zaman aşımına uğrar.

1944 yılında Fuat Baraner ve Suat Derviş tutuklanır. Reşat Fuat Baraner, dokuz yıl hüküm giyer, 1950'de serbest bırakılır, 1951'de tekrar tutuklanır, yedi yıla ve bu sürenin üçte biri kadar sürgüne mahkûm edilir. Suat Derviş ise, sorguda sekiz aylık bebeğini düşürür. Sekiz aya mahkûm olur.

Suat Derviş, 6 Kasım 1944'te hapisten çıktıktan sonra iş bulamaz. Kocasını da hapiste olduğu için çok maddî sıkıntı çeker. Bu nedenle yalnız kendi kalemiyle geçinmek zorunda kalır. "Suat Derviş, 1945'te çok partili yaşam döneminde, iki sosyalist parti ile kurulan işçi sendikalarının ve bazı sol yayının 1946'da kapatılmasının getirdiği ortamda işsiz kalmıştı, hiç bir gazetede kadroya alınmamış, ancak romanları yayınlanabilir olmuştu."⁽¹¹⁾

1950'li yıllarda ise, Babıâli suskundur. Üstelik artık Suat Derviş'e iş de verilmemektedir. "Ne bir dergi basıyordu yazılarını ne de bir gazete. Çevirileri bile geri gönderiliyordu. Sadece kişisel ve mesleki dürüstlükleri yüzünden gerçek ismiyle

¹¹ Kemal SÜLKER, "Çileli, Onurlu Yaşamın Temsilcilerinden Biri: Suat Derviş Baraner", Sanat Edebiyat 81, Y:2, S:15, 1 Ağustos 1982, s.26.

yazılarını yayımlayanlar da vardı, örneğin çocukluk arkadaşı Ethem İzzet Benice, ama o kadar azdılar ki... Radyo skeçleri, sahne piyesleri yazıyordu, ama bunları kendi imzasıyla oynatamıyordu.”⁽¹²⁾

Suat Derviş, bir süre sonra hastalanır. Geçim zorluğu, çevrenin ilgisizliği, onu içine kapanık yapar. Bu kez ablası Adalet Hanım, İsveç'ten gönderdiği mektuplarda Suat Derviş'i yanına çağırır ve bu bunaltıcı yaşamdan kurtulmak için, Suat Derviş 1953'te İsveç'e gider.

Yedi yıl hapis ve iki yıl dört ay sürgün cezasına çarptırılan Reşat Fuat tahliye edildiği zaman, Suat Derviş İsveç'tedir ve eşini yanına almak için çok uğraştı ise de Reşat Fuat İstanbul'dan ayrılmayı reddeder. Avrupa'nın çeşitli şehirlerinde ablasıyla beraber kalan Suat Derviş, 1963 yılında İstanbul'a döner.

E. TÜRKİYE'YE DÖNÜŞÜ VE SON YILLARI

Suat Derviş, 1963 yılında Türkiye'ye döner. Kocasını ise 1960 yılındaki genel afıyla serbest bırakılmıştır. İstanbul'da Park Otel'in yanında bir ev kiralarlar. Reşat Fuat çeviri yapar. Suat Derviş ise Aksaray'dan Bir Perihan romanını Gece Postası için yazar. Bu çalışmadan sonra okurları Suat Derviş ismiyle uzun süre karşılaşmazlar. Fakat Suat Derviş hiçbir zaman yazmayı bırakmamıştır. 1944'ten 1953 yılında yurtdışına gidene kadar, her zaman yaptığı gibi kalemiyle ayakta kalmayı başarmıştır. Takma isimlerle yazmaya devam etmiştir. **Süjet Doli, Hatice Hatip, Emine Hatip, Süveyda H., Suat Süzan, Saadet Baraner, Suat Tepedelenlioğlu** takma isimlerini kullanmıştır. Radyo skeçleri, çocuklar için **Dev Masalları** adlı tiyatro oyunları yazmış ve bu oyunlar arkadaşlarının kendi imzaları altında oynanmıştır.

Reşat Fuat Baraner'in 1968 yılında, ikinci kez geçirdiği enfarktüsü yenemeyip ölmesi, Suat Derviş için bir yıkım olur. “Hâlâ ona âşık ve tek bir şeye,

¹² Berat GÜNÇİKAN, “Unutulmaya Direnen Kadın: Suat Derviş”, Cumhuriyet Dergi, S:469, 19 Mart 1995, s.5.

onunla daha önce tanışmadığına hayıflanmıştı hep. Ama kısa sürede toparladı kendini.”⁽¹³⁾

Kocasının ölümünden sonra 1968 yılı aralık ayında Suat Derviş’in uzun zamandan beri arzuladığı hayali gerçek olur. İki kitabı Fosforlu Cevriye ve Ankara Mahpusu May Matbaası tarafından basılır. Bu romanlar, 1945’te Çılgın Gibi’nin yayınlanmasından sonraki ilk yayımlarıdır.

Suat Derviş kocasının ölümünden sonra Osmanbey’de Gazi Ethem Paşa adlı apartmanda büyük bir dairede yaşar. Bu ev Neriman Hikmet gibi eski arkadaşlarıyla toplandığı bir yerdir:

“1970 Nisanında arkadaşları Neriman Hikmet, Necla Özgür, Eflan Aytaç, Mediha Özçelik, Asiye Eliçin, Büsen Balcıkardeşler, Şenay Sölpüker, Zübeyde Çetiner, Züleyha Aytüz, Sevim Günay, Fatma Külencik ve Zehra Ersan ile Türkiye Devrimci Kadınlar Birliğini kurar”.⁽¹⁴⁾

Suat Derviş 1970’in sonunda davet aldığı Rusya’ya gider. Amacı, aynı zamanda gözlerinden de tedavi olmaktır. Türkiye’ye döndüğünde gözleri daha iyidir. Daha sonra Sofya’ya gider. Orada Bulgaristan Yazarlar Birliği tarafından karşılanır. Ayrıca onun hakkında makaleler yazan Bulgar Türkolog İbrahim Tatarlı ile tanışır. “Suat Derviş ile Tatarlı’nın kapsamlı bir röportajı olur.”⁽¹⁵⁾

Rusya’ya gittiğinde, orada basılan kitapları için, Türkiye’ye ruble giremediğinden dolayı, Suat Derviş’e votka ve kürkle ödeme yapılır. O da bu kürklerin bir kısmını giyer, bir kısmını satar. Rusya’ya gidip geldikten sonra evine sık sık gelen arkadaşları artık onun sakıncalı olduğunu düşünüp uğramaz olurlar. Sağlığı da kötüdür. Gözleri rahatsızlanmış iyi görememektedir. 23 Temmuz 1972 Pazar günü, tedavi edilmekte olduğu Kasımpaşa Deniz Hastanesi’nde altmış yedi yaşında ölür.

¹³ Berat GÜNÇİKAN, “Unutulmaya Direnen Kadın: Suat Derviş”, Cumhuriyet Dergi, S:469, 19 Mart 1995, s.6.

¹⁴ Handan ÖZ, “Suat Derviş Üzerine Biyografik Bir Çalışma”, Boğaziçi Üniversitesi, İst. , 1994, s.73-74.

¹⁵ İbrahim TATARLI, “Ölümünün 10. Yıldönümünde Suat Derviş Üzerine Bir İnceleme,” Nesin Vakfı Edebiyat Yılığ, İst., 1983, s. 607-612.

Suat Derviş'i tanıyan, seven pek az kişi cenazesine gelir. Bunlar arasında birkaç şair, birkaç yazar, gazeteci vardır. Arkadaşlarının çoğu cenaze törenine katılmamış ya da katılamamıştır. Çünkü ya hapistedirler, ya korkuyorlardır, ya da onun ölümünü duymamışlardır.

Ölümünden sonra Cumhuriyet ve Milliyet gazetesi Suat DERViŞ ile ilgili kısa birer mesaj yayınlamışlardır:

“ Yazar Suat Derviş öldü. Tanınmış romancı ve gazeteci Suat Derviş tedavi edilmekte olduğu Kasımpaşa Deniz Hastanesinde dün ölmüştür. Uzun yıllar gazete ve dergilerde çalışan ve çok sayıda eseri yabancı dillere çevrilmiş olan Suat Derviş, Prof. Dr. İsmail Derviş'in kızı ve kimyager Derviş Paşa'nın torunudur. Fransızca ve Almanca'yı bu dilerde eser verecek kadar bilen yazar, 1960'dan sonra Türkiye'ye dönmüş ve kendisini daha çok romanları ile tanıtmıştır.”⁽¹⁶⁾

“ Gazeteci Suat Derviş vefat etti. Tanınmış romancı ve gazeteci Suat Derviş, tedavi edilmekte olduğu Kasımpaşa Deniz Hastanesinde dün vefat etmiştir. İlk öğrenimini özel derslerle yapan Suat Derviş, eğitimini Almanya'da tamamlamış, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Fransa'da yerleşmiştir. 1960'dan sonra Türkiye'ye dönmüş, yazılarına burada devam etmiştir.”⁽¹⁷⁾

¹⁶ Cumhuriyet, Y:49, S: 17231, 24 Temmuz 1972, s.1, 7.

¹⁷ Milliyet, Y: 23, S:8879, 24 Temmuz 1972, s.3.

II. EDEBİ KİŞİLİĞİ

Suat Derviş, çocuk yaşta yazmaya başlar. 1935 yılında M. Niyazi Acun ile yaptığı bir röportajda, ilk romanını yedi yaşındayken yazdığını söyler. İsmi **Çamlıca Perisi**'dir.⁽¹⁸⁾

İlk basılı eseri 1918 tarihli **Hezeyan** başlıklı mensur şiiridir. Haberi olmaksızın, çocukluk arkadaşı olan Nâzım Hikmet tarafından, Refi Cevat Uzunay'ın çıkardığı **Alemdar** gazetesinin edebî ilâvesine verilip yayımlandığında henüz on üç yaşındadır. Bunu **Nasıl Çalışırlardı**⁽¹⁹⁾ adlı hikâyesi izlemiştir.

Suat Derviş, asıl yazı hayatına Almanya'da **Ullstein** adlı kuruluşun sekiz on kadar günlük gazete ve dergisinde **Sujet Doli** imzasıyla başlar.

A. SANAT ANLAYIŞI

Suat Derviş, yazarlık geçmişinin bizce çok önemli olan gençlik dönemini (1920-1930) önemsemeyerek dışlamıştır. Derviş, Neriman Hikmet'le söyleşisinde, bir yazar olarak amacını ve kendine eleştirel bakışını şu sözlerle dile getirmiştir: "Bugüne kadar kitap hâlinde çıkmış olan eserlerimin hiçbirini üzerinde bir iddiam yoktur. Kitap hâlindeki eserlerime ben çocukluk tecrübelerim diyorum ve ne kadar isterdim ki okuyucularım da onlara o gözlerle baksınlar ve onları müsamaha ile karşılasınlar. Edebiyatta yapmak istediğim şey memleketimin bugünkü içtimaî, fikrî ve estetik muadelerine makes olabilmek. İçinde yaşadığım, içinden çıktığım cemiyete lisan verebilmektir. Buna muvaffak olabilecek miyim bilmiyorum. Fakat çalışmaktaki gayem yalnız budur. Mahalli bir muharrir olmak, Türk cemiyetinin muharriri olmak..."⁽²⁰⁾

Suat Derviş daha çok kadınları ve onların duygularını anlatır. Bunlarda kadın ruhu etrafında yapılmış samimi tasvirler vardır. "Bu tasvirler ve ele aldığı konular,

¹⁸ M. Niyazi ACUN, "Yedi Yaşında Romancı", *Uyanış Servet-i Fünûn*, C:77, nr.2016-331, 11 Nisan 1935, s.310-311.

¹⁹ Mehmet Behçet YAZAR, *Yedigün*, C:17, nr. 433, 23 Haziran 1941, s.14.

²⁰ Neriman HİKMET, "Suat Derviş Diyor Ki: Ruhta ve Muhtevada Hiçbir Yenilik Sezmiyorum!" *Uyanış Servet-i Fünûn*, nr.2120-435, 8 Nisan 1937, s.308.

onu gerçekten de Cumhuriyetin ilk yıllarının Françoise Sagan'ı sayanları hakkı gösterebilir; ama Suat Derviş, cinsiyet konumuyla sınıf konumunu birleştirme konusunda daha duyarlı tavrıyla, daha derinlikli bir popüler romancıdır."⁽²¹⁾

Suat Derviş 1938'de Servet-i Fünûn'da yayımlanan yazısında Türk edebiyatında önemli bir sese sahip olduğunu gösterir: "Edebiyat mevcut olduğu anda bizatihi bir iddiadır. İddiası olmayan edebiyat olmaz! Estetik, içtimaî, felsefî iddiası olmayan şeye edebiyat ismi, verilir mi? Şunu da söylemek isterim ki edebiyatta 'ben iddiasız bir edebiyat yapacağım' demek ve öyle yazmak da bir iddiadır. O da her devirde yaşayan bir zümrenin: 'Bana ne? ve nemelâzımcıların' hissiyatına tercüman olmak ve onların bu düşüncülerinin iddiasını yapmak için vücut bulmuştur. Evvelâ kendi muhitini, sonra kendi doğduğu şehri, sonra da kendi memleketini, daha sonra da bütün dünyayı tanımayan buralarda yaşayan edebî, içtimaî, felsefî ve hayatî davaları, şartları bilmeyen anlamayan bir başla edebiyat yapılmaz. Edebiyatçının başı bütün bir kâinatı ihata edecek kadar geniş ve derin olmalıdır. Genç nesil şunu bilmelidir ki, istidatla yazı yazılır, kültürle edebiyat yapılır."⁽²²⁾ der.

1920'lerin sonlarında, Suat Derviş'in toplumsal konularla daha fazla ilgilendiğini görürüz; Sabiha Sertel anılarında Resimli Ay'ın ikinci devresinde (1928-1930) yeni bir edebiyatın doğuşunun gözlemlendiğini Nâzım Hikmet, Sabahattin Ali, Sadri Ertem ve Suat Derviş'in sol bir edebiyatın temsilcileri olduğunu söyler.⁽²³⁾

Suat Derviş sözcük oyunlarına sapsmadan yalın bir anlatımı geliştirmiştir. Yaşadığı toplumun en alt kesimlerine yönelmiştir. Anlattığı insanı toplumsal koşullardan soyutlamaz. Bir Fosforlu Cevriye'nin de sevebileceğini, sevdiği uğruna ölümü göze alabileceğini anlatırken, kişisini yücelterek, gerçekliği çarpıtmadığı gibi, cıvık bir duygululuğa da kaptırmaz kendini. Gördüğünü, kendi düşünce süzgecinden geçirdikten sonra göstermektir amacı. "Gorki'yi anımsatır. Özellikle anlatım açısından Orhan Kemal'i etkiler. Bir öncüdür, halkı için yazmıştır. Denilebilir ki,

²¹ Nilgün UYSAL, Yeni Yüzyıl, 17 Mart 1995

²² Suat DERVİŞ, "Niçin İddiamız Yok? Suat Derviş Genç Nesle Cevap Veriyor: Kabahat Sizin", Uyanış Servet-i Fünûn, nr.2197-512, 29 Eylül 1938, s.292.

²³ Sabiha SERTEL, Roman Gibi, Belge Yayınları, İst., 1987, s. 118.

popülist edebiyatın, toplumcu gerçekçi bir öz kazandırılmış ilk örneklerini vermiştir. Büyüklemeden, ama durmaksızın yazarak.”⁽²⁴⁾

Suat Derviş’e göre “Bir edibi edip yapan, yalnız kendi istidat ve dehası değildir. Muhiti onu yaratır. Ciddî bir tenkitle karşılaşp hatalarını öğrenmeyen bir müellifin eserlerinde tekâmül beklemek abes olmaz mı? Türk müellifinin münekkide ihtiyacı vardır.”⁽²⁵⁾

Suat Derviş natüralist bir muharrir değil, realist bir yazar olduğunu, mevzularını evvelden seçmediğini, onların kendisine geldiğini, hayatta rastladığı hadiseler veya tiplerin üzerinde etki yarattığını söyler. Ona göre, her mevzunun kendine göre bir olgunlaşması ve yazılacak bir eser haline gelmesi için bir devre vardır. “Benim tiplerim oldukları gibi değil, daha fazla onları malzeme gibi kullandığım bir çok tipten kompoze edilmiş kişilerdir. Eğer onlar hakiki insanlara benziyorsalar ve realiteye uygunsalar roman ilerlemeğe başladığı zaman onların dizginini kaybederim. Sabahları ve yatağımın içinde yazmayı çok severim. Kimseyle konuşmadan gündelik hayatın içine girmeden. Dinlenmiş durulmuş bir başla. Kolay yazarım, yaşar gibi.”⁽²⁶⁾

Suat Derviş kendisiyle yapılan bir röportajda meslekte en fena bulduğu şeyin kadın olmak olduğunu ve kadınlar arasında edip olarak yalnız **Halide Hanım**’ı, şair olarak da **İhsan Raif Hanım**’ı beğendiğini söyler. Ona göre “Bir muharririn en güzel eseri azamî istidat ve kabiliyetinin miyarı demektir. En güzel eser ile bir muharrir azamî randımanını vermiş, kıvarnını kendini bulmuş sayılır ki ondan o eserinden daha güzeli beklenemez artık! Halbuki benim yazdığım eserler, azamî istidat ve kabiliyetimin miyarı sayılamazlar.”⁽²⁷⁾

Yine **Naci Sadullah**’m Suat Derviş’le yaptığı röportajda, kendisine en kuvvetli şair, romancı ve hikâyecinin kim olduğu sorulunca **Nâzım Hikmet**’i,

²⁴ **Atilla ÖZKIRIMLI**, “Ölümünün Dördüncü Yıldönümünde Suat Derviş”, Cumhuriyet, nr.18674, 24Temmuz 1976, s.5.

²⁵ **Suat DERVİŞ**, “Kitabı Okuduktan Sonra Hakkında Yazı Yazacak Münekkitlere İhtiyacımız Var”, Haber Gazetesi, nr. 2644, 24 Haziran 1939, s.3-4.

²⁶ **A. KÖKLÜGİLLER-İ MİNNETOĞLU**, Şair ve Yazarlarımız Nasıl Yazıyorlar?, İst., 1975, s.137-138.

²⁷ “**Suat Derviş Hanım Diyor ki**”, Son Posta, 4 Temmuz 1933, s.1, 8.

Sabahattin Ali'yi takdir ettiğini söyler. “ Ben meşrutiyetten evvel ve sonra gelmiş şairlerimizin en kuvvetlisi olarak **Nâzım Hikmet**'i görüyorum. Bence şiir, sade fantezi fikirlere orijinal paradokslara tercüman olan bir iki yavan mısra değildir ve bence şiir, iki güzel kafiye arasına gerilmiş satırlar üzerinde lâkırdı hokkabazlığı yapmak da değildir. Bu hareket devrinde şiir, asıl kıymetini bir mücadele unsuru olarak kullanabildiği zaman bulur. Bunun aksini yapmak, mükemmel bir silâhı acemice kullanmaktan farksızdır. **Nâzım**'ın en beğendiğim şiiri **Duvar**. Yeni yazmaya başlayanlardan bir Sabahattin Ali var ki, bu hızla inkişafı devam ederse en kuvvetli hikâyeci sıfatına hakkıyla sahip olacaktır. Onun en beğendiğim hikâyesi de **Kafa Kâğıdı** ismiyle çıkandır”.⁽²⁸⁾

Murat Uraz, **Kadın Şair ve Muharrirlerimiz** adlı incelemesinde, **Refik Ahmet Sevengil**'in şu yargısına yer verir: “Suat Derviş Hanım, edebiyatımıza karanlık ve karışık dehlizlerden, çıtırdayan eski tahtaların sesinde durup, boşlukta korkunç akislerle halkalanan ayak seslerini dinleyerek, ruhunda bir ürperiş ve gözlerinde titreyen bir karartıyla geldi. Onda yeni olan, edebiyatımızın bir eksikliğini tamamlayacak olan bu korkudur.”⁽²⁹⁾

Suat Derviş, 1943-1944 yılları arasında pek çok yazısını takma adla yazdığı, ayrıca kendi imzasıyla yazdığı yazıların hemen kimseden kabul görmediğini de açıkladığı bir söyleşide, “Türkiye’de seneler boyu yazmışım. İyi mi yazarım, kötü mü bilmiyordum.”⁽³⁰⁾ derken belki biraz da, Avrupa’da yaşamak zorunda kaldığı 1953-1963 yılları arasında oradaki eleştirmenlerden aldığı olumlu eleştirilerin hiçbirini Türkiye’de Türkiyeli eleştirmenlerden almadığını kastetmektedir.

Suat Derviş yurtdışında **Süjet Doli** takma ismiyle, yurt içinde ise kâh imzası ile ve kâh ailesinin eski soyadı olan **Hatip** ismine izafetle kullandığı **Hatice Hatip**, **Emine Hatip**, **Süveyda H.** imzalarını ve **Suat Süzan**, **Saadet Baraner**, **Suat Tepedelenlioğlu** takma isimlerini kullanmıştır.

²⁸ Naci **SADULLAH**'ın **Suat Derviş**'le Röportajı, *Son Posta*, 2 Nisan 1936, s. 7.

²⁹ Murat **URAZ**, *Resimli Kadın Şair ve Muharrirlerimiz*, İst., 1941, s.281.

³⁰ **Zihni T. ANADOL**, “Suat Derviş ile Konuşmalar”, *Avrupa’da ve Türkiye’de Yazın*, S: 59, Mart 1994, s.17.

Suat Derviş, **Zihni Anadol** ile yaptığı söyleşide, hayatını kazanmak için değişik isimlerle yazı yazdığını, kendi imzasıyla yazdığı yazıların kabul edilmediğini söyler. Nedenini ise şöyle açıklar: “İkinci Cihan Harbi’nden nefret ettiğim ve kalemim ve dilim yettiği, gücüm yettiği kadar mücadele ettiğim için Ankara Caddesinde ilk basın sendikasını kuran beş meslektaştan biri ve kurulmuş olan sendikamın da başkanı olduğum için. Sosyal adaletsizliğe karşı bayrak açtığım; fıkralarım, romanlarım, sosyal konulardaki röportajlarım, Türk halkının hakiki durumunun tablosunu ilk verenlerden olduğum için.”³¹ Suat Derviş yine aynı söyleşide, Türk okuyucuları için şunları söyler: “Benim kırk seneyi aşkın yazı hayatında, Türk okuyucusu teveccühünü benden hiç esirgemedi. 1932 yılında babamı kaybettikten sonra yaşamak için hayatta kalemimden başka bir varlığım olmadı. Arada gurbette iken kız kardeşimin ekmeğini paylaştığım seneler müstesna, 1932’den bu yana beni okuyucularım yaşattı. Bütün hayatımı onlara borçluyum.”³²

Suat Derviş’e göre “Büyük sanatkâr, bir milletin, bir kitlenin, bir cemiyetin müşterek heyecanını ifadeleştirebilen sanatkârdır.”³³

Suat Derviş 1993’te Kültür Bakanlığı’nca Anadolu ve Türkiye Kadınının dokuz bin yıllık geçmişini anlatmak amacıyla düzenlenen “Çağlar Boyu Anadolu’da Kadın” başlıklı resmî bir sergide baş köşede yer almıştır.

Şu gerçek umutulmamalıdır: Toplumcu gerçekçi Türk Edebiyatı bugün ulaştığı noktayı **Nâzım Hikmet’ler**, **Sabahattin Ali’lerle** birlikte biraz da **Suat Derviş** gibi sanatçılara borçludur.

³¹ **Zihni T. ANADOL**, *Gerçekler Postası*, 21 Kasım 1967, s.15.

³² _____, a.g.e., s.16.

³³ *Ses Dergisi*, 7 Haziran 1939, s.11.

B.ROMANCILIĞI

Suat Derviş'in özellikle ilk romanları, psikolojik roman türünde sayılabilir ve bu olgu, onun romancılığının bir siyasal kalıp ve modernleşmeci yaşam biçiminin savunucusu olma anlamında cumhuriyetçi, ulusçu, ideolojinin dışında kaldığını gösterir. Aynı şekilde halkçı ve köylücü de değildir; daha doğrusu, dönemde baskın olan eğilimin tersine, böylesi toplumsal tezler içermez bu romancılık. Ama bu, Suat Derviş'in zamanının toplumsal olaylarına uzak ve ilgisiz olduğu anlamına gelmez.

İlk romanlarında Anadolu yoktur, ama kentli marjinaler, düşkünler sıkça rastlanan karakterlerdir. Suat Derviş, o zamana dek yaşamı İstanbul'da ve Avrupa'nın kimi büyük kentlerinde geçmiş kentli bir yazar ve bireyleşme sorunuyla çok erken yaşta tanışmış, başkalarının ve kendisinin derinliklerine girmeye yatkın, bilgili olduğu kadar duygulu bir kadındır; romanlarında bu özelliklerinin yansıması da doğaldır.

Suat Derviş'in insan ruhunu anlatmada dürüst bir içtenliği vardır ve bu içtenlik, romanlarında bir üslup özelliği olarak belirerek onun popülerliğine katkıda bulunur. Murat Uraz, *Kadın Şair ve Muharrirlerimiz* adlı antolojisinde, Suat Derviş'in çok okunan bir yazar olmasının ardında, yeni konuları ele almasının yanı sıra bu nedeni bulmaktadır: "Buna da çok çeşitli ve yeni mevzular üzerinde samimi bir eda ile yazışı sebep gösterilebilir."⁽³⁴⁾

Suat Derviş, daha çok kadınları ve onların duygularını anlatır. "Onun kadınları önemlidir. Çünkü onları yakından tanımaya niyetli bir kadının kaleminden can buluyor. Perihan, Cevriye, Şadan, Zehra.....Hepsi çok gerçekler. Osmanlı'nın son döneminin Cumhuriyetin kadınları. Koşulları, ev içi yaşamları, konuşma tarzları, içten içe yapıp tutuşturan, en çok sevgiyi arayan, sevebilmenin onlara çok zor açılan kapılarından sızmaya inatla niyetli kadınlar bunlar."⁽³⁵⁾

Suat Derviş, kendisinin bilincinde olan, aklını olduğu kadar duygularını da önemseyen, kendine güvenli ve çizgi dışı olmaktan korkmayan bir kadındır ve bu özelliklerini, onlarla birlikte insanlığa ve kadınlığa ilişkin düşlerini, ideallerini romanlarına yansıtır.

³⁴ Murat URAZ, *Kadın Şair ve Muharrirlerimiz*, İst., 1941, s.281.

³⁵ Gal DİRİCAN, *Milliyet*, 23.08.1998, s.11.

Neriman Hikmet, Yeni Nesil Romancıları ve Romanı başlıklı eleştirel değerlendirmesinde, **Sabahattin Ali, Reşat Enis, Bekir Sıtkı, Cahit Uçuk ve Mükerrerem Kâmil Su**'dan söz ettikten sonra "mevkilerinde müstahdem, sağlam" oturan **Peyami Safa, Aka Gündüz, Halide Edip ve Suat Derviş'e** değinir: "Suat Derviş Bu Roman Olan Şeylerin Romanıdır (Tan Gazetesi, 12.03.1937- 10.05.1937) romanı ile yepyeni bir tarzda ortaya çıktı. O, bu yeni hamlesi ile bizde Türk işçisinin romanını bir kadın edip kalemiyle ilk olarak verdi."⁽³⁶⁾

Suat Derviş'e göre roman, zaman ve kompozisyon meselesidir. Nasıl yazdığım şöyle anlatır: "Mevzularımı evvelden seçmem, onlar kendileri bana gelirler; bu da şöyle olur; hayatta rastladığım hadiseler veya tipler üzerimde etki yaratır ve bana üzerine eğilmemiz lâzım gelen bir mesele veya bir dâvayı hatırlatır. Sonra ben, o eseri işlemeye başlarım. Bu hazırlama devresi bazen birkaç hafta bazen birkaç sene sürer. Her mevzunun kendine göre bir olgunlaşması ve yazılacak eser haline gelmesi için bir devre vardır. Çünkü ben natüralist bir muharrir değil, realist bir yazarım ve her mevzumu hayattan aldığım gibi yani bir fotoğraf makinesi gibi aksettirmem, onu bütün buutlarıyla, nedenleriyle birlikte göstermek isterim. Benim tiplerim oldukları gibi değil, daha fazla onları malzeme gibi kullandığım birçok tipten kompoze edilmiş kişilerdir. Eğer onlar hakiki insanlara benziyorsalar ve realiteye uygunsalar roman ilerlemeye başladığı zaman onların dizginini kaybederim. Onlar beni dinlemezler, çünkü ben onları etten kemikten yapılmış şu ya da bu sosyal şartlar içinde bulunan kişilerin yaptığı ve yapabileceği şeylerden ne fazlasını ne de eksikliğini yaparlar, bayağı direnirler. Birçok Fatmalardan kompoze ettiğim Fatma, eğer hakikaten hayattaki eşlerine benziyorsa onu tanıyabilmiş ve benzetebilmişsem, birkaç sahife sonra, o tek başına hareket etmeye başlar ve hemen özgürlüğünü kazanır. O artık tıpkı bir canlı insandır ve romanımda benim onu evvelden götürmek istediğim sonuca gitmez, onun kendi realitelerinin, onu sevkettiği sona gider. Ben onun, mukadderatını idare etmem, o beni sevkeder. Bir romanda benim tipim veya tiplerim bana isyan ettiler, kendi başlarına buyruk oldular mı, ben bayram yaparım. Çünkü roman çok iyi olacak diye düşünürüm ve hakkım da vardır."⁽³⁷⁾

³⁶ Neriman HİKMET, Uyanış Servet-i Fünûn, nr.2130-445, 17 Haziran 1937, s.51.

³⁷ A. KÖKLÜGİLLER-İ. MİNNETOĞLU, Şair ve Yazarlarımız Nasıl Yazıyorlar?, İst., 1975, s.137-138.

C.HİKÂYECİLİĞİ

Suat Derviş hikâyelerinde genellikle kadınlarla ilgilenir. Çalışan, başarılı kadınla evine ve kocasına bağlı geleneksel kadınları karşılaştırır ve seçimini çalışan başarılı kadından yana yapar. Yazar, aşkı ve evliliği işteki başarıya rakip gösterir ve kadın kahramanın mesleğini bırakmasına izin vermez. Bazı hikâyelerinde de geleneksel kadın tipiyle eğlenir.

Yazar, kısa hikâyelerinde evlilik ve aşka değinmiştir. Ona göre aşk önemlidir ve denenmelidir. Eğer biri diğerini seviyorsa, ona duygularını açıklamalıdır. Suat Derviş'in hikâyelerinde aşk, (Kerime Nadir'in romanlarında olduğu gibi) insanı mutsuz yapan, denenmediğinde insanı cinayete sürükleyen bir olgudur. (Kerime Nadir'in asla bitmeyen aşklarına karşılık), Suat Derviş'in aşkları ahşılmış ve yıllar geçtikçe sönen, insanı kirleten, zamanla biten bir şekildedir. Derviş, birbirini sevmeyen iki insanın birlikteliğini eleştirir.

Yazarın hikâyeleri, klâsik aşk hikâyelerinden farklıdır. Seyrek olarak sosyal konulara da yer vermiştir. Kısa hikâyeleri, onun kadın ve evlilik konusuna yaklaşımına dair bazı ipuçları verir. Toplumcu gerçekçi bir yazar olmasına rehberlik eder.

Suat Derviş ilk çalışmalarında duygusal görüntümlere ve psikolojik analizlere odaklanmıştır. Kahramanların yaşadığı çevreyi, sosyal durumu, maddeyi ve sosyal koşulları görmek zordur. Bu tür bilgiler, sadece kahramanların psikolojik durumlarını anlatan satırlar arasında görülür.

Vasfi Mahir Kocatürk, Suat Derviş hakkında şöyle der: "Bugünkü kadın romancılarımızın içinde belli başlı bir şahsiyet olarak Suat Derviş'i gösterebiliriz. Üslûpta Halide Edip'ten daha objektif ve daha modern olan bu hikâyeci derinlik bakımından da ondan pek aşağı kalmıyor. Bunun muvaffak olduğu bilhassa küçük hikâye tarzıdır. Beni Mi?yi dolduran küçük ve sevimli hikâyelerde yeni edebiyatımızın hususî bir çeşnisini tadıyoruz. Fakat bu güzel eserlerin sahibi Amerikan usulü gazetecilikten galiba daha çok hoşlanıyor."⁽³⁸⁾

³⁸ Vasfi Mahir KOCATÜRK, Yeni Türk Edebiyatı, Muallim Ahmet Halit Kitapevi, Ülkü Basımevi, 1936, s.112.

Önemli bir eleştiriye örnek olarak Nâzım Hikmet'in 1941'de Kemâl Tahir'e yazdığı bir mektubu gösterebiliriz: "Suat Derviş'in hikâyesine gelince, bir teşebbüs olarak – okuduğum yere kadar, maalesef sonunu okuyamayacağım - fena değildi, aferim kıza. Çalışırsa ve işi ciddiye alır ve diyalektik, materyalist realizmi tatbik edecek kadar cesaret gösterirse, siyasi cesaret değil, namuslu sanatkâr cesareti, yani insanları oldukları ve olmak üzere buldukları gibi vermeye ve en sevdiği kahramanını dahi büyük nedametlere düşmeyen kepazelikleriyle ve çok basit fakat harikulâde iyilikleriyle verebilirse istikbâl onundur."⁽³⁹⁾

Şair Ahmet Muhip Dranas ise, Suat Derviş'in hikâyeleri ile ilgili şunları söyler: "Suat Derviş'in son hikâyelerini beğeniyorum. Dehşetli suretle değişti ve Allah bilir, bu sahada kendisini tutmanın da imkânı kalmamıştır. O büyük, ulvi ve güzel kudrete ve şöhrete doğru kanatlanmış gidiyor."⁽⁴⁰⁾

Suat Derviş'in hikayeleri o dönem için yepyeni bir yaklaşımdır. Hikâyelerinde kesik, kopuk sahneler; şiirle beslenmiş söyleyiş; zaman zaman ince bir mizah, zaman zaman keskin bir hüznün vardır.

Sonuç olarak yazarın hikâyelerinin daha çok kadın odaklı olduğunu, hikâyelerinde akıcı bir dili ve ironik bir anlatımı tercih ettiğini, aynı zamanda okurda korku ve bunalım uyandırmayı amaçladığını söyleyebiliriz.

³⁹ Nâzım HİKMET, Kemâl Tahir'e Mahpusaneden Mektuplar, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1968, s.91.

⁴⁰ "Şair Ahmet Muhib'in Çok Beğendiği İki Yazıcı: Suat Derviş ve Cahid Uçuk", Servet-i Fünûn, nr.2117-432, Mart 1937, s.260.

D. GAZETECİLİĞİ

a. Türkiye'de Gazetecilikte İlk Başarısı

Suat Derviş, gazetecilik dünyasına edebiyata girdiği ilk yıllarda girmiştir. Baskıyla olan bağları, sadece hikâyeleri ve gazetelerde romanlarının basımıyla sınırlı kalmamıştır. Gazeteci olarak da çalışmıştır. Gazeteciliğe başladığında, erkek meslektaşları tarafından bir sürpriz olarak görülmüştür.

Kadın Muhabir⁽⁴¹⁾ adlı hikâyesinde, hiçbir yardım almaksızın bir kadının gazeteye nasıl girdiğini ve orada çok başarılı olduğunu anlatır. Hikâyedeki kadın, birçok yabancı dili bilir. Beyoğlu'na havadis toplamak için gönderilir. Daha önce kadın muhabir kullanmayan gazetede çok sevilir ve başarılı olur.

Gerçekten o günlerde matbaada çalışan kadınların sayısı çok azdı. Kadınlar genellikle evde oturur ve gazetelere yazılar yazarlardı. Babiâli kaldırımlarında kadınları görmek şaşırtıcıydı.

Suat Derviş için gazetecilik başka hayatları, başka insanları tanımanın bir yoluymuştu. "Gazetecilikte yaptığım röportajlar , beni hayatın gerçekleriyle çok karşı karşıya getirdi. Ben gazeteci olduktan sonra gerçekçi eserlerimi yazmaya başladım ve asıl sevdiğim romanların, bu tarihten sonra yazdıklarım"dır."⁽⁴²⁾

Suat Derviş başka hayatları tanıyordu, aristokrasiden başka sınıfları ve onların yaşamlarını. "Profesyonelliği Babiâli'ye o taşımıştı. Para almaksızın hiçbir yayım organına yazı vermiyor, çeviri yapmıyordu."⁽⁴³⁾

Daha çocuk denilecek yaşta, 1918 yılında ondan habersiz **Hezeyan** başlıklı mensur şiirini **Nâzım Hikmet**'in "Türk edebiyatının göklerinde doğan yeni bir yıldız" övgüsüyle **Alemdar Gazetesi**'nin **Yusuf Ziya Ortaç** yönetimindeki edebî nüshalarından birinde yayımlatmasıyla adını duyuran Suat Derviş, gazetecilik başarıları da kazanmıştır: **Refet (Bele) Paşa**, Ankara Hükümeti'nin temsilcisi olarak

⁴¹ **Cumhuriyet**, 15-16.09.1935, s.6.

⁴² **Behçet NECATİĞİL**, "Dünya Kadın Yılında Suat Derviş Üzerine Notlar", Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı, İst. , 1976, s. 604.

⁴³ **Berat GÜNÇİKAN**, **Cumhuriyet Dergi**, S:469, 19 Mart 1995, s.4.

İstanbul'a gelince, onunla ilk mülakatı yapmış (19 Ekim 1922) bu başarısından sonra **İkdam**'a geçmiş, burada ilk kez **Kadın Sayfası**'nı kurmuştur(1926).

Kadın dergileri Osmanlı zamanından beri yayınlanırdı. Fakat **İkdam**'daki bu sayfa, günlük gazetelerdeki kadın sayfalarının başlangıcı olmuştur. Gazetede kadınlar için hazırlanan sütunlar her cumartesi yayınlanmıştır. Az masrafla veya eski kıyafetleri kullanarak şık olmayı, yeni modayı takip etmek isteyen orta sınıf kadınlarına tavsiyede bulunulmuştur. **İkdam** dört sayfalık bir gazete olarak çıkmıştır. Kadınlar için hazırlanan bu sütunlar ise, sayfanın dörtte birini oluşturmuştur.

Suat Derviş, aynı zamanda Avrupa'ya muhabir olarak giden ilk kadın gazetecimizdir. Türkiye'deki ilk basın sendikasının beş kurucusundan biri ve ilk başkanıdır. 1923 Lozan Konferansı'nı izleyen gazeteciler arasında o da vardır.

b. Almanya'daki Gazetecilik Deneyimi ve Çalıştığı Gazeteler

Suat Derviş, gazeteciliğe Türkiye'de başlamasına rağmen, Berlin'deki deneyimleri ile usta bir gazeteci olmuştur. Daha önce de belirtildiği gibi Suat Derviş ve kız kardeşi 1927'de Almanya'ya piyano ve şan dersleri almak için gönderilir; fakat edebiyat fakültesine kayıt yaptırır. Daha sonra üniversiteyi bırakır ve gazeteci olarak çalışmaya başlar. Almanya'da geçirdiği altı yıl boyunca (1927-1933) gazetelerde çalışır.

Almanya'da bulunduğu sırada, Alman gazetelerine hikâyeler, makaleler, fıkralar yazar. Scherl, Mosse ve özellikle Ullstein yayım müessesesinde çok faaliyet gösterir. Bu basın yayım müessesesinde çıkan ve devrin en yüksek edebiyat ve sanat dergisi olan Querschnitt'ten başlayarak, en ciddi siyasî gazete denilen Vossische Zeitung'a kadar on, on beşi bulan dergi ve gazetede çalışır.

Aynı zamanda Ullstein's Tempo gazetesinde (1931-1932) **Sultanın Karıları**⁽⁴⁴⁾ isimli, Abdülhamit devrine ait bir tarihî romanı çıkar ve Fransızca hariç,

⁴⁴ "Sultanın Karıları" "Bir Harem Ağasının Hatıraları" adı ile Son Posta gazetesinde 1933 yılında tefrika edilmiştir.(21 Eylül 1933-3 İnkılcânun 1934).

bütün Avrupa dillerine tercüme edilir. Hatta İskandinavya'da ve Balkan ülkelerinde de yayınlamr.⁽⁴⁵⁾

Suat Derviş 1931'de **Almanya Kadınlar Kulübü**'nde Türkiye'deki kadınların durumunu anlatan bir konferans verir. Bu konferansta Türkiye'de meydana gelen yeniliklerden, Cumhuriyet'in ilânıyla kadınların çalışma hakkı, seçme ve seçilme hakkı gibi fırsatları yakaladığını söyler. Osmanlı kadını ile, bugünkü Türk kadını karşılaştırır.⁽⁴⁶⁾

Suat Derviş, Almanya'da iken babası İsmail Derviş tedavi için Almanya'ya gider ve orada ölür. Elçilik defin için para vermez ve konsolosluga başvurmasını söyler. Konsolosluk da onu Türk kulübüne gönderir. Türk kulübü ise, ona parayı senet karşılığı vereceğini söyler ve on beş günlük bir geri ödeme süresi koyar. Ona bu zor günlerinde Türkler değil de, Almanya'da çalıştığı gazete yardım eder. Babasının cenazesinde hayâl kırıkığına uğrar. Bu derece seçkin bir profesörün kaderine terk edilmesine üzülür. Bu konu ile ilgili bir yazı yazar.⁽⁴⁷⁾

Suat Derviş, 1932'de babasının vefatı üzerine, İstanbul'a dönmek ister, ancak bir yıl kadar daha Berlin'de kalır ve 1933 yılında buradan ayrılır. Bu dönem Hitler'in ortaya çıktığı ve antinazi gazetelerinin yayınına izin verilmediği bir dönemdir.

c. Suat Derviş Babırali'de

"Yazı yazmaya başladığım günden bugüne kadar, bir **Akşam**, bir de **Hürriyet** gazetesinden başka ve yeni çıkmaya başlamış, yani 1953'ten bu yana dergiler ve gazeteler müstesna, bütün İstanbul ve birçok Ankara ve Adana, İzmir gazetelerine yazdım. 1934'ten 1944'e kadar hemen hiç olmazsa bir yazı vermediğim olmamıştır zannındayım. Dergilere de öyle."⁽⁴⁸⁾

⁴⁵ Behçet NECATİGİL, "Dünya Kadın Yılında Suat Derviş Üzerine Notlar", Nesin Vakfı Edebiyat Yılığı, İst., 1976, s.603.

⁴⁶ Hüseyin DURUKAN, "Türk Kadını", Türkiye Nasıl Laikleştirildi, Çıdam Yayınları, İst., 1991, s.467.

⁴⁷ Suat DERViŞ, Kemâl TAHİR, Ahmet CEVAT, "1936 Modeli Gençler ve Zavallı Peyami Safa", Ahmet Cevat Neşriyatı, Selâmet Basımevi, İstanbul', 1936, s.22-23.

⁴⁸ Behçet NECATİGİL, "Dünya Kadın Yılında Suat Derviş Üzerine Notlar", Nesin Vakfı Edebiyat Yılığı, İst. , 1976, s. 607.

Suat Derviş 1933'te Türkiye'ye döndükten sonra, birçok günlük gazetede çalışır. Romanları, hikâyeleri, günlük olaylarla ilgili röportajları, araştırmaları gazete sayfalarını kaplar. Dönemin en verimli yazarlarından biri olur.

Her ne kadar öykü ve roman alanında ün yapmışsa da yılda bir ya da iki roman yazmakla geçinmesi olası değildir. Gazeteden hiç olmazsa belli bir ücret alır, roman ve öyküleri için de ayrı telif hakkıyla ücretinin birleşmesi, onu geçindirebilirdi.

O yıllar gazeteler **Günün Hikâyesi** başlığı altında her gün bir öykü yayınlardı. Bu sütunlarda **Va-Nû (Vâlâ Nurettin)**, **Orhan Selim (Nâzım Hikmet)**, **Selami İzzet (Sedes)** ve **Suat Derviş** adları sık sık görülenlerdi.

Suat Derviş 1933'te yurda döndükten sonra **Son Posta** gazetesinde çalışmaya başlar. **Son Posta**'da Almanya'da ün yapan **Sultanın Karıları'nı Bir Harem Ağasının Hatıraları** adı ile yayımlar (1933).

Bu sırada **Tan** gazetesi yeni bir atılıma girmiş, Avrupa'daki karışıklar ve değişmelere ağırlık veren yayınlarla Türkiye'nin en çok okunan gazetesi **Cumhuriyet**'e rakip olma yoluna girmiştir. Özellikle Hitler, Birinci Dünya Savaşı'nda yitirilen toprakları Almanya'ya katmak için çırpınmakta, Japonlar da Çin'e saldırmaktadır. İspanya'da ise iç savaş başlatılır. Bu ortam okurların gözlerinin dış dünyaya çevrilmesi sonucunu verir. **Tan** yazarlarını Fransa'ya, Amerika'ya, Sovyetler Birliği'ne röportajlar yapmaya gönderme kararı verince, Suat Derviş'i **Son Posta**'dan kendi kadrosuna alır. Avrupa'nın politik çekişmesini Türk yazarlarınca okurlara sunmaya karar veren **Tan**, **Sabiha Sertel**'i Fransa ve Amerika'ya, **Suat Derviş**'i de Rusya'ya gönderir. Başka yazarların röportajları arasında en ilgi çekenleri **Sabiha Sertel**'le **Suat Derviş**'inkiler olur.

Romanları çok tutulan Suat Derviş, Rusya'dan dönünce **Tan**'da çalışmalarını sürdürmez. "Patronlardan Halil Lütfü direktmişti: Bu hamım kıpkızıl komünist onu çalıştıramam!"⁽⁴⁹⁾ Bunun üzerine Suat Derviş **Haber** gazetesine geçer. Bu gazetede

⁴⁹ **Kemal SÜLKER**, "Çileli Onurlu Yaşamın Temsilcilerinden Biri : Suat Derviş Baraner", *Sanat Edebiyat* 81, Y: 2, S: 15, 1 Ağustos 1982, s.25.

çok sevdiği öyküleri, çevirileri yanında çok sevdiği bir romanı tefrika edilir: **İstanbul'un Bir Gecesi** (1939) ⁽⁵⁰⁾

“Suat Derviş’in çalıştığı haber gazetesi üç kardeşlerindi. Üç gazeteleri vardı: **Vakit** (sabahları yayımlanır), **Haber** (saat 13’de baskıdan çıkar ve dağıtılır), **En Son Dakika** (savaşla ilgili ilginç ve önemli haber alınır alınmaz dizilir, basılır, ne zaman baskı biterse dağıtırdı). **En Son Dakika**, çok kez saat 23’de bile ikinci baskı yapar, ertesi gün gazetelerinde yer alacak önemli haberleri okurlara duyururdu. Suat Derviş, **Haber**’de çalışır, yazıları, haber çevirileri **En Son Dakika**’da yer alır, bunun için ücret ödenmezdi.”⁽⁵¹⁾

Suat Derviş’in **Haber**’deki en önemli görevi, sabahları yabancı radyoları dinlemek, onlardan önemli bir nutuğu veya haberi çevirmek ve gazete yazı işleri müdürlüğüne sıcağı sıcağına yetiştirmektir.

Ethem İzzet Benice, CHP’nin üyesiydi, **İkdam** ve **Son Telgraf** adlı iki gazeteyi yayımlıyordu. **Son Telgraf**, **Haber**’e rakipti. **Son Telgraf**’ı **Reşit Feyzi Yüzüncü** yönetiyor, takma adlarla **Peyami Safa**’dan, **Necip Fazıl**’dan yazı alıyor, kendisi de **Hilmi Ziya Ülken**’in sosyoloji notlarını halk diliyle sütununa geçiriyordu. Suat Derviş ise, kendi adıyla öykü ve roman yazıyordu. **Sınır** adlı romanı (1943-1944) **Son Telgraf**’ta tefrika edilir.⁽⁵²⁾ Ne var ki, gazetenin imzalı yazıları arasındaki uyumsuzluk, **Benice**’nin beklediği tirajı sağlamadığından ücretlerde kısıntıya gidince, 1945 yılında Suat Derviş yeniden **Haber**’e geçer.

Suat Derviş’in hayatı bölümünde belirttiğimiz gibi, 1945’te çok partili yaşam döneminde, iki sosyalist parti ile kurulan işçi sendikalarının ve bazı sol yayının 1946’da kapatılmasının getirdiği ortamda Suat Derviş işsiz kalır. Hiçbir gazetede kadroya alınmaz. Bundan sonra hastalanır, geçim zorluğu, çevrenin ilgisizliği Suat Derviş’i içine kapanır hale getirir. Ablası **İsveç**’ten gönderdiği mektuplarla onu yanına çağırır ve Suat Derviş 1953 yılında **İsveç**’e gider. Avrupa’nın çeşitli şehirlerinde ablasıyla kalır.

⁵⁰ **Haber Gazetesi**, 23.03.1939-13.06.1939.

⁵¹ **Kemal SÜLKER**, “Çileli, Onurlu Yaşamın Temsilcilerinden Biri: Suat Derviş Baraner”, **Sanat Edebiyat** 81, Y:2, S:15, 1 Ağustos 1982, s.25.

⁵² **Son Telgraf Gazetesi**, 14.08.1943-02.01.1944.

1963 yılında İstanbul'a döner. Bu arada **Murat Kayahanlı** ve **Kemal Sülker** ikilisinin yönetimindeki, **Gece Postası** gazetesinde dost bir ortam bulur. Bu gazetede çok okur bulan **Aksaray'dan Bir Perihan** adlı romanı (1962-1963) tefrika edilir.⁽⁵³⁾ Bu çalışmadan sonra okurları **Suat Derviş** ismiyle uzun bir süre karşılaşmazlar; fakat **Suat Derviş**, yazmayı hiçbir zaman bırakmaz. Takma isimler altında radyo skeçleri, çocuklara masallar, tiyatro oyunları yazar. Bu oyunlar arkadaşlarının kendi imzaları altında oynanır. Bu arada sağlığı da giderek bozulmaya başlar ve 1972 yılında hayatını kaybeder.

Suat Derviş kendisinin de belirttiği gibi pek çok gazete ve dergiye yazılar vermiştir. Belirttiği gazeteler dışında onun yazılarını **Hayat**(1928), **Resimli Ay** (1930), **Resimli Şark** (1931), **Yeni Hayat** (1936), **Servet-i Fünûn** (1937-1938), **Ses** (1939) gibi pek çok dergide de görebiliriz.

d. Yeni Edebiyat Gazetesi

Yeni Edebiyat Gazetesi on beş günlük sanat, edebiyat ve fikir gazetesi olarak 5 Ekim 1940'da çıkmaya başlamıştır. Battal boy, dört sayfalık bu gazetenin sahibi **Neriman Hikmet**, yayın müdürü **M. Çetin**, çıkararı **Suat Derviş**'tir. **Suat Derviş**, bu gazeteye her sayı bir fikra, arada hikâye yazar ve her sayıda bir roman eleştirir. Bu eleştiriler, bir formalık küçük bir kitap olacak uzunlukta inceleme ve yorumlardır. Yirmi altıncı son sayısı 15 Kasım 1941 tarihini taşıyan **Yeni Edebiyat Gazetesi** dolu, dolgun, canlı bir gazete olmuştur. O günlerin ünlü yazarları gazetenin fikir cephesini oluşturmuşlardır. Dünün, bugünün ünlü sanatçıları orada yetişmişlerdir.

Yeni Edebiyat Gazetesi, toplumcu aydın ve yazarlarca çıkarılan bir yayın organıdır. Her sayısında üç ya da dört kuramsal yazıya yer vermesiyle dikkat çeker. Aynı doğrultudaki yazarları bir araya getirmeyi amaçlar. **Yeni Edebiyat** gençlere bir kapı açmayı da başarmıştır. Dönemin hiçbir yazarına doğrudan gönderme yapmaz ve her hangi birini hedef almaz. Öteki dergilerle ve yazarlarla tartışmaya girmemesi, belirgin özelliği olarak vurgulanabilir. En ufak bir saldırganlığı yoktur. **Yeni**

⁵³ **Gece Postası**, 17.12.1962- 22.02.1963.

Edebiyat karşı olduğu görüşleri bu görüşleri savunan kişilerin adını anmaksızın eleştirmeye özen göstermiştir.

“Suat Derviş imzalı eleştiriler, toplumcu yazın eleştirisinin ilk örnekleri sayılabilir. Bu eleştirilerin ortak özellikleri şöyle sıralanabilir:

1. İlk romanın geniş bir özeti veriliyor. Genellikle romana ilişkin bölüme eşit uzunlukta oluyor bu özetleme.
2. Eleştirmen, romanın içeriğinde belli bir katman oluşturan bir ögeyi ayrıştırıyor ve bu öge üzerinde geniş felsefi/ekonomik tartışma açıyor.
3. Eleştirmen, yazarla yapıt'ı özdeşliyor.
4. Romanlarda toplumsal ilişkilerin mutlaka çelişkileriyle gösterilmesi gerektiğini vurguluyor. Eleştirmen ve romancının mutlaka gelişen güçlerden, sınıflardan yana ağırlığını koymasını öngörüyor.
5. Bu bakış açısının doğal uzantısı olarak, romanda yükselen toplumsal güçleri temsil eden bir olumlu ve inkılapçı tip görmeyi istiyor eleştirmen.
6. Eleştirmen, doğrudan emekçi kesimler içinde saydığı insanlara yönelmiş yapıtlara yakınlık duyduğunu sezdirmektedir.
7. Ruhbilimsel çözümlenmeleri değil, açık ve eyleme dayalı anlatımı övmektedir.”⁽⁵⁴⁾

Yeni Edebiyat Gazetesi'nde sürekli yazarlar: Naci Sadullah, Hüsamettin Bozok, Abidin Dino, Zeki Baştımar, Hüseyin Avni, Ali Rıza, Sabiha Zekeriya (Sertel), H. (İfzı) Topuz'dur.

Yeni Edebiyat'ta hikâyeci olarak Sabahattin Ali, Kenan Hulûsi (Koray) Sadri Ertem, İhan Tarsus, Ahmet Naim, Emin Türk Eliçin, Afif Yesari, Faik Baysal, Kemal Bilbaşar, Sefer Aytakin, Neriman Hikmet birer; Fahri Celâlettin Göktolga ve Halil Aytakin ikişer; Mehmet Seyda üç ve Suat Derviş dört hikâyeye göründüler.

⁵⁴ Ahmet OKTAY, Toplumcu Gerçekçiliğin Kaynakları: Sovyetler Birliği ve Türkiye'de Toplumcu Gerçekçiliğin Doğuşu ve Gelişimi İle Yeni Edebiyat Dergisinin Yazın/Eleştiri Anlayışı ve Suat Derviş'in Kitap Yazıları Üzerine Eleştirel Bir Çalışma, B/F/S Yayınları, İst., 1986, s.511.

Suat Derviş, Behçet Necatigil'e gönderdiği mektupta şöyle der: "1941'de **Yeni Edebiyat** adlı, haftalık bir gazete çıkardım. Bugün Türk Edebiyatının en sevilen romancısı **Orhan Kemal**'in ilk hikâyesini bana gelen amatör yazıları arasında ben seçtim. **A. Kadir, Dinamo, Fethi Giray** ve daha birçok kalburüstü şair ve edipler, en evvel, **Yeni Edebiyat**'a yollanan heveskâr yazıları arasında seçilmiş ve Türk Edebiyatına devredilmiştir. **Yeni Edebiyat** koleksiyonunu gözden geçirmek; hem benim Türkiye'de gerçekçi edebiyatın doğması ve gelişmesi için yaptığım hizmeti, hem de bu mecmua içindeki imzalı fıkraların felsefi ve Türk romanları hakkında yazdığım imzalı makalelerim de edebiyat anlayışımı aksettirir ve bir zaman naçiz gayretlerimle ve **Hüsamettin Bozok** gibi değerli arkadaşlarımanın manevi yardımlarıyla çıkardığım bu dört sahifelik haftalık gazetenin Türk Edebiyatındaki rolünü ve bugünkü kalburüstü yazar ve ozanların üstündeki etkisini gösterir. Bu haftalık gazete, devrin örfi idare komutanlığı tarafından kapatılmıştır."⁽⁵⁵⁾

Suat Derviş'in **Yeni Edebiyat**'taki roman eleştirmeleri şunlardır: **Yaban** (Y. Kadri Karaosmanoğlu, sayı 1, s.3), **Bir Tereddüdün Romanı** (Peyami Safa, sayı3, s.3), **İçimizdeki Şeytan** (Sabahattin Ali, sayı 4, s.3), **Çete** (Refik Halit Karay, sayı 5, s.3), **Yol Palas Cinayeti** (H. Edip Adıvar, sayı 7, s.3), **Yalnız Dönüyorum** (Şükûfe Nihal, sayı 8, s.3), **Tatarcık** (H. Edip Adıvar, sayı 10, s.3-4), **Sürgün** (Refik Halit Karay, sayı 12, s.3-4), **Utanmaz Adam** (Hüseyin Rahmi Gürpınar, sayı 13, s.3), **Afrodit Buhurdanında Bir Kadın** (Reşat Enis, sayı 14, s.3), **Eski Hastalık** (Reşat Nuri Güntekin, sayı 18, s.3), **Posta Yolu** (Hilmi Ziya Ülken, sayı 21, s.3), **Çocuk Adam** (Orhan Seyfi Orhon, sayı 22, s. 3), **Fahim Bey ve Biz** (Abdülhak Şinasi Hisar, sayı 23, s.3).

⁵⁵ Behçet NECATİGİL, "Dünya Kadın Yılında Suat Derviş Üzerine Notlar", Nesin Vakfı Edebiyat Yılıığı, İst. , 1976, s. 608.

İKİNCİ BÖLÜM

I. ESERLERİ

A. Kitap Hâlinde Basılan Romanları

Suat Derviş'in ilk romanı **Kara Kitap**'tır (1920). Bu eseri **Yeni Şark** gazetesinde tefrika ettirdiği **Hiçbiri** (1921) romanı izler. Bu eserin kitap hâlinde basılışı 1923 yılındadır. Yine 1923 yılında **Ne Bir Ses Ne Bir Nefes, Buhran Gecesi** romanları yayımlanır. **Buhran Gecesi** 1923 yılında **Süs** adlı dergide tefrika edildikten sonra 1924'te kitap hâlinde basılır. Aynı yıl **Fatma'nın Günahı** adlı romanı yayımlanır. Eski harflerle yayımlanan son eseri **Gönül Gibi**'dir (1928). Bunu 1931'de yazdığı ve Fransızca'ya da çevrilen **Emine** izler.

Suat Derviş, 1930'larda sosyal gerçekliği benimser ve romanlarının bu tarihten sonra edebiyat dünyasına girişi yavaşlar. 1931 yılında **Emine**'nin yayımlanmasından sonra, bir sonraki romanı **Hiç** (1939) için sekiz yıl beklemek zorunda kalır. **Çılgın Gibi** romanı ise 1945 yılında yayımlanır.

Suat Derviş 1953'te, Paris'e ablası **Hamiyet Hanım**'ın yanına gider, **Ankara Mahpusu**'nu burada yazar. **Hamiyet Hanım**'ın Fransızca çevirisiyle 1957'de **Le Prisonnier d'Ankara (Zeynep İçin)** başlığıyla yayımlanan bu eser, on sekiz dile çevrilir. Burada yayımlanan diğer eseri **Fosforlu Cevriye**'dir. 1963'te eşinin hapisten çıkması üzerine Türkiye'ye dönen Suat Derviş'in bu iki romanının Türkçe baskıları 1968'de yayımlanır. **Fosforlu Cevriye**'yi **Gülriiz Sururi** için filme dönüştürür. En sevdiği bu eserini filme dönüştürdüktan bir süre sonra, 23 Temmuz 1972 yılında İstanbul'da ölür.

Pek çok tefrika eserleri arasında 17 Aralık 1962-22 Şubat 1963 arasında **Gece Postası**'nda yayımlanan **Aksaray'dan Bir Perihan** onun en güzel romanlarından biridir. Bu roman **Zehra Toska** tarafından kitaplaştırılmış ve 1997 yılında **Oğlak Yayınları** tarafından yayımlanmıştır.

B. Tefrika Hâlinde Olan Romanları

Suat Derviş, Onları Ben Öldürdüm, Son Posta Gazetesi,
(nr.1, 25 Mayıs 1933, s.12 - nr.45, 10 Temmuz 1933, s.8).

Suat Derviş, Bir Harem Ağasının Hatıraları, Son Posta Gazetesi,
(nr. 1, 21 Eylül 1933, s.12 - nr. 92, 3 ikinci Kânun 1934, s.8).

Suat SUZAN, Dirilen Mumya, Son Posta Gazetesi
(nr.1, 4 Ocak 1934, s.12 - nr.72, 9 Nisan 1934, s.12).

Suat SUZAN, Bu Başı Ne Yapalım, Son Posta Gazetesi,
(nr.1, 31 Mayıs 1934, s. 12 - nr.100, 16 Eylül 1934, s.11).

Suat Derviş, Onu Bekliyorum, Cumhuriyet Gazetesi,
(nr.1, 21 Nisan 1935, s.5 – nr.26, 16 Mayıs 1935, s. 5).

Hatice HATİP, Kadıköy'de Muhakkak Bir Define Var, Son Posta,
(nr.1, 27 Temmuz 1935, s.12 – nr.72, 10 Ekim 1935, s. 8).

Suat DERVİŞ, Bu Roman Olan Şeylerin Romanıdır, Tan Gazetesi,
(nr.1, 12 Mart 1937, s.4 – nr.60, 10 Mayıs 1937, s.4).

Suat DERVİŞ, Baba Oğul, Son Posta Gazetesi,
(nr.1, 25 Haziran 1938, s. 12 – nr.35, 30 Temmuz 1938, s. 12).

Suat DERVİŞ, İstanbul'un Bir Gecesi, Haber Gazetesi,
(nr.1, 23 Mart 1939, s.12 – nr.75, 13 Haziran 1939, s.8).

Suat DERVİŞ, Sınır, Son Telgraf Gazetesi,
(nr.1, sayı 2304, 14 Ağustos 1943, s.2 – nr.137, sayı 2443, 2 Ocak 1944, s.2).

Suat DERSİŞ, Büyük Ateş, Son Posta Gazetesi,
(nr.1, 1 Kasım 1949, s.5 – nr.75, 20 Ocak 1950, s.7).

Siyasî Tefrika

Suat DERSİŞ, Mezara Kadar, Son Telgraf, 18 Mayıs-5 Haziran 1946, s.4
(Mussolini'nin Şahsiyeti, Politik ve Hususî Hayatı)

C. Kitap Hâlinde Basılan Hikâyeleri

Suat Derviş'in Ahmet Ferdi, (Kütüphane-i Suudi, İst., 1923), Behire'nin Talipleri, (Kütüphane-i Suudi, İst., 1923), Beni Mi? (Suhulet Matbaası, İst., 1924) adlı hikâye kitapları vardır.

Ahmet Ferdi'de üç tane uzun hikâye vardır. Ahmet Ferdi, Deli ve Bir Kış Gecesi uzun hikâyelerindendir. Bu hikâyelerin yanında **Bir Yaz Gecesi, İtiyad, Hortlak, Bir Resmin Karşısında, Başucunda, Leyla, İlk Vicdan Azabı, Nesrin, Bir Talak, Fatma** adlı hikâyeleri vardır.

Behire'nin Talipleri isimli hikâye kitabında, **Behire'nin Talipleri, Doğruluk Yüzünden, Saniha Sayfiyede, İstanbul Hanımları Niçin Dedikoduya Sebep Olurlar?, Saf Bir Delikanlının Hikâyesi** isimli hikâyeler vardır.

Beni Mi? isimli hikâye kitabında **Beni mi?, ve Yeşil Elbise** adlı iki uzun hikâye ile **Başkalarının Saadeti, Gönül Bu, O Mu?, Yuva, Ve Cevap Vermediler, Akşam Karanlığında, Bir Sarhoşun Vasiyetnamesi, Avdet** adlı sekiz kısa hikâye vardır.

D. Gazete ve Dergilerdeki Hikâyeleri

Cumhuriyet Gazetesi (1935)

- Suat Derviş, Gülmeyen Kadın, 26 Nisan 1935, s.6.
_____, Kaçakçı, 29 Nisan 1935, s.4.
_____, Bana Ne Verebilirsiniz?, 2 Mayıs 1935, s.6.
_____, Neden Öldürdüm? 4 Mayıs 1935, s.6.
_____, Kaçan Tramvay, Hırsız Sevgi, 6 Mayıs 1935, s.6.
_____, İçimizin İçi, 11-12 Mayıs 1935, s.6.
_____, İskarpınler, 19 Mayıs 1935, s.6.
_____, Her Sevgi Geçer, 23 Mayıs 1935, s.6.
_____, Ölmemeli İdi, 30 Mayıs 1935, s.6.
_____, Biz Sevişiyor Muyuz?, 4 Haziran 1935, s.5.
Süveyda H., Tesadüf, 16 Haziran 1935, s.6.
İtalyancadan Çeviren: Süveyda H., Gizli Sefalet, 18 Haziran 1935, s.6.
Süveyda H., Azize, 25 Haziran 1935, s.6.
Suat Derviş, O Bir Melektir, 29 Haziran 1935, s.6.
Almancadan Çeviren: Süveyda H., Dullar Kahvesi, 2 Temmuz 1935, s.6.
Suat Derviş, Bir Anne, 5 Temmuz 1935, s.6.
_____, En Büyük Sevgi, 10 Temmuz 1935, s.6.
Süveyda H., Kızkardeşler, 13 Temmuz 1935, s.6.
Çeviren: Süveyda H., Monte Karlo Hikâyesi, 15 Temmuz 1935, s.6.
Süveyda H., Kadın İntikamı, 17 Temmuz 1935, s.6.
Suat Derviş, Yalan Ve Doğru, 22 Temmuz 1935, s.6.
Çeviren: Süveyda H., Aldatıyor Mu Yoksa?, 24 Temmuz 1935, s.6.
Çeviren: Süveyda H., Rossiterin Karısı, 27 Temmuz 1935, s.6.
Suat Derviş, Seni Sevmiyorum, 28 Temmuz 1935, s.6.
Çeviren: Süveyda H., Denizde Boğulan Adam, 20 Temmuz 1935, s.6.
Suat Derviş, Kumlara Yazılan Yazı, 30 Temmuz 1935, s.6.
Süveyda H., Çok Sevilen Erkek, 2 Ağustos 1935, s.6.
_____, Amma Da Kadınmış, 3 Ağustos 1935, s.6.

- Suat Derviş, İlk Kıskançlık, 6 Ağustos 1935, s.6.
- Süveyda H., Ekonomik Buhran, 9 Ağustos 1935, s.6.
- _____, Gabye Orkideler, 15 Ağustos 1935, s.6.
- Suat Derviş, O Farkedecek Mi?, 18 Ağustos 1935, s.6.
- Süveyda H., Yeşil Defter, 20 Ağustos 1935, s.6.
- Suat Derviş, Tosun, 23 Ağustos 1935, s.6.
- _____, Yabancı Evde Ölüm, 25 Ağustos 1935, s.6.
- Çeviren: Süveyda H., Mektup Nasıl Yazılır?, 5 Eylül 1935, s.6.
- Çeviren: Süveyda H., Tekinsiz Şato, 7 Eylül 1935, s.6.
- Çeviren: Süveyda H., Beni Otomobilinize Alır Mısınız?, 10 Eylül 1935, s.6.
- Suat Derviş, Cepheden Dönen Adam, 11 Eylül 1935, s.6.
- Çeviren: Süveyda H., Kanlı Oyun, 14 Eylül 1935, s.6.
- Suat Derviş, Kadın Muhbir, 15-16 Eylül 1935, s.6.
- Çeviren: Süveyda H., Hududdaki Ölüm, 19 Eylül 1935, s.6.
- Çeviren: Süveyda H., Vazife, 24 Eylül 1935, s.6.
- Çeviren: Süveyda H., Siyah Piyeret, 25 Eylül 1935, s.6.
- Çeviren: Süveyda H., Hayal Sesi, 27 Eylül 1935, s.6.
- Suat Derviş, Aldatan Kadın, 29 Eylül 1935, s.6.
- Çeviren: Süveyda H., Modern Ressam, 1 Ekim 1935, s.8.
- Çeviren: Süveyda H., Hırsız, 5 Ekim 1935, s.4.
- Çeviren: Süveyda H., Sarı Saçlar, 8 Ekim 1935, s.4.
- Çeviren: Süveyda H., Ucuz Eğlenmek İçin, 11 Ekim 1935, s.4.
- Çeviren: Süveyda H., Öldürdüğüm Adamın Mezarında, 13 Ekim 1935, s.4.
- Çeviren: Süveyda H., Kocalar Bilmemeli, 15 Ekim 1935, s.4.
- Çeviren: Süveyda H., Çocuğun Mesleği, 17 Ekim 1935, s.4.
- Çeviren: Süveyda H., Teşrihhanede, 24 Ekim 1935, s.4.
- Suat Derviş, Sevgi Mi, İtiyat Mı?, 28 Ekim 1935, s.4.
- _____, Fırtına, 1 Kasım 1935, s.4.
- Süveyda H., Gemi Nasıl Kurtuldu?, 7 Kasım 1935, s.4.
- Çeviren: Süveyda H., İlân Merakı, 10 Kasım 1935, s.4.
- Çeviren: Süveyda H., Pe'rinein Katili, 12 Kasım 1935, s.4.
- Çeviren: Süveyda H., Kader, 13 Kasım 1935, s.4.

Çeviren: Süveyda H., İşe Yaramayan, 16 Kasım 1935, s.4.

Suat Derviş, Sıkılğanlık, 25 Kasım 1935, s.4.

Çeviren: Süveyda H., Oyun, 27 Kasım 1935, s.4.

Çeviren: Süveyda H., Sonsuz Aşk, 29 Kasım 1935, s.4.

Çeviren: Süveyda H., Bir Evlenme, 2 Aralık 1935, s.4.

Çeviren: Süveyda H., İnciler, 5 Aralık 1935, s.4.

Suat Derviş, Paylaşılmayan Bir İş, 7 Aralık 1935, s.4.

_____, Eldivenli Adam, 10 Aralık 1935, s.4.

Çeviren: Süveyda H., Örtümcek Ağı, 14 Aralık 1935, s.4.

Çeviren: Süveyda H., Sis İçinde Silâh Sesi, 18-19 Aralık 1935, s.4.

Suat Derviş, Saadet Öyle Bir Şeydir Ki, 22 Aralık 1935, s.4.

Çeviren: Süveyda H., Ayak Bileği, 24 Aralık 1935, s.4.

Çeviren: Süveyda H., Manşon, 26 Aralık 1935, s.4.

Suat Derviş, Son Bayramı, 27 Aralık 1935, s.4.

1936

Suat Derviş, 1936'nın Getirdiği Yenilikler, 1 Ocak 1936, s.4.

_____, Baba, 13 Ocak 1936, s.4.

_____, Bu Tesadüften Ne Neticeler Çıkabilir?, 19 Ocak 1936, s.4.

_____, İstemek Başarmaktır, 8 Şubat 1936, s.4.

_____, Bir Yok İçin, 24 Şubat 1936, s.4.

_____, Her Şeye Gülen Kadın, 26 Şubat 1936, s.4.

Çeviren: Süveyda H., Koubi, 3 Mayıs 1936, s.4.

Çeviren: Süveyda H., Para Sahibi Olunca, 5 Mayıs 1936, s.4.

Çeviren: Süveyda H., Sigara, 8 Mayıs 1936, s.4.

Çeviren: Süveyda H., Bu Ben Miyim?, 11 Mayıs 1936, s.4.

Çeviren: Süveyda H., Yeni Bir Nesil, 14 Mayıs 1936, s.4.

Suat Derviş, Sekiz Sene Sonra, 16 Mayıs 1936, s.4.

_____, İnsanların Kıymeti, 18 Mayıs 1936, s.4.

Çeviren: Süveyda H., Üç Gaf, 20 Mayıs 1936, s.4.

Çeviren: Süveyda H., Define, 23 Mayıs 1936, s.4.

Çeviren: Süveyda H., Bir Madalyomun Hikâyesi, 26 Mayıs 1936, s.4.
Suat Derviş, Aşkın Öldürdüğü Dostluk, 29 Mayıs 1936, s.4.
_____, Seven Kadımlar, 31 Mayıs 1936, s.4.

Haber Gazetesi (1938)

Suat Derviş, Gizli Nüfus, 6-10 Haziran 1938, s.13.
Jan Prevo'dan Çeviren: Suat Derviş, Çok Konuşmayan Sevgili, 12 Eylül 1938, s.13.
Çeviren: Suat Derviş, O, İşte Böyle Bir Kadındı, 7 Ekim 1938, s.9.
Çeviren: Suat Derviş, Sadaka, 9 Ekim 1938, s.9.
Çeviren: Suat Derviş, Kılağuz, 20 Ekim 1938, s.10.
Çeviren: Suat Derviş, Kaybolan Hayâl, 24 Ekim 1938, s.10, s.14.
Çeviren: Suat Derviş, İşitilmemiş Bir Yemek, 18 Kasım 1938, s.5.
Çeviren: Suat Derviş, Otomata Âşık, 21 Kasım 1938, s.10, s.11.
Çeviren: Suat Derviş, Büyük Babam, 6-8 Aralık 1938, s.9, s.13.
Çeviren: Suat Derviş, İkinci Gençlik, 12-13 Aralık 1938, s.13, s.9.
Çeviren: Suat Derviş, Lazar, 15 Aralık 1938, s.14.
Çeviren: Suat Derviş, Lazar, 16 Aralık 1938, s.10-11.
Çeviren: Suat Derviş, Ölüm Diyarında, 19 Aralık 1938, s.10, s.15.
Çeviren: Suat Derviş, Cüzdandaki Resim, 22 Aralık 1938, s.13, s.15.
Y.Yarkov'dan Çeviren: Suat Derviş, Kurt Geliyor, 26 Aralık 1938, s.10.
Vlâdimir Polianov'dan Çeviren: Suat Derviş, Para, 27-28 Aralık 1938, s.9.

1939

Suat Derviş, Yeni Yıl, 2 Ocak 1939, s.10.
Çeviren: Suat Derviş, Babamın Dönüşü, 4 Ocak 1939, s.7-8.
Çeviren: Suat Derviş, Katil Kim, 11 Ocak 1939, s.9-10.
Çeviren: Suat Derviş, En Kıymetli Şey, 12 Ocak 1939, s.13-14.
Çeviren: Suat Derviş, Mars, 14 Ocak 1939, s.13-14.
Çeviren: Suat Derviş, Sanki Olmayacak Şey Mi?, 18-19 Ocak 1939, s.9, s.13 –14.
Çeviren: Suat Derviş, Kızımın Nişanlısını Seviyorum, 23 Ocak 1939, s.10.

- Çeviren: Suat Derviş, Beni Anla Kızım, 25 Ocak 1939, s.9-10.
- Çeviren: Suat Derviş, Gemicinin Hediyesi, 26 Ocak 1939, s.13-14.
- Suat Derviş, O, Saadetim Olabilirdi, 28 Ocak 1939, s.10.
- Çeviren: Suat Derviş, Mütcrim Kadın, 29 Ocak 1939, s.9-10.
- Çeviren: Suat Derviş, Bar Kızının Cesareti, 3 Şubat 1939, s.9-10.
- Çeviren: Suat Derviş, Kızımı Sulara Gömdüm, 4 Şubat 1939, s.10, s.14.
- Çeviren: Suat Derviş, İntikam, 4 Şubat 1939, s.13-14.
- Çeviren: Suat Derviş, Onu Tanımamışım, 7 Şubat 1939, s.9-10.
- Çeviren: Suat Derviş, Hurma, 9 Şubat 1939, s.13.
- Çeviren: Suat Derviş, Örtülmüş İp, 11 Şubat 1939, s.10,15.
- Çeviren: Suat Derviş, Kahve, 14 Şubat 1939, s.9-10.
- Çeviren: Suat Derviş, Mahcup Bir Ressam, 18 Şubat 1939, s.13-14.
- Çeviren: Suat Derviş, Mavi İpek Elbise, Kırmızı Gül, 21 Şubat 1939, s.9-10.
- Çeviren: Suat Derviş, Yabancı, 24 Şubat 1939, s.9-10.
- Çeviren: Suat Derviş, Bir Yolcu Uğurlarken, 25 Şubat 1939, s.13.
- Moris Kolman'dan Çeviren: Suat Derviş, Soyтары, 27 Şubat 1939, s.10, s.14.
- Çeviren: Suat Derviş, Eşi Bulunmaz Bir Müstantik, 28 Şubat 1939, s.9-10.
- Çeviren: Suat Derviş, Sinemada Gördüğü Yüz, 1 Mart 1939, s.9.
- Çeviren: Suat Derviş, Sevgilimin Saçları Sarıdır, 2 Mart 1939, s.10.
- Çeviren: Suat Derviş, Madam Valliyer'in Fiyaskosu, 13 Mart 1939, s.13-14.
- Fransızcadan Çeviren: Suat Derviş, Madam Dubios'nun Koleksiyonu, 16 Mart 1939, s.13-14.
- Çeviren: Suat Derviş, Kalbimi Kime Verdiğimi Bilmiyorum, 23-25 Mart 1939, s.10.
- Çeviren: Suat Derviş, Karlı Bir Gece, 24-25 Mart 1939, s.9, s.13.
- Çeviren: Suat Derviş, Kimsesiz Adam, 29 Mart 1939, s.9-10.
- Çeviren: Suat Derviş, Onu Sana Bırakıyorum, 30 Mart 1939, s.13-14.
- Çeviren: Suat Derviş, Amerikadaki Dayı, 3 Nisan 1939, s.13-14.
- Çeviren: Suat Derviş, İnanılmaz Şey, 4 Nisan 1939, s.9-10.
- Çeviren: Suat Derviş, Kocam Başkasını Seviyor, 6 Nisan 1939, s.10, s.13.
- Çeviren: Suat Derviş, Yeni Dostlar, 9 Nisan 1939, s.9-10.
- Çeviren: Suat Derviş, Rakip, 12 Nisan 1939, s.9-10.
- Çeviren: Suat Derviş, Bir Hortlak Hikâyesi, 13 Nisan 1939, s.13-14.

- Çeviren: Suat Derviş, Gerdanlık, 17 Nisan 1939, s.10.
- Çeviren: Suat Derviş, Mavi Limozin, 17 Nisan 1939, s.13-14.
- Çeviren: Suat Derviş, Casus, 18 Nisan 1939, s.9-10.
- Çeviren: Suat Derviş, Kaybolan Çek, 19 Nisan 1939, s.9-10.
- Çeviren: Suat Derviş, Annesi Neden Bunu İstemişti?, 23-24 Nisan 1939, s.9, s.13.
- Çeviren: Suat Derviş, Darağacına Dönmek İstiyorum, 24 Nisan 1939, s.10.
- Çeviren: Suat Derviş, Miras, 25 Nisan 1939, s.9-10.
- Çeviren: Suat Derviş, Zamanı Geldi, 27-28 Nisan 1939, s.13, s. 14, s. 9-10.
- Çeviren: Suat Derviş, İki Kiskanç, 30 Nisan 1939, s.9.
- Çeviren: Suat Derviş, Arkadaş, 1 Mayıs 1939, s.10.
- Çeviren: Suat Derviş, İki Kiskanç, 1 Mayıs 1939, s.13.
- Çeviren: Suat Derviş, Kiracıları, 3 Mayıs 1939, s.9.
- Çeviren: Suat Derviş, Gemici, 15 Mayıs 1939, s.10.
- Çeviren: Suat Derviş, Otuz Sene Sonra, 17 Mayıs 1939, s.9-10.
- Çeviren: Suat Derviş, Fırtına İçinde Bir Feryat, 20 Mayıs 1939, s.9.
- Çeviren: Suat Derviş, İyilik Yapmasını Seven Adam, 24 Mayıs 1939, s.3.
- Çeviren: Suat Derviş, Bir Silah Patladı, 26 Mayıs 1939, s.9-10.
- Çeviren: Suat Derviş, Bir Kompartımanda Üç Kişi, 27 Mayıs 1939, s.13-14.
- Çeviren: Suat Derviş, Müvazene, 29 Mayıs 1939, s.13-14.
- Çeviren: Suat Derviş, Sükûttü Hayal, 3-4 Haziran 1939, s.13, s.9.
- Çeviren: Suat Derviş, Hazine, 11 Haziran 1939, s.10,13.
- Çeviren: Suat Derviş, Madam Puanın Müdafaa Sistemi, 13 Haziran 1939, s.9-10.
- Çeviren: Suat Derviş, Generalin Ceketi, 14 Haziran 1939, s.13 –14.
- Çeviren: Suat Derviş, Mahzun Bakışlı Çocuk, 15 Haziran 1939, s.10.
- Çeviren: Suat Derviş, Köyün Birincisi, 20 Haziran 1939, s.13-14.
- Çeviren: Suat Derviş, İnci Gerdanlık, 22 Haziran 1939, s.13-14.
- Çeviren: Suat Derviş, Simonun Ölümü, 26 Haziran 1939, s.10.
- Hatice Hatip, Kırılan Saadet, 2 Eylül 1939, s.9.
- _____, Beklediği Adam, 7 Kasım 1939, s. 5-6.

Hayat Dergisi

Suat Derviş, Uzun Saçlı Mı? Kısa Saçlı Mı?, S:103, C:4, 15 Teşrin-i Sani 1928,
s.502-504.

Resimli Ay

Suat Derviş, Erkek Aşkı, 1924 Senesinde Çıkmış En Güzel Hikâyeler, Resimli Ay
Matbaası, İstanbul, 1928.
_____, Emine, S:12, Şubat 1930, s.34.

Resimli Şark

Suat Derviş, Baba, nr:4, Nisan 1931, s.5-7.
_____, Belki O İdi, nr: 7, Temmuz 1931, s.27-32.
_____, Evet Boşanmak İstiyorum, nr: 9, Eylül 1931, s.15-16.

Son Posta Gazetesi(1933)

Suat Derviş, Bir Bahar Kompleksi, 5 Mayıs 1933, s.10.
_____, Ağlayabilmek Saadeti, 16 Mayıs 1933, s.10.
_____, Yalan, 30 Mayıs 1933, s.10.
_____, Romancımın Nişanlısı, 5 Haziran 1933, s.10.
_____, Bir İzzeti Nefis Meselesi, 15 Haziran 1933, s.14.
_____, Daktilo, 20 Haziran 1933, s.10.
_____, Seni Neden Seviyorum, 28 Haziran 1933, s.10.
_____, Fatoş ve Siyah Şemsiye, 9 Temmuz 1933, s. 10.
_____, Babalarımız, 15 Temmuz 1933, s. 10-11.
_____, Peride ve Hayatta Muvaffakiyeti, 31 Temmuz 1933, s.10.
İngilizceden Tercüme Eden: Hatice Hatip, Eski İskarpinin Hikâyesi, 6 Eylül 1933,
s.10.
Tercüme Eden: Hatice Hatip, Varis Kim Olacak, 9 Eylül 1933, s.10-11.

Suat Derviş, Bugünün Kızı, 14 Eylül 1933, s.14.
Tercüme Eden: Hatice Hatip, Negro, 16 Eylül 1933, s.10-11.
Hatice Hatip, Barıştıktan Sonra, 17 Eylül 1933, s. 10.
_____, Şükrü Beyin Yaz Tatili, 19 Eylül 1933, s. 10.
Suat Derviş, Haklı Mı İdiler?, 29 Eylül 1933, s.10.

1934

Fransızcadan Tercüme Eden: Hatice Hatip, Altın Madalyon, 7 Ocak 1934, s.10.
Hatice Hatip, Gelin Elbisesi, 13 Ocak 1934, s.10.
_____, Melon Şapkalı Adam, 23 Ocak 1934, s.10.
_____, Matmazel Charlotte Longouis De Saint-Preux, 2 Şubat 1934, s.10.
_____, Korku, 6 Şubat 1934, s.10.
Tercüme Eden: Hatice Hatip, Hususî Kâtip, 10 Şubat 1934, s.10.
Hatice Hatip, Paravan, 18 Şubat 1934, s.10.
Tercüme Eden: Hatice Hatip, Çalınan Heykel, 25 Şubat 1934, s.10.
Hatice Hatip, Dansetmeyenler, 9 Mart 1934, s.10.
_____, Görünmez Belâ, 6 Mart 1934, s.10.
Almancadan Tercüme Eden: Hatice Hatip, Sincap Manto, 7 Mart 1934,s.10.
Hatice Hatip, Marangozun Kızı, 13 Mayıs 1934, s.11.
_____, Briç, 16 Mayıs 1934, s.11.
_____, Yalnızken Konuşmak İleti, 18 Mayıs 1934, s.11.
_____, Herkese Kanma, 21 Mayıs 1934, s.11.
_____, Erkekler Böyledir, 26 Mayıs 1934, s.11.
Mark Twain'den Tercüme Eden: Hatice Hatip, Bir Hastanın Hikâyesi, 30 Mayıs
1934, s.11.
Leon Telestoy'dan Tercüme Eden: Hatice Hatip, Rahip İle Hırsız, 31 Mayıs 1934,
s.15.
Hatice Hatip, İki Kıskaç Bir Trende, 1-2 Haziran 1934, s.10 .
_____, Eyi Bir Hâkim, 8 Haziran 1934, s.11.
Fransızcadan Tercüme Eden: Hatice Hatip, Sen Ol Da Fedakârlık Et!, 10 Haziran
1934, s.10.

Fransızcadan Tercüme Eden: Hatice Hatip, İki Kız Kardeş, 11 Haziran 1934, s.11.
Hatice Hatip, Yalancı, 16 Haziran 1934, s.11.
Rusçadan Çeviren: Hatice Hatip, Kazların Taksimi, 18 Haziran 1934, s.11.
Tercüme Eden: Hatice Hatip, Sarışın Yıldız, 20 Haziran 1934, s.11.
Fransızcadan Tercüme Eden: Hatice Hatip, Aşkın Kudreti, 24 Haziran 1934, s.11.
Hatice Hatip, Çok Nazik Bir Delikanlı, 25 Haziran 1934, s.11.
_____, Bir İhtilâl Hikâyesi, 2 Temmuz 1934, s.10-11.
_____, Hırsızlar Girebilir, 6 Temmuz 1934, s.10.
_____, En Büyük Rol, 16 Temmuz 1934, s.10.
_____, Muharririn Devriâlem Seyahati, 23 Temmuz 1934, s.10-11.

1935

Hatice Hatip, Arkalarından Gelen Adam, 13 Ocak 1935, s.10.
_____, Kapıcının Kızı, 9-10 Şubat 1935, s.10.
Fransızcadan Çeviren: Hatice Hatip, Bu Vak'a 1885'te Geçti, 20 Mart 1935, s.10.
Almancadan Tercüme Eden: Hatice Hatip, İskeletler Gemisi, 27 Mart 1935, s.10-11.
Almancadan Çeviren: Hatice Hatip, Toprak!...Bak Toprak!...23 Mart 1935, s.11-12.
İngilizceden Tercüme Eden: Hatice Hatip, Yüzmesini Bilmek Lâzım, 26 Nisan 1935,
s.11.
Maurice Renard'dan Tercüme Eden: Hatice Hatip, Mehtabın Gümüş Işıkları, 27
Nisan 1935, s.11.
İspanyolcadan Tercüme Eden: Hatice Hatip, Cambazhane Uşağı, 1 Haziran 1935,
s.11.
Almancadan Nakleden: Hatice Hatip, Bahse Tutuşanlar, 5 Haziran 1935, s. 12.
Almancadan Tercüme Eden: Hatice Hatip, Şoförlük Dersleri, 14 Haziran 1935, s.12.
Hatice Hatip, Keşke Yanlılık Olmasa İdi, 20 Haziran 1935, s. 12.

1936

Hatice Hatip, Heyecanlı Bir Yılbaşı Gecesi, Işıklar Söndünce Bir Kız Kaçtırdılar, 1-6

Ocak 1936, s. 8.

Suat Derviş, Çocukların Tahammülü, 4 Haziran 1936, s.9.

_____, Fedakârlık, 7 Haziran 1936, s.9.

_____, Amma Erkek İnanmadı, 10 Haziran 1936, s.9.

_____, Uykusuz Bir Gece, 25 Temmuz 1936, s.9-10.

_____, Boyalı Saçlar, 30 Temmuz 1936, s. 9.

_____, O Gidiyor, 17 Ağustos 1936, s.9.

_____, Üç Mantık, 23 Ağustos 1936, s. 9.

_____, Ben Çok Kıskanç Bir Kadınam, 31 Ağustos 1936, s.9.

_____, Köprü'nün Başında Bir Adam Öptüm, 5 Eylül 1936, s. 9.

_____, Hasan Çavuşun Oğlu, 22-23 Eylül 1936, s.9, s.13.

_____, Arkandan Sürüklediğin Tabut, 5-6 Ekim 1936, s. 9.

1938

Hatice Hatip, Karanlık Bir Gecede, 22 Temmuz 1938, s.8.

_____, Plâjda Bir Kaza, 4 Ağustos 1938, s.12.

_____, Mes'ud Olmuştuk, 11 Ağustos 1938, s.12.

R. Kipling'ten Çeviren: Hatice Hatip, Selâhaddin'in Hikâyesi, 16 Ağustos 1938,
s.12.

Tercüme Eden: Hatice Hatip, Teyzenin Mirası, 1 Eylül 1938, s.12.

Tercüme Eden: Hatice Hatip, Gemi Nasıl Kurtuldu? 14 Eylül 1938, s.12.

Tercüme Eden: Hatice Hatip, İyi Bir Adam, 22 Eylül 1938, s.12-13.

Tercüme Eden: Hatice Hatip, Pirlanta Yüzük, 29 Eylül 1938, s.12-13.

Tan Gazetesi (1937)

- Suat Derviş, Sokakta K lbaşı, 21 Ocak 1937, s.6.
_____, Daktilo Nebahat, 4 Şubat 1937, s.6.
_____, M srif Baba, 21 Şubat 1937, s.6.
_____, Topal Ahmet, 10 Mart 1937, s.6, s.10.
_____, M tehassis Amele, 8-10 Ağustos 1937, s.6, s.9.
_____, K  kbey, 24-25 Ağustos 1937, s.6.
_____, Elb rz Dağlarında Bir Gece, Fırtına, 17 Kasım 1937, s.6.
_____, Elb rz Dağlarında Bir Gece, Sarışın Kadının Hik yesi, 18 Kasım 1937, s.6.
_____, Elb rz Dağlarında Bir Gece, Yurtsuz Adam, 20 Kasım 1937, s.6.
_____, Elb rz Dağlarında Bir Gece, S kun Arayan Adam, 21 Kasım 1937, s.6.
_____, Elb rz Dağlarında Bir Gece,  ld rmek, 23 Kasım 1937, s.6.
_____, Elb rz Dağlarında Bir Gece, Sevmek I, 24 Kasım 1937, s.6.
_____, Elb rz Dağlarında Bir Gece, Sevmek II, 25 Kasım 1937, s.6.

Varlık

Suat Derviş, K rlara Giderken, S:2, 1 Ağustos 1993, s.26-28.

Yazın

Suat Derviş,  fkeli İmam, S: 59, Mart 1994, s.18-19.

Yeni Edebiyat Gazetesi (1941)

- Suat Derviş, Yardım, 1 Şubat 1941, S:8, s.4.
_____, Yetmiş İki Bu uk Lira, 1 Haziran 1941, S:16, s.3-4.
_____, Ali, 1 Temmuz 1941, S: 18, s.3-4.
_____, Gelen Gideni Aratır, 15 Birinci Teşrin 1941, S:24, s.1.

E. Çevirileri

Yazarın dergi ve gazetelerdeki çeviri öyküleri bir üst bölümde anıldığı için ikinci kez bu kısma dahil edilmemiştir. Roman çevirileri ise şunlardır:

- BARBUSSE, Henri, Ateş, İst., 1970 Öncü Kitapevi, Hilâl Matbaası.
CHRISTIE, Agatha, Kütüphanedeki Ceset, İst., 1950, Tan Basımevi.
PİTİGRİLLİ, Kibar Aşifteler, İst., Ülkü Basımevi.
_____, Bir Çapkının Hayatı, İst., 1947, Ülkü Basımevi.
PREVOST, Marcel, Bir Kadının Sonbaharı, B:2, İst., 1944, Güven Basımevi.
_____, Metresi Ve Ben, İst., 1938.
SAİNT-LAURENT, Cecil, Karolina C: I-III, İst., 1950, Alişan Dobra Basımevi.
_____, Karolin, İst., 1965, Sıralar Matbaası.
SOLOHOV, Mihail, İnsanın Kaderi, İst., 1966, Gün Yayınları, Çınar Matbaası.
_____, Yaşam Bu Mu?, İst., 1973, Sürer Matbaası.
SUDERMANN, Herman, İhanet Köprüsü, İst, 1943, Tan Basımevi.
_____, İhanet Köprüsü, "Kedi İzi", İst, 1943, Tan Matbaası-Berkalp Kitapevi.
WALLACE, Edgar, Dehşet, İst, 1950, Tan Basımevi.
_____, Esrarengiz Ev, İst., 1950, Tan Basımevi.
_____, Yeşil Hayalet, İst., 1950, Alişan Dobra Basımevi.
_____, Ölüm Çiçekleri, İst., 1950, Tan Basımevi.

F. Diğer Çalışmaları

Suat Derviş'in ömrü sürekli yazmakla geçmiştir. Siyasal kişiliği yüzünden, imzasını kullanamadığı zamanda yaşamını yine kalemiyle kazanmıştır. **Zihni Turgay Anadolu**'a şunları söylemiştir: "Yazı yazmaktan bir gün vazgeçmedim ve elimde de intişar etmemiş tek satır yoktur. Söylediğim gibi, bunları ecnebi memleketlerde daima imzamlı çıkardım. 1943-1944'ten sonra, artık imzalı yazılarım kadar, müstear isim de kullanmaya başladım. Bu tarihten sonra radyo skeçleri, radyo piyesleri de yazdım, sahne piyesleri de. Kendi imzamlı bunları oynatamadım. Bundan yakındığım bazı dostlarım, benden bu piyesleri satın aldılar, radyoda kendi

imzalarıyla oynattılar. Yalnız radyo değil, sahne piyesleri de yazdım, onlar da oynandı. Piyes yazarlarımız arasında ilk piyesini yazmış olduğum bile vardır zannediyorum. Kendisi daha iyi bilir”⁽⁵⁶⁾

Suat Derviş aynı zamanda çocuklara Dev Masalları da yazmıştır. Bir diğer çalışması da üç ciltlik Alman Edebiyat Antolojisi’dir.

Suat Derviş’in 1944 yılında yayımlanmış ve büyük gürültüler koparmış bir çalışması da Niçin Sovyet Rusya’ya Hayranım adlı kitabıdır. (Arkadaş Matbaası, İst., 1944, 64 s.)

Suat Derviş anılarına, gezilerindeki tecrübelerine dayanarak⁽⁵⁷⁾ Sovyet Rusya’daki gelişmeleri, ilerlemeleri örneklere ve istatistiklere dayanarak açıklamıştır. Her iddia için istatistiksel bilgi ve sayısal örnekler vermiştir.

Kitapta, Sovyetler Birliği’ndeki evlenme ve boşanma şekilleri (s.21) öğrenci sayısı (s.33-34), kitaplar ve gazeteler (s.35-36), Sovyet Edebiyatı(s.39-41), tiyatrosu, operası, sineması(s.41 –43), siyaset, ziraat, sanayii (s.44-45, 53-56) anlatılır.

Kitapta, Türk-Sovyet arkadaşlığını pekiştiren, arkadaşlığı ve dayanışmayı belirten örnekler vardır. İki ülkenin de özgürlük için mücadele verdiği anlatılmıştır.

Suat Derviş Niçin Sovyet Rusya’ya hayran olduğunu şöyle açıklamıştır: “Evet Sovyetler Birliği dostuyum, bu memleketin memleketime dost olduğunu bildiğim ve bu memleketle yapılan ve muhafaza edilen dostluğun Türk milletinin menfaatine uygun olduğuna kanaat ettiğim için, iyi bir Türk vatandaşı olduğum için Sovyetler Birliği dostuyum?”⁽⁵⁸⁾der.

Yine kitabın 10 Eylül 1943 tarihli önsözünde Suat Derviş, bir milletin diğer milletlere hakim olmasına ve bu hakimiyeti kurmak için de zulme, vahşete, barbarlığa başvurmasına karşı olduğunu, çünkü insanların mutlu olmasını, hür olmasını ve milletlerin kendi alın yazılarına kendilerinin hakim olmasını ve bağımsız olmasını istediğini söyleyerek şöyle devam eder: “Bugüne kadar memleketimin, vatandaşlarımın, Türk halkının öz menfaatleri dışında tek düşünceye, tek emele

⁵⁶ Zihni Turgay ANADOL, Gerçekler Postası, sayı 12, 14 Aralık 1967, s. 14-15.

⁵⁷ Suat DERVİŞ, Tan Gazetesi, 4. 6. 1937-28.7.1937.

⁵⁸ _____, Niçin Sovyet Rusya’ya Hayranım? Arkadaş Matbaası, İst., 1944, s.64.

saplanmış değilim. Sovyetler Birliği'ne karşı olan dostluğumu da saklamağa lüzum görmediğim ve kemali cesaretle izhar ettiğim bir duygumdur.”⁽⁵⁹⁾

Kitap Mihri Belli'ye ait bir anekdotla başlar. Suat Derviş kendi başından geçenleri birkaç değişiklikle anlatır. Mihri Belli, Amerika' ya seyahati sırasında, Paris'te Sovyet diplomatyyla karşılaşır. O diplomata Türk olduğunu söylediğinde diplomat şu cevabı verir: “Paris'te bir Türk'le karşılaştığım için çok memnunum. Benim memleketimde Türkler çok sevilir, Türkiye'nin bizim haricî alemimizde kendine mahsus ve ayrı bir yeri vardır.”⁽⁶⁰⁾

Suat Derviş'in bu çalışmasında zaman, 1937 yılıdır. Mekân ilk önce İsviçre'nin Cenevre kentidir. Daha sonraki mekânlar ise Rusya'nın Odesa, Moskova şehirleridir.

G. Tamamlanıp Tamamlanmadığı Bilinmeyen Kitaplar

Ankara Mahpusu ile Fosforlu Cevriye'nin çıkışından bir süre sonra Suat Derviş'le yaptığı konuşmada Zeynep Oral şu bilgileri verir: “Halen üç ayrı roman yazmakta olan sanatçı, bir taraftan da hâtıratını tamamlamakta ve bir eserini piyes haline getirmektedir. Romanlarından biri son İstanbul olaylarını ele alan **Kanlı Pazar**'dır. Diğer 11'lerin **Romanı** ismini taşımaktadır. Üçüncüsü ise kalp ve beyin ameliyatları üzerine kurulmuş bir **Fars**'tır.”⁽⁶¹⁾

Bu konuşma ile ölümü arasındaki üç yıl içinde bu eserlerin tamamlanıp tamamlanmadığı bilinmemektedir.

⁵⁹ Suat DERVİŞ, Niçin Sovyet Rusya'ya Hayranım? Arkadaş Matbaası, İst., 1944, s.5.

⁶⁰ Mihri BELLİ, İnsanlar Tandıım, Milliyet Yayınları, İst., 1989.

⁶¹ Zeynep ORAL, Milliyet Gazetesi, 20 Mart 1969, s.4.

H. Kaynaklarda Adı Geçen Fakat Görülemeyen Eserler

Kemal Sülker'in "Çileli, Onurlu Yaşamın Temsilcilerinden Biri: Suat Derviş Baraner" başlıklı makalesinde adı geçen fakat görülemeyen tefrika romanları, **Yaprak Kımıldamasın, Şoför Mustafa ve Biz Üç Kız Kardeşiz** romanlarıdır.⁽⁶²⁾

Suat Derviş'in 1967'de Behçet Necatigil'e gönderdiği ve yazarlık hayatını anlattığı mektubunda ise başka hiçbir kaynakta rastlanmayan iki roman adına daha rastlanmaktadır. Bu iki roman **Kendine Tapan Kadın ve Yeniden Yaşayabilseydik** romanlarıdır.⁽⁶³⁾

⁶² Kemal SÜLKER, "Çileli, Onurlu Onurlu Yaşamın Temsilcilerinden Biri: Suat Derviş Baraner", Sanat Edebiyat 81, Y: 2, S: 15, 1 Ağustos 1982, s.25-26.

⁶³ Behçet NECATİGİL, "Dünya Kadın Yılında Suat Derviş Üzerine Notlar", Nesin Vakfı Edebiyat Yılığı, İst., 1976, s.605.

II. ESERLERİNİN İNCELENMESİ

A. ROMANLARI

1. KARA KİTAP

a. Eserin Künyesi

1920 yılında yayımlanan **Kara Kitap**, Suat Derviş'in ilk romanıdır. Bu kitap 1996 yılında **Zehra Toska** tarafından yayına hazırlanıp, Oğlak yayımları tarafından çıkarılmıştır. (İst., 1996, 45 s.)

b. Ana Çizgileriyle Vak'a

Şadan, evin hasta kızıdır. Annesi, çektiği üzüntülerden dolayı sararıp solmuştur. Şadan'ın babası yoktur. Dayısı ise küflenmiş kütüphanesinin kurdudur.

Şadan çok hastadır. Hasan, şiirler yazmaktadır. Şadan'a göre Hasan'ın kendine mahsus bir üslubu, sonra da fırtınalı, şimşekli derin fikirleri vardır. Kimseyi rehber tanımaz. Şiirleri Şadan'ı korkunç ümitsizliklere atar. Bir tek şiiri, bir hafta hastalığını arttırır. Benliğini korkular sarar.

Hasan Şadan'ı sevmektedir. Onun İstanbul'a dönmesi yerine, ölmesini yeğler. Çünkü Şadan, İstanbul'da bir başkasıyla evlenecektir. Fakat Hasan, Şadan'a sevgisini söyleyememektedir. Bir gece onu sevdiğini onu çok kıskandığını söyler. Şadan ise büyük bir paniğe kapılır.

Karlı bir kış günü, karların üzerinde Hasan'ın ölüsünü bulurlar. Bir süre sonra da hasta olan Şadan ölür.

Bu küçük romanda, ölüme mahkûm güzel, hassas bir genç kızın son nefesine kadar yaşama arzusu içli duygularla anlatılır. Öte yandan ona aşık, çirkin, kambur ama, şair ruhlu genç adamın hırçın, hoyrat ruhunun isyanına kulak veririz.

c. Şahıslar

Şadan: Ölüme mahkûm, yaşama arzusu ile dolu, güzel, hassas bir genç kızdır. Babası yoktur. Eğer babası yaşasa hayatının daha değişik, daha cesur, daha mesut olabileceğini düşünür. Annesini çok sever. Sevgiyi ondan öğrendiğini, annesi mevcut olmasa ölmekten o kadar korkmayacağını söyler.

Dünyada mevcut olan her şeyi sever. Soğuktan, sıcaktan, kardan, fırtınadan korkmadan her şeyden zevk bularak, yorulmadan, kırılmadan, solmadan yaşamak ister. Gençliğinin, güzelliğinin nemli odalarda, yataklarda, ilaçlarla geçtiğini düşünür. Allah'a ölmek için yalvarırken şöyle der: "Ne olur, hâlâ dünyada Lamartin'i severek okuyan bir kızcağz mevcut olsun."⁽⁶⁴⁾

Hasan: Göz çevrilecek kadar çirkin, kırmızı saçları, yeşil kirpiksiz gözleriyle kısa boylu kambur bir adamdır.

Şadan'ı sever, ona şiirler yazar. Hasan, şiirlerinin Şadan gibi mahdut fikirli küçük bir kız için fazla geniş ve yakıcı olduğunu; çünkü onların cehennemden çıkma ifritlere, zebanilere benzediğini düşünür.

Annesinin bile kendisini sevmeyişini, ona çevrilen her gözde korku, merak, alay dolu olduğunu söyler. Hasan, güzel olmak, sevilme ve beğenilmek ister. Sakat olduğu için çok üzülür. Kendini çirkinliğiyle sevecek bir kadın arar. Fakat zamanlar ki böyle insanlar mevcut değildir.

d. Zaman

Suat Derviş'in on beş yaşında yazdığı ilk romanı olan "Kara Kitap" kırk beş sayfalık bir romandır. Romanda zaman unsuru, hadiselere uygun olarak seyreden kronolojik çizgisinden çok, sembolik manâsıyla önem kazanmaktadır.

Roman, sonbahar mevsimiyle başlar, kış mevsimiyle biter. Sonbahar mevsimi ölümü bekleyen Şadan'ın sonbaharıdır, son güzel günleridir. "Sıcak bir sonbahar günü, beni son çiçeklerinin kokusu hafif rüzgârlarımın nevazişiyle kucaklıyor. Sanki

⁶⁴ Suat DERVİŞ, Kara Kitap, Birinci Basım, İst., Oğlak Yayınları, 1996, s.32.

yerden yükselen temiz bir toprak, taze bir çimen kokusu vücudumun her tarafına dağılıyor. Bu güzel günün kolları arasında sarhoşum.”⁽⁶⁵⁾

Kış mevsimi geldiğinde ise, önce Hasan ardından Şadan ölür. Kış ölümü simgeler. “Kızıl bir renkle donduran soğuk ve sevimsiz bir güneş başımızın üstünde parlıyor. Dün akşamdan beri durmayıp yağan kar ayak izlerini kaybetmiş.”⁽⁶⁶⁾

e. Mekân

Roman çoğunlukla ev, evin odaları, kütüphane gibi kapalı mekânlarda geçer. Evin dışı kapalı bir özelliğe sahip olması burada oturan fertler arasında ilişkinin yoğunluk kazanmasını sağlar.

Hasta olan Şadan hayatının, gençliğinin, güzelliğinin nemli odalarda, yataklarda, ilaçlarla geçtiğini düşündür.

Şadan’ın dayısı ise küflenmiş kütüphanesinin kurdudur. Bu kütüphane onun için bir mabettir. “Ayağımızın altındaki hasırları çıtırdatarak, dayımın her zaman her zaman mabet gibi, dindar bir hürmetle sakladığı odanın kapısında. Şimdi kafesleri ve koyu renk perdeleri kapalı bir odadayız.”⁽⁶⁷⁾

Şadan için ise kütüphane hayatın gerçeklerini aradığı yerdir. “Titrek ellerimi, korkak gözlerimi Latin, Yunan, İbrani, Farsî, Arabî lisanlarında yazılmış olan bu kitapların ciltlerinde dolaştırıyor ve acaba içlerinde bir tane bana aradığım hakikati söyleyebilecek var mı? Diye düşünüyorum.”⁽⁶⁸⁾

Romanda bahçe, kırlar açık mekân olarak kullanılmıştır. Şadan için evi, hastalığı ve ümitsizliği ifade ederken, bahçe ve kırlar sağlık, huzur ve güzelliğin beldesidir: “Sıcak bir sonbahar günü, beni son çiçeklerinin kokusu, hafif rüzgârlarının nevaşiyle kucaklıyor. Sanki yerde, yükselen temiz bir toprak, taze bir çimen kokusu vücudumun her tarafına dağılıyor. Ne kadar müteheyyicim: Kalbim saadetle çarpıyor, kulaklarım uğulduyor. Her şeye, mavi göğe, beyaz bulutlara, sıcak güneşe, ağaçlara, çiçeklere iştiaqla bakıyorum. Bu güzel günün kolları arasında

⁶⁵ Suat DERVİŞ, Kara Kitap, Birinci Basım, İst., Oğlak Yayınları, 1996, s.40.

⁶⁶ _____, a.g.e., s.63.

⁶⁷ _____, a.g.e., s.47.

⁶⁸ _____, a.g.e., s.53.

sarhoşum. Şimdi, bütün ruhumla yalnız yaşamamın, görerek, duyarak, söyleyerek, temas ederek yaşamın ne büyük ne sonsuz bir zevk olduğunu duyuyorum.”⁽⁶⁹⁾

Şadan ölmek üzereyken ise şöyle der: “Bu evden artık yaşamak için değil, hatta uzakta ölmek için bile kaçamayacağım.”⁽⁷⁰⁾

f. Değerlendirme

İlk yazısını bile para alarak yazdığını söyleyerek bundan gurur duyduğunu belirten Suat Derviş’in ilk romanı Kara Kitap’tır. Bu romanda, ölüme mahkûm, güzel, duygusal bir kızın ölünceye kadar yaşama arzusunu belirten duygularını hissederiz. Romana tabiat, aşk ve ölüm hâkimdir.

Kara Kitap yayımlandığında konusunun yeniliğiyle dikkatleri çeker ve bu kitabın Alman Edebiyatı’ndan alındığı kanaati oluşur. Bu görüşü paylaşmayan Mehmet Rauf, o kadar konu arasında duyulmamış konusu ve anlatımındaki incelikle Kara Kitap’ı büyük bir yazarın müjdecisi olarak değerlendirir.⁽⁷¹⁾

⁶⁹ Suat DERVİŞ, Kara Kitap, Birinci Basım, İst., Oğlak Yayınları, 1996, s.40.

⁷⁰ _____, a.g.e., s.69.

⁷¹ _____, a.g.e. s.20.

2. NE BİR SES...NE BİR NEFES

a. Eserin Künyesi

“Ne Bir Ses Bir Nefes” Suat Derviş’in “Kara Kitap” tan sonra yayımlanan ikinci romanıdır. Roman, 1923 yılında yayımlandığında Suat Derviş on sekiz yaşındadır. (Eser incelenirken 1946 yılı baskısı kullanılmıştır. İnkılap Kitapevi, İst, 1946, 86s.)

b. Ana Çizgileriyle Vak’a

Hikâyeyi, vak’anın güzel, bedbaht ve ürkek kadını Zeliha’dan dinliyoruz. Zeliha, yaşlı ve hasta Osman’ın genç karısıdır. Osman, meçhulden gelen haberlere, rüyalara inanan çok okumuş birisidir. Kendinden çok genç olan Zeliha ile ikinci evliliğini yapmıştır. Zeliha; beyaz, ince, sessiz ve sevinli bir kadındır. Osman, Zeliha’yı sevmektedir. Fakat Zeliha tarafından sevilmediğini düşünmektedir. Osman’ın rakibi birinci karısından olan oğlu Kemal’dir. Bu gencin bir gün ona ihanet edeceğini, senelerce evvel bir gece, korkunç bir rüyada görmüştür. Bu felâketin olmasını dakika dakika beklemektedir. Kitaba bu ihanetin korkusu hâkimdir. Bu korkuyu Osman’ın yazdığı defterden Zeliha ve Kemal de okur. Osman’daki bu korku onlara da geçer ve artık üçü de bu korku altındadır. Zeliha korkusunu korkanlara ve titreyenlere has bir dille anlatır. Cümleleri kesik, ifadesi titrek ve düşünceleri buhranlıdır. Hasta Osman’ın defteri ise kâbus içinde yaşayan bir adamın sayıklamalarıyla doludur.

Kemâl ise üvey annesini sevmektedir ve sevgisini ondan saklamamaktadır. Zeliha için baba ve oğul arasında günlerce devam eden kıskançlık faciası, nihayet bir gece babanın hançerle oğlunu boğazlaması ile son bulur.

c. Şahıslar

Zeliha : Osman, Zeliha'yı küçük bir çocukken tanır. Zeliha cana yakın ve korkak bir çocuktur. Gürültülü oyunlar oynamaz. Musikiye meraklıdır. Piyano çalar. Kimsesiz, çaresiz bir çocuktur. Büyük ve kalabalık dünyada, yabancı ve kayıtsız insanlar arasında kaybolmuştur.

Zeliha yetişkin bir insan olarak ince, zarif, güzel, mutsuz ve ürkek bir kadındır. Bakışı, sesi kadar yumuşaktır. Hayatta ne yapmak lâzım geldiğini, nasıl mutlu olacağını ve mutlu edeceğini bilmez.

Osman : Yaşlı ve hasta bir adamdır. Zeliha'nın karısıdır. Çok okumuş bir mecnundur. Zeliha'yı çok sever. Fakat her an onun ihanetinden korkar. Meçhulden gelen haberlere, rüyalara inanır. Hasta Osman'ın defteri ise kâbus içinde yaşayan bir adamın sayıklamalarıyla doludur. "Dünyada mantıktan daha soğuk, mantıktan daha saçma ne vardır? Ben mantıktan kuvvetli ve şiddetli şeylerin mantıksız şeylerin mevcudiyetini, büyüklüğünü biliyorum. Ben mantığı olmayan şeylerin kuvvet ve hakikatini biliyorum. Ben insanların mantığına gülüyorum."⁽⁷²⁾

Kemal : Osman'ın ilk karısının oğludur ve annesine çok benzemektedir. Çıkkık çeneli ve kabarık saçlıdır, hain bakışlıdır. Sağlıklı, güzel bir gençtir. Acımasız gençliğin örneğidir.

d. Zaman

Az hacimli bir eser olan " Ne Bir Ses Ne Bir Nefes" romanında olaylar sonbahar mevsiminde geçmektedir. "Ne rüzgârlı bir gün! Pencereden, ağaçların dallarındaki sarı yaprakları seyrediyorum.. Sarı yaprakları, sonbahar yaprakları, rüzgarların önünde uçuşuyor."⁽⁷³⁾

Romanda genel olarak gerilimli bir atmosfer vardır. Kitaba bir ihanetin korkusu hâkimdir. Bu ihaneti Osman bir "gece" korkunç bir rüyada görmüştür.

Osman karısı Zeliha'yı küçük bir çocukken tanımıştır. Yazar bize geriye dönüş tekniğiyle Zeliha'nın çocukluğunu verir ve biz Zeliha'nın çocukluğundaki

⁷² Suat DERVİŞ, Ne Bir Ses Ne Bir Nefes, İnkılap Kitapevi, İst., 1946, s.45.

⁷³ _____, a.g.e., s.86.

psikolojisi ile yetişkin bir insan olduğundaki psikolojisi arasındaki benzerliği görürüz.

Roman hiç iç açıcı olmayan yağmurlu bir “gece” ile başlar ve Zeliha için baba ve oğul arasında günlerce devam eden kıskançlık faciası, nihayet bir “gece” babanın hançerle oğlunu boğazlaması ile son bulur.

Osman, oğlu Kemal’i öldürdüğü zaman, ne Zeliha’da ne de onun dehşetini haykıracak, imdat dileyecek “gecede” “Ne Bir Ses Ne Bir Nefes!...”⁽⁷⁴⁾ yoktur.

e. Mekân

Romanda çoğunlukla kapalı mekân kullanılarak hadiselerin seyri için bir atmosfer sağlanmıştır. Evin dışı kapalı bir özelliğe sahip olması burada yaşayan kişilerin arasındaki ilişkinin yoğunluk kazanmasını sağlamıştır. Zaten romanda ağırlık kazanan birbirinden farklı karakter ve ideale sahip aile fertleri arasındaki ilişkilerdir.

Olaylar evin odalarında, yazıhanede, salonda, şöminenin etrafında geçmektedir. Açık mekân ise havuz kenarıdır. “Üçümüz odanın bir köşesindeyiz. Ben pencerenin önünde eski yerimde, gene işimle meşgulüm. Kocam yazıhanesinin üzerine eğilmiş bir şeyler yazıyor. Kemâl’de şöminenin yanında duran büyük koltuğa gömülmüş, gazete okuyor.”⁽⁷⁵⁾

Zeliha evin içinde Kemâl ile karşılaşmak korkusu ile gezemez. Onu her saniye kapının arkasında, bir perdenin arasında gizli ve onu bekliyor zanneder.

Havuz başında olan Zeliha ile Kemâl’in yanına giden Osman ise üçünün havuza yansıyan görüntülerini görünce büyük bir öfkeye kapılır. “Ben bu iki başa büyük bir kin ile baktım. Çünkü onların küstah güzelliklerinin yanındaki büyük kocaman başımın eskiliğini ve çirkinliğini daha çok görüyordum. Birden düşündüm ki, Zeliha ikimizi de her zaman görüyor, ve her zaman aramızda bir mukayese yapıyor. Bu fikir bir şimşek gibi beynimi yaktı. Sonra eğildim...İki avucumu kum, taş ve çamurla doldurdum ve onları havuza iki genç başın üzerine attım. Sular karıştı,

⁷⁴ Suat DERSİŞ, Ne Bir Ses Ne Bir Nefes, İnkılap Kitapevi, İst., 1946, s.86.

⁷⁵ _____, a.g.e., s.23.

bulandı. Üzerindeki iki genç baş, uzaklaşarak, silkinerek, dağılarak parça parça olup kayboldu.”⁽⁷⁶⁾

Zeliha havuz başında kendine hayran gözlerle bakar. Havuz başı onun düşüncelere daldığı yerdir.

Evin içinde ise genellikle sessizlik hâkimdir. “Büyük saat yeknesak âhengiyle işliyor. Hiç konuşmuyoruz. Osman arada bir, gözlerini kaldırarak bazen bana, bazen de Kemâl’e uzun uzun bakıyor.”⁽⁷⁷⁾

f. Değerlendirme

Bu romanda, Suat Derviş’in 1930’lardan sonra önemli adımlar atacağı “toplumcu gerçekçi” edebiyatın izlerini görmüyoruz. Yazar, on sekiz yaşında bir genç kız olarak, Zeliha’yı anlatırken kadın duyarlığını yakalamış ve onun iç karmaşasını ustalıkla vermiştir.

Romanın adı ile muhtevası arasında bir ilişki vardır. “Ne Bir Ses Ne Bir Nefes” adlı roman gerilim özellikleri taşır. “Korku” edebiyatının çerçevesine aittir.

⁷⁶ Suat DERVİŞ, Ne Bir Ses Ne Bir Nefes, İnkılap Kitapevi, İst., 1946, s.53.

⁷⁷ _____, a.g.e., s.23.

3. HIÇBİRİ

a. Eserin Künyesi

Suat Derviş'in bu romanı 1923 yılında kitap hâlinde yayımlanmıştır. (Kütüphane-i Suudi, İstanbul, 279s.)

b. Ana Çizgileriyle Vak'a

Hiçbiri'nin "acayip" ve "esrarlı" Cavide'si, anne ve babası tarafından terk edilmiş, sert ve duygusuz bir hala ile silik bir eniştenin evinde mutsuz bir çocukluk geçirmiş, bencil ve kayıtsız bir görünüm ardında ince, aşırı duyarlı ve sevgi açlığı çeken bir genç kızdır. Suat Derviş'in nasıl bir "kadın kahramanı" tercih ettiği özellikle Cavide ile onun hala kızı Neriman arasındaki karşıtlıkta belirginleşir.

Neriman ile Cavide, açıkça birbirlerini hiç sevmezler ve özellikle Neriman Cavide'yi kıskanır. Neriman'ın donuk sıradanlığına karşı, Cavide "kudretli bir füsuna" sahiptir.

Cavide'nin annesi Şefika ise sıradan iyi bir evlilik yapmıştır. Sonradan ilk aşkına rastlar ve kocasını terk eder. Görünüşte uysal olan bu kadının aşk uğruna kocasını ve çocuğunu terk etmesi romanda olumsuz bir şey olarak sunulmaz. Şefika'nın kocası Ali, rasyonalizmi temsil eden soğuk, mantıklı, umursamaz bir adamdır. Şefika: "Niçin miskin ve kanaatkâr yaşamalı?" diye sorar ve Ali'yi terk ederek Danyal'e gider; duygularıyla aklı arasında parçalanmak istemez. Zaten Danyal'i seçişi de başlı başına, duyguların akla baskın çıkmasıdır.

Kiler ile beşik arasında geçen bir hayat istemediğini söyleyerek bu seçimi bir anlamda onaylayan Cavide üzerinde ise, annesinin evi terk edişi, doğal olarak olumsuz bir etki yapar. İçine kapanır, babası da Avrupa'ya gittiğinden, bütün sevgisini-verecek başka kimsesi olmadığı için- kendi kendisine yöneltir. Bencil, kayıtsız, gamsız bir görünüme bürünür. Ancak bu görünüm altında kırılabilir ve sevgiye muhtaç bir çocuk gizlidir. Böylece Cavide, yanıp esmerleşecek diye kaygılanmaksızın saatlerce kürek çeken, köpeği ile koşup oynayan, ev işinden

hazretmeyen, konuklara nasıl davranılacağını bilmeyen asi bir genç kız olur. Aynı zamanda fütursuzdur; kendisine yapılan saldırılardan intikam almasını iyi bilir.

Cavide, Neriman'a ilgi duyan İhsan'ı kendisine âşık ederek hem Neriman ve ailesinden, hem de başlangıçta kendisini beğenmeyen İhsan'dan intikam almış olur. Ama İhsan'ın babası Selim Paşa ortaya çıkınca işler karışır; Cavide Selim Paşa'ya tutulur. Ne var ki, bu arada İhsan da Cavide'ye evlenme teklif etmiştir. Selim Paşa'nın babalığı, sorumluluk duygusu aşkına ağır basar ve Cavide'yi çok sevdiği halde aradan çekilir. Selim Paşa'nın ondan vazgeçmesi, Cavide için son hayâl kırıklığıdır: "Hiçbiri" der, "hiçbiri beni sevmeydi. Ne annem, ne babam ne de sevdiğim adam"⁽⁷⁸⁾ Avrupa'ya babasının yanına doğru yola çıkar.

c. Şahıslar

Cavide: Cavide; esmer, ince, ince uzun parmaklı, güzel sesli, kırmızı kalınca dudaklı, çok muntazam, parlak dişlere sahip zeki ve ince, esrarlı ve sihirli, aşırı duyarlı, inişli çıkışlı, sıcak bir genç kızdır. Annesi onu küçükken terk etmiştir. Sevgisini verecek kimsesi olmadığı için sevgisini kendisiyle paylaşır. Çok konuşur. Kendini, bütün kendisini sevmeyenlerin yerine sever. Bencil, kayıtsız, gamsız görünümünün altında, kırılabilirlik ve sevgiye açlık vardır.

Cavide, halasının kızı Neriman'a göre daha zarif ve zevk sahibidir. Kendine güveni vardır. Kurduğu şeyleri yapar ve başarılı olur. Evlenen bir kadının hayatının kiler ile beşik arasında geçtiğini düşünür. Sade göze hoş görünmekle kalmayıp, ruha nüfuz eden kudretli bir çekiciliği vardır.

Neriman: Neriman, Cavide'nin tersi özelliklere sahiptir. Cavide'ye göre daha beyaz, küt parmaklı, ince dudaklı, donuk, tek düze, yüzeysel, sıradan, kaba ve duygusuz, uysal, soğuk bir genç kızdır.

Neriman ile Cavide birbirlerini hiç sevmezler ve özellikle Neriman Cavide'yi kıskanır.

Neriman'ın çok görmüş, çok yaşamış bir insan gibi bakan gözleri, yüzüne acı bir anlam veren kederli bir gülüşü vardır. Sakin ve sıradan bir genç kızdır.

⁷⁸ Suat DERVİŞ, Hiçbiri, Kütüphane-i Sudi, İstanbul, 1923, s.266.

Şefika: Cavide'nin annesi Şefika, İstanbullu çok eski bir ailenin çocuğu Nizamettin Âkif Paşa'nın kızıdır. Babasını on üç yaşında iken kaybetmiştir. Annesiyle beraber kışları Nişantaşı'ndaki konaklarında, yazları da Büyük Çamlıca'daki köşklerinde geçirirler. Küçük yaşından beri etrafında şefkat ve muhabbetten başka bir şey bulmamıştır. Ona hayatta her şey kolay görünür, onun için insan dünyaya mesut olmak için gelirdi ve tabii mesut olurdu. On sekiz yaşına kadar, hayatında ve gönlünde hiçbir macera geçirmeden annesinin kollarında başka bir saadet aramağa ihtiyaç hissetmeden yaşar.

Sıradan iyi bir evlilik yapan Şefika, sonradan ilk aşkına rastlar ve kocasını terk eder. Duygularıyla aklı arasında kalır ve duyguları akla baskın çıkar.

Şefika kocasıyla beraberken çok ıstırap çeken, zayıf, sinirli, mutsuz bir kadındır. Etrafındaki insanları ağlamadığı için sever. Fakat hayatından şikâyet etmez. Kocasının kendini anlamadığını, kimseye eş olmayacağını, sadece şımarık bir çocuk kalacağını ve ancak böyle çocuk kalırsa mutlu olacağını düşünür. Şefika aynı zamanda şeker hastasıdır.

d. Zaman

Roman Cavide'nin çocukluğu ile başlar, yirmi iki yaşına gelmesiyle biter. Yaklaşık on beş senelik bir zaman söz konusudur.

Eserde daha çok yaşanan zaman anlatılır. Fakat yazar, eserine yoğunluk kazandırmak için geriye dönüşler yapmıştır. Yapılan bu geriye dönüşlerle kişilerin kimliği okuyucu tarafından daha iyi anlaşılıp tanınmaktadır. Örneğin yazar Cavide'yi anlatırken yaptığı geriye dönüşle Cavide'nin annesi Şefika ile babası Ali'nin nasıl bir kişiliğe sahip olduğunu anlatır. Biz Cavide'nin anne ve babasından nasıl etkilendiğini görürüz. Şefika "Çok ağlayan, çok ıstırap çeken zayıf, asabî, bedbaht bir kadındı. Etrafındaki insanları ağlamadığı için seviyordu."⁽⁷⁹⁾ "Cavide ahlâken annesine ve babasına benzememişti. O kendi kendine büsbütün değişik bir şahsiyet olmuştu."⁽⁸⁰⁾

Romanda Şefika için yaz mevsimi mutluluğu, kış mevsimi ayrılığı, sonbahar mevsimi ise hüznü simgeler. "İlkbaharın son ayları sonra yaz hep böyle bir rüya

⁷⁹ Suat DERVİŞ, Hiçbiri, Kütüphane-i Sudi, İstanbul, 1923, s.24.

⁸⁰ _____, a.g.e., s.71.

çinde, hülya içinde, sarhoşluk içinde geçmiştir. Şefika kurumaya başlayan ilk yaprakları gördüğü zaman hayret etmiş inanamamıştı. Fakat biraz sonra ayrılık mevsimi kış gelmişti. Serince bir rüzgâr esiyor havada sarı yapraklar uçuşuyordu. Bulutlu gümüşî bir gündü. Gök ve deniz gümüşî sahil ve ağaçlar pas rengindeydi. Her yerde her şeyde bir hüznün vardı.”⁽⁸¹⁾

e. Mekân

Romanda, Cavide'nin 17 yaşına kadar hayatı Erenköy'de geçer. Daha sonra yaşanan yer kışın Şişli, yazın da Büyükdada olur. Bu yerlerde Cavide'nin hayatı sevgisiz geçer.

Cavide'nin halasının evindeki odasının düzen tarzını kimse beğenmez. Odası dağınıktır. Annesi onu, küçükken terkettiği için bencil , kayıtsız, gamsız bir görünüme sahiptir. Kırılgan ve sevgiye açtır. Psikolojik özellikleri odasına yansımıştır. “Duvarlardaki çin çin ipeklerle işlenmiş koyu renk örtüler, sarmaşıklarla örtülmüş pencerelerden giren loşluğu daha karartıyordu. Odanın bir ucunda tavandan başlayarak yerlere kadar inen bir ayna parlıyordu. Hemen her tarafta çok alçak sedirler vardı. Sedirlerin üstü elde işlenmiş yastıkları ve modern bebeklerle süslenmişti. Hemen her yastığın arasında kol ve bacakları uzamış siyah, yeşil, kırmızı ve beyaz elbiseli kalın kaşlı yuvarlak gözlü sivri başları görünürdü. Cavide'nin odası rüyada görülen şeylere benzerdi.”⁽⁸²⁾ Cavide'nin yanında Neriman'ın odası ise düzenlidir. Fakat bir hizmetçi eliyle meydana gelmiş kadar şık ve şahsiyetsizdir. Neriman'ın odası da onun kişiliğini yansıtmaktadır.

Cavide'nin annesi Şefika ise on sekiz yaşına kadar annesi ile beraber kışları, Nişantaşı'ndaki konaklarında yazları da büyük Çamlıca'daki köşklerinde geçirirlerdi. Nitekim Şefika başka bir zevk, başka bir mutluluk aramaya ihtiyaç hissetmeden evinin içinde annesinin kollarında mutludur. Şefika evlenip ipeklere bürünmüş çiçekli ve loş, esrarlı evine girdiği zaman kendini evinde hissetmez ve içinde bir gariplik duyar. Odasında çoğunlukla düşünerek bazen kitaplarıyla vakit geçirir. Kocasıyla beraber yaşadığı evde hayatının bittiğini düşünür. Bu mekân Şefika'nın

⁸¹ Suat DERSİŞ, Hiçbiri, Kütüphane-i Sudi, İstanbul, 1923, s.18.

⁸² _____, a.g.e., s.10.

başka bir yere kaçmasına, sığınmasına sebep olur. “Şefika evini, kocasını hatta yavrusunu bile bırakarak Danyal’a gitti. Kaçtıktan dört ay sonra Danyal’ın zevcesi olmuştu.”⁽⁸³⁾ Şefika’nın kocası Ali ise bu durumu kabul edemez. İstanbul onun için yaşanamayacak bir yer olur ve uzun bir müddet için Avrupa’ya gider. “Zaten İstanbul’da ağızdan ağıza dolaşan hikâyesi Ali’yi evinin kapısından çıkamayacak kadar gülünç bir hale getirmişti. Bütün bu şeyleri duydukça Şefika’ya karşı olan nefreti Şefika’nın kızına karşı olan hiddeti artırıyordu.”⁽⁸⁴⁾

Suat Derviş’in anılarında belirttiği çocukluğu ile Cavide’nin çocukluğu arasında büyük benzerlikler vardır. Yazar bu benzerlikleri “Hiçbiri” romanında olduğu gibi diğer eserlerinde de kullanmıştır. “Annesi Erenköy’deki ve uzun büyüklü sarı saçlı halasının köşkünün bahçesindeki havuzun yanında, yeşil yapraklar arasında açan mor çiçekler gibi kokuyordu. Zaten Cavide birçok şeyler severdi. Kırmızı balıkları, mor çiçekleri, yeşil yaprakları, oyuncaklarını, bebekleri...Her şeyi hele annesini ve babasını ve onları yaratan büyük Allah’ı severdi.”⁽⁸⁵⁾

Cavide kendisini terk eden annesinin evinde sevmeyişi kardeşlerinin arasında geçirdiği bir ay sonucunda annesini kendine ait olmayan başka bir ailenin reisesi babası olmayan bir adamın karısı kendinden başka çocukların annesi görmeye Cavide benliğinin en gizli en derin bir yerinden kırılır. Artık o günden sonra umursamaz, bencil, neşeli, kayıtsız Cavide olur.

Romanda Cavide ile mekân arasındaki ilişki şöyledir: “Cavide’nin bu yalnız saatlerinin sessizliğini ihtiyar yalının her tarafında rüzgârdan hasıl olan uğultular sükûtu ihlâl ediyordu. Bu sesler insana buralarının gözle görünmeyen bir takım harikulâde mahfûklara meskûn olduğu hissini veriyordu. Cavide şu yalıda geçirdiği hayatın dakikasını Suzan halasının Şişli’deki tatsız evinde Erenköy’deki ruhsuz köşkünde geçirdiği bütün gençlik senelerine tercih ediyordu.”⁽⁸⁶⁾

Sonuç olarak yazar, Cavide ve diğer kişilerin psikolojik durumunun yansıtılması ve genel bir atmosfer yaratmak için mekân unsurundan yararlanmıştı diyebiliriz.

⁸³ Suat DERVİŞ, Hiçbiri, Kütüphane-i Sudi, İstanbul, 1923, s.55.

⁸⁴ _____, a.g.e., s.58.

⁸⁵ _____, a.g.e., s. 64.

⁸⁶ _____, a.g.e., s. 213.

F. Değerlendirme

Suat Derviş'in bu romanda nasıl bir kadın kahramanı tercih ettiğini görmekteyiz. Roman kahramanı Cavide zeki ve ince, dağınık, ince uzun parmaklı esmer, inişli çıkışlı, derin, esrarlı ve sihirli, aşırı duyarlı, sıcak bir kadındır. Suat Derviş romanda kadın kahramanını yüceltmış ve bu kadının farklılığını vurgulamıştır.

Romanda duygu-akıl ikilemi dikkat çekmektedir. Cavide'nin annesi Şefika kocası Ali'yi terk ederek Danyal'e gider. Duygularıyla akli arasında parçalanmak istemez. Zaten Danyal'i seçişi de başlı başına, duyguların akla baskın çıkmasıdır. Yine romanda Selim Paşa'nın "baba"lığı, sorumluluk duygusu, aşkına ağır basar ve Cavide'yi çok sevdiği halde aradan çekilir. Burada da gene duygu-akıl ikilemiyle yüz yüze geliriz.

4. BUHRAN GECESİ

a. Eserin Künyesi

Buhran Gecesi 1924 yılında kitap hâlinde basılmıştır. (Suhulet Kütüphanesi, İst., 1924, 104 s.)

b. Ana Çizgileriyle Vak'a

Romanın kahramanı Zehra, çılgın gibi sevdiği kocasını öldürerek ortadan kaybolur. Köşk sahipleri ve köylüler Zehra'nın ne ölüsünü ne de dirisini bulurlar. Sonra bir gün bütün köşklere ve bütün bağlarda bir korku başlar. Herkes geceleri beyazlara bürünmüş, saçları, gözleri ve dişleri pırıl pırıl yanan bir kadının kırlarda, dağlarda dolıştığını ve ağladığını iddia eder.

Roman "Beyazlı Kadının Hikâyesi" başlığı altında devam eder. Zehra'nın hikâyesini dinleyen ve yazan Nedim, onun çok sevmiş bir kadın olduğunu, Allah'tan af istediğini, kocasını elleriyle öldürdüğünü ve onun ölümünü unutmak istediğini, hakikî ölümü ruhunun, günahkâr ruhunun ölümünü istediğini öğrenir.

Zehra için kocasının kalbi sadece kendisine aittir. Kocasının kendisini aldattığını düşünerek kendisine ait olan kalbi yerinden söküp alır. (Suat Derviş bu sayfalarda okura korku ve bunalım uyandırmayı amaçlamıştır.) "O kalp benim olmalı idi. Sonra yüzüntün her bir çizgisini iri iri bakışım ile taabbüd ederken tırnaklarımı göğsüne batırdım. Göğsünü tırnaklarımla deldim. Kalbi, halâ benim için çarpan kalbi elimde idi. Onu yerinden kopardım."⁽⁸⁷⁾ Fakat bir ses ona, elinde hasis bir zevkle sığıdığı bu kalbin ölü bir kalp olduğunu onu kendisinin öldürdüğünü söyler.

Zehra ve Zehra'nın hikâyesini dinleyen, yazan Nedim, Zehra'nın kocasının mezarını kazarlar. Mezarda sadece bir iskeletle karşılaşır. Oysa Zehra kocasının kalbini aramaktadır.

⁸⁷ Suat DERVİŞ, Buhran Gecesi, Suhulet Kütüphanesi, İst., 1924, s.84.

c. Şahıslar

Zehra: Zehra, siyah parlak gözleri, kızıl dudakları ile çok seven, çok sevilen bir kadındır. Kocasını, onu aldattığını düşünerek öldürtür. Hakikî ölümü, günahkâr ruhunun ölümünü ister. Sevilmek için, sevdiğinin kalbine sahip olması gerektiğine inanır.

Nedim: Zehra'nın hikâyesini dinleyen ve yazan kişidir. Nedim on beş gün bir buhran geçirerek kendini bilmeden yatar. Romanın sonunda Beyazlı Kadının Hikâyesi'ni yazmasını ve onun kocasının mezarının açılmasını "Buhran" hastalığının "Buhranına" bağlar

d. Zaman

Suat Derviş bu romanında zaman unsurundan sembolik olarak yararlanmıştı. Yazar, okurda korku ve bunalmı uyandırmak istediği için romana çoğunlukla "gece" vakti hakimdir. "Gecede büyük bir uğursuz vakurlu ses var. Gece korku ile çıldırması bir insanın kâbusuna benziyor."⁽⁸⁸⁾ "İçindeki fevkâlade dehşete, korkuya, evhama rağmen akşam karanlığında bana emretmiş olan o kuru sesin nüfuzu altında idim. Karanlıkta ışıldayan saçlarımı, gecelikten çıkan çıplak kollarımı siyah ipek şalıma sardım. Her şeye rağmen siyah gecenin içinde titreyerek, ağlayarak ilerliyordum."⁽⁸⁹⁾ "Gecede rüzgâr...Gecede hava yok."⁽⁹⁰⁾ "Hepsi rüzgârın pervazlarda anahtar deliklerinde ışıklı gecenin içindeki uğultusu...."⁽⁹¹⁾ Aynı zamanda romana hâkim olan "gece" vakti ile eser derinlik kazanmış ve Zehra ile Nedim arasındaki ilişki üst seviyede gerçekleşmiştir.

Roman Zehra'nın kocasını öldürerek ortadan kaybolmasıyla başlamaktadır. Daha sonra yazar bizi geriye döndürerek "Beyazlı Kadının Hikâyesi" başlığı altında Zehra'yı tanıtır.

⁸⁸ Suat DERVİŞ, Buhran Gecesi, Suhulet Kütüphanesi, İst., 1924, s.41.

⁸⁹ _____, a.g.e., s. 68.

⁹⁰ _____, a.g.e., s.20.

⁹¹ _____, a.g.e., s.98.

Romanda, zaman unsuru hem atmosfer temini, hem de Zehra'nın psikolojisine açıklık getirmek yönünde kullanılmıştır.

e. Mekân

Romanda açık mekânlar çoğunluktadır. Kuru, havuz başı, mezarlık açık mekân olarak, köşkün içi, yazı odası kapalı mekân olarak kullanılmıştır.

Zehra'nın evi Nedim'in bakış açısından şöyle anlatılır: "Evi bütün bir sevda şarkısı. İçindeki eşyanın hepsi seven bir kadının sevilen bir erkek için bu evi hazırladığını güzelleştirmek istediğini sade bu emel ile bu evde uğraştığını söylüyor. Eşyanın hepsi, evet yastıklar, halılar, ipekler, örtüler hepsi Zehra'nın erkeğini ne ince ne derin sevdiğini terennüm ediyor."⁽⁹²⁾ Zehra ve kocası için bütün kâinat bu evdir. Bu yeşil cennettir.

Mezarlık açık mekânlardan biridir. Zehra ve Nedim mezarlığa giderek Zehra'nın kocasının mezarını kazarlar. "İkimiz de uğraşyoruz. Mezar git gide açılıyor. Serviler rüzgârla iniliyor. Mezar taşlarına çarpan yağmurun yeknesak bir ahengi var. Çalıyoruz."⁽⁹³⁾

Mezarlık sessiz bir mekân olarak Nedim'in bakış açısından şöyle anlatılır: "Serviler arasından yeşil ve turuncu bir yaz güneşi sızıyor. Mezarlar beyaz taşlarıyla susuyorlar. Dışarıda kırlarda vızıldayan ağustos böceklerinin küstahlığı buraya kadar nüfûz edemiyor. Burada her şey susuyor ve her şey yeşil beyaz ve sarı. Bu üç rengin ahengini onun mezarının başındaki kırmızı benek bozuyor. Bozuyor mu? Dedim. Hayır bilakis tamamlıyor. Mezarının başındaki kızıl renkli karanfilden sarhoş edici ve kızıl bir koku dağılıyor. Hayatında o kadar kızıl bir kadınla yaşamış ve şimdi mezarının başında açmış olan bu kadar yakıcı bir çiçeğin kokuları arasında uyuyan bir bu adama gıpta ediyorum."⁽⁹⁴⁾

Zehra'nın bakış açısından çeşitli yönleriyle sunulan açık mekânlardan biri de "soyut" ve "hayali" mekânlardır. Bu mekânlar romana derinlik kazandırmakla birlikte okurda korku ve bunalım uyandırmaktadır: "Siyahlı adam mukavemeti

⁹² Suat DERVİŞ, *Buhran Gecesi*, Suhulet Kütüphanesi, İst., 1924, s.16.

⁹³ _____, a.g.e., s.96.

⁹⁴ _____, a.g.e., s.12-13.

olmayan vücudumu bu uçurumun içine sürükledi. Baş döndüren bir süratle aşağıya indik. İndiğimiz yer çok aydınlık değildi ve titrek bir ışıktaki upuzun tahayyül edilmeyecek kadar uzun bir kadîd, elinde pırıl pırıl yanan orağıyla taze çiçekli genç kadınları kesiyordu. Orak sesinin tıyleri ürperten yeknesak bir ahengi vardı.”⁽⁹⁵⁾ “Geldiğimiz yer cennet mi idi? Oh günah işledim...Orası göklerin cenneti değil şeytanın cenneti. Günahın cenneti idi!.. Birbirlerinden güzel genç kızlar genç kadınlar simsiyah saçları arasındaki çiçek taçlardan dökülen bir rayiha ile asâbı bayılarak ince bilekli, mevzûn küçük ve esmer ayaklar, çıplak ayaklarla zümrüt bir halıya benzeyen çimenler üzerinde raks ediyorlardı. Renk renk tül elbiseli bir takım kadınlar da yerlere uzanmış ellerini çırpıp bu güzel raksı seyrediyorlardı. Aynı gümüşleri şeffaf üzüm tanelerinin içinde yeşil yaprakların arasında gülümsüyordu. Üzüm bağlarından tatlı kokular yükseliyordu.”⁽⁹⁶⁾

f. Değerlendirme

Suat Derviş, *Buhran Gecesi* romanında okurda korku ve bunalım uyandırmayı amaçlamıştır. Bu roman, ilk romanlarından biri olduğu için psikolojik roman türünde sayılabilir. Suat Derviş'in insan ruhunu anlatmada dürüst bir içtenliği vardır. Roman ve hikâyelerinin genel karakterine daha çok kadın duyguları hâkim olmuştur.

Yazar, *Buhran Gecesi*'nde çok seven, çok sevilen bir kadın olan Zehra'yı anlatır. Zehra kocasını, onu aldattığını düşünerek öldürür. Romanda anlatılmak istenen, seven bir kadının felâketinin bir gün sevilmemek olduğudur.

⁹⁵ Suat DERVİŞ, *Buhran Gecesi*, Suhulet Kütüphanesi, İst, 1924, s. 70.

⁹⁶ _____, a.g.e., s.74.

5. FATMA'NIN GÜNAHI

a. Eserin Künyesi

Bu roman 1924 yılında kitap hâlinde basılmıştır. (Kütüphane-i Suudi, İst., 1924, 118 s.)

b. Ana Çizgileriyle Vak'a

Mutlu, çevik, canlı ve haşarı bir çocuk olan Fatma'nın babası o dünyaya gelmeden beş ay evvel ölmüştür. Anne olarak hayalinde saz benizli, elâ gözlü ince bir kadının hatırası vardır. Fatma hayatının on sekiz senesini dedesinin yanında bir köşkte geçirir.

Bir gün kırlarda çıplak olarak buldukları Zeynep ise sessiz ve solgun bir çocuktur. Köşkte, Fatma'nın dedesinin şefkati, ihtiyar hizmetçi kadının ihtimamı ve Fatma'nın muhabbetiyle büyütülür. Zeynep küçük bir köpek gibi Fatma'nın dizleri dibinde onun gözlerine bakarak onun arzularını yapmağa uğraşarak onun her emrine itaat ederek yaşar.

Fatma yirmi üç yaşına geldiğinde âşık olur ve evlenir. Üç uzun sene altın bir rüya yaşadıkdan sonra kocasının ihanetini öğrenir ve evinden kaçar. Dedesinin yanına döner.

Zeynep ise Kâmil adlı bir adamı sever. Kâmil de onu sevdiğini söyler, fakat Zeynep Kâmil'in giderek ondan uzaklaşmaya başladığını sezer. Kâmil'in günün birinde gitmesi Zeynep için büyük bir ıstırap olur. Sevdiği adamın gidişinin üzüntüsüne dayanamaz ve kendini bir uçurumdan atarak ölür. Fatma Zeynep'in ölümüne sebep olarak ona söylediği şu sözleri görür: "O gece ölüm esrarlı ninniler okuyan müşfik bir anne gibi beni siyah göğsüne çekmeliydi. Ben, gözyaşım ve ıstırabım birbirimize karışarak hiç olmalıydık. Neden bunu yapmadım. Neden, neden kendimi öldürmedim."⁽⁹⁷⁾

⁹⁷ Suat DERVİŞ, Fatma'nın Günahı, Kütüphane-i Suudi, İst., 1924, s.96.

c. Şahıslar

Fatma: İnce, uzun boylu, siyah gözlü, kabarık saçlı bir kadındır. Babası o dünyaya gelmeden beş ay önce ölmüştür. Anne olarak hayalinde saz benizli, elâ gözlü ince bir kadının hatırası vardır. On sekiz yaşına kadar dedesinin yanında kalır. Fatma Zeynep'e göre daha asidir. Romanda ikisi şöyle karşılaştırılmıştır: "Tabiat Zeynep'e yeşil gölgelerin esrarını, mehtabın solgunluğunu, yeşil suların mahzunluğunu, sükûtun füsûnunu vermişti. Halbuki aynı tabiat Fatma'yı bir fırtına, bir bora, bir isyan dakikasında halk etmişti. Ona bütün şimşeklerin ateşini günah ve ibtilâların kızılığını vermişti."⁽⁹⁸⁾

Fatma yirmi üç yaşında evlenir. Kocasının ihanetini öğrenince evinden kaçarak dedesinin yanına gider. Onunla yaşamaya başlar. Zeynep'in ölümünden kendini sorumlu tutar.

Zeynep: Zeynep sessiz ve solgun bir çocuk olarak köşkte, Fatma'nın dedesinin şefkati, ihtiyar hizmetçi kadının özeni ve Fatma'nın sevgisiyle büyütülmüştür. Küçük bir köpek gibi Fatma'nın dizleri dibinde onun gözlerine bakarak onun arzularını yapmaya uğraşarak onun her emrine itaat ederek yaşamıştır.

"Zeynep'in bir pars yavrusunun gözleri kadar vahşi bakan sarı benekli yeşil gözleri vardı. Saçları en karanlık gecelerden daha siyahtı. Kırmızı dudaklarının arasından görünen çok beyaz dişleri, ince, çevik ve yumuşak bir vücudu vardı. Sesi ahenkli ve yumuşaktı. Tabiat Zeynep'e yeşil gölgelerin esrarını mehtabın solgunluğunu, yeşil suların mahzunluğunu, sükûtun füsûnunu vermişti."⁽⁹⁹⁾

Zeynep sevdiği adamın gidişinin üzüntüsüne dayanamaz ve kendini bir uçurumdan atarak ölür.

⁹⁸Saat DERVİŞ, Fatma'nın Günahı, Kütüphane-i Suudi,İst., 1924, s.30.

⁹⁹ _____, a.g.e., s.30.

d. Zaman

Romanda zaman unsuru sembolik manâsıyla öne çıkmaktadır ve hem atmosfer temini açısından hem de Fatma'nın psikolojisiyle bağlantılı olarak kullanılmaktadır. "Yirmi iki bahar Fatma'yı bütün çiçeklerinin rengi ve rayihası rüzgârlarının çılgınlığını bütün ibtilâsı, aşkı ve büyüsiyle süslemişti. Yirmi üçüncü bahar ona büyük en büyük hediyeyi sevdâyı getirdi."⁽¹⁰⁰⁾

Yazar tek bir geriye dönüş yaparak bize Fatma'nın ailesini ve çocukluğunu verir. Daha sonra romana yaşanan an hakimdir ve roman rahat bir tempoda devam ederken son bölümde romana bir gerilim hâkim olur. Fatma Zeynep'in intiharına sebep olan sözleri söyler. Zeynep "gece" kendini uçurumdan atarak ölü. "O gece ölüm esrarlı ninniler okuyan müşfik bir anne gibi beni siyah göğsüne çekmeliydi."⁽¹⁰¹⁾

Romanda sonbahar mevsimi ise ayrılığı anlatır. "Sarı yaprakların düştüğü bir sonbahar günü Fatma büyüdüğü, sevdiği bu güzel yerleri onun karısı olarak onunla gitmek için bıraktı"⁽¹⁰²⁾

e. Mekân

Romanda, Fatma'nın hayatının on sekiz senesi dedesinin yanında yeşil kırların, yeşil ağaçların ortasındaki beyaz boyalı köşkte geçer. "Mehtabı lekesiz, çiçekleri parlak, güneşi ısıtıcı gölgeleri müşfik olan bu yerde Fatma yavaş yavaş büyüyordu. O yaşamak zevkini tamamiyle benliğinde toplayan mesûd ve çevik bir çocuk canlı ve haşarı bir çocuktur."⁽¹⁰³⁾

Fatma bir sonbahar günü büyüdüğü, sevdiği güzel yerleri Celâl'in karısı olarak onunla gitmek için bırakır. Kocası ile üç sene güzel bir hayat yaşayan Fatma, Celâl'in kendisini aldattığını öğrenir. Celâl Fatma'ya yaşadıkları yerden kaçmayı teklif ederek şöyle der: "Bu yerlerden kaçalım bu yerlerden beraber kaçalım Fatma.

¹⁰⁰ Suat DERVİŞ, Fatma'nın Günahı, Kütüphane-i Suudi, İst., 1924, s.30.

¹⁰¹ _____, a.g.e., s.96.

¹⁰² _____, a.g.e., s.34.

¹⁰³ _____, a.g.e., s.26.

Onu bir daha göremeyeceğim onu bana hatırlatmayacak başka memleketlere başka iklimlere başka şeylere muhtacım Fatma.”⁽¹⁰⁴⁾

Romanda kırlar ise açık mekân olarak kullanılmıştır. “Kırlarda kızıl gelincikler, beyaz papatyalar vardı. Çimenli yollar cennet kadar yeşildi. Rüzgâr ilahî kokular taşıyordu. Kuşların ötüşünde büyümlü besteler vardı.”⁽¹⁰⁵⁾

“Fatma’nın Günahı” romanında mekân unsurundan, genellikle atmosfer yaratmak amacıyla yararlanılmıştır.

f. Değerlendirme

Romana üç ten hâkimdir. Bunlar tabiat, aşk ve ölümdür. Bu üç unsur hayatın tabii şartları içinde birleştirilmiştir. Yazarın 1924 yılında kitap halinde basılan bu eseri, kendinin önemsemeyerek dışladığı bizce çok önemli olan gençlik dönemine aittir. Fatma’nın Günahı romanı psikolojik roman türündedir. Yazar duygusal görünümlere ve psikolojik analizlere odaklanmıştır. Kahramanların yaşadığı çevreyi, sosyal durumu, sosyal koşulları görmek zordur. Bu tür bilgiler sadece kahramanların psikolojik durumlarını anlatan satırlar arasında görülür.

Fatma’nın Günahı yayınlandığında, Refik Ahmet Sevengil şu değerlendirmeyi yapar: “Suat Derviş hanım, edebiyatımıza karanlık ve karışık dehlizlerden çıtırdayan eski tahtaların sesinde durup boşlukta korkunç akislerle halkalanan ayak seslerini dinleyerek, ruhunda bir türperiş ve gözlerinde titreyen bir karartı ile geldi. Onda yeni olan, edebiyatımızın bir eksiğini tamamlayacak olan bu korkudur.”⁽¹⁰⁶⁾

¹⁰⁴ Suat DERVİŞ, Fatma’nın Günahı, Kütüphane-i Suudi, İst., 1924, s.11.

¹⁰⁵ _____, a.g.e., s.31.

¹⁰⁶ Refik Ahmet SEVENGİL, Aktaran Murat URAZ, Kadın Şair ve Muharrirlerimiz, İstanbul, 1941, s.281

6. GÖNÜL GİBİ

a. Eserin Künyesi

Bu roman Suat Derviş'in 1928 yılında eski harflerle yayımlanan son eseridir. (Suhulet Kütüphanesi, İst., 1928, 199 s.)

b. Ana Çizgileriyle Vak'a

Süheyla, İrfan'la Avrupa şehirlerinin birinde tanışır. İrfan şöhretli birisidir. Süheyla İrfan'ın eserlerinin, düşüncelerinin kudretine âşıktır. İrfan'ı sevmekten daha fazla beğenir. İrfan Süheyla için bir sevgiliden ziyade daha başka bir şeydir. Onun bütün dünyasıdır ve onun ölümü Süheyla'ya çok üzüntü verir. İlk seneler bir daha evlenmeyi düşünmez. Nedenini şöyle açıklar: "Hayatında bir dahinin fikir arkadaşı olan bir kadın kolay kolay başka erkekleri beğenmez. Ben kalbin duygunun hayatta mühim bir rol oynadığına oynayacağına inanmam ki. Ben kimseyi İrfan'ı beğendiğim kadar beğenmiyorum."⁽¹⁰⁷⁾

Süheyla kocasını kaybettikten sonra Mithat adlı bir adam ile tanışır. Mithat meşhur birisidir. Süheyla Mithat'ın meşhur olmasına rağmen, hiç iyi bir eleştirilen olmadığı ve kendisini beğenmediği kanaatindedir. "Kendimi ona beğendirmek istemedim. Beni beğenmediğini hissettikçe ağlamak isterken kendime zaten onun tarafından beğenilmek istemiyorum imanımı telkine uğraştım. O beni beğenmiyordu."⁽¹⁰⁸⁾

Süheyla ise aslında Mithat'ı sevmektedir ve bir gün onu başka bir kadınla birlikte görür. Bunun üzerine İstanbul'u terkeder. "Kimseden hiç birinizden hatta kendimden bile saklanmaya ihtiyaç hissetmeden bedbaht olmak istiyorum. İşte ben asıl bunun için hepinizden kaçtım. Saklanmaya ihtiyaç hissetmeden bedbaht ve zavallı olabilmek için."⁽¹⁰⁹⁾ "Kalbimde bir cehennem yanarken dünyada kopan

¹⁰⁷ Suat DERVİŞ, Gönül Gibi, Suhulet Kütüphanesi, İst., 1928, s.6-7.

¹⁰⁸ _____, a.g.e., s.27.

¹⁰⁹ _____, a.g.e., s.55.

kıyametin nazarında ehemmiyeti yoktu. Ben yalnız ben idim. Dünyada yalnız ben vardım. Kâinat benliğimde kalbimin içinde kalbimin içindeki acıydı.”⁽¹¹⁰⁾

Süheyla Avrupa’da Mithat’ı ve onun ihanetini unutmak için şehir şehir dolaşır. Fakat onu unutamaz. “Zaptedemediğim esir düşüncelerim madem ki onlara hakim olamayacaktım böyle uzaklara kaçmağa ne manâ vardı.”⁽¹¹¹⁾ “Sizden uzaklara kaçarken sizi daha fazla sevdim ve işte şimdi bu uzaklarda yalnız sizi sade sizi düşünüyorum. Yalnız sizi seviyorum.”⁽¹¹²⁾

Kitap ismini bir masaldan almaktadır. “Gönül” isimli bir kedi vardır ve bu kedi bir sultanın kedisidir. Sultan bir erkeği sevip evlenince Gönül isimli kedi sultanını affedemez. Affedemeyeceği için de ölür. Kimse onu öldüren derdi bilemez. Oysa Gönül, onurunu canından sultanından fazla sevmektedir.

Mithat’ın Süheyla’nın arkasından gitmesi ondan af dilemesi bile hiçbir şeyi değiştirmez. Süheyla Mithat’ı affedemez. Bu arada ölen kocası İrfan’ın Süheyla’ya aşılacağı birtakım felsefeler vardır. Süheyla bu felsefelerle hep çatışma hâindedir. “Nazariyelerim alt üst oldu. Fakat buna rağmen doğru yolu bulduğumdan emin olduğum halde mesut olamadım çünkü içimde bana aşılacağın zehir var. Duygunun kuvvetine iman ettiğim halde hissetmekten utanıyorum. Kalbimi bütün çıplaklığı, hislerimi bütün açıklığı ile göstermekten çekiniyorum. Niçin hayatına beni bağladıktan sonra kalbimi zenginleştirmek hislerimi yükseltmek istemedin? Niçin yanlış felsefenle başımda çalıştın? Baş insana saadet getirmez ki. Görtüyorsun ya! Mükemmel zannettiğin kafa felâket yaratıyor. Şimdi bedbahtım. Benimle eğleniyorsun. İyi bak! Felsefen saadet getirmiyor. Düşüncelerin yanlış...”⁽¹¹³⁾

Süheyla kitabın sonunda Mithat’ı her zaman seveceğini fakat bu aşkın onu küçültmeyeceğini, iğrenç, gülünç, aşağılık yapmayacağını, onurunu kıskanç bir dikkatle koruduğunu, artık her şeyin bittiğini, biten bu şeylerin hasretine dayanamayarak öleceğini, fakat kimsenin onu öldüren derdi bilemeyeceğini ve bu şeyin son nefesine kadar bütün mutluluğu, bütün zaferi bütün tesellisi olacağını söyler.

¹¹⁰ Suat DERSİS, Gönül Gibi, Suhulet Kütüphanesi, İst., 1928, s.64.

¹¹¹ _____, a.g.e., s.98.

¹¹² _____, a.g.e., s. 113.

¹¹³ _____, a.g.e., s.125.

c. Şahıslar

Süheyla: Otuz yaşında dul bir kadındır. Siyah düz saçlı, yeşil gözlü, uzun parmaklı, ince vücutlu kendini beğendirmek isteyen mağrur, güzel bir kadındır.

Ölen kocası İrfan'ın, Süheyla üzerinde çok etkisi olmuştur. Ona kalbin, duygunun hayatta önemli olmadığını, önemli olanın fikirler olduğunu aşılacaktır. Süheyla, Mithat ile tanıştıktan sonra kendi içinde çatışmalar yaşar.

Yaşadıklarından öğrendiği; insanın duygularını, onurunu bile kıskanacağı, en mükemmel insanın duygularına en fazla mahkûm olan yalnız onların nüfuzu altında samimiyetle yaşayan, samimiyetle ıstırap çeken insan olduğudur. Kadın olduğu için kalbinin aklından, inançlarından, imanından kuvvetli olduğunu düşünür.

Aşk onun için öyle uludur öyle gururludur ki taksim olunan bir gönülde kalmaz. Kalbi olan insanlar ıstırap çeker. İnsan sevdiği bir mevcut için ya her şey olmak ya da hiçbir şey olmamak ister.

Onur ve gurur onun için her şeydir. İnsan sevdiğini belki saadetten rahattan fazla sevebilir. Fakat duygularını, onurunu sevdiğinden bile kıskanır.

Mithat: Şöhretli bir eleştirmendir. Baş zekâsına değil gönül zekâsına inanır. Soğukkanlı, sade ruhlu, sinirli bir adamdır. Hayattan zevk alan biri değildir. Dünya bütün sevdiği şeylerle dolu olduğu için azap çektiğini, herkesin genç olduğu yaşta ihtiyarladığını, çocukluktan gülünç bir ihtiyarlığa atladığını söyler. Süheyla'ya sevgisini tam olarak gösteremez, ona dostluğunun değil, zehrinin zevk verdiğini söyler. Çirkin, huysuz bir kadınla birlikte olur. Süheyla onu terkedince peşinden gider.

d. Zaman

Romanda daha çok yaşanan zaman (hâl) anlatılmaktadır. Romanın ilk sayfalarında Süheyla'nın otuz yaşında dul bir kadın olduğunu öğreniriz. Yazar daha sonra geriye dönüş yapar ve biz Süheyla'nın kocası İrfan'la nasıl tanıştığını öğreniriz. Bu bölüm romanda kısa bir bölümdür. Bu bölümden sonra tekrar yaşanan zamana dönülür.

Romanda dikkati çeken bir özellik zaman unsurundan sembolik olarak yararlanılmasıdır. Romana genel olarak “akşam” ve “gece” vakitleri hâkimdir. Böylece eser derinlik kazanmakla birlikte bize roman kahramanı Süheyla'nın psikolojisini de göstermektedir. “Hanımellerinin bayıltıcı kokuları içinde çok güzel olan bu gecenin denizi, kumsala dolu ve esrarlı bir sesle bir şeyler fısıldıyor.”⁽¹¹⁴⁾ “Gece buğulu bunaltıcı ve rutubetli bir gece dünyayı kesif bir karanlığa gömüyor.”⁽¹¹⁵⁾ “Ben geceyi çok karanlık olduğu için seviyorum. Ben gecenin karanlığını seviyorum. Gece ilerliyor saatler yaz rüzgârı kadar okşayıcı, ılık ve sevdalı akıyorlar.”⁽¹¹⁶⁾ “Şimal memleketlerinin aceleci bir kış gecesi serin ve loş bir akşam olarak şehre iniyor.”⁽¹¹⁷⁾

e. Mekân

Romanın ilk bölümlerinde mekân İstanbul'dur ve kapalı mekânlar kullanılmıştır. Mekânın kapalı ve dar tutulması kişiler arasındaki ilişkiyi yoğunlaştırmıştır. Bu kişilerin mizaç, fikir, dünya görüşlerindeki farklılıklar kapalı mekânlarda gösterilmiştir. Örneğin Aliye ile Mithat'ın kadına yaklaşımlarındaki farklılık verilmiştir. “Demek sizin bir gün hayatımıza bir kadın intihap edecek olursa onu gizlenen, saklanan, örtülü kadınlar arasından seçeceksiniz. Bunu henüz düşünmedim hanımefendi zaten zannedirim şahsım mavzu bahs olamaz değil mi? Biz bütün erkeklerden ve bütün kadınlardan bahsediyoruz.”⁽¹¹⁸⁾

Mekân tablosunun ikinci cephesini Avrupa şehirleri teşkil etmektedir. Süheyla Mithat'tan uzaklaşmak için İstanbul'u terk eder ve Avrupa'nın çeşitli şehirlerinde dolaşır. Süheyla Mithat'ı unutmak için hep başka yerlere kaçma ve sığınma ihtiyacıdadır. “Sofya'dan yarım hareket ediyorum. Burada daha fazla durmayacağım. Burası bana İstanbul'a çok yakın geldiği için daha uzaklara

¹¹⁴ Suat DERVİŞ, *Gönül Gibi*, Suhulet Kütüphanesi, İst., 1928, s.26.

¹¹⁵ _____, a.g.e., s. 29.

¹¹⁶ _____, a.g.e., s. 29.

¹¹⁷ _____, a.g.e., s. 97.

¹¹⁸ _____, a.g.e., s. 33-34.

kaçacağım.”⁽¹¹⁹⁾ fakat Süheyla Mithat’tan uzaklara kaçarken onu daha fazla sever ve gittiği şehirler ona Mithat’ı unutturamaz.

Süheyla gittiği şehirlerdeki otel odalarında kendini yalnız hisseder. “Oteldeki odam çok büyük. Hem de iyi ısınmamış. Hele o koca eşyalar bana hiçte misafirperver gelmiyor.”⁽¹²⁰⁾

Romanda soyut mekân bir saraydır. Sarayda yaşayan Gönül isimli bir kedi ile Süheyla arasında benzerlik kurulmuştur.

f. Değerlendirme

Suat Derviş, Emine romanına kadar olan bütün romanlarında gerçek hayattan uzak, kitapları arasında ve hayalleri içindedir. Bu dönem eserlerinde aşkın hâkim olduğu görülür. Gönül Gibi romanında aşk, öyle büyük öyle gururludur ki insan sevdiği bir mevcut için ya her şey olmak ister ya da hiçbir şey olmamak ister. Kalbi olan insanlar ıstırap çeker.

Roman kahramanı Süheyla duygu ve akıl ikilemi yaşamaktadır. Kadın olduğu için kalbinin aklından, inançlarından kuvvetli olduğunu düşünmektedir.

¹¹⁹ Suat DERVİŞ, Gönül Gibi, Suhulet Kütüphanesi, İst., 1928, s. 96.

¹²⁰ _____, a.g.e., s. 96.

7. EMİNE

a. Eserin Künyesi

Suat Derviş'in 1930'larda sosyal gerçekliği benimsemesinden sonra romanlarının edebiyat dünyasına girişi yavaşlamıştır. "Emine" adlı romanı 1931 yılında yayımlanmış ve Fransızca'ya da çevrilmiştir. (Resimli Ay Matbaası, İst., 1931, 176 s.)

b. Ana Çizgileriyle Vak'a

Emine, zayıf bünyeli, solgun benizli korkak bir çocuktur. Yetiştirme yurdunda kalmaktadır. On iki yaşındadır. Bir eve hizmetli olarak verilir. Eczacı Numan Efendi'nin ahretliğidir. Sabahdan akşama kadar çalışmaktadır. Bir gün evinin sahibinin oğlunu yere düşürür. Daha önce küçük şeylerden yediği dayakları düşünerek büyük bir korkuya kapılarak evden kaçar.

Onu bulan bir bekçi karakola teslim eder. İyi yürekli bir komiser ona yemek yedirip vaziyeti ile ilgilenir. Emine kendisini savunmaktan aciz olduğu için dertlerini anlatamaz. O şimdiye kadar kimsenin karşısında konuşmaya cesaret etmemiştir. Komiseri hırsızlık etmediğine ikna edecek lisan kuvveti kendisinde yoktur.

Komiser Emine'yi kız kardeşinin yanına İstanbul'a yollar. Emine'nin vakti burada evde ve ekseriya mutfakta geçer. Bir gün evde altın bir zincir kaybolur. Komiser beyin kız kardeşi zinciri Emine'nin çaldığını, karakola haber vereceğini, Emine'nin zindanlarda çürüyeceğini söyler. Bunun üzerine Emine arkasına hiç bakmadan kırbaçtan, zindandan kaçar. Kararsız, düşüncesiz bir şekilde dolaşırken bir araba ona çarpar. Hastaneye götürülür. Onunla çok güzel bir şekilde ilgilenirler. Özellikle ihtiyar bir doktor onunla meşgul olur. Emine'yi kızı Süheyla'ya benzetir. Onun kendi evine gelmesini ister. Emine kabul eder. Bu arada Emine'nin annesi ile kardeşi Osman köyde düşmanların yaptığı baskında yanmışlardır.

Aradan bir süre geçtikten sonra doktor Cemil Şevket Bey ölür. Emine ise başka bir yerde, rüya gibi güzel, saray gibi süslü bir evde çalışmaya başlar. Bu arada

diğer çalışan hizmetli kadınlar Emine'ye artık evlenebileceğini söylerler. Ona bir talip bulurlar. Emine, Bekir Efendi ile evlenir. Bir dağın tepesindeki eve yerleşir.

Emine'nin artık bütün arzu ve gayreti, bu sert ve hasta adamı memnun etmektir. Fakat Bekir Efendi, Emine'den hiçbir zaman memnun olmaz, ona hep hakaretler eder.

Emine'nin artık bütün vakti hasta odasında geçer, yalnız onun hastalığı ile uğraşır. Kovulmak istemez. Bütün eziyetlere, bütün hakaretlere, bütün cefalara tahammül eder. Bu evi bırakarak, barınacak bir yeri olmayan aç köpekler gibi viranelerde dolaşmak istemez.

Bekir Efendi, bir gün Emine'ye doğru bir bardak fırlatır. Emine'nin kaşları yarılar. Aynaya yarasını görmek için eğilir: "Emine'nin yüzündeki mütevekkil, ketum ölü gözlerin yerinde, şimdi kahir yangınlar gibi tutuşmuş bir çift göz var. Dirilmiş müthiş bir çift göz."⁽¹²¹⁾ Gerçekten de Emine'nin gözlerinde "iki yanardağ haşmeti ile tutuşan şey, bütün haksızlıkların, bütün hakaretlerin o karanlık kuvvetlerine karşı duyduğu isyanın ateşi"dir, ve okuyucu, Emine'nin isyanının doruk noktasına varışını, kendi içinde duyumsadığı bir psikolojik gerilimin eşliğinde izler. Yazar bize cinayeti aktarmaz, ama bu işin sonunun bu olduğunu bilip ürpeririz.

c. Şahıslar

Emine: Suat Derviş, Emine romanında harpte aile efradını kaybetmiş olan bir kızın evlâtlık, hizmetçilik, hanımlık safhalarında çektiği azap ve sıkıntıyı ve nihayet isyanını tasvir ve hikâye etmekte ve nihayet kendisi gibi bütün yetim Eminelerin mahrum oldukları mutluluklar için hesap sormaya çalışmaktadır.

Emine, zayıf bünyeli, solgun benizli korkak bir çocuktur. Yetiştirme yurdunda kalır. Gülmesini ve ağlamasını ona kimse öğretmediği için bilemez. Bir eve hizmetli olarak verilir. Eczacı Numan Efendi'nin ahretliği olarak sabahdan akşama kadar çalışır.

Babasının nerede olduğunu, nerede öldüğünü bilmemektedir. Annesi ile kardeşi Osman ise köyde düşmanların yaptığı baskında yanarak ölmüşlerdir.

¹²¹ Suat DERVİŞ, Emine, Resimli Ay Matbaası, İst., 1931, s.175.

Roman kahramanı yetim ve yoksul Emine, sınıfından ve cinsiyetinden kaynaklanan ezilmişliğini sorgulayıp, her iki tür baskıya başkaldırmaya adeta bilinç dışı bir biçimde itilirken isyanı içinde güzelliğinin de doruğuna ulaşır.

Bekir Efendi: Emine'nin yağ tüccarı, despot kocasıdır. Boyu çok uzun, vücudu şişman, etli yanakları çok kırmızı, ufak burnunun altından taşan ve ince dudaklı küçük bir ağız adeta tamamen kapayan pas ve tütünden sararmış beyaz bırıkları vardır. Yuvarlak mavi gözlerinin üstüne dökülen kaşları simsiyahtır. Bekir Efendi Emine'den hiç memnun olmaz ve ona hep hakaretler eder.

d. Zaman

Roman I. Dünya Savaşı yıllarında geçmektedir. "Harp bitti mütareke yapıldı diyorlar. Emine şimdi on altı yaşındadır."⁽¹²²⁾

Yazar, bu dönemde İstanbul'u anlatırken devrin genel panoramasını çizmek veya anlatmak amacıyla değil, çocuğun çevresini tanıtmak amacıyla. Zamanın olumsuz şartlarıyla şekillenen çevre içinde, çocuğun ferdi mâcerâsı daha bir ağırlık kazanmaktadır. "Emine kocaman şehrin tanımadığı sokaklarında dolaşiyor. Bu mütareke zamanı İstanbul'un caddeleri, sokakları ne kadar kalabalık...Her bir binada muhtelif renklerde, muhtelif milletlerin renklerini taşıyan bayraklar sallanıyor. Kaldırımlarda değişik iklimlerin, değişik milletlerin ahalisi var."⁽¹²³⁾ "Sonbaharın kızıl gülleri, sonbaharın serinliği ile tazelenen yaprakların zümrüt yeşilliğinde dinleniyor. Tabiat, bu büyük şehrin solgun sakinlerinin mateminden habersiz yahut bu matemi istihkâr, istihfaf ederek küstahça güzelleşiyor."⁽¹²⁴⁾

Romanda zaman unsuru, hem atmosfer temini, hem de yetimhane çocuklarının psikolojisine açıklık getirmek yönünden kullanılmıştır. "Anne ve babanın yanında büyüyen çocuklar için gece ne kadar güzeldir."⁽¹²⁵⁾

¹²² Suat DERSİŞ, Emine, Resimli Ay Matbaası, İst., 1931, s.59.

¹²³ _____, a.g.e., s.68.

¹²⁴ _____, a.g.e., s.57.

¹²⁵ _____, a.g.e., s.8.

e. Mekân

Roman kahramanı Emine yetiştirme yurdunda kalmaktadır. Yetiştirme yurdunda kalan çocukların görünüşleri, yemekhanenin soğuk atmosferiyle trajik bir boyut kazanmaktadır. “Yemekhanenin duvarları koyu renk bir sıva ile sıvanmış. Masaların başında yemek yiyen çocuklar öyle iştahsız ki! Solgun alınlı başlarını tabakların üstüne, yemek yer gibi değil, bükülmüş gibi eğen bu yavrularda, acaba bu kadar küçükken, hangi matem yorgunluğu, hangi felaketin acısı var.”⁽¹²⁶⁾ Kapalı mekânın çarpıcı bir biçimde anlatılması okuyucuyu eser üzerine çekmektedir.

Emine kendisine yardım eden komiserin kız kardeşinin yanına giderken trene biner. Kompartıman kapalı mekândır. “Şimdi tahta kanepelerin üstüne yerleşiyorlar. Kompartıman çok kalabalık değil.”⁽¹²⁷⁾

Emine'nin bakış açısından İstanbul mimarî görünümü ile anlatılır. “Büyük istasyondan çıktığı zaman hayretle etrafına bakıyor. Önünde mavi bir deniz, karşıda büyük minareleri, kubbeleriyle uzanan gümüş bir şehir var.”⁽¹²⁸⁾ “Şehir, lâcivert eteklerine sırma tellerle nakışlar işlenmiş denizi, sakın ve vakur minareleri, kubbelerinin asil güzel çıkmışları ile uyuyan bu şehir, ne derin bir saadete ne mes'ut bir şehre benziyor.”⁽¹²⁹⁾

Emine'nin, komiserin kız kardeşinin evinde vakti mutfakta geçer. “Mutfakları çok karanlık ve rutubet kokuyor. Fakat evin üst katı çok aydınlık ve güneş alıyor.”⁽¹³⁰⁾

Romandaki mekânların eserin genel atmosferine katkıda bulunduğunu söyleyebiliriz.

¹²⁶ Suat DERVİŞ, Emine, Resimli Ay Matbaası, İst., 1931, s. 5.

¹²⁷ _____, a.g.e., s.50.

¹²⁸ _____, a.g.e., s.50.

¹²⁹ _____, a.g.e., s.53-54.

¹³⁰ _____, a.g.e., s.16.

f. Değerlendirme

1920'lerin sonlarında, Suat Derviş'in toplumsal konularla daha fazla ilgilendiğini görürüz. Yazar 1930'larda sosyal gerçekliği benimser. 1931 yılında yayımlanan Emine'de roman kahramanı yetim ve yoksul Emine sınıfından ve cinsiyetinden kaynaklanan ezilmişliğini sorgular ve her iki tür baskıya başkaldırır.

Yazarın hayata bakış tarzı karamsardır. Aile içinde kuvvetliler tarafından ezilenlerin kurtulmalarına imkân yoktur. Suat Derviş Emine'nin çektiği azabı, sıkıntıyı ve onun isyanını tasvir eder. Bütün yetim Eminelerin mahrum oldukları mutluluklar için hesap sormaya çalışır. Baştan sona kadar onun tarafını tutar. Uğradığı işkence ve zulümleri, haksızlıkları içli bir üslûpla ortaya koyar. Böylece okuyucuyu merhamet duygularından yakalayıp, bu konularda düşünmeye davet eder.

M. Behçet Yazar, bir yazısında şöyle der : “ 19. asırda Samipaşazade Sezai merhumun Sergüzeşt'indeki Dilber'in yirminci asırda Suat Derviş'in kalemî ile Emine halini alışı, sosyal akışın bir müş'iresi olmak bakımından dikkate şayandır.”⁽¹³¹⁾

¹³¹ M.Behçet YAZAR, Yedigün, C:17, nr.433, 23 Haziran 1941, s.18.

8. HİÇ

a. Eserin Künyesi

Suat Derviş 1931 yılında “Emine” romanının yayımlanmasından sonra, bir sonraki romanı “Hiç” için sekiz yıl beklemek zorunda kaldı. “Hiç” adlı romanı 1939 yılında kitap olarak yayımlandı. (İnkılâp Kitapevi, İst. 1939, 206 s.)

b. Ana Çizgileriyle Vak’a

Seza isminde genç ve dul bir kadın kendisiyle evleneceğini ümit ettiği evli bir erkeği sever. Fakat bu büyük sevgi aynı karşılığı görmez. Erkek onu bir müddet için sevmiştir. Fakat ne karısını, ne çocuğunu terketmek arzusunda değildir. Bunun için Seza’nın küçük oğlu Mehmet’in bir miras meselesini halletmesini bahane ederek Seza’ya ödünç bir para verip Avrupa’ya yollar ve bu suretle başından savar. Sevgilisinden ayrılmaktan duyduğu azapla esasen bunalmış bir halde bulunan Seza’nın küçük oğlu Mehmet’in hastalanması ve ölümü romanın yarısından fazlasını işgal ettiği gibi, konunun da esasını teşkil etmektedir ve roman daha fazla bir aşk hikâyesi olarak değil, bir anne hikâyesi olarak yazılmıştır. Romanın sonunda ve başında konu edilen Yusuf ise bir ayrıntıdır.

Yusuf, Seza’nın komşusu değil, sokakta ve yolculukta gördüğü bir insandır. Hayatının başlangıcında görünen bir gölgedir ve ilk genç kızlık aşkıdır. Bundan sonra basit ve sade bir insanla evlenip dul kalmış olan Seza’nın genç kızlık hayatında, başka bir macerası olmadığı için Yusuf’la olan kısa münasebetini en güzel ve en temiz bir hatıra olarak muhafaza etmiştir. Oğlunun ölümünden sonra hayatla bütün ilgisini kesmiş gibi yaşayan Seza, tesadüfen Yusuf’la karşılaşınca, bundan büyük bir memnuniyet duymuş, bomboş hayatında hatırasını sakladığı bu adamın da kendi hatırasını aynı sadakatle sakladığına emin olarak, sanki aralarında bir bağlılık varmış gibi onun evine gider.

Fakat onun evinde ve yakınında bir iki saat geçirdikten ve onun hallerini görüp anladıktan sonra yaptığı hareketten kendisi utanıp tiksineğe başlar.

Gayet fena bir his hali içinde onun evini terk ettiği zaman, adamın çantasına para koymuş olduğunu görünce, oğlunun ölümünden beri şuursuz bir halde yaşayan Seza, bu parayı Yusuf'un başına atarak evden fırlar ve gayet şaşkın bir halde, öğrendiği benliğinden kaçmak isteyen bir telâşla koşarken bir tramvayın altında kalarak ölür.

c. Şahıslar

Seza: Annesiz, babasız, zengin fakat sevgiden yoksun bir teyze yanında büyüştür. Yatılı okullarda kimsesiz, sevgisiz bir çocukluk geçirmiştir. Endişeli, sinirli, içine kapanık bir çocuktur. Gürültülü, debdebeli hayatın dışında kalarak ders kitapları ve piyanosu ile meşgul olmuştur.

İstanbul'un en kibar ailelerinden birinin kızıdır. Güzel bir kadındır. "Ortadan ayrılmış saçları yüzüne Ortakurunda yapılmış bir Meryem levhası, ciddiyet ve temizliğini veriyor. Aynı zamanda onun balmumundan yapılmış bir bebek alını gibi kırışksız ve geniş alında hazin bir ifade var. Uçları kalkık kaşları, iri ve tıpkı bir çocuk gibi saf bakışlı bir bebek gözü gibi yuvarlak gözlerinin rengi bu ışıpta belli değil...Muntazam çizgili düz bir burnun altında etli, dolgun dudaklı, çok küçük olmayan ve açıldığı zaman pırl pırl yanan bembeyaz dişlerini gösteren ne güzel bir ağız var? Onda en fazla kadınlık ifadesi veren bu ağız."⁽¹³²⁾

Seza kocasını sevmez. Kocasından nefret de etmez. Yusuf'u ise bir tablo, bir heykel, bir mabud, bir hayâl nasıl sevilirse öyle sever. Oğlunun ölümünden sonra hayatla tüm ilişkisini keser.

Yusuf: Seza'nın genç kızlık aşkıdır. Sokakta ve yolculukta gördüğü bir insandır. Seza, oğlunun ölümünden sonra Yusuf'la karşılaşınca onun da kendisini sevdiğini sanır. Fakat Yusuf'un Seza'ya acıyarak çantasına para koyması Seza'nın kendi benliğinden öğrenmesine yol açar.

¹³² Suat DERVİŞ, Hiç, İnkılâp Kitapevi, İst., 1939, s.21.

d. Zaman

“Hiç” romanında Seza’nın küçük oğlu Mehmet’in hastalanması ve ölümü romanın yarısından fazlasını işgal eder. Seza’nın çocukluğu ve genç kızlığı ise geriye dönüşlerle verilir. Daha sonra ise Seza’nın yasak aşkını, oğlu Mehmet’in hastalanmasını ve ölümünü altı yıl sonra da Seza’nın ölümünü öğreniriz.

Seza’nın oğlu Mehmet’in mezar taşındaki tarih bize romanda olayların hangi tarihler arasında cereyan ettiğini göstermektedir.

“Taşın üstünde yalnız şu yazılı:

Mehmet

(1923-1928) Zavallı küçük Mehmet!”⁽¹³³⁾

“Hiç” romanına çoğunlukla yaşanan zaman(hâl) hâkimdir. Yazar geriye dönüş tekniğine roman kahramanının kimliğine açıklık getirmek için başvurur.

e. Mekân

Seza’nın teyzesi Nazlı Hanımefendi Seza’yı kendilerine pek yakın olan Amerikan Kız Koleji’ne değil, Notrdamösyon katolik mektebine vermiştir. Seza’ya “Mektepte birçok yabancılar içinde tek başına geçen hayatı, kocaman yalının akraba kalabalığı içinde geçen hayatından daha munis geliyordu. Orada yalnız okuyup çalışmaya ve uslu olmaya mecburdu. Halbuki burada ayrıca ev halkı ile alâkadar olmaya, teyzesine sevgi, kuzenlerine dostluk, eniştesine hürmet göstermeye mecbur kalyordu.”⁽¹³⁴⁾ “Fakat küçük Seza bu debdebeli ve gürültülü hayatın haricinde kalan, odasında ders kitapları ile meşgul olan bir çocuktur.”⁽¹³⁵⁾

Genel olarak kapalı mekânlar, fertler arasındaki ilişkide yoğunlaşmayı sağlarken, açık mekânlar, ferdin içinde bulunduğu psikolojik durumun dışa yansımalarına vasıta olmaktadır. “Geniş bir cadde...Caddenin ortasında kızıl tramvay direkleri var...Renkli tramvaylar...Bu yolun ortasında ilerliyor. Caddenin iki yanında geniş çayırlar var. Başkalarında olduğu zaman korkunç gördüğü ölüm, şimdi onun için acı bir hakikatten ve hayatın bir nevi devamından başka bir şey değil.”⁽¹³⁶⁾

¹³³ Suat DERVİŞ, Hiç, İnkılâp Kitapevi, İst., 1939, s.174.

¹³⁴ _____, a.g.e., s. 26.

¹³⁵ _____, a.g.e., s.27.

¹³⁶ _____, a.g.e., s.167.

Seza oğlu öldükten sonra İstanbul'a gelir. Bir binanın en üst katında küçük bir apartmanda oturur. "Tıpkı bir hissiz gibi, tıpkı bir ölü gibi gençliğini geçiriyor. Uzak bir memleketin bir köşesinde üstü çiçeklerle süslenmiş bir toprağa o bu gençliğini gömdü."⁽¹³⁷⁾

Romanda kullanılan bar mekânı ise bir yandan eserin atmosferine katkıda bulunurken bir yandan da roman kahramanı Seza için bir tür sığınma yeri olur. "Dekorasyonu gayet bayağı bir şekilde Teksas'ı hatırlatan kızıl ışıklı bu somuncu sınıf bardaki kahkaha ve gürültü o içeri girer girmez dudaklarda donuyor. Birinci kadehte unutamazsın, ikinci kadehte acımı daha kuvvetli duyarsın, ben ikinci kadehte ağlarım. Üçüncü, dördüncü kadehte derken ve Seza onun sözünün sonunu dinlemeden yanından uzaklaşmıştı. İşte beşinci kadehi içti. Peki unutmak nerede, unutmak...O unutmak istiyor..."⁽¹³⁸⁾

Yine Seza'nın içinde bulunduğu psikolojik durumu evinin odasında görmekteyiz. "O gecelerde tahta karyolalı, tahta lâvabolu, kırmızı perde ve kırmızı halılı basit odada, bir koltuğun içinde saatlerce bütün hayatımı düşündürüyor. Oda hayatının hatıraları ile doluyor, ona yegâne arkadaş yalnız onlar, onun odasının bu kimsesizliği içine hayaller gibi süzülüyorlar."⁽¹³⁹⁾

Romanda İstanbul caddeleri açık mekân olarak kullanılmıştır. "Haydarpaşa'nın, Üsküdar'm ışıkları uzaktan ışıltıyor. Dolmabahçe önündeki gemiler birer silik hayâl oluvermişler."⁽¹⁴⁰⁾ "Tüneli beraber inmişlerdi. Karaköy'den beraber tramvaya binmişlerdi. Bebek'ten Hisar'a kadar da arkalarından gelmişti ve Hisar'a yaklaşırken..."⁽¹⁴¹⁾

Seza oğlu ile Prag'da kalmış ve oğlunu orada kaybetmiştir. "Gar çok kalabalıktı. Hayatında birinci defa olarak seyahate çıkan insanların duyduğu büyük bir tecessüsle bu kalabalığı seyrediyordu. Prag-İstanbul levhasını taşıyan bu vagon....."⁽¹⁴²⁾

¹³⁷ Suat DERVIŞ, Hiç, İnkılâp Kitapevi, İst., 1939, s.177.

¹³⁸ _____, a.g.e., s.164-165.

¹³⁹ _____, a.g.e., s.170.

¹⁴⁰ _____, a.g.e., s.50.

¹⁴¹ _____, a.g.e., s.32.

¹⁴² _____, a.g.e., s.36.

f. Değerlendirme

Hiç adlı romanda Seza adındaki genç bir kadın yasak bir sevdada boğulur ve bu arada beş yaşındaki oğlu vereme yakalanıp ölüür. Seza için artık yaşamak ya da ölmek hiçtir. Yazar anne ile oğlunun hayatlarını, çektiği sıkıntıları tasvir etmek suretiyle, okuyucuda acıma duygusu uyandırmaya çalışır, bu arada bazı sosyal meseleler üzerinde de düşündürür. Bizde acıma duygusu uyandıran sebep, onların hayat karşısında kimsesiz ve yalnız kalmaları, ezilmeleridir. Toplum, böyle insanlara kayıtsız kalmamalı, anlayışsız davranmamalıdır. Suat Derviş romanda, toplumun kayıtsızlık ve anlayışsızlığını da duyurmaya çalışır.

Romanda annelik temi dikkat çekmektedir. Seza için anne olmak Allah'ın insanlara bir ihsanıdır. Sakin hayatlı ihtiyar bir anne olmak en büyük özlemidir. Kahramanlarının yaşantılarını gerçekçi bir bakışla tasvir eden yazar, kendisini gizler. Fakat anlatış tarzı gösterir ki, duygu ve düşüncesi her an onlarla beraberdir.

9. ÇILGIN GİBİ

a. Eserin Künyesi

Suat Derviş'in "Çılgın Gibi" romanı 1945 yılında kitap olarak basılmıştır.(Semih Lütfi Kitapevi, Kenan Matbaası, İst., 1945, 255 s.)

"1957'de yeniden Fransızca yazılarak Les Editeurs Français Reunis' de Paris'te Fransız dilinde. Aynı sene Fransa'da Les Femmes Française dergisinde. İki sene sonra Avusturya'da bir kadın dergisinde çıkmıştır." ⁽¹⁴³⁾ Çılgın Gibi romanı Fransa'da *Yahnın Gölgeleleri/Les Ombres du Yalı*⁽¹⁴⁴⁾ ismiyle yayımlanmıştır.

b. Ana Çizgileriyle Vak'a

"Çılgın Gibi" 1940'lar İstanbul'unda geçen bir aşk romanıdır. Celile otuz beş yaşındadır ve on bir yıldan beri Ahmet ile evlidir. Ahmet, Celile çiftinden Celile bir gazinoda hep birlikte oldukları sırada kocasının tanıdığı "iki yüz bin liralık kâr" beklentisi yüzünden biraz da göz yumduğu Muhsin'in gönlüne doğru kaymaya başlar. Bu şekilde başlayan romanın öteki bölümlerinde Suat Derviş bizi geriye döndürerek; sırasıyla önce Celile'nin sonra Ahmet'in evlendikleri zamana kadarki hayat hikâyelerinin filmi seyrettirir.

Sonraki günlerde çeşitli vesilelerle beraberlikleri Celile Muhsin aşkı hızla serpilip geliştirirken, Ahmet Bey'in de "mühim muhitlerle temas imkânı" artmaktadır. Celile bir gün "büyük çılgınlığını" yaparak Muhsin'in yanında kalır. Artık evine Ahmet'in yanına dönmeyecektir. Sonunda Muhsin'le birlikteliğe "Çılgın Gibi" kararlı olan Celile'yi bir hayal kırıklığı beklemektedir. Muhsin nikâhtan yana değildir. Celile ölümü düşünür. Fakat artık ne ölmeye ne de yaşamaya gücü yoktur.

¹⁴³ Behçet NECATİGİL, "Dünya Kadın Yılında Suat Derviş Üzerine Notlar", Nesin Vakfı Edebiyat Yılı, İst. , 1976, s.606.

¹⁴⁴ Suat DERVİŞ, Les Ombres Du Yalı, Les Editeurs Français Reunis, Paris, 1958. (Zehra TOSKA-Saliha PAKER, "Yazan, Yazılan, Silinen ve Yeniden Yazılan Özne: Suat Derviş'in Kimlikleri" , Toplumsal Tarih, Mart 1997, s.22)'den naklen.

c. Şahıslar

Celile: Celile Nişantaşı'nda eski bir sadrazam konağında hayata gözlerini açar. Babası sadrazam torunu olan bir hariciye memurudur. Annesi, Abdülhamit nazırlarından Veli Paşa'nın kızıdır. Annesinin ölümünden çok kısa bir zaman sonra babası başka bir kadınla evlenir. Büyükannesi Çeşmiahu isminde bir saraylıdır. Uzun boylu, geniş omuzlu, ince belli bir Çerkez kadınıdır.

Anadolu sahilindeki pencereleri kafesli, ahşap kocaman yalı Celile'nin çocukluğunun matemli bir sessizlik içinde geçtiği uçsuz bucaksız ve esrarengiz bir âlemdir.

Celile yirmi beş yaşına kadar amcasının, yengesinin ve onların çocuklarının arasında yaşar ve günün birinde amcazadesi Refik'in bir mektep arkadaşı olan Ahmet'le tanışır ve onunla evlenir.

Celile, uzak, sade ve tabii bir kadındır. Hiçbir zaman maddî menfaat için bir insana yaklaşmayı onun yüzüne gülmeyi aklından dahi geçirmez. Para onun için bir vasıta değil, bir gayedir. Hislerinin frenini tutamayan, istediği hedefe doğrudan doğruya giden bir kadındır. Celile için, âşğının yanına bir ahababının evine gider gibi fütursuzca ve apaçık gidiş, hilesiz ve yalansız gidiş namustur. En büyük çılgınlığını bile en makul bir işi yapar gibi sakın sakın yapan, fazla söz ve fazla jest yapmadan en büyük çılgınlıkları işleyen kadınlardandır.

Hakikatle, hayatla bütün münasebetlerini kesmiş olan bir masal sarayı gibi kırk odası olan o ahşap yalının çocuğudur. Celile hiçbir zaman hayatın ayrıntılarını düşünmemiştir. O her zaman hayatla kendi arasında hayatla kendi temasını temin eden bir başka insanın mevcut olmasını pek tabii görmüştür. Ölümüne kadar büyükannesi hayatı adeta ondan saklamıştır.

Celile, ıstırabını başkalarına söyleyen ve kendileri ıstırap çektikçe başkalarına da ıstırap vermesini seven kadınlardan değildir. Celile, azap ve ıstırabı bir suç gibi gizleyen kuvvetli ve kibirli kadınların cinsindedir. Celile bir tek şikâyet sesi çıkarmadan, ölü gibi yaşamasını ve yaşıyormuş gibi ölmesini bilmiş olan bir Çerkez kadınının torunudur.

Ne evlilik hayatında ne de hayatının diğer safhalarında hayata katılmayan, hayatın kenarında durup hayatı uzaktan seyreden birisidir. Hiçbir zaman hiçbir

muhiye karışmamıştır. Uysal, terbiyeli bir kadındır. Ruhunda hiçbir şeye karşı fazla bir alâka duymaz. Hiçbir şeye karşı ruhunda bir isyan da hissetmez. Hayatı geldiği gibi ve olduğu gibi kabul eder.

Celile anne olduğunu hissettiği gün, hayatın özünü yakalamış gibi bir emniyet hisseder. Ruhunun karanlıklarında kendini faydalı ve değerli bulur.

Ahmet: Ahmet, İstanbullu temiz, namuslu, orta halli bir memur ailesinin tek çocuğudur. Galatasaray'da okumuştur. Üniversite tahsili yapmak istememiş ve hemen çalışmaya başlamıştır. Açık göz birisidir ve iyi bir banka memuru olur.

Hayalperest, hayatta sadece zengin olmaktan ve para kazanmaktan başka hiçbir gayesi olmayan bir adamdır. Onun için mutluluğun ikinci ismi servettir. Paraya adeta tapar.

Celile gibi güzel, farklı, asil, iyi ahlâklı, uysal ve terbiyeli, kanaatkâr ve namuslu bir kadına koca olmaya kendini lâyık göremeyerek talihine şükreder ve karısına minnet duyar.

Muhsin: Muhsin uzun boylu, geniş omuzlu, vücudu güneşten yanmış, beyaz saçlı, kalın kaşlı ve herkesi küçümser gibi bir kıvrımı olan dar ve kısık dudaklı bir işadamdır. Sonradan görme bir işadamı, sıradan bir müteahhit değildir. Ulaştığı şeref ve nüfuza bir dine inanır gibi inanan, bu yüksek tepeden bir kademe aşağı inmemek, kimsenin nazarında küçülmek, herkesin üzerinde nüfuzlu kalmak için bir çok fedakârlıkları yapmayı kendine borç bilen bir adamdır.

Sıkıntısız ve mutlu bir çocukluktan, çok iyi bir yaşama ve gayet itibarlı bir gençliğe atlamıştır. Her zaman kudretli olmuştur. Gülnüçlük ve haysiyetsizliğe tahammül Muhsin için ıstırapların en müthişi ve en ağırıdır. Hayatında ani kararlara, çılgın hamlelere ve sürprizlere ufak bir yer vermemiştir. Hayatında hesap etmeden, düşünmeden kendi menfaatine en uygun ve kendi mantığına en muvafık geleni seçmeden hiçbir hareket yapmamıştır.

Celile'nin, kocasını sevdiğini, kocasını muvaffak olmuş bir insan haline çıkarmak için kendi kollarına atıldığını düşünecek kadar çılgın ve kıskançtır. Kanaatlerini kolay kolay değiştirmez. Kadında, kadının ona vereceği zevkten gayri bir meziyet aramayan erkeklerdendir. Bir başkasını anlamak ve bir başkasını tanımak için çok bencildir.

d. Zaman

“Çılgın Gibi” romanında zaman İkinci Dünya Savaşı günleridir. Bu günler vurgunculuğun, nüfuz ticaretinin karaborsadan zengin olma yollarının arandığı günlerdir. Celile'nin kocası Ahmet fırsatı değerlendirmek ister. “Harbin müsebbibi ben değilim ya! Fakat harp ortada vakıa hâlinde dururken onun yarattığı gayrı tabii durumdan istifadesini bilen aç gözlüler zümresinden onun yarattığı bu durumdan müteessir olan ve bundan ıstırap çekenler zümresinden olmayı tercih ediyordu. Böyle kısa bir zaman içinde bir malı Niko'dan elliye alıp Ali'ye seksene satmakta ne mahsur vardı? Fırsat fırsattı ve Ahmet fırsattan istifade etmek istiyordu.”⁽¹⁴⁵⁾

Romanda devrin karakteristik olayları ile birlikte yapılan geriye dönüşlerle Celile'nin hayat çizgisi esas alınır ve Celile'nin psikolojik durumuna, sosyal konumuna açıklık getirilir. “Celile Nişantaşı'nda eski bir sadrazam konağında hayata gözlerini açmıştı. Babası bu sadrazamın torunu olan bir hariciye memuru idi. Annesi, Abdülhamit nazırlarından Veli Paşa'nın kızı...”⁽¹⁴⁶⁾ Daha sonra Ahmet'in evlendikleri zamana kadar ki hayat hikâyesini öğreniriz. “Ahmet İstanbullu temiz, namuslu ve orta halli bir memur ailesinin çocuğu; babası ve büyükbabası her zaman iyi memuriyetler işgal etmişlerdi. Ahmet bu orta halli evin tek çocuğu idi. Onu Galatasaray'da okutmuşlardı. Kendisi üniversite tahsili yapmak istememiş ve hemen çalışmaya başlamıştı. Bir an evvel para kazanır bir vaziyete gelmek için...Zeki bir cocuktu ve iyi bir banka memuru oluvermişti.”⁽¹⁴⁷⁾

Romanın ana eksenini Celile-Muhsin ilişkisi meydana getirmektedir. “Çılgın Gibi” romanı Celile-Muhsin ilişkisinin başlangıcına yapılan işaretle başlamaktadır. “Bir yanımda iki seneden beri şişmanlamaya başlamış olan kocası ve diğer yanımda mağrur ve mütekebbir bir yabancı vardı.”⁽¹⁴⁸⁾

¹⁴⁵ Suat Derviş, Çılgın Gibi, Semih Lütfi Kitapevi, Kenan Matbaası, İst., 1945, s.57.

¹⁴⁶ _____, a.g.e., s. 20.

¹⁴⁷ _____, a.g.e., s.46.

¹⁴⁸ _____, a.g.e., s.10.

e. Mekân

Romanda çoğunlukla kapalı mekân kullanılmıştır. Mekân unsurundan dış dünyayı tasvir etmek, tanıtmaktan ziyade, kişilerin psikolojik durumlarını yansıtmak amacıyla faydalanılmaktadır. “Anadolu sahilindeki pencereleri kafesli, ahşap kocaman yalı Celile’nin çocukluğunun matemli bir sessizlik içinde geçtiği uçsuz, bucaksız ve esrareniz bir âlemci.”⁽¹⁴⁹⁾

Celile’nin doğup büyüdüğü yalı onun kişiliğini etkilemiştir. “Evet, bu yalı hakikaten bir cennetti ve bu renkli kristalden yeşil mai, kırmızı ve sarı kapı tokmakları salonlarının duvarlarını süsleyen Venedik aynaları, pırl pırl avizeleri, artık kullanılmayan büyük kapıdan yukarı kata çıkan trabzanları kırmızı kadife kordondan çift merdivenleri, tavanlarını süsleyen yıldızlı şekilleriyle bütün sessizliği ve sessizliği içinde birden bire çatlayan, çatırdayan eski eşyalarıyla ve bu kimsesizliğin içinde mütemadiyen bir burju gibi tahtalarıyla, böcekleriyle yavaş yavaş salon yıldızlı koltuk ve kanepeleri, çürüyen atlas perdeleri ve birden bire bir kenarda unutulmuş bir cemekân içinde umulmaz renkleriyle bir bayram günü havası yaratan nadide çeşmi bülbülleri, kapalı perdelerden sızabilen ışıklar altında birer bahar bahçesine benzeyen kıymetli halıları ile bu cennet onun kendi ülkesi idi.”⁽¹⁵⁰⁾ “O hakikatle, hayatla bütün münasebetlerini kesmiş olan bir masal sarayı gibi kırk odası olan o ahşap yalının çocuğu idi ve nerede olursa olsun, nereye giderse gitsin o her zaman hayatla hiçbir alâkası olmayan bu yalı içinde yaşıyor gibi idi.”⁽¹⁵¹⁾ Celile cennet olarak gördüğü bu yalı içerisinde yaşıyormuş gibi hayata dahil olmaz. Hayatın hakikatleri dışında yaşar.

Muhsin için ise evi, fazla bir şey ifade etmez. “Hakiki Muhsin, herkesin tanıdığı Muhsin Demirtaş resmî hayatını bu evin dışında ve bu evin haricinde yaşıyordu. Ömrünün büyük bir kısmını geçirdiği bu ev onun hayatının sadece bir kısmı olmaktan fazla bir şey değildir.”⁽¹⁵²⁾

¹⁴⁹ Suat DERVİŞ, Çılgın Gibi, Semih Lütüfî Kitapevi, Kenan Matbaası, İst., 1945, s.21.

¹⁵⁰ _____, a.g.e., s.37.

¹⁵¹ _____, a.g.e., s.187.

¹⁵² _____, a.g.e., s.202.

Celile-Muhsin ilişkisi Muhsin'in apartmanında devam eder. "Celile için âşığının yanına bir ahbabının evine gider gibi fütursuzca ve apaçık gidiş, hilesiz ve yalansız gidiş, namustu."⁽¹⁵³⁾ Celile Muhsin için hayattan çekilmiş ve bir apartmanın içine girip kapanmıştır.

Açık mekân korudur. Burası Celile'nin çocukluğunun geçtiği yerdir. "Sokağın öte tarafındaki bütün sırtı kaplayan kuru şimdi balta girmemiş bir ormanın küçük bir numunesi idi. İşte bu dekor Celile'nin akransız çocukluğunun dekoruydu. O, bu hava içinde dünyayı görmeye ve gördüğünü anlamaya başlamıştı."⁽¹⁵⁴⁾

f. Değerlendirme

Çılgın Gibi romanı bir aşk romanı gibi gözüke de aslında insan ilişkileri ardındaki çıkar ortamını anlatarak aşkın maddeci tahliline yönelir.

Suat Derviş'in romanlarında aşk için çılgınlıklar yapanlar kadınlardır. Muhsin'le birlikteliğe 'çılgın gibi' kararlı olan Celile'yi bir hayal kırıklığı beklemektedir. Muhsin nikâhtan yana değildir... "Nikâh cüzdanının yerini çek defteri tutamaz mı? Bankaya senin namına iki yüz bin lira yatırmak istiyorum" der. ⁽¹⁵⁵⁾

Suat Derviş Çılgın Gibi romanında 1940'lar İstanbul'undaki insan ilişkilerinde; aşkın ne kadar maddileştiğini çok güzel ele almıştır.

¹⁵³ Suat DERVİŞ, Çılgın Gibi, Semih Lütfi Kitapevi, Kenan Matbaası, İst., 1945, s.104.

¹⁵⁴ _____, a.g.e., s.22.

¹⁵⁵ _____, a.g.e., s.251.

10. AKSARAY'DAN BİR PERİHAN

a. Eserin Künyesi

Aksaray'dan Bir Perihan, 17 Aralık 1962-22 Şubat 1963 tarihleri arasında altmış sekiz sayı olarak **Gece Postası**'nda tefrika edilmiş, daha sonra Zehra TOSKA tarafından kitaplaştırılarak 1997 yılında Oğlak Yayınları tarafından yayımlanmıştır. (İst., 1997, 161 s.)

b. Ana Çizgileriyle Vak'a

Nuri ile Perihan aynı sigorta şirketinde çalışmaktadır. Nuri memur, Perihan telefoncudur. Perihan, Nuri ile tanıştığında bu "saray eskisi" erkeği gözüne kestirir. Ona Aksaray'da oturduğunu söylemekten utanır. Yükselmesi, Aksaray'dan çıkışı ona bağlıdır. Koşullar onun tüm hırsları tatmin edecek şekildedir.

İlk evlendikleri zaman Nuri'nin Perihan'a karşı gösterdiği müsamaha kendini ondan yüksek hissetmekten gelen bir nevi acıma duygusudur. Kendi seviyesi ile onun karşısına çıkmak istemeyişi, onu bir nevi koruma arzusudur. Ona küçüklük kompleksi vermemek için yaptığı her hareket istekle yapılmıştır. Nuri, karısına her zaman hak verir. Çünkü o her zaman kendisinden hakkı olan şeyleri istemektedir.

Ankara'da resmi dairelerde yolsuzluklar başlayınca; Perihan kocasını karaborsada iş yapmaya zorlar.

Nuri ile teyzesi Pakize ise dost gibidirler. Aralarında fazla yaş farkı olmadığı için kardeş gibidirler. Pakize, Nuri'den hiç bir şey saklamaz. Nuri'den yanına İstanbul'a gelmesi için mektup yazar. Yalnız olduğunu ona ihtiyacı olduğunu söyler. Fakat Nuri'nin karısı Perihan bunun lüzumsuz bir masraf olduğunu söyleyerek izin vermez. Pakize'nin son mektubu, kendisini bir uçurum kenarında bulan bir insanın, ümitsiz haykırışıdır. Pakize, bir kaza sonucu ölüyor. Havagazı sobasının musluğunu açar, fakat yakmayı unutup yatağına girer ve uyur. Ertesi sabah gündelikçi kadın onu yatağında ölü bulur. Nuri Pakize'nin ölümünü kabul etmek istemez.

Pakize dünyaya geldiği zaman, Gülter on yedi yaşındadır. Altın gözlü, ince ve esmer bir genç kızdır. Kendisini hemen çocuğun hizmetine koyarlar. O andan

itibaren Gülter'in kalbinde ana şefkati uyanır. Pakize'yi kendi öz evlâdı gibi sonsuz şefkatle sever. Pakize yaşadığı müddetçe Gülter, kendini kuvvetli hisseder. Dünyada yalnız olmadığını ve onu hayatta tutan sağlam bir bağ olduğunu bilir.

Perihan, Pakize'nin dadısı Gülter'den hiç hoşlanmaz. Onun gibi eski bir dadı, çocukların odasında, bir kenara serilecek yatakta yatabilir. Gülter, kocası Hurşit Ağa ölünce yalnızlığından kurtulmak için Ankara'ya gelir.

c. Şahıslar

Perihan: Kestane rengi saçlara, kestane rengi iri gözlere, kaba ve çirkin ellere sahip bir kadındır. Babası baş gardiyandır. Perihan'ın lisanı, kullandığı kelimeler, ifade ettiği düşünceler, oturuşu, kalkışı, giyinişi her şeyi onun nereye ait olduğunu açıkça gösterir.

Perihan, orta halli bir ailenin kızıdır. On yedi yaşında telefoncu olarak çalışmaya başlamıştır. O Nuri'nin tam aksi olarak içinde hiçbir anlaşma olmayan bir evde büyümüştür. Evlendikleri ilk seneden itibaren babası annesini aldatmaya başlamıştır. Perihan kız kardeşlerini sevmez. Hepsinin ayrı bir hayatı, ayrı zevkleri ve kederleri vardır.

Nuri, annesi ölünce Perihan ile evlenir. Bu Nuri için münasebetlerinin mantıklı bir neticesidir. Perihan içinse hedefe ulaşmaktır. Perihan için her fiil, getirdiği maddi kazanç nispetinde kıymet ifade eder. Onun için en büyük şeref zenginliktir. Evinin ve kocasının hâkimi olmak ister. Evlenmeyi, kendine mahsus bir hayatı olsun diye istemiştir.

Bir eve sahip olmak Perihan için itibar ve şerefe sahip olmak, bir kudrete sahip olmaktır. Perihan paraya, servete haris olanlardandır.

Perihan'ın evinde annesi, kardeşleri ve kendisinin her zaman iki şahsiyeti olmuştur. Bu iki değişik şahsiyetin iki ayrı konuşma dili, iki ayrı ses ahengi, iki ayrı yüz manâsı olmuştur. Bu iki şahsiyetten birincisi, abus çehreli, çatık kaşlı, gözleri aç ve haris, kinli ve kötü bakışlarla dolu, hemen kavga etmeye hemen küfür etmeye âmadedir. Sesi bir ıslık gibi vızıldar, dili bir yılan gibi zehirli, sözleri tam manâsıyla

küstahtır. Fakat aralarına bir yabancı girdi mi, Perihan'ın yüzünün sert, kaba ifadesi değişir, gözlerine sahte bir bakış gelir, dudakları gülümser ve sesi tatlılaşır.

Nuri: Nuri eski bir ailenin son evlâdıdır. Fakat kendi aristokrat ailesinin eski fertleri şeklinde yetiştirilmiştir. Babasını çok küçük yaşta kaybetmiştir. Babasının ölümünden sonra Nuri hüznün ve keder nedir öğrenmiştir. Annesi ile babası onu zengin çocuklarıyla değil, halk çocuklarıyla büyütmek istemişlerdir. Çekingen ve terbiyeli bir çocukluk geçirmiştir. Birbirine çok bağlı bir çiftin tek çocuğudur. Bir sevgi ve şefkat havası içinde yetişmiştir. Çocukluğu mutluluk içinde geçmiştir.

Nuri karısına her zaman hak verir. Mücadeleden nefret eden, kimseye hatta kendi kendine bile bütün çıplaklığıyla açılmamış bir insandır. Ne çocukken, ne de sonraları hiçbir kimseye şahsi düşüncelerini, kendine mahsus kederleri ve sevinçlerini söylememiştir. Onun yüksek sesle konuştuğu, ciddi şekilde bir şeye itiraz ettiği, fikirlerini savunmak için münakaşa ettiği görülmemiştir. Nuri her ne pahasına olursa olsun rahat ve sükûnu her şeyin üstünde tutar, hele kendi huzurunu her ne pahasına olursa olsun kaybetmek istemez.

Nuri samimi değildir. Kendi yaptığı her şeyi kendi tasvip eder görünmek isteyişi başkalarını aldatmak için değil kendini aldatmak içindir. Onun yanında yaşayanlar uysallığı onun iyiliğine, yumuşak ve tatlılığını şefkatli bir insan oluşuna mal ederlerdi

Gülter: Gülter Nuri'nin teyzesi, Pakize'nin dadısıdır. Pakize dünyaya geldiği zaman Gülter on yedi yaşındadır. Altın gözlü ince ve esmer bir genç kızdır.

Gülter'i yedi yaşında bir paşa konağına satmışlardır. Gülter, konağına satıldığı güne kadar, küçük bir Çerkez köyünde yaşamakta olan teyzesinin yanında büyümüştür. Dik başlı, müstakil küçük bir kızdır. Muhteşem ve zengin paşa konağında mutlu değildir, köyünün hasreti içindedir.

Canan hanımefendi, padişah sarayının eski bir cariyesidir. Sultan onu azat ederek Kadri Bey'le evlendirmiştir. Kadri Bey'in ikinci kızı Pakize'dir. Gülter Pakize'nin hizmetine alınmıştır. O andan itibaren Gülter'in kalbinde ana şefkati uyanır. Pakize'yi kendi öz evlâdı gibi sonsuz şefkatle sever. Pakize yaşadığı müddetçe, Gülter kendini kuvvetli hisseder. Kadri Bey'in ismi Sultan Abdülaziz'in tahttan indirilmesine sebep olan meşrutiyetçi harekete iştirak edenler arasındadır. Bu

yüzden Kadri Bey Yemen'e sürülür. Gülter de Pakize ile beraber Kadri Bey'in kızı Nadide'nin evine yerleşir.

İlkbaharda Gülter'in babasının erkek kardeşi, kendisini arar ve bulur. Gülter köyüne geri döner. Çerkez köyünün en itibarlı şahsiyetlerinden biri olan Hurşit Ağa ile evlenir. Altı kere anne olur. Fakat evlatlarının hepsini kaybeder. Ankara'ya gitmeye karar verince komşuları onu fikrinden caydırmaya çalışırlar fakat başaramazlar.

d. Zaman

Romanda daha çok yaşanan zaman(hâl) hakimdir. Yazar, eserine yoğunluk kazandırmak için geçmişte cereyan eden hâdiselere ağırlık vermektedir. Geçmişte meydana gelen olaylar geriye dönüş tekniğiyle verilir. Zaman zaman yapılan geriye dönüşler, yaşanan olaylarla, kişilerin kimliğinin, okuyucu tarafından daha iyi anlaşılıp tanınması bakımından faydalı olmaktadır. Örneğin yazar, Nuri ile Perihan'ı anlatırken yaptığı geriye dönüşlerle bize Gülter'i tanıtır. "Gülter altın gözlü ince ve esmer genç kızdır. Pakize'nin dadasıdır"⁽¹⁵⁶⁾ "Gülter'i yedi yaşında bir paşa konağına satmışlardır. Gülter, konağa satıldığı güne kadar, küçük bir Çerkez köyünde yaşamakta olan teyzesinin yanında büyümüştür."⁽¹⁵⁷⁾

Olaylar anlatılırken kronolojik zaman sırasına uyulmaz.. Bu durum vak'anın genel atmosferiyle yakından ilgilidir. Roman bir bakıma parçalanmış hayatların romanıdır. Geniş bir zaman dilimini kapsar. Böyle bir zaman kesitinde meydana gelen olaylar özetleme ve geriye dönüşlerle verilir. Kanun-i Esasi'nin ilanı, "Kanun-i Esasi'nin ilanı ve esirliğin ilgasından sonra, Çerkez aileleri, köylerinden çıkarak, çocuklarını aramaya başlamışlardı."⁽¹⁵⁸⁾ Balkan Harbi, 1914 büyük seferberliği, "Onlar evlendikten pek kısa bir zaman sonra harpler başladı. Trablus harbinden sonra, Balkan Harbi ve nihayet 1914 büyük seferberliği..."⁽¹⁵⁹⁾ İstiklâl Harbi seneleri, "İstiklâl Harbi seneleri Gülter'in hayatının en güç zamanları oldu, zafer

¹⁵⁶ Suat DERVİŞ, Aksaray'dan Bir Perihan,(Haz. Zehra Toska), Oğlak Yayınları, İst., 1997, s.17.

¹⁵⁷ _____, a.g.e., s.65.

¹⁵⁸ _____, a.g.e., s. 78.

¹⁵⁹ _____, a.g.e., s. 87.

günü o çok bitkin ve yorgundu.”⁽¹⁶⁰⁾ İkinci Dünya Savaşı, “İkinci Dünya Harbi sıralarında da Gülter cesaretinden bir şey kaybetmedi.”⁽¹⁶¹⁾ Verilen bu zamanlar arka planda fon olarak kullanılır ve bu fondan biz kişilerin kimliklerini öğreniriz.

e. Mekân

Romanda Perihan’ın geçmişte ailesiyle birlikte kaldığı ev, onun ruhî ve fikrî yapısı üzerinde tesirli olurken yine aynı semtte bulunan diğer mahalle sakinlerinin evleri ile karşılaştırma yapılır. “Bu evin bulunduğu mahalle, çehre değiştiriyor, fakat bu ev eski kara cephesiyle onların arasında dikilip duruyordu. Mahalle modernleşmişti. Küçük fakat zarif evler, betondan yapılmış geniş pencereleli, içleri modern konforlu binalar yangın yerinde bir bir yükseliyordu. Mahalle ebesi şu karşıdaki evi yaptırmıştı. Köşedeki kasap sağdaki pembe evin sahibiydi. Caddedeki kunduracının evi hepsinden daha gösterişliydi. Hali vakti yerinde bütün insanlar, bu yeni evlerde oturuyorlardı, yalnız Perihan’ın doğduğu ev, onların mahdut gelirlili olduklarının ve mahallenin en mütevazî bir ailesi bulduklarının bir timsali olarak, eski ve siyah cephesiyle ortada duruyordu.”⁽¹⁶²⁾

Perihan ailesiyle oturduğu evin içindeki yemek odasını, bir kilisenin içine benzetir. “Bu evde bilhassa yemek odasındaki eşyaya düşmandı. Büfe ve geniş arkalı koltuklar Perihan’ın isim veremediği koyu renk bir tahtadan yapılmıştı. O bu yemek odasını bir kilisenin içine benzetiyordu.”⁽¹⁶³⁾

Gülter içinde bulunduğu psikolojik durumu, genellikle yaptığı yolculuklarda açığa vurmaktadır. “Üçüncü mevki kompartımanında, tahta sıralar üstünde sekiz yolcu idiler. Bu yolcuların dördü, yerlerinde bir lâhza rahat durmayan, bazen dövüşen, bazen ağlayan, bazen de oynayan çocuklardı. Bu Gülter için hakikî bir azaptı. Çünkü, onun bilhassa bu saatlerde, derin bir sükûnete ihtiyacı vardı.”⁽¹⁶⁴⁾ “Çok kederli idi. Köyünden ayrıldığı dakikadan beri içinde otuz beş sene yaşamış

¹⁶⁰ Suat DERVİŞ, Aksaray’dan Bir Perihan,(Haz. Zehra Toska), Oğlak Yayınları, İst., 1997, s.90.

¹⁶¹ _____, a.g.e., s. 90.

¹⁶² _____, a.g.e., s. 44.

¹⁶³ _____, a.g.e., s. 49.

¹⁶⁴ _____, a.g.e., s. 12.

olduğu evinin hayali gözünün önünden gitmiyordu. Bu küçük evi, evin etrafındaki meyve ağaçlarıyla süslü bahçeyi, gölün mavi sularını zevkle seyrettiği geniş penceresini hayalinden uzaklaştıramıyordu. O, evini, gamlı ve kasvetli bir kış gününde terketmişti. Pencerelemin kepenklerini, bir daha renk ve güneş görmeyecek kadar ıssız kırların üstüne örtmüştü.”⁽¹⁶⁵⁾ “Yolun tepesinde, iki katlı büyük bir köşk görünüyordu. Köşkün bütün panjurları açıktı, pencereleri süsleyen müslin perdeler akşam rüzgârının altında sallanmakta idi. Şimdi, köşkün etrafını saran süslü bahçede idiler, burası harem bahçesi olmalı idi. Böyle olmasına rağmen bu bahçeyi yüksek bir duvar, üzüm bağından ve selamlık kısmından ayırmıyordu. Burada her şey insana gülümser gibi idi, davetkâr ve tatlı bir hava vardı. Burası Gülter’in kovulmuş olduğu konağa hiç benzemiyordu.”⁽¹⁶⁶⁾

Yüz dördüncü sayfada mekânın Gülter’in psikolojisini nasıl etkilediğini görürüz. “Göğün rengi, yavaş yavaş griden pembeye intikal ediyordu. Tren, tam deniz kıyısında ilerlemeye başladığı zaman, su ve gök portakal renginde idi ve sisli dağlar ateş rengini almıştı. Güneş, muazzam bir yangın gibi, tepelerin üstünde kendini gösterdi ve birdenbire, etrafı kaplamış olan ateş ve kan rengi tatlılaştı. Şimdi deniz bir altın parçası gibi parlıyordu. Bu manzara karşısında Gülter bir an için her şeyi unuttu, nerede olduğunu, kederini, çaresizliğini, hatta yaşını bile. Erimiş altına benzeyen, sakın ve muhteşem denizi seyre daldı. Yaralı gönlünü derin bir huzur kapladı.”⁽¹⁶⁷⁾

Gülter’in yedi yaşında satıldığı konak ise dışı kapalı bir mekândır. “Bu muazzam, kasvetli bir gösterişi olan konak tahinî boyalı idi. Her zaman tahta kafesleri sınımsız kapalı duran pencerelerinin perdeleri de açılmazdı. Hattâ harem bahçesine bakanları bile. Sanki burada herkes güneş ve aydınlıktan korkuyordu.”⁽¹⁶⁸⁾

Gülter’in içinde bulunduğu psikolojik durumu ara-mekân olan bahçesinde de görülmektedir. “Bahçesi ilkbaharda ne güzelleşirdi. O burayı süsleyen her ağacı teker teker severdi. Daha birer fidanken üzerine titremeye başladığı bu ağaçları soğuktan, kuraklıktan, böcekten, hastalıktan muhafaza etmek için mücadele etmişti. Onları

¹⁶⁵ Suat DERViŞ, Aksaray’dan Bir Perihan,(Haz. Zehra Toska), Oğlak Yayınları, İst., 1997, s.13.

¹⁶⁶ _____, a.g.e., s.70.

¹⁶⁷ _____, a.g.e., s.104.

¹⁶⁸ _____, a.g.e., s.65.

daha güzel yapmak için elinden her geleni yapmıştı. Bu ağaç harikulâde bir şeydi; tıpkı bir insan gibi hatta ondan daha mükemmeldi, çünkü ondan çok daha mukavimdi. Ondaki daima yenilmemek kudreti beğenilecek ve hayran olacak şeydi. Her sene baharda müthiş bir savaştan galip çıkardı. Şüphesiz ki, ağaç yetiştirmek de bilgi istiyordu, fakat yokluk içinde çocuk büyütmek güç bir mesele idi.”⁽¹⁶⁹⁾

Yazar, mekân unsurunu romanın muhteva ve şahıs kadrosunu tanıtıcı, destekleyici yönde kullanmıştır.

f. Değerlendirme

Suat Derviş’in Aksaray’dan Bir Perihan adlı romanı “eski zaman kadınlarını” anlatır. Ancak kitapta asıl anlatılan saraya satılan Çerkez kızı Gültür’in öyküsüdür. Perihan’ın kocasının evinde yıllarca çalışmış bu kadının özelinde yüzyılın ve değerlerin yansımaları aktarılır.

“Gece Postası” nda yayımlanan Aksaray’dan Bir Perihan, Suat Derviş’in yol ayrımından sonra yazdığı romanlar içerisinde en iyilerindedir. Bu roman büyük ölçüde kendi yaşam öyküsünün izlerini taşır.

¹⁶⁹ Suat DERVİŞ, Aksaray'dan Bir Perihan,(Haz. Zehra Toska), Oğlak Yayınları, İst., 1997, s.137.

11. ANKARA MAHPUSU

a. Eserin Künyesi

Suat Derviş'in **Ankara Mahpusu** adlı romanı 1957 yılında Paris'te yayımlanmıştır. Eleştirmenler tarafından büyük bir ilgi ile karşılanan bu roman **Les Lettres Française** haftalık edebî gazetesinde, Würmser imzasını taşıyan bir eleştirmede, aynı zamanda Fransızca'ya tercüme edilmiş olan **Drina Köprüsü** ile mukayese edilmiş ve eleştirmeci tarafından **Drina Köprüsü**'nden çok değerli görülmüştür. **Drina Köprüsü**, Nobel mükâfatı kazanan bir edibin eseridir. (**Drina Köprüsü**, Nobel ödülü kazanan İwo Andristch'in bir eseridir.) Andre Würmser'e göre **Ankara Mahpusu** gayet sade aynı zamanda büyük bir ustalıkla yazılmış bir eserdir. Kusursuz ve tam klasik bir aşk ve ihtiras romanıdır. Suat Derviş bu romanıyla ilgili olarak: "Türkiye'de **Zeynep İçin** ismiyle çıkan bu romanımı, Paris'te ilk metne bakmadan yeniden yazdım ve kız kardeşim Hamiyet Derviş onu Fransızca'ya tercüme etti. Bu eser Hollanda'da, Sovyet Rusya'da, Bulgaristan'da kitap olarak çıktı. Muhtelif Fransız dergileri ve ecnebi dergiler tarafından iktibas edildi."⁽¹⁷⁰⁾

Ankara Mahpusu 1968 yılında May Yayınları tarafından kitap olarak basılmıştır. (**Ankara Mahpusu**, May Yayınları, İst., 1968, 181 s.)

b. Ana Çizgileriyle Vak'a

Vasfi on iki yıllık cezasını doldurarak özgürlüğe kavuşur. Ama sevinçli değildir. Uzun yılların verdiği alışkanlıkları birden atması güçtür. Şaşkın ve yalnız, şehirde dolaşır. Ankara'nın merkezine doğru ilerler. Yüreği burkularak geçmişini düşünür: O zamanlar tıbbiyenin ikinci sınıfındaydı. Annesi doktor olmasını istiyordu. Ama şikayetçi değildi. Oğlunun adam olacağını, sıkıntılarının bir gün sona ereceğini umuyordu....

Vasfi birden kendine gelir. Katil olduğunu hatırlayarak utanır. Şehri iyi tanımadığından epey yol teper. Sonunda yorulur, elindeki otel adresini birine sorar. Otelde şimdi ne yapacağını düşünür. Fakat kafası bomboştur, bir şeye karar veremez.

¹⁷⁰ Behçet NECATİGİL, "Dünya Kadın Yılında Suat Derviş Üzerine Notlar", Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı, İst. , 1976, s.606.

Gidecek yeri ve yapacak işi yoktur. Arkadaşsızdır. Annesi, o içeri girdikten üç yıl sonra ölmüştür.

Annesi aklına gelince irkilir, İstanbul'daki evlerini hatırlar. Zeynep'in hayali canlanır gözünde...

Zeynep karşı evde oturan şen, giyinmeyi ve eğlenmeyi seven bir kızdır. İnce, uzun bir boyu, kara gözleri ve beyaz dişleri vardır. Vasfi bir gün sokakta onu izlemiş, tanışmışlardır. Fakat kız ciddi davranırken ilişkisini de kesmemiştir. Bu yüzden Vasfi'nin sevgisi gitgide artar. Derslerini de ihmal eder.

Bir sabah annesi kahvaltı tepsisiyle odasına girdiğinde, yaşlı kadın oğlundaki değişikliği sezer. Vasfi'den, işini bitirince, hasta yengesini gidip görmesini ister. Vasfi yengesini sever, ama amcasından hoşlanmaz. Çünkü amcası kibirli, bilgiç ve cimri bir adamdır. Geçim sıkıntısı çektiklerini bildiği halde, onlara bir kuruşluk yardımında bulunmaz.

Annesini gücendirmemek için, Vasfi yengesine gider. İçeri girince şaşırır: Zeynep de oradadır... Annesi Şüküre ile birlikte gelmiştir. Sade bir giyinişi vardır. Sessiz ve utangaç durmaktadır.

Şüküre Hanım, amcasının ev işlerini görmeye, yengesine yardım etmeye gelmektedir. Bir süre sonra yenge ölür. Şüküre Hanım kızını amcayla evlendirmek niyetindedir. Şakir Efendi dinç ve gönlü genç bir kişidir. Zeynep'le nişanlanır. Vasfi bunu duyunca beyninden vurulmuşa döner. Zeynep'i ıssız bir yerde sıkıştırır. Kız ona daha da şaşıracağı bir haber verir: Duldur ve bir de oğlu vardır! Vasfi'yle evlenmesi imkânsızdır!

Vasfi üzüntüsünden günlerce kendine gelemmez. Çevresindekiler bunu onun mirasa konamadığına yorarlar. Bahtsız varislerden biri de Nuri'dir. Şakir Efendi'nin yakın akrabasıdır. Vasfi onunla arkadaştır. Meyhaneye birlikte giderler. Bir gün Nuri Zeynep'in kahveci Hasan'dan hamile olduğunu söyler. Ayrıca , bir arkadaşını Zeynep'in başına belâ ettiğini açıklar. Vasfi dayanamaz. Nuri'yle kavgaya tutuşur. Kaptığı bir şişeyi Nuri'nin kafasına indirir. Nuri kanlar içinde yere serilir. Vasfi katil olmuştur. Ardından polisler, mahkemeler ve on iki yıllık mahpusluk hayatı gelir. Vasfi hapishaneden çıkıp Ankara'da iş bulamayınca İstanbul'a gider. Karaköy'de bir otele yerleşir. İş arar, fakat hükümlü olduğu için bir yere gidemez. Parası tükenir. Elbiselerini, çamaşırlarını satarak karnını doyurmaya çabalar. Otelden ayrılır, köprü

altlarında, sabahçı kahvelerinde, sur içlerinde yatıp kalkar. Bir ara Zeynep'i aramayı düşünür. Eski mahallesine yolların. Ahşap evler şimdi apartman olmuştur. Saka Asım'dan Zeynep'in serüvenini öğrenir: Şakir amca ölünce, Zeynep kocasının işlerine ve mallarına el koymuştur. Haldeki dükkânın başına geçmiş, yanında çalıştırdığı kâtiplerle evlenmiştir.

Vasfi koşarak hale gider. Köşede gizlenerek dükkânı gözetler: Eski güzel Zeynep şişman, iri, at gibi bir kadın olmuştur. Hamalla tartışmakta, parasını eksik ödemeye çalışmaktadır. Çevresine cimriliği ve şirretliğiyle ün salmıştır.

Vasfi hızla oradan uzaklaşır. Sirkeci garına gider, bir köşeye sığınır. Karlı havalarda burası iyi bir barınaktır. Bir gün yaşlı bir kadının işçi aradığını görür. Birlikte giderler. Yıkılan bahçe duvarını onarır. Kadın Vasfi'yi kaybolan oğluna benzetir. Ona sevgi duyar. Vasfi de onu sevmiştir. Kadının isteği üzerine o gece orada kalır. İki de yalnızdır. Aralarında bir çeşit dostluk kurulur.

Vasfi ufak tefek işler bulur. Artırdığı parayla kadına küçük bir hediye götürür. Kadın duygulanır ve onun evinde kalmasını, oğlunun odasında yatmasını ister. Vasfi sevinçle kabul eder. Kendine güven gelir, toplumda yalnız olmadığını anlar. İş ararken sokakta hapishane arkadaşı Sami'ye rastlar. Sami'nin inşaatçı bir dostu vardır. Onun yanında işçilik etmektedir. Vasfi'yi de oraya kâtip olarak sokar.

Vasfi iş bulduktan sonra yaşlı kadının evine yerleşir.

c. Şahıslar

Zeynep: Zeynep, roman kahramanı Vasfi ile aynı mahallede oturur. İnce, uzun boylu, kara gözlü, pembe yanaklı, beyaz dişli, şen, giyinmeyi ve eğlenmeyi seven bir kızdır.

Vasfi, Zeynep'in ahlâkını beğenmez. Zeynep "Namus" kisvesi altında hayatı kafasına göre yaşayan ama, "ben senin bildiğin kızlardan değilim" sözünü dilinden düşürmeyen fettan bir tiptir. Basit bir konuşması, basit ve adi bir düşünüş tarzı vardır.

Hapishanede yattığı müddet içinde Zeynep, Vasfi için arzu ve aşkın sembolü olmuştur. Hapishaneden çıktığı zaman ise Zeynep tanınmayacak derecede değişmiştir. Artık korkunç derecede şişman, yuvarlak yüzlü, iğrenç, kuru ve sert bakışlı altın dişli bir kadındır. Nice serüvendenden sonra, bir dükkân sahibi olmuş,

kâtibiyle evlenmiş huysuz, cimri bir kadın olmuştur. Vasfi sadece bir maskeyi sevmiş olduğunu anlar ve Zeynep'e görünmez.

Vasfi: Vasfi baba baskısı görmeyerek, annesi tarafından çok sevilerek yetiştirilmiştir. İlkokulda beş sene yerine yedi sene okumuştur. En sevdiği şey, arkadaşları ile top oynamadığı zaman, kırlara gidip ökse ile kuş tutmaktır. On dört yaşına geldiği zaman büyük bir insan olduğuna inanmıştır. Daha o yaşta sigaraya alışmış on yedi yaşında, arkadaşlarıyla mahalledeki meyhaneye uğramaya başlamıştır.

Tıbbiyede okurken bir meyhanede bir kavga sonucu bir arkadaşını öldürür. Özgürlüğüne kavuşunca Ankara'da iş bulamaz, dönüp geldiği İstanbul'da da uzun süre işsiz dolaşır. Öğrenciyken sevdiği, âdeta taptığı Zeynep'in yeni adresini öğrenir. Fakat Zeynep çok değişmiştir. Ona görünmez. Soğuk havalarda barındığı Sirkeci garında bir gün yaşlı bir kadın Vasfi'ye iş verir, kaybolmuş oğluna benzettiği içinde Vasfi'yi evine alır. Geçirdiği bunalımı ve kimsesizlik duygusunu böylece yenen Vasfi, rastladığı bir hapisane arkadaşının yardımıyla bir inşaatçının yanına kâtip olarak girer, artık eli ekmek tutar.

d. Zaman

Roman, Vasfi'nin on iki yıllık cezasını doldurup özgürlüğüne kavuşmasıyla başlar. Şaşkın ve yalnız şehirde dolaşırken yazar bizi Vasfi'nin geçmişine döndürür. Vasfi'nin geçmişinden annesinin o hapse girdikten üç yıl sonra öldüğünü, Zeynep'le ilişkisini, nasıl hapse girdiğini öğreniriz. Daha sonra tekrar Vasfi'nin hapisane sonrası günlerine dönüp onun işsizler, şarapçılar, geceyi garlarda geçiren evsizlerden oluşan yeni çevresini görürüz. Bu yeni çevrede önceleri kendine yer bulamayan Vasfi, sonraları onların insan yanlarını keşfeder. İçlerinden biriyle, siyah bereli genç bir kadınla "mutluluk" ve "umutsuzluk" kavramını sorgular. Sonunda bir arkadaşının yardımıyla bir inşaatçı memur olarak işe başlar. Siyah bereli kadını bulur, birlikte şehre doğru yürürler.

e. Mekân

Romanda olaylar Ankara ve İstanbul'da geçmektedir. Vasfi mahpusluğunun ilk üç senesini İstanbul'da geçirmiştir. Mahkeme bitip hüküm kesinleşince Ankara'ya gönderilmiş dokuz sene de Ankara'da bir hapishanede kalmıştır.

Hapishane kapalı mekân olarak kullanılmıştır. "İkinci görüşmeleri Sultan Ahmet Hapishanesi'nde baş gardiyanın odasında oldu. Annesi bu görüşme için bir hayli uğraşmıştı. Duvarları kireçle sıvanmış bu yerde, annesi onu kolları arasına almıştı..."⁽¹⁷¹⁾

Vasfi hapisten çıktıktan sonra Ankara'da iş bulamayınca İstanbul'a gelir. Karaköy'de bir otele yerleşir. Otel odası kapalı mekândır. ".....odasma girince üstündeki elbiseyi çıkarmadan küf ve ter kokan nemli çarşafli yatağa uzanıyordu. Tozdan siyahlanmış bir kordonun ucunda sallanan kör bir ampul odayı kirli bir ışık içinde bırakıyordu. Odanın duvarlarında, misafirlerin çizdiği bir takım resimler ve yazılar vardı. Vasfi, bu pis odada yalnız kalmaktan korkardı. Bu kirli duvarları görmemek için gözlerini sıkı sıkı kapıyor ve bambaşka bir evin duvarlarını düşünüyordu."⁽¹⁷²⁾

Vasfi'nin büyüdüğü mahalle de mekân olarak kullanılmıştır. "Sokaklar dardı, akşamları denizden kopup gelen sahilleri kucaklayan tatlı meltemler, bu fakir mahallenin dar sokaklarından geçmiyordu."⁽¹⁷³⁾ Romanda İstanbul'un Mısırçarşısı, Büyükçarşı'da köprü altı, büyük postanesi, Sirkeci Garı, sabahçı kahveleri, Kadıköy iskelesi mekân olarak kullanılmıştır.

Vasfi İstanbul'u ve İstanbul ile kendi arasındaki tezatı şöyle anlatır: "Modern yapılarla, kurşuni renkli eski binalar bu şehrin yedi tepesine tırmanmak için sanki birbirlerine destek olmuşlardı. Bu şehir ona müthiş kalabalık geliyordu, yollar, kaldırımlar, nakil vasıtaları hıncahınc doluydu. Her tarafta çarşıda pazarda eğlence yerlerinde kadın erkek bütün bu kalabalık içinde ona selâm veren, onun halini soran, onun derdini bilen tek insan yoktu. Evet bu şehirde kimse onu tanımıyor, kimse onun

¹⁷¹ Suat DERVİŞ, Ankara Mahpusu, May Yayınları, İst., 1968, s.107.

¹⁷² _____, a.g.e., s.109.

¹⁷³ _____, a.g.e., s.35.

halini sormuyordu. Bu müthiş kalabalık içinde o kendini yalnız, yapayalnız, korkunç derecede yalnız hissediyordu.¹⁷⁴

f. Değerlendirme

Klasik bir aşk romanı olan Ankara Mahpusu'nda roman kahramanı Vasfi karşılık görmediği bir aşkı hapisanede on iki yıl boyunca bütün canlılığıyla yaşatmıştır. Suat Derviş bu romanda anlattığı aşkı, bütün zaman aşımının önüne çıkarmıştır. Roman kahramanı Vasfi'yi Dostoyeveski ve Gorki'nin kahramanlarına benzetmiştir.

Romanda Suat Derviş'in usta anlatımını ve kullandığı sade dili görmekteyiz. Ankara Mahpusu Fransızca olarak yayınlandığında Fransızları da hayrete düşüren Suat Derviş'in çarpıcı sadelikteki akıcı dili olmuştur.

Romanda aşkın yanında, hapislik yılları, özgürlük, yalnızlık, toplumcu öz gibi çizgilerin yanında umut ve mutluluk gibi temler de ele alınmıştır.

¹⁷⁴ Suat DERSİŞ, Ankara Mahpusu, May Yayınları, İst., 1968, s.111.

12. FOSFORLU CEVRIYE

a. Eserin Künyesi

Suat Derviş'in bu romanı Rusya'da üç yüz binerden iki baskı yapmıştır. Bulgaristan'da Türkçe olarak basılmış, ayrıca Bulgarca'ya tercüme edilmiştir. Bulgar radyosunda da sık sık temsil edilmiştir.

"Fosforlu Cevriye" romanı 1968 yılında May Yayınları tarafından kitap olarak basılmıştır. (İst., 1968, 302 s.)

b. Ana Çizgileriyle Vak'a

Fosforlu Cevriye, anasını babasını tanımaz. Kendisini, Allah'ın gökten indirdiğini sanır. Köprü altlarında, sur diplerinde büyümüştür. Özellikle ıslanınca, saçları parladığından, ona Fosforlu Cevriye adını takmışlardır. Zamanla "İstanbul'un izbe sokaklarının, yangın yerlerinin, mezarlıkların, surların, tekfur sarayı harabelerinin ve bostanların en cazip kızı"⁽¹⁷⁵⁾ olup çıkmıştır.

Hastalanıp ateşlendiği gün, geceyi geçirmek için kırya bağlı bir sandala girip uyur. Koyu karanlıkta, elindeki ağır paketle sandala gelen iriyarı adam, onun hasta olduğunu anlayınca sandaldan kovmaz. Alıp evine götürür. Adam gizli yaşamakta ve polisten kaçmaktadır. O nedenle iyileşince bir daha gelmemesini söyler. Ne var ki Cevriye onu dinlemez. Her gelişinde, kendisine daha insanca davranan, etinden yararlanmayı düşünmeyen bu adama karşı aşkı büyüdükçe büyür. Onu saklayan kapıcının da sevgi ve dostluğunu kazanmıştır artık.

Cevriye bu adımı bile bilmediği adama geldiği zaman dışarıdaki çirkef yaşamından arınır. Kendisine siz diyen, değer veren bu adamla evlenmek ister. Ne var ki bir gelişinde, onun yakalanıp tutuklandığını öğrenir. Asılmaması için tek çıkış yolu vardır. Suç kanıtlarını ortadan kaldırmak. Yani, evdeki ağır paketleri, sandalla açılıp denizin orta yerine atarak kaybetmek. Bunu gerçekleştirirken kendini takip eden polisin çok yaklaştığını gören Cevriye, heyecanlanır. Paketi denize atar

¹⁷⁵ Suat DERVİŞ, Fosforlu Cevriye, May Yayınları, İst., 1968, s. 10.

ama, dengesini kaybedip dalgaların koynuna yuvarlanırken sandalın köşesine başını çarpar. Balık gibi yüzmeye bilmesine karşın, büyüyen dalgaların içinde yitip gider.

c. Şahıslar

Cevriye: Cevriye, İstanbul'un izbe sokaklarının, yangın yerlerinin, mezarlıklarının, harap tekfur saraylarının ve bostanlarının en cazip kızdır ve güzelliğinin yanı sıra kendine özgü bir ahlâkı vardır.

Karanlıkta Cevriye'ye yaklaştıkları zaman gözlerinin, dişlerinin pırıl pırıl yandığını görürler. Onda ne olduğunu sorduklarında kendisinde ne olduğunu Cevriye'de bilmez. Yalnız onlara bir cevap olsun diye: Fosfor! Der. Bir gece kadını, bir karanlık kızını bundan daha güzel ve onu daha iyi vasıflandıran bir sıfat bulmaya imkân yoktur. Güzelliği kadar ismi de kaldırımlarda meşhurdur. Ona bu ismi yakıştırmalarında daha başka sebepler de vardır. Bu sebepler onun gözlerinin, saçlarının ve bütün varlığının hakikaten fosforlu imiş gibi, etrafa ışık saçmasıdır.

Deniz, onun hayatında en çok sevdiği şeydir. Daha küçük bir çocukken erkek çocuklarla beraber köprü dubalarından atlayarak ve o derin suların altından bir balık mahareti, üstünden bir motor sürati ile gidecek kadar yüzmeyi bilir. Sahilin bütün sokak çocukları gibi, sanki yüzmek onun doğuştan gelen bir kabiliyetidir. Yüzmeyi ne zaman öğrendiğini bilmez.. Konuşmaya ve yürümeye ne zaman başladığını hatırlamadığı gibi. Onun için denizi sever. "Bu karanlık göğü, bu yıldızları, İstanbul'un bu rutubet ve deniz kokan havasını seviyordu."⁽¹⁷⁶⁾

Cevriye'nin iri kara gözleri bütün duygularının, bütün iç varlığının birer aynasıdır. İçinde bulunan her duygu en kirlisinden en temizine kadar bu gözlerde okunur.

Erkeklerle karşı bigâne bir kız değildir. Onlara sade menfaati için, bazen de gönlünü eğlendirmek için sokulur ve her zaman erkekten menfaat beklediği için vücudunu onlara vermez.

Cevriye bir özgürlük ve sevda simgesidir; daha güzel bir toplumun, daha iyi insanların simgesidir. Hem çok sıcak hem inanılmayacak kadar hoş bir karakterdir,

¹⁷⁶ Suat DERVİŞ, Fosforlu Cevriye, May Yayınları, İst., 1968, s.63.

ama aynı zamanda inandırıcıdır. Hayatı sever. Hayat ona her çehresi ile sevimli, güzel, âhenkli görünür. Kalbinde Allah'a karşı derin bir sevgi ve saygı vardır. Çok fazla bir şey istemez ondan. Soğuklarda başını sokacak bir dam, bir sıcak çay, bir sigara arar.

Cevriye, yaşamının bütün sefilliğine karşı, toplumun anlamsız sınırlarının dışında özgürdür; insanları, yaşadığı kenti ve kendisini sever, ama en çok da denizi ve yıldızlı gökyüzünü sever. "Deniz sanki onun babasının bahçesindeki hususi havuz ve gökyüzü, yatak odasının tavanı idi."⁽¹⁷⁷⁾

Fosforlu Cevriye'nin, iki ayrı cinsten tanış, arkadaş ya da ilişkisi olduğu insan vardır. Kadınlar: Top Melahat, Kös Ayten, Çatlak Marika, Yedibela Gülseren, Çopur Güllü, Arap Cemile, Sümbül Dudu, Şasi Fati, Kumru Fatoş, Cadaloz Emine, Edalı Şefika, Üfürükçü Arap Fazile sıfatlarını taşıyan adlarıyla anılırlar.

Erkekler de: Arap Şevki, Zombi Recep, Torpil Şeref, Sele Şevki, Kör Abdi, Kovboy Necip, Çımacı Mustafa, Sandalcı Mahmut, Fantoma Atif, Belanın Gözü Sabri, Madrabaz Nuri, Kumarcı Fıfış, Gidinin Halil, Dızdız Mustafa, Tokacı Süleyman, Çırtlak Hamdi, Cofcof Ömer adlarını taşırlar.

Romanda hepsinin de vazgeçilmez bir yeri olduğu ilk bakışta göze çarpar. Çünkü bu tipler, toplumun bir katmanından çıkışlı olsalar da çoğu zaman geniş toplumsal etkileri ve olumsuz ya da olumlu işlevleri olmuş tiplerdir.

d. Zaman

Roman soğuk bir kış gecesi başlar. Cevriye, soğuk kış geceleri parasız olduğu zamanlarda polislerin kendisini yakalayıp karakola götürmelerini ister. Çünkü karakolları bir barınak gibi sever. "O, böyle gecelere, İstanbul'da, rutubeti iliklere işleyen soğuk gecelere 'Lanet Geceler' der."⁽¹⁷⁸⁾

Fosforlu Cevriye romanında olaylar 1930'ların İstanbul'unda geçmektedir. Olayların yaşandığı günlerin İstanbul'unda sanayi yeni yeni filizlenmeye başlamıştır. Fuhuş, henüz bir sektör haline dönüşmemiş, sektöre hakim olacak mafyalar türememiştir. Ne var ki bu yoldaki değişim hızla boylanmaktadır. Anadolu'dan gelen

¹⁷⁷ Suat DERVİŞ, Fosforlu Cevriye, May Yayınları, İst., 1968, s.141.

¹⁷⁸ _____, a.g.e., s. 7.

ağa, viski ya da cinfis istiyor, celebin adının canlı hayvan taciri olarak değiştiği bir dönem yaşıyordu.

Suat Derviş, hapishanede Cevriye için zamanın nasıl geçtiğini şöyle anlatır: Cevriye hapishaneye atıldığı ilk günlerde sinirlidir, herkese ağız dolusu küfürler eder. Bu bir hafta, on gün böyle sürer, onun için saatler geçmek bilmez, kalbi sıkışır gibi olur. İki hafta sonra ise, sükûnet devrine girer.

Cevriye karanlık göğü, yıldızları çok sever. Bir yıldızdan düşmüş olmayı hayâl eder. Gönölünce yıldızları seyretmek ister.

Roman şubat ayında yine bir kış gecesi sona erer. Fakat bu sefer ılık bir akşamdır. “Bu badem ağaçlarını aldatıp onları tomurcuklandırın yalancı ilkbahar havası idi. Evlerin içi soğuktu daha, fakat dışarıda bir ilkbahar havası yüzleri okşuyordu.”⁽¹⁷⁹⁾

Cevriye, sevdiği adama yardım etmek uğruna ölüme gider, çok sevdiği denizle birleşerek ve o anda, denize bir yıldız düşer; Cevriye'nin yıldızıdır bu. Cevriye, sahiden bir yıldızdan düşmüş gibi, yeniden yıldız olup gider. Ama türküsü dillerde dolaşmaya devam eder. “Bu türkü, karakoldaki aynalarda kendini seyreden, kollarında damga olan, gözlerinden kara sevdası okunan fosforlu bir güzeli anlatıyordu. Karanlık bir gecede gökten düşüp parçalanan bir yıldız gibi, sular üstünde fosforlu bir iz bırakarak kaybolmuş Fosforlu Cevriye'yi.”⁽¹⁸⁰⁾

e. Mekân

Suat Derviş'in ünlü romanı Fosforlu Cevriye'de İstanbul'un izbe sokaklarının, yangın yerlerinin, mezarlıkların, surların, Tekfur Sarayı harabelerinin, Tophane, Galata ve Köprüaltı insanların gerçeküstü dünyası farklı bir dille anlatılır.

Romanda açık mekânlar daha çok yer tutar. Kapalı mekânlar ise karakollar, meyhaneler ve Cevriye'nin sevdiği adamın evidir. Cevriye'nin bakış açısından anlatılıp gösterilenler, hem onu, hem de İstanbul'un pek çok çevresini tanımamızı sağlar. “Evvelâ Beyoğlu'na çıkmıştı. Tarlabası'ndan geçmiş, Taksim meydanına gelmiş, âbidenin önünde biraz gezinmiş, sonra İnönü gezisinde tahta kanepelerin

¹⁷⁹ Suat DERViŞ, Fosforlu Cevriye, May Yayınları, İst., 1968, s.294.

¹⁸⁰ _____, a.g.e., s.302.

üstünde oturmuş, Gümüşsuyu'ndan aşağıya Dolmabahçe'ye inmiş, yeni açılan yoldan Harbiye'nin yanına çıkınca tekrar Taşkışla'nın oralarda şöyle bir dinlendikten sonra İnönü gezisine gelmiş ve Tepetüstü'nden aşağıya Yenişehir'e doğru gitmiş fakat tekrar geriye dönmüştü."⁽¹⁸¹⁾

Cevriye "İstanbul'un izbe sokaklarının, yangın yerlerinin, mezarlıkların, Sûrların, Tekfur Sarayı harabeleri ve bostanların en cazip kızı idi."¹⁸²

Cevriye, karakolları barınak gibi sever. "O soğuk kış geceleri, parasız olduğu zamanlarda kendisini yakalayıp karakola götürmelerini adeta ister, karakolları bir barınak gibi severdi bile... Hele o Beyoğlu'ndaki karakolu o semtte yakalandı mı Cevriye! Karakolda ayna var. Diye mırıldanırdı ve Cevriye o karakol aynasında kendisini seyretmeyi ve süslemeyi çok severdi. Eskiden onun için her şey oyundu, amma şimdi şimdi onu görenler: Kız kolunda damga var! diyorlardı."⁽¹⁸³⁾

Cevriye'nin bakış açısından çeşitli yönleriyle sunulan açık mekânların yanısıra, vak'anın seyri üzerinde rol oynayan kapalı mekânlardan biri de meyhanelerdir. "Meyhane o kadar basık tavanlı, o kadar gamlı o kadar kasvetli ve dumanlı bir yerdi ki ruha kasvet veriyordu."⁽¹⁸⁴⁾

Cevriye'nin sevdiği adamın evi vak'anın seyri açısından önemli bir fonksiyonu icra etmekte, bu adam ile Cevriye'nin ilişkileri burada yoğunlaşmaktadır. "Bu lâmba bir pasif korunma lâmbası gibi mavi bir ışık veriyor ve girdikleri odayı ancak aydınlatabiliyordu. Bu oda dört köşe, çatıları yatık bir tavan arası odası idi. Cevriye girdikleri odanın kapısında ve penceresinde kalın perdeler olduğunu gördü. Cevriye, hâlâ girdiği gibi ayakta duran siyah paltolu, uzun boylu, iri gövdeli adama baktı. Bu odada kenarda bir demir karyola, biraz ötede şeker sandıklarından yapılmış bir kerevet ve bir de geniş masa vardı. Ötede, yerde bazı çuvallar ve sandıklar bulunuyordu."⁽¹⁸⁵⁾

Cevriye sevdiği adama çocukluğunu anlatırken mezarlıklardan şöyle bahseder: "Ben o zamanlardan beri mezarlıklardan hiç korkmam, diye böbürlendi.

¹⁸¹ Suat DERVİŞ, Fosforlu Cevriye, May Yayınları, İst., 1968, s.35.

¹⁸² _____, a.g.e., s.10.

¹⁸³ _____, a.g.e., s.299.

¹⁸⁴ _____, a.g.e., s.56.

¹⁸⁵ _____, a.g.e., s.68.

Mezarlıklar çok sessiz olurlar, Evliyalar da sandukadan dolaşmaya filân çıkmıyorlar...Sanki ölü değil, hepsi derin uykuda. Ben mezarlıkta çok uyudum..Hiç ölü görmedim. O mezarlıklarda sade uyumamış, aşkını da ekseriya mezar aralarında sağa sola satmıştı. Fakat garip bir hicap hissi ile bunu ona söyleyemedi.”⁽¹⁸⁶⁾

Romanda mekân unsuru romanın konusunu ve şahıs kadrosunu tanıtıcı, destekleyici yönde başarılı bir şekilde kullanılmıştır.

f. Değerlendirme

Fosforlu Cevriye’de polisten kaçan bir adamla, ona sığınan, âşık olan bir sokak kadınının öyküsü anlatılır. Suat Derviş, bu romanında kendi hümanizma anlayışını ve insanlığa ilişkin, doğayı da içeren ütopyasını da sergiler. Cevriye, sanki annesiz, mantar gibi bitmiş, belki de bir yıldızdan düşmüştür. Kaldırımlarda etini pazarlayan bir kadındır. Ama, içinde birey olmaya koşan başka bir Cevriye daha vardır. Sevdiği adamın yanına gittiğinde “üstündeki gündelik elbiselerini atan bir insan gibi fahişeliği, sokağı, meyhaneyi, jilet yaralarını, dövüştü, küfürleri, rezaleti üstünden sıyrıp atar.”

Suat Derviş, gerek dili, gerekse toplumu iyi bilen bir yazardır. Romanını oluştururken bu iki büyük öğeyi gözden uzak tutmamış, birbiriyle kaynaştırmasını bilmiştir. Kitap halkın anlayabileceği bir dille yazılmıştır. Yazar okuyucuyu yoran, kafasını karıştıran uzun cümleler kullanmamıştır. Yazılanlar anlatım berraklığı taşıdığı için hemen insanı kuşatmaktadır.

Roman Yahudisi, Ermenisi, Rumu, Kürdü ve Türküyle, geniş bir insan mozayığı üzerine kurulmuştur. Bu bütünlükte saygılı ve sağlıklı işleyen bir yan vardır.

Fosforlu Cevriye romanı dört bölümden oluşur. Bu bölümlerin ana başlıkları ise, türkü dörtlüğünün birer dizesidir:

Karakolda ayna var

Kız kolunda damga var

¹⁸⁶ Suat DERVİŞ, Fosforlu Cevriye, May Yayınları, İst., 1968, s.162.

Gözlerinden bellidir Cevriyem

Sende kara sevda var.

Yazar kapanışı, devamı olan bir başka dörtlükte yaptıysa da romanın kurgusu için ilk dört dizeyi yeterli görür. Romanın ağırlığını ilk dört dize çekmektedir. Romandaki bölümlenmeyi, biçimsel bir ayırım olarak görmemek gerekir. Çünkü burada önemli olan, roman kahramanı Cevriye'nin, yaşamının bu dizelerle örtüşmesidir.

B. HİKÂYELERİ

Suat Derviş'in **Bir Yaz Gecesi, Bir Talâk, Deli** adlı hikâyeleri **Ahmet Ferdi** ⁽¹⁸⁷⁾ adlı hikâye kitabında yer alır.

Behire'nin Talipleri ⁽¹⁸⁸⁾ isimli hikâye kitabında, **Behire'nin Talipleri, Saniha Sayfiyede, İstanbul Hanımları Niçin Dedikoduya Sebep Olurlar?** adlı hikâyeleri yer alır.

Beni Mi ⁽¹⁸⁹⁾ isimli hikâye kitabındaki hikâyeleri ise **O Mu?, Yuva, Bir Sarhoşun Vasiyetnâmesi, Avdet** adlı hikâyelerdir.

Suat Derviş'in, çalışmamızda yer alan yukarıdaki hikâyeleri **Zehra Toska'nın Hepimiz Birbirimizin Örneğiyiz** ⁽¹⁹⁰⁾ adlı kitabından seçilerek özetlenmiştir.

¹⁸⁷ **Suat DERVİŞ**, Ahmet Ferdi, Kütüphane-i Suudi, İst. 1923.

¹⁸⁸ _____, Behire'nin Talipleri, Kütüphane-i Suudi, İst. 1923.

¹⁸⁹ _____, Beni Mi, Suhulet Matbaası, İst. 1924.

¹⁹⁰ _____, Hepimiz Birbirimizin Örneğiyiz, (Haz. Zehra Toska), İst., 1998, 187 s.

1. “AHMET FERDİ” HİKÂYE KİTABINDAN

a. Bir Yaz Gecesi⁽¹⁹¹⁾

Bu hikâyede Edip ve Fatma'nın bir yaz gecesi konuşmaları anlatılmaktadır. Edip, Fatma'nın suskunluğunun sebebini sorduğunda Fatma ona olan aşkını itiraf ederek beş altı sene öncesine döner. Fatma on sekiz yaşındadır. Edip ise, meşhur ve bütün kadınların sevgisini kazanan biridir. Fatma, Edip'e âşıktır. Onun da kendisini sevdiğini sanmaktadır. Sevmeyi, mutluluğu ona Edip'in öğrettiğini düşünmektedir. Fakat bir gün geldiğinde onun sevgisinin bittiğini görür. Fatma, Edip'in yaşlı olmasının, tecrübeli olmasının, meşhur olmasının, uzun senelerde meydana getirdiği eserlerinin, her şeyinin hiçbir şeye yaramadığını, onu anlayamadığını, onun gibi şöhreti, aklı, tecrübesi olmadığını, sadece ıstırap çeken bir gönlü olduğunu söyler. Bu sözleri duyan Edip de Fatma'yı sevdiğini itiraf eder. Oysa Fatma nişanlanmıştır. Beş altı sene önce ayrıldıklarında yine bir yaz gecesinde Fatma onu seven zavallı ve iyi bir adamın karısı olmak için söz vermiştir. Edip'e artık onu sevmediğini söyler.

Suat Derviş'in hikâyelerinde kadınlarla ilgilendiğini, aşka değindiğini daha önce belirtmiştik. Ayrıca bu hikâyede de olduğu gibi Suat Derviş'in aşkları yıllar geçtikçe sönen, zamanla biten bir şekildedir.

b. Bir Talâk⁽¹⁹²⁾

Bu kısa hikâyede, Seher'in nasıl bir kadın olduğu, evliliği ve boşanması anlatılır. Seher kendini dindar, imansız, hırçın, uysal, merhametli, katı yürekli olarak tanımlar. Aniden sevmediği şeyleri sever, sevdiklerinden nefret eder, gönlünde nihayetsiz ve şedit bir sıkıntıyla dünyaya geldiğini düşünür. Her şeyden , odasından, eşyasından, düşüncelerinden, hislerinden, etrafındaki insanlardan, bulunduğu memleketten, hatta kendi yüzünden bile sıkılır, kimsenin hissetmediği zevklerin, kederlerin, dünyaların, yıldızların, göklerin, bilinmeyen şeylerin aşkını, olmayan şeylerin hasretini çeker.

¹⁹¹ Suat DERViŞ, Hepimiz Birbirimizin Örneğiyiz, (Haz. Zehra Toska), İst., 1998, s. 13-18.

¹⁹² _____, a.g.e., s. 19-22.

Seher, daha sonra Arif adlı bir adamla evlenir. Evliliğinin ilk ayları çok mutludur. Bu mutluluğunu en yakın arkadaşı Muazzez'le paylaşır. Muazzez Seher'i çok iyi tanımaktadır. Ona bu rahatın, bu sükûnun hayatının sonuna kadar devam edemeyeceğini söyler.

Seher, üç sene sonra Arif'e –hep aynı saatleri yaşadığı hayatı değiştirmek için- onu sevmediğini, ondan nefret ettiğini söyleyerek onu boşamasını ister.

Suat Derviş'in bu hikâyesinde de alışılmış yıllar geçtikçe sönen ve sonunda biten bir aşkı, evliliği görmekteyiz. Suat Derviş birbirini sevmeyen iki insanın birlikteliğini hikâyelerinde eleştirir.

c. Deli⁽¹⁹³⁾

Bu hikâye yedi mektuptan oluşmaktadır. Mektupları Zehra, ablasına yazmaktadır. Birinci mektupta, Zehra'nın ablasına duyduğu özlemi, aklını kaybetmiş kardeşi Adnan'ı hırçın hasta teyzesini ve Zehra'nın mutsuzluğunu, yalnızlığını, geçirdiği sinir nöbetlerini görüyor ve korkunç baş ağrıları çektiğini öğreniyoruz.

İkinci mektupta, Zehra önce Allah'a isyan ediyor. Allah'ın âdil olmadığını, eğer âdil olsaydı kullarının talihlerini değişik yapmayacağını, bir yanda saadetten coşkun milyonlarca insan diğer yandan da kendisi gibi ağlayan nice mutsuz insan olduğunu düşünüyor. Mektubun sonunda Zehra'nın fikirleri değişiyor ve Allah'ın büyük haşmetli ve kâdir olduğuna inanıyor. Ablasına hiç inanmak istemezken inandığını yazıyor.

Üçüncü mektupta, Zehra'nın bütün günlerinin iki hasta odasında geçtiğini, teyzesinin hırçınlıkları ile Adnan'ın hiç değişmeyen şarkılarının, Zehra'nın deli olmasına sebep olabileceğini görüyoruz. Yine bu mektupta Zehra Adnan'dan şikâyetçi değildir. Onu çok sevmekte ve bakımını üstlenmektedir. Teyzesi ise onun bu şefkatini gösteriş zannetmekte ve kendisiyle ilgilenmesinin sebebini de mirasından dolayı zannetmektedir.

Dördüncü mektupta, Zehra, ablasına bir insanı sevdi mi ona bütün mevcudiyetiyle benliğiyle bağlandığını onunla tek varlık olduğunu yazıyor.

¹⁹³ Suat DERVİŞ, Hepimiz Birbirimizin Örneğiyiz, (Haz. Zehra Toska), İst., 1998, s.26-50.

Kendisinden ve kardeşi Adnan'dan bahsediyor. Ablasını çok sevdiğini söylüyor. Ona kendisini unutmamasını baş ağrıların gittikçe şiddetlendiğini yazıyor.

Beşinci mektupta, Zehra'nın bunalımının gittikçe arttığını görüyoruz. Bir takım hayaller görmeye başlıyor. Mısırlı bir kadın, bir Türk sarayında, en büyük hünkârla en kahraman şehzâdeleri güzelliğine esir etmiş saraylı bir kadın, bir sokak köpeği olarak vücut buluyor. Son olarak ta Zehra olarak dünyaya geliyor. Fakat daha çıldırmadığını hatırladıklarının hepsinin hakikat olduğunu söylüyor. Aklında bulanıklık olmadığını ispat etmek için geçmişe ait olaylardan bahsediyor ve geçmişe dönüyor. Annesinden bahsediyor. Bu bölümlerde Zehra'nın annesinin nasıl delirdiğini, geçirdiği buhranları görüyoruz. Suat Derviş bu mektupta, bizde korku ve bunalım uyandırıyor.

Altıncı mektupta, Zehra, ablasına gördüklerini anlatırsa ablasının ona inanmayacağını yazıyor. Bütün bu şeylerin deliliğin başlangıcı olabileceğini, çıldırırsa ablasının ona acımasını istiyor. Çünkü bekleyerek, korkarak, anlayarak çıldırmanın çok müthiş, çok acı olduğunu düşünüyor. Bu mektupta, okurda korku uyandırıyor. Zehra'nın korkunç hayallerini görüyoruz. Zehra ise mektubun sonunda bu gördüklerinin hayal değil gerçek olduğuna, delilik olmadığına inanıyor.

Yedinci ve son mektuptan, Zehra'nın kardeşi Adnan'ı boğarak öldürdüğünü öğreniriz. Çünkü bir ses ona Adnan bir daha şarkı söylemezse çıldırmayacağım söylemiştir. Zehra ise kardeşini öldürdüğünün farkında değildir. Çünkü delirmiştir. Adnan hep uyursa ona nasıl yemek vereceğini, ona bir şey olursa işte o zaman deli olacağını, uyuyan ve hiç uyanmayan bir adamın nasıl besleneceğini düşünür.

Mektubun sonunda ablasına, Adnan'ın odasına gidip ona yemek yedirmeye gayret edeceğini, teyzesinin gönlünü edebilirse bir ay kadar onun yanına geleceğini yazar.

2. “BEHİRE’NİN TALİPLERİ” HİKÂYE KİTABINDAN

a. Behire’nin Talipleri⁽¹⁹⁴⁾

“Behire'nin Talipleri” adlı hikâye Cumhuriyet dönemi hikâyesidir. Gereğinden fazla batılılaşmanın parodisidir.

Behire evlilik hayâlleri kuran bir genç kızdır. Evleneceği erkeğin yakışıklı, akıllı, zengin, cömert olmasını ister. Kocasını onu çok sevmeli ve gayesi sadece onu mutlu etmek olmalıdır. Behire arkadaşı Sabiha ile konuşurken ona yengesini anlatır. Yengesinin evinde boşanmış kadınlarla evlenmemiş kızlar vardır. Behire’nin annesi ise, kızının kimseyi beğenmediğinden şikâyet ederek bir gün yengesinin evine onun da gitmesinden korkar. Behire ise kendisinden çok emindir. Mutlaka bir gün idealindeki erkeği bulacaktır. Çünkü çok bilgili ve yüksek aileden bir kızdır. Her türlü meziyeti vardır. Fransızca’yı bir Fransız kadar, Türkçe’yi unutacak kadar iyi bilir. Türkçe’yi öğrenmeyi Çerkezce veya Arnavutça öğrenmek kadar “bet” bulur. Türkçe’nin hiçbir şeye yaramadığını düşünür.

Behire ve Sabiha üç sene sonra tekrar karşılaşırlar. Sabiha onu kocasıyla bulacağını zanneder. Fakat yanılır. Behire evlenmemiştir. Hikâyenin bundan sonraki bölümlerinde Behire’nin taliplerini görürüz.

Behire’nin taliplerinin her biri, belirli bir kesimin zaaflarını anlatır. İlk talip olan İrfan Bey sefaret müsteşarlığında bulunmuş, güzel bir köşkü olan, zengin bir adamdır. Behire, İrfan Bey’le karşılaşınca çok büyük bir hayal kırıklığına uğrar. Çünkü İrfan Bey çok şişman, çok kıvrık saçlı büyük bir başı, yanaklarının yanından çenesine doğru sarkan pos bryıkları olan bir adamdır. Behire’nin hayallerine uymamaktadır. İrfan Bey için Behire’nin düşünceleri doğru değildir. O bir Türk kızı görmek ister. Taklitçiliğe karşıdır. Behire’ye kozmopoliten olduğunu söyler. Fakat yine de Behire’ye âşık olur ve evlenmek ister. Behire ise bu talibi kabul etmez.

İkinci talip genç bir şair olan Ekrem Bey’dir. Edebî mecmualara kıymet vermez. Hece ile yazılmış pek çok şiiri vardır. Hecenin ateşli savunucusudur. Behire, Ekrem Bey’e Türkçe’yi iyi bilmediğini, Türk ediplerini tanımadığını, hatta

¹⁹⁴ Suat DERVİŞ, Hepimiz Birbirimizin Örneğiyiz, (Haz. Zehra Toska), İst., 1998, s.51-88.

memleketinde ilk tanıdığı şairin o olduğunu söyler. Ekrem Bey'de Behire ile evlenmek ister. Fakat Behire bu talibi reddeder.

Behire'nin üçüncü talibi okul arkadaşının kardeşi Naci'dir. Behire, Naci'yi hep çocuk olarak görmüştür. Naci ise Behire'yi sevmektedir. Behire'nin de tüm kadınlar gibi hayâlinin parlak üniformalı zabitlerle, diplomatlar olduğunu düşünür. Kendisi gibi bir öğrenciye Behire'nin önem vermeyeceğine inanır. Naci, babasının onu yurtdışına tıp eğitimi için göndereceğini, dört beş sene Behire'den onu beklemesini ister. Behire Naci'yi kabul etmez. Naci ise Berlin'e doktor olmak için gider fakat okul yerine film kumpanyalarında figüranlığı tercih eder.

Behire'nin dördüncü talibi olan Necmettin Bey, babasının mektep arkadaşlarından kırk yaşını geçkin bir adamdır. Edebî bir kitap gibi konuşan, gayet şık giyinen biridir. Behire'ye âşık olur. Fakat Behire Necmettin Bey ile evlenmek istemez.

Behire'nin beşinci ve altıncı talipleri iki amcazadedir. Behire onları çocukluğundan beri tanımaktadır. Birinin ismi Halim, diğerinin Şeci'dir. Birisi ne kadar ateşli ve gürültücü ise diğeri o kadar sessiz ve miskindir. Birisi kalın ve gür sesli gayet çabuk konuşur; diğerinin ise, sesi ince, zayıf ve lâkırdıları ağzından tek tek dökülür. Halim çok kavgacı, Şeci çok korkaktır. Şeci, otuz altı yaşına rağmen karanlıkta yalnız kalamaz. Halim ise, gözlerini taştan esirgemez her kavganın içine atılır; her şeye girer, çıkar. Ufacık tefecik Şeci dünyayı umursamaz; herkesin sözüne uyar, hâlimden şikâyet etmez. Halim ise herkese karışır, haksız işe tahammül edemez, düzenli olmayı sever.

Halim uzun boylu şişmandır. Şeci kısa boylu ve zayıftır. Halim'in yukarı doğru kıvrılmış bıyıkları sapsarıdır. Şeci'nin tek tük ve yalnız burun deliklerinin altında bırakılmış bıyıkları simsiyahtır. Şeci eski konaklarda, ekseriyetle tesadüf olunan; vaktinden evvel kartlaşmış mütevekkil, sessiz Çerkez kalfaların bir eşidir. Halim ise azametli, kavgacı ve iyi besili bir sütninesine benzer.

Halim ve Şeci Behire'ye âşıktır. Behire için ikisi de rekabete girer fakat Behire ikisini de kabul etmez.

Behire'nin yedinci talibi kendisinin de istediği bir taliptir. Onda istediği meziyetlerin hepsi vardır. Behire'ye niyetinin ciddi olduğunu, annesinin annesiyle konuşmak istediğini söyler, oysa yedinci talip olan Celâl'in ailesi Behire'nin ailesini

eski zenginliklerinde sanmaktadır. Celâl'in bir işi yoktur ve Behire'nin babası Celâl'e bir işe başlaması için para yardımında bulunabilirdi. Ne de olsa iki genç birbirini sevmektedir. Behire bunları duyunca deliye döner ve Celâl'e yazdığı bir mektupla bir daha karşısına çıkmamasını ihtar eder.

Bu hikâye akıcı bir dille yazılmış, renkli ve ironik bir anlatıma sahiptir. 1920'li yılların konaklarında, zengin sınıfın tercih ettikleri Şişli'deki apartmanlarda yaşayan kadınlardan biri olan Behire'nin yaşamından kesitler sunmaktadır.

b. Saniha Sayfiyede⁽¹⁹⁵⁾

Saniha'nın babası harp senelerinde tüccar olmaya heves etmiş, bütün mal varlığını tereddüt etmeden satmış ve ev paralarını on beş ay içinde bitirmiş, hükümetten aldığı mütevazı maaşa muhtaç olmuş bir adamdır.

Saniha'nın hasta olduğunu düşünen annesi onun tebdil-i havaya ihtiyacı olduğunu kocasına söyler. Fakat paraları olmadığı için bir yere gidememektedirler. Sonunda Saniha'yı teyzesinin yanına göndermeye karar verirler.

Saniha tembel bir genç kızdır. Açık havada, ağaç gölgesinde yatarak gayet hissi romanlar okumayı, piyano çalmayı, denize nazır pencerelerden ufukları seyrederken hayale dalmayı çok sever.

Saniha'ya teyzesinin evi, cennet gibi sevimli ve güzel görünür. Çünkü teyzesinin evinde kendi evlerindeki gibi akşama kadar kapıyı çalan alacaklılara bin bir yalan uydurmak derdi, yoksuzluğun verdiği sıkıntıyla olur olmaz şeyler için kavga etmek yoktur.

Eniştesi ile teyzesi bütün karı kocalar gibi geçinememektedirler. Teyzesi her sene İstanbul'daki dostlarını dolaşarak onlara ziyaret borçlarını ödemektedir. Şimdi ziyaret zamamı gelmiştir. Saniha da teyzesi ve eniştesi ile birlikte onların dostlarını ziyarete gider. Önce Bebek'te teyzesinin eltisinin evine giderler. Elti Gülsüm Hanımefendi misafirperver, neşeli, saf ve temiz yürekli bir kadındır. Bedriye isminde şişman ve hassas bir kızları vardır. Saniha bu eve girdiği zaman hayatın pek tatlı geçeceğini düşünür. Fakat yanılır. O sıkıntıyı, üzüntüyü, derdi sadece kendi

¹⁹⁵ Suat DERViŞ, Hepimiz Birbirimizin Örneğiyiz, (Haz. Zehra Toska), İst., 1998, s.110-133.

konaklarında olur zannetmektedir. Herkesin kendine göre bir derdi olduğunu bilmez. Havasız konaklarında solan yüzünün rengi, parasız sayfiyede pembeleşmez bile. Saniha her şeye rağmen, eve döndüğü zaman, yüzünü annesine değişmiş göstermek için tahammül etmeye karar verir.

Daha sonra Saniha, teyzesi ve eniştesi ile birlikte Bebek'ten Ortaköy'e dayısının evine gider. Burada dayısının eşi Dürnev Hanım onları iyi karşılamaz. Kocasının vefatından sonra cimri bir kadın olmuştur. O, çok para sarf edilir korkusuyla, kocasını her kadından kıskanan kızı, kocasının her kadını seveceği endişesiyle, oğlu da gece rahat rahat vaktinde uyumak telaşıyla misafirleri hiç sevmeyen ve eve bir misafir geldiği zaman onlara bu hislerini ne kadar göstermemeye çalışsalar da muvaffak olamazlar.

Saniha Ortaköy'deki bu evde de kendi evine özlem duyar. Besime teyzesinin sinirlenmesi nedeniyle Ortaköy'ü terkederek Çamlıca'ya giderler. Gittikleri yer Besime teyzenin hemşirezâdesi Ulviye'nin köşküdür. Ulviye sekiz çocuğu, bir kocası, bir babası ve dört hizmetçisiyle yaşamaktadır. Saniha Çamlıca'daki bu köşke geleceğine yazı yangın yerindeki konaklarında geçirmiş olsa idi daha iyi edeceğini düşünür.

Saniha bu bedava sayfiye yüzünden epey şeyler kaybetmiştir. Soğukkanlılığını, sıhhatini, sabrını...Evi, kırık çerçeveleri, dökülen camları, tüten ocaklarıyla evi gözünde tüter. Bir an önce evine gitmek ister. Evine dönerken insanın gücünün yetmediği şeyleri yarım yamalak yapmaya teşebbüs etmemesini düşünür.

c. İstanbul Hanımları Niçin Dedikoduya Sebep Olurlar?⁽¹⁹⁶⁾

Hikâye tiyatro eseri şeklinde yazılmıştır. Kendi içinde, **Tercih Ettikleri, Boşboğaz, Bir Kutu Çikolata İçin, Sayfiyede, Tatlı Dil** adı altında bölümlere ayrılmıştır. Bu bölümler birbirinden bağımsızdır.

Hikâye Hüsniye Hanım'ın evinde bir odada başlar. Hüsniye ve Sabiha'nın konuşmaları diyaloglar şeklinde verilir. Hüsniye kırk yaşında, iri yeşil gözlü, siyah

¹⁹⁶ Suat DERVİŞ, Hepimiz Birbirimizin Örneğiyiz, (Haz. Zehra Toska), İst., 1998, s.134-180.

saçlı, güzel endamlı bir hanımdır. Gayet mütevazı ve naziktir. Çay ziyafetlerine gitmez. Hakkında hiçbir dedikodu çıkmamıştır.

Sabiha yirmi dört yaşında, iri siyah gözlü, kırmızı dudaklı, beyaz tenli hafif bir kadındır. Her yerde aleyhinde söylenir. İyi tahsil görmemiş, çocuk kalpli, doğru sözlüdür. Yüzü çok boyalıdır. Terzisi Beyoğlu'ndadır. Üç çocuğu vardır. Kocasını harp zengini olunca onu aldatmaya başlar. Sabiha parası olmadığı için ayrılmayı göze alamaz bu duruma katlanır.

Hüsniye Hanım ve Sabiha, Sabiha'nın kocası ve İstanbul'daki son dedikodular hakkında konuşurlar.

Hikâyenin **Tercih Ettikleri** bölümünde, Aliye ve Mehmet'in konuşmaları vardır. Aliye on sekiz yaşında, orta boylu, zayıf, elâ gözlü, kumral saçlı, afacan bir mektep kızıdır. Çok konuşmaktan başka kusuru yoktur. Ahmet otuz iki yaşında orta boylu, yeşil gözlü, sivri ayakkabılı bir gençtir.

Aliye Ahmet'e âşık olduğunu söyleyerek âşık olduğunun nasıl biri olduğunu anlatır. Fakat konuşmanın sonunda Aliye'nin cansız bir mankene âşık olduğunu öğreniriz.

Aliye, Ahmet'e zamanındaki canlıları sevecek kadar çılgın olmadığını, kostümlerinin belki kadar akıllarının çevresi dar olan canlıların ona lüzumu olmadığını, erkeklerin hemen hepsinin talihsiz olduğunu, çevrelerindeki kadınları beğenmediğini, tenkit ettiğini söyler.

Boşboğaz adlı bölümde Sadiye, Cavide, İhsan, Fazıla, Dürnev adlı kadınların konuşmaları vardır.

Sadiye yirmi yedi yaşında siyah gözlü, kumral, orta boylu, mahallenin en korktuğu bir dedikoducudur. İki yüzlü ve alaycıdır. Eski kibarlardan iken evliliğiyle yeni zenginler zümresine girmiştir.

Cavide yirmi dokuz yaşında sarışın, mavi gözlü, çok zayıf, çok uzun boyludur. Türkçe'de çok imlâ hatası yapar. İngilizce iyi okur, yazar. Fransızca, Rumca ve Ermenice'yi yanlış konuşur. İyi yürekli fakat çok boşboğazdır.

İhsan, kırk yaşında Cavide'nin ablasıdır. Uzun boylu, siyah gözlü, siyah saçlı, solgun çehreli ve güzel bir kadındır. Kibar, ahlâklı, sıkı dilli olup kimse ile meşgul olmaz.

Fazıla, kırk yaşındadır. İhsan'ın çocukluk arkadaşıdır. Yeşil gözlü, kumral saçlı ve balık etindedir. Çok hassas ve içlidir. Yirmi beş yaşında bulunduğu zamanın modasına göre giyinir.

Dürnev, otuz dokuz yaşındadır. Açık kumral saçlı, sürmeli elâ gözlü, çukur çeneli, tombul ve kısa boyludur. Güzel ut çalar. Hiçbir ecnebi lisanına vakıf değildir. Bütün gayretlerine rağmen zarif giyinemez.

Bu bölümde yukarıdaki kadınların konuşmalarını, Cavide'nin boşboğazlığını ve kıldığı potları görürüz.

Bir Kutu Çikolata İçin adlı bölümde, Fatma'nın, Rezzan'ın, Cevza'nın, Belkıs'ın, Cevdet'in konuşmaları vardır.

Fatma, yirmi yaşındadır. İnce, zarif, siyah gözlü, esmercedir. Rezzan on dokuz yaşındadır. Fatma'nın kardeşidir. Kırmızı yüzlü, siyah gözlü, sevimli ve neşelidir.

Cevza, on altı yaşındadır. Fatma'nın küçük kardeşidir. Mavi gözlü, kumral saçlı, ince, yaramaz ve filozoftur.

Belkıs, on dokuz yaşındadır. Fatma'nın arkadaşıdır. Sarışın toparlaktır, daima güler, çok gülmekten başka kusuru yoktur.

Cevdet, yirmi bir yaşındadır. Kısa boylu, sarışın, biraz budalacadır. Fatma'ya âşıktır. Şık giyinir. Geçtiği yerlerde sert bir lavanta kokusu bırakır. Yazdığı mektupların üslubu yeknesaktır.

Bu bölümde Fatma'ya âşık olan Cevdet'in Fatma ile dikkat çekmeden buluşmaya çalışması ve ona getirdiği çikolatalar konu edilir.

Sayfiyede bölümünde Naciye, Hüsniye, Cenân, Sadiye adlı gençlerin Çamlıca'daki bir köşkün odasında dışarı çıkmak için hazırlık yaparkenki konuşmaları verilir.

Tath Dil adlı bölümde, dört nişanlı gençten bahsedilir. Meliha, on sekiz yaşında zarif, ince uzun boyludur. Siyah saçlı, siyah gözlüdür. Çocuk yüzlü, yaramaz bakışlıdır. Çok neşeli, çok kokettir. İnatçı değildir.

Seniye, on dokuz yaşında Meliha'nın halazadesidir. Esmer, siyah saçlı, mavi gözlüdür. Orta boylu, çocuk vücutlu, küstah tavırlıdır. İnatçı ve kokettir. Kavgayı ve nispeti sever.

Emin, yirmi dört yaşında Seniye'nin nişanlısıdır. Tıraşlı, kumral, kıvrıkcık saçlı, kısa boylu, şık bir zabittir. Titiz, asabi, hırçın ve kavgacıdır.

Naci, yirmi sekiz yaşında Emin'in kardeşi, Meliha'nın nişanlısıdır. Sarı kesik bıyıklı, sarı saçlı, uzun boylu, iri ve şık bir zabittir. Tabiatı uysal, gönlü iyidir. Birden bire hiddetlenir, fakat hiddeti çabuk geçer.

Bu bölümde Seniye ve Meliha nişanlılarını kıskandırmak isterken her şeyi ellerine yüzlerine bulaştırırlar. Nişanlıları Emin ve Naci onlara çok kızarlar ve onları bırakırlar. Seniye ve Meliha'da yaptıklarından pişman olup bir mektupla nişanlılarından af dilerler.

3. “BENİ Mİ” HİKÂYE KİTABINDAN

a. O Mu?⁽¹⁹⁷⁾

Bu hikâyede Nermin adlı öksüz bir genç kızın amcasının yanına sığıntı gibi yerleşip onların bir kuklası olması anlatılır. Amcasının çocukları Nermin’i her zaman küçümseyip aşağılarlar. Onun zevklerini, düşüncelerini, hislerini gülünç bulurlar.

Nermin, bir gün Adnan’la tanışır. Adnan uzun boyu, kestane rengi saçları ile fakir bir gençtir. Nermin onunla çok iyi dost olur ve zamanla onu sever.

Nermin amcasının evine misafir olarak gelen Âsım Paşa tarafından beğenilir. Âsım Paşa çok yakışıklı, nazik bir adamdır. Fakat ev halkı tarafından Âsım Paşa’nın Nermin’in amcasının kızı Saniha ile ilgilendiği düşünülür. Âsım Paşa Nermin’e onunla evlenmek istediğini söyler. Fakat Nermin Adnan’ı sevmektedir. Âsım Paşa’ya bir cevap vermez.

Amcasının kızları ve yengesi Nermin’e küstahça “O mu?” diye sordukları zaman, Nermin onlara cevap olarak Adnan demek isterken, içinde biriken acıların bir intikam arzusuyla benliğini sardığını hissederek Âsım Paşa’nın kendisiyle evlenmek istediğini söyler ve onların şaşkın bakışları altında kahkahalarla güler. Âsım Paşa ile evlenir, fakat Adnan’ı hâlâ sevmektedir.

b. Yuva⁽¹⁹⁸⁾

Hikâye Hatice’nin, kocası İsmet’i Sara adlı bir kadınla samimi bir şekilde görmesiyle başlar. İsmet ve Sara ise onu görmemişlerdir.

İsmet, Hatice’nin yanına gittiğinde Hatice’nin suskunluğunun sebebini öğrenmek ister. Hatice, İsmet’in hayatında ona verdiği ilk kederi anlatır. İsmet bir avcı olduğu için seneler önce Hatice’nin bir kuşunu vurmuştur. İsmet’in kendisine darılacağını, bir daha yanına gelmeyeceğini düşünen Hatice, kuşunu İsmet’in vurduğunu bildiği halde bunu ona söylemez.

¹⁹⁷ Suat DERVİŞ, Hepimiz Birbirimizin Örneğiyiz, (Haz. Zehra Toska), İst., 1998, s.181-187.

¹⁹⁸ _____, a.g.e., s.96-101.

Hatice daha sonra ağlayarak ve çılgın gibi penceresinin önünde yapılmış olan bir yuvaya elini uzatır ve yuvayı bozmaya çalışır. İsmet de ağlayarak ona engel olmaya çalışır. Yuvayı bozmasını istemez. Hatice yuvayı-evliliğini- bozamaz. İsmet ondan kendisini affetmesini ister. Hatice ise İsmet'i çok sevdiğini söyler ve kendisine fenalık yapmamasını ister.

c. Bir Sarhoşun Vasiyetnâmesi⁽¹⁹⁹⁾

Bu hikâyede intihar etmek üzere olan Bir Sarhoşun Vasiyetnâmesini okuyoruz.

Sarhoş, her şeyin yalan olduğunu, inanmanın aptallık, aklın zehir olduğunu, merhametin gülünç olduğunu, dünyada herkesin lâıyk olduğunu bulduğunu, tahammül ettiğini, çektiğini söyler. Kendisi iğrenç dünyaya boyun eğmek istemeyen mağrur ve kibirli bir insandır. Hayatta en büyük kuvvetinin kibir olduğunu, hayatın bütün safahatını yaşadığını, mutlu, üzgün, neşeli, gamlı, zengin, fakir olduğunu, her şeyi tattığını söyler. Bir esir gibi niçin dünyaya bırakacağı şeyleri kazanmaya çalıştığını sorgular.

Araştırmadan inanmanın insanı yanlış yollara iteceğini, bütün söylediklerine körü körüne inanılmaması gerektiğini, sarhoşlukla ölümü hoş bulduğu için intihar ettiğini belki yarın ayılacak olsa kendi ölümüne ağlayacağını söyler.

d. Avdet⁽²⁰⁰⁾

Sabiha, vapur güvertesinde bir adamı beklemektedir. Bu adam, on altı seneden beri görmediği ama hep mektuplaştığı biridir. O gittiği zaman Sabiha on altı yaşında bir çocuktur. Halbuki şimdi evli bir hanımefendi olmuştur.

Sabiha, mâzîyi hatırlayarak beklediği bu adamı küçük bir çocukken ne kadar çok sevdiğini, bu adamın da bu küçük kızla ne kadar meşgul olduğunu diğer kadınların onu kıskandığını düşünür. Çünkü Danyal o zaman otuz beş kırk yaşlarında bütün kadınların beğendiği bir erkektir. Gittikten sonra ona bir akraba gibi mektuplar

¹⁹⁹ Suat DERVİŞ, Hepimiz Birbirimizin Örneğiyiz, (Haz. Zehra Toska), İst. ,1998, s. 23-25.

²⁰⁰ _____, a.g.e., s.89-95.

yazmıştır. Kocası Avni, Sabiha'yı on altı sene görülmeyen bu adamdan kıskanır. Sabiha ise kocasının azabına, ıstırabına lakayt kalmış, hayatını, evliliğini, benimsememiştir.

Sabiha vapurdan inenler arasında Danyal'ı zorlukla tanır. Her şeyi düşünmüştür. Fakat senelerin bu kadar tahripkâr, hain ve alaycı gücünü düşünmemiştir. Başına kuvvetli bir darbe yemiş gibidir. Bütün gençliği, bütün hayâli, bütün mâzîsi yıkılıp çökmüştür. Çünkü karşısında açık başlı, şişman yaşlı bir adam vardır. Danyal da Sabiha'nın gözlerinde biten, sönen rüyaya bakarken geldiğine pişman olur.

C. DİL VE ÜSLÛP

Suat Derviş, yazarlık geçmişinin bizce çok önemli olan gençlik dönemini (1920-1930) önemsemeyerek dışlamıştır. 1920-1930 yılları arasında yazdıklarını önceleri çok beğenirken ileriki dönemlerde bu yapıtlarını çocukluk deneyimleri olarak gördüğünü, bu yüzden de biyografisine almadığını belirterek, okurlardan da o dönem yapıtlarının böyle bir bakış açısıyla değerlendirilmesini ister.

Suat Derviş'in ilk romanları psikolojik roman türünde sayılabilir. Yazar bu romanlarında gerçek hayattan uzak, kitapları arasında ve hayalleri içindedir. Bu dönem eserlerinde aşkın hâkim olduğu görülür. Cumhuriyetçi-ulusçu ideolojinin dışındadır. Halkçı da değildir. Döneminde baskın olan eğilimin tersine, toplumsal tezler içermez romancılığı. Fakat bu Suat Derviş'in zamanın toplumsal olaylarına uzak ve ilgisiz olduğu anlamına gelmez. Nitekim 1921 yılında gazeteciliğe başlar. Gazetecilikle başka hayatları başka insanları tanıır. Behçet Necatigil'e gönderdiği mektupta şöyle der: "Gazetecilikte yaptığım röportajlar, beni hayatın gerçekleriyle çok karşı karşıya getirdi. Ben gazeteci olduktan sonra gerçekçi eserlerimi yazmaya başladım. Ve asıl sevdiğim romanlarım, bu tarihten sonra yazdıklarımdır."⁽²⁰¹⁾

Suat Derviş, ilk hikâye çalışmalarında ise duygusal görünümlere ve psikolojik analizlere odaklanmıştır. Kahramanların yaşadığı çevreyi, sosyal durumu, sosyal koşulları görmek zordur. Bu tür bilgiler sadece kahramanların psikolojik durumlarını anlatan satırlar arasında görülür. Üslûpta objektif ve moderndir.

1920'lerin sonlarında, Suat Derviş'in toplumsal konularla daha fazla ilgilendiğini görürüz; Sabiha Sertel, anlarında "Resimli Ay"ın ikinci devresinde (1928-1930) yeni bir edebiyatın doğuşunun gözlemlendiğini, Nâzım Hikmet, Sabahattin Ali, Sadri Ertem ve Suat Derviş'in sol bir edebiyatın temsilcileri olduğunu söyler.⁽²⁰²⁾ Ancak Suat Derviş, bu arada "kadın" üzerinde toplumsal bir bakış açısıyla durmayı ihmal etmez. Murat Uraz'ın saptaması bu açıdan yerindedir: "Son senelerde, kadın muharrirlerimizden siyasî mevzulara en çok temas eden Sabiha Zekeriya Sertel olduğu gibi, kadınlık mevzuu üzerinde fikrî ve içtimaî cepheden

²⁰¹ Behçet NECATİGİL, "Dünya Kadın Yılında Suat Derviş Üzerine Notlar", Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı, İst. , 1976, s.604.

²⁰² Sabiha SERTEL, Roman Gibi, Belge Yayınları,İst., 1987, s.118.

makale ve fikra yazan ve röportajlar yaparak faal bir vaziyette bulunan Suat Derviş olmuştur.”⁽²⁰³⁾

Suat Derviş’in insan ruhunu anlatmada dürüst bir içtenliği vardır ve bu içtenlik, eserlerinde bir üslup özelliği olarak belirerek onun popülerliğine katkıda bulunur. Yeni konuları ele alarak samimi bir anlatıyla yazmıştır. Roman ve hikâyelerinin genel karakterine daha çok kadın duyguları hâkim olmuştur. Bunlarda, kadın ruhu etrafında yapılmış samimi tasvirler vardır.

Suat Derviş’in sözcük oyunlarına sapmayan açık, yalın bir anlatımı vardır. Yaşadığı toplumun en alt kesimlerine yönelir. Anlattığı insanı toplumsal koşullardan soyutlamaz. Amacı, gördüğünü kendi düşünce süzgecinden geçirdikten sonra vermektir. Suat Derviş, basitliğe kaçmayan sadeliği, gazetecilikten, fikra yazarlığından öğrenmiştir. Geniş ölçüde konuşma diline yaklaşır. Buna rağmen, eski kelimeleri kullandığı da görülür. (şâyân-ı perestîş, hasûd, nâ-mütenâhî, kadîd, mevzûn, tevakkuf, inhidâm....)

Suat Derviş özellikle ilk romanlarında tabiatı idealize etmekte bir divan şairinden geri kalmaz. Tabiatı kendi gördüğü gibi değil, kahramanının gördüğü şekilde tasvir eder. Kahramanlarının ruh hali ile içinde buldukları dekor ve tabiat arasında âhenk sağlar:

“Bir sonbahar günü idi. Ölü yaprakların kan rengi topraklı dağ yollarında çiğnendikleri sert merhametsiz rüzgârın önünde sarı ve bitkin süründükleri kederli ve soğuk bir sonbahar günü.”⁽²⁰⁴⁾

“Bir damla kan gibi matem rengi bulutların siyah göğsünden sıza sıza ufka yaklaşan kıpkırmızı yaralı ihtiyar bir ay harabesinin kayboluşunu Fatma hissiz ve anlayışsız gözlerle seyretti.”⁽²⁰⁵⁾

“Sabahın yaklaşmasıyla tabiatta gizli bir hareket başlamıştı. Gecenin ağır sıcaklığı yerine şimdi etrafta tatlı bir serinlik bir tazelik vardı. İhsan düşünmekten yorulmuş ve nihayet boşanmış başını sabahın serin rüzgârlarına bırakmıştı. Dalgın gözlerle boş boş her şeyde, tozda, toprakta, ağaçlarda, çiçeklerde görünmeğe başlayan yeniliği seyrediyordu. İhsan uzun zamandan beri kendini bırakan maddi ve

²⁰³ Murat URAZ, Kadın Şair ve Muharrirlerimiz, İst., 1941, s.452.

²⁰⁴ Suat DERVİŞ, Buhran Gecesi, İst., 1924, s.3.

²⁰⁵ _____, a.g.e. , s.43.

manevi kuvvetlerinin yavaş yavaş yeniden doğduğunu hissediyordu. Kalbinde, yanında, kendi cinsinden bir başkası olmadan tabiatla tek başına kalmış adamların zevkli duyguları vardı. Yavaş yavaş kendini taze, kuvvetli ve yeni buluyordu.”⁽²⁰⁶⁾

Suat Derviş’in hikâyelerinde ise akıcı bir dil, renkli ve ironik bir anlatım vardır. (**Behire’nin Talipleri, Saniha Sayfiyede, Seven Kadınlar...**) 1920’lerde Fransızca bilmek ve konuşmak, alafangalılışmak bir tutku halini almıştır. Suat Derviş ironik bir üslûpla ve kelimelerle oynayarak o hayatla alay eder: “Sügondu çok malumatlı ve yüksek aileden bir kızım. Modern bir adamın arzu edebileceği her türlü meziyetim vardır. Mesela malumatım...Fransızca’yı hemen bir Fransız kadar bilirim. Evet diye tasdik ettim; Türkçe’yi unutacak kadar!”⁽²⁰⁷⁾

Diğer taraftan okurda korku ve bunalım uyandıran anlatımını birkaç hikâyesinde görebileceğimiz gibi bu anlatım biçimi tam olarak **Ne Bir Ses Ne Bir Nefes ve Buhran Gecesi** romanlarında ortaya çıkar:

“Beni öldürmek beni boğmak istiyorlar. Beni boğuyorlar... Başıma kızgın çiviler mıhlayan bu uzun sakallı cüce kim? Niçin gözlerime ateşte kızarmış demirler batırıyorlar? Ben ne yaptım?”⁽²⁰⁸⁾

Suat Derviş edebî dile bağlı kalır. Süslü ve sanatlı anlatımdan kaçınmaz:

“Hanımellerinin bayıltıcı kokuları içinde çok güzel olan bu gecenin denizi kumsala dolu ve esrarlı bir sesle bir şeyler fisıldıyor. Bu fisıltı o kadar insan sesine benziyor ki biraz daha dikkatle dinlesem uzak yollardan gelmiş yorgun suların kumlu sahillere söylediği hikâyeyi bende anlayacağım.”⁽²⁰⁹⁾

“Sonsuz gölgelerin altında yetişmiş kırmızı güllerin rengini aşkıma ihanet etmiş bir kadının kanı veriyor. Sarı güller solgunluklarını o kadının ölümünün renginden çaldılar genç kadın.”⁽²¹⁰⁾

Suat Derviş’in eserlerinde İstanbul ve deniz gerçek ve güzel şekilde tasvir edilir. Sıfatlar ve sıfatlarla yapılan benzetmeler dikkati çeker:

²⁰⁶ Suat DERVİŞ, *Hiçbiri*, İst., 1923, s.148.

²⁰⁷ _____, *Hepimiz Birbirimizin Örneğiyiz* (Haz. Zehra Toska), İst., 1998, s.51.

²⁰⁸ _____, *Buhran Gecesi*, İst., 1924, s.99.

²⁰⁹ _____, *Gönül Gibi*, İst., 1928, s.26.

²¹⁰ _____, *Burhan Gecesi*, İst., 1924, s.36.

“Gümüşi denizli, gümüşi göklü, gümüşi bulutlu bir gündü. Sahil ile denizin farkı ancak sahilin daha koyu kurşuni renkte olması idi. Bu kurşuni sahille göğün birleştiği yerde bütün bu koyuluklar içerisinde hala beyaz görünen minarelerin ince zarif çizgileri vardı. Bir tarafta gül rengi bir deniz boğaza doğru kayarak muhteşem sarayların eteklerine uzanıyordu. Vapurun gittiği cihetde ise hep ufacık dalgaların köpükleri bile kurşuni olan gamlı bir deniz vardı.”⁽²¹¹⁾

“Dışarda sıcak bir gece, ateşli kollarıyla büyük şehri kucaklıyor. Kocaman bir ay, şeffaf bir gökten şehre bakıyor... Şehir, lâcivert eteklerine sırma tellerle nakışlar işlenmiş denizi, sakın ve vakur minareleri, kubbelerinin asil güzel çıkıntılar ile uyuyan bu şehir, ne derin bir saadete ne mes’ut bir şehre benziyor. Mehtabın ışığı altında bembeyaz görünen karışık yolları mehtabın altında gayri hakikî görünen evler ile bu şehri, Emine küçük tavan arasındaki odasının dama açılan penceresinden seyrediyor.”⁽²¹²⁾

Yazar, bazı eserlerinde de sözünü şiirsel bir anlatımla uzatır. Cümleleri uzundur: “Siyah kadife bir örtüye benzeyen karanlığın üzerinde cömert bir el tarafından saçılmış gibi görünen karşı sahilin ışıkları ve denizin üzerinde, bu ışıkların altın birer yol gibi uzanan akisleri görünüyordu”⁽²¹³⁾ “Gözlerim hâlâ karşıdaki resimde duvardaki şâyân-ı perestîş bir sihirbaz baş ve bu başın üstünde kabarık fosforlu bir yağın saçların ateşini gösteren ve iki parça kor gibi yanan dudakların hararetini saçan bu harikulâde levhadaki içinde ateşler yanan cehennemi iki uçurum kadar derin ve siyah gözler sanki bu hayatı bakışlar ile idare ediyorlar”⁽²¹⁴⁾

Suat Derviş anlam yoğunluğu olan cümlelerin yanında kısa cümlelere, sade ve kıvrak anlatıma da yer verir. Kimi zaman tek kelimedden oluşan cümleleri dikkat çeker.

“Hepsi bu!...

Sonra?

Bir şey yok...

Sonra ?

²¹¹ Suat DERVİŞ, Hiçbiri, İst., 1923, s.275-276.

²¹² _____, Emine, İst., 1931, s. 53-54.

²¹³ _____, Çılgın Gibi, İst., 1945, s.5.

²¹⁴ _____, Buhran Gecesi, İst., 1924, s.8

HİÇ!...”⁽²¹⁵⁾

“Ne zaman gidiyorsun.

Yarın!

Yarın ha!

Evet...”⁽²¹⁶⁾

Suat Derviş, eserlerini kaleme alırken, roman kahramanlarını şahsiyet ve kültürlerine göre konuşturmaya dikkat eder. Bu konuşma tarzı ile okuyucu onları daha iyi tanımakta ve onlar hakkında hüküm verebilmektedir. Aydın tipler de yine kendi kültürel kimliklerine uygun bir dille konuşurlar. Aydın tipler, sorunların izahı ve çözümünü için romanda vardırırlar. Dil onlar için –bu fonksiyonlarını yerine getirmek bakımından- bir imkân kapısıdır. Bu imkânı başarılı bir şekilde kullanırlar. **Gönül Gibi** romanından aşağıya aktaracağımız parçada, Aliye ile Mithat’ın konuşmaları yukarıda söylenenlere örnek teşkil etmektedir:

“- Sizler zamanımızın kadınları bizim aramıza karışarak bize bu kadar yaklaşarak üzerimizdeki nüfuzunuzdan büyüünüzden çok kaybettiniz. Bizi çarşaflarınızla, örtünmüş peçelerinizle saklanmış kafeslerinizin arkasında iken çok daha fazla meşgul ediyor, büyülüydünüz.(Mithat Bey)

- Demek sizce yalnız saklanan, kapanan, kaçan bir kadın, tanınmayan bir kadın nüfuz sahibidir? Yalnız öyle bir kadın büyüler. Demek modern kadınları beğenmiyorsunuz? Size güneşte yanmış güzel ve samimi yüzleriyle gülen, ellerinizi bir arkadaş sadeliğiyle sıkı, hayatınızın her safhasında yanınızda ve size yardım etmeye hazır olan yeni ve dost kadınları sevmiyorsunuz öyle mi? Her halde hayatın her safhasında gölgeniz gibi sizi takip eden bir kadımdan daha fazla, güzel bir hayal gibi örtünmüş, hayatı tanımayan hayatın tanımadığı bir kadın sizden kaçan uzaklaşan bir kadın daha sihirli, daha cazibeli.(Aliye Hanım)”⁽²¹⁷⁾

Behire’nin Talipleri adlı hikâyede, Behire adlı genç kız kendi konumuna uygun bir şekilde Türkçe /Fransızca karışımı bir dille konuşur, hatta daha da ileri giderek Türkçe konuşmayı, adeta “alçalma” sayar. Aşağıda aktaracağımız metin buna bir örnektir:

²¹⁵ Suat DERVİŞ, Hiç, İst., 1939, s.204-205.

²¹⁶ _____, Emine, İst., 1931, s.97.

²¹⁷ _____, Gönül Gibi, İst., 1928, s.33-34.

“Sana basit ve bayağı bir adamla ‘maryaj daşenen’ bir genç kız tasavvur edemem. Benim ‘fötr’üm; akıllı, malumatlı, güzel vezengin olacak! Zannedirim; içinde yaşadığım ‘sosyete’den bir ‘mari’ istemeye yerden göğe kadar hakkım var. ‘Primo’ çirkin değilim. Esasen bizim lisanımız neye yarar ki?...Bu lisanda müfit bir kitaba daha rast gelmedim...Türkçe öğrenmeyi Çerkezce veya Arnavutça öğrenmek kadar ‘bet’ bulurum”⁽²¹⁸⁾ Yine aynı hikâyede, Behire’nin taliplerinin her biri, sofusu, yarım entelektüeli vs. kendi konumlarına uygun şekilde konuşurlar.

Fosforlu Cevriye romanında lâkaplarının özelliklerini taşıyan Çatlak Marika ve Torpil Şeref tipleri, kimliklerine uygun bir dille konuşturulurlar: “İşte kapıdan siyah saçları omzuna dağılmış, üstünde gümüşî renkte lime bir kürk manto olan sarhoş bir kadın girmişti. İsmim Marika dedi, babamın ismi Yorgo.. Anamın Erifli.. İstanbullu, bekâr, çocuk yok; ev yok; koca yok; kimse yok.”⁽²¹⁹⁾ “Erkeklerden ikincisi Torpil Şeref’ti..Galata’nın en iyi çocuğu olarak tanımıyordu. Sicilinde 106 sabıka olan bir yankesici idi...Bu rekoru parlak bulanlara karşı o büyük bir azametle:

- Tanrının günü cep araklarız. Bir senede kaç gün var hesap et. Ben çekirdekten yetiştim... Zanaatı Ondörtparmak Hoca’dan öğrendim. Daha beş yaşında iken iskelelerin kolerası idim. Topu topu sicile bunların 106 sı geçmiş. Bu da iş mi?”⁽²²⁰⁾

Suat Derviş, eserlerinde yabancı kelime ve tamlamalara yer vermenin dışında sıfatlar, benzetmeler kullanmış, yaşanan hayatın diline, argo ve yerel söyleyişlere yer vererek üslûbunu zenginleştirmiştir.

“Guruplar sahillerdeki evlerin camlarını kızıl bir renkle tutuşturuyor, uzaklarda bulutların rengini, denizin rengini kana, isyana boyuyor. Minareler ve kulübeler, alçalan mercan rengi bulutların sisi altında, şimdi daha cazip...Tunç renkli, turunc renkli sonbahar, bu mai, kurşunî beyaz şehri pek seviyor. Minarelerin yaldızlı hilâli, gurupların kızıl şehrayini ile pırıl pırıl yanyor. Sonbaharın kızıl gülleri, sonbaharın serinliği ile tazelenen yaprakların zümrüt yeşilliğinde dinleniyor. Tabiat,

²¹⁸ Suat DERViŞ, Hepimiz Birbirimizin Örneğiyiz, (Haz. Zehra Toska), İst., 1998, s.51.

²¹⁹ _____, Fosforlu Cevriye, İst., 1968, s.17-18.

²²⁰ _____, a.g.e., s.49.

bu büyük şehrin solgun sakinlerinin mateminden habersiz, yahut bu matemî istihkar, istihfaf ederek küstahça güzelleşiyor.”⁽²²¹⁾

“Eğer Neriman yanında oturulup sakin sakin akışı dinlenen sessiz bir derecik ise, Cavide dağlar arasından akan kırıp koparan fakat bu coşmasıyla gözleri kamaştırıran bir çağlayandı.”⁽²²²⁾

Yerel Söyleyiş:

“İçerden çetrefil bir Çerkez telâffuzu ‘Aman efem, desturun efem’”⁽²²³⁾

Argo:

“Ulan ne mıgır, ne kırtipil, ne külüstür herifsin.(s.185)

Onun gacosu.(s.214) Fan fin fon, şöyle bir boncurtalım.(s.115)”⁽²²⁴⁾

Suat Derviş bazı eserlerinde Almanca, Fransızca cümleler de kullanmıştır:

“Siehst, Vater, du den Erlekönig nicht? Den Erenkönig mit Kron, und Schmeif”⁽²²⁵⁾

“Maryaj, sügon, fötür, Damdüsyon”⁽²²⁶⁾

Suat Derviş, Fosforlu Cevriye romanında ise şarkı ve türkü sözlerinden yararlanarak üslûbunu edebî montaj tekniğiyle zenginleştirmiştir.

“Armut dalda kız şanoda sallanıyor vay vay.

Sallandıkça, kiraz dudak ballanır vay vay.

Ben kime yandım yar yar.

Ben sana yandım yar.”⁽²²⁷⁾

“Denizlerin kumuyum

Balıkların puluyum

²²¹ Suat DERVİŞ, Emine, İst., 1931, s.57.

²²² _____, Hiçbiri, İst., 1923, s.111.

²²³ _____, Hiç, İst., 1939, s.19

²²⁴ _____, Fosforlu Cevriye, İst.,1968.

²²⁵ _____, Ne Bir Ses Ne Bir Nefes, İst., 1946, s.76-77.

²²⁶ _____, Hepimiz Birbirimizin Örneğiyiz, (Haz. Zehra TOSKA), İst., 1998, s.51-52.

²²⁷ _____, Fosforlu Cevriye, İst.,1968, s.302.

Aç koynunu Cevriye
Ben de Allah kuluyum.²²⁸⁾

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz ki, Suat Derviş dil ve üslûp unsurundan, kişilerin psiko-sosyal konumlarını belirlemek, eserlerine edebî ve gerçekçi boyut kazandırmak için yararlanmıştır.

²²⁸ Suat DERVİŞ, Fosforlu Cevriye, İst.,1968, s.302.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TEMATİK ÇALIŞMA

A. AŞK VE SEVGİ

Aşk, eskiden beri insanoğlunu en çok ilgilendiren, onun hayatını en çok dolduran ve ölümle beraber onun en ciddi meselelerinden birisi olan ve olmakta devam edegelen bir duygudur.

Suat Derviş'in *Gönül Gibi* romanında aşk, öyle azametli öyle mağrurdur ki taksim olunan bir gönülde kalmaz. Kalbi olan insanlar ıstırap çeker. İnsan sevdiği bir mevcut için ya her şey olmak ister ya da hiçbir şey olmamak ister. En mükemmel insan duygularına en fazla mahkûm olan yalnız onların nüfuzu altında samimiyetle yaşayan samimiyetle ıstırap çeken yahut mutlu olan insandır.

Hiçbiri adlı romandaki Cavide ise, sevgi nedir bilmez. İnsanın kendinden başka bir mevcudiyeti, bir şeyi nasıl sevebileceğini kendi kendine sorar. Kendini kusurlu, fena, iyi, hain, güzel her ne olursa olsun kendi olduğu için sevmiştir ve artık onda başka sevgilere yer kalmamıştır. Böyle olduğu halde çok mutludur.

Buhran Gecesi'nde sevilenin kalbinin daima muhafaza edilmesi gerektiği, seven kadının felâketinin bir gün sevilmemek olduğu anlatılır. Sevilenin kalbine sahip olmak içinse neşenin güneşi söndürülmemelidir.

Hiç adlı romanda Seza'nın Yusuf'a duyduğu sevgi şöyle anlatılır: "Halbuki bu bir hakikatti ve bu sevgi bu inanılmaz sevgi onun çocukluğundan başlayıp, genç kızlık senelerinde de bir din gibi lekesiz olarak kalbinde yaşamıştı. Oh bu ne temiz, ne kibar bir duyguydu? İstırapı bir ibadete, sevinci, bir şükranına benzeyen ne yüksek bir duyguydu."⁽²²⁹⁾ Yine bu romanda, insanın sevdiği bir şeyin bir başkasına ait olduğunu kabul edemeyeceği, kadınlar içinde sevdikleri ile beraber yaşadıkları zaman aldatanların olmadığı, bir kadın kalbinin bu acayip bu karmaşık duyguyu kabul edemeyeceği anlatılır.

²²⁹ Suat DERVİŞ, *Hiç*, İnkılâp Kitapevi, İst.,1939, s. 34-35.

Ankara Mahpusu klâsik bir aşk ve ihtiras romanıdır. Suat Derviş bu romanda çılgın bir aşkla bir kadını delicesine seven genç bir erkeğin dramını anlatır. Vasfi'nin karşılık görmediği körü körüne bir aşkı hapishanede on iki yıl boyunca bütün canlılığıyla koruyuşunun sebebini hiç kuşkusuz Suat Derviş'in usta anlatımına ve kullandığı sade dile bağlayabiliriz. Fransızca olarak yayımlandığında Fransızları da hayrete düşüren yine Suat Derviş'in çarpıcı sadelikteki akıcı dilidir.

Hapishanede yattığı müddet içinde Zeynep, Vasfi için arzu ve aşkın sembolü olmuştur. O artık Vasfi için bir kadın değil, bir düşünce, bir mukaddes inançtır. Uğrunda her şey feda edilir bir inanç. Onu mabutlaştırmıştır ve bu mabuda kendini kurban etmiştir. Hayatını, geleceğini her şeyini mahvetmiştir fakat pişman değildir çünkü bunu Zeynep için yapmıştır ve bu düşünce onu teselli etmiş ona kuvvet vermiştir. Aşkı bir nevi mistik sevgi haline gelmiştir. Sığınağı da bu mistik duygu olmuştur. Vasfi'nin Zeynep'e olan ihtirasının hatıraları olmasa yaşayabilecek cesareti kendinde bulamayacaktır.

Suat Derviş'in romanlarında aşk için çılgınlıklar yapanlar, kadınlardır. Fosforlu Cevriye gibileriyse, aşk için ölüme giderler, yıldızlara kavuşmuş gibi... Cevriye, sevdiği adama yardım etmek uğruna ölüme gider, çok sevdiği denizle birleşerek ve o anda, denize bir yıldız düşer; Cevriye'nin yıldızıdır bu. "Deniz, yıldız, kadın ve aşk birbirine karışır. Doğayla insanın ana tanrıça kültüründe ifadesini bulan o uyumlu birliği düşünün geleceğe aktarılması mıdır bu?"⁽²³⁰⁾ Fosforlu, sevmesini, hem de çok sevmesini bilir, hiç esirgmeden önüne gelene dağıtır bu sevgiyi ve aşk için gözünü kırpmadan ölüme gider özgürlüğünden vazgeçmez.

Suat Derviş'in dikkati yaşadığı toplumun en alt kesimlerine yönelmiştir. Anlattığı insanı toplumsal koşullarından soyutlamaz. Bir Fosforlu Cevriye'nin de sevebileceğini, sevdiği uğruna ölümü göze alabileceğini anlatırken, kişisini yücelterek, gerçekliği çarpıtmadığı gibi, cıvık bir duyguluğa da kaptırmaz kendini. Ne sanatın o yüce kanatlarıyla uçmak ister, ne de duyguları sömürmenin kolaylığına sığınır. Gördüğünü, kendi düşünce süzgecinden geçirdikten sonra göstermektir amacı.

²³⁰ Fatmagül BERKTAY "İki Söylem Arasında Bir Yazar: Suat Derviş", Defter, Yıl:10, S: 29, Kış 1997, s.100.

Yazar, kısa hikâyelerinde evlilik ve aşka değinmiştir. Ona göre aşk önemlidir ve denenmelidir. Suat Derviş, birbirini sevmeyen iki insanın birlikteliğini eleştirir. **Sevgi Mi İtiyat Mı?**⁽²³¹⁾ adlı hikâyesinde hiçbir konuda birbiriyle aynı fikirde olmayan bir karı koca evliliklerini alışkanlık uğruna sürdürürler ve bu da yaşamı dayanılmaz kılar.

Suat Derviş **Bir Yok İçin**⁽²³²⁾ hikâyesinde ansızın kocasını sevmediğini anlayan fakat seviyormuş rolünü oynayan yaşlı bir kadını anlatır. Kocasının ölümünden sonra yaşlı kadın, kocasının başka bir kadına aşık olduğunu öğrenir. Fakat kocası, karısının onu sevdiğini düşünerek bu aşkı ona açıklamamıştır. Karşılıklı dürüstsüzlük çiftleri mutsuzluğa itmiştir.

Bu Tesadüften Ne Neticeler Çıkabilir?⁽²³³⁾ adlı hikâyesinde Suat Derviş, bir kadının bakış açısından aşk ve pembe evlilik rüyalarını ironik bir dille ele alır. Bu hikâyede evlilik bir aşkla başlar ve zamanla bir sürü çocuğun yetiştirildiği dayanılmaz bir hayata dönüşür. Kadın gittikçe şişmanlar ve kavgacı olur. Erkek tembel, aksi, romatizmalı bir adam olur.

²³¹ Suat DERVİŞ, Sevgi Mi İtiyat Mı?, Cumhuriyet Gazetesi, 28 Ekim 1935, s.4.

²³² _____, Bir Yok İçin, Cumhuriyet Gazetesi, 24 Şubat 1936, s.4.

²³³ _____, Bu Tesadüften Ne Neticeler Çıkabilir?, Cumhuriyet Gazetesi, 19 Ocak 1936, s.4.

B. KADIN VE ANNELİK

Suat Derviş, kendisinin bilincinde olan, aklını olduğu kadar duygularını da önemseyen, kendine güvenli ve çizgi dışı olmaktan korkmayan bir kadındır ve bu özelliklerini, onlarla birlikte insanlığa ve kadınlığa ilişkin düşlerini, ideallerini, romanlarına yansıtır. Daha çok kadınları ve onların duygularını anlatır.

Suat Derviş kendisine dayatılan mazbutluk kalıplarına karşı koyarak kadını yüceltir. Hiçbiri romanındaki Cavide için evlenen bir kadının hayatı kiler ile beşik arasında geçer. Yine Suat Derviş'in nasıl bir "kadın kahramanı" tercih ettiği özellikle Cavide ile onun hala kızı Neriman arasındaki karşıtlıkta belirginleşir. Cavide zeki ve ince, inişli, çıkışlı, derin, esrarlı ve sihirli, aşırı duyarlı, sıcak, esmer bir kadındır. Neriman ise donuk, yeknesak, yüzeysel, sıradan, kaba ve duygusuz, soğuk, beyaz tenli bir kadındır.

Gönül Gibi romanında Süheyla için kadın kalbi mantıktan, inançtan, imandan kuvvetlidir. Hayatında bir dahinin fikir arkadaşı olan bir kadın kolay kolay başka erkekleri beğenmez. Aliye için ise kadınlar hayatın her safhasında yer alıp erkeklere yardım etmeye hazırlardır.

Cılgın Gibi'de ki Celile azap ve ıstırapı bir suç gibi gizleyen kuvvetli ve kibirli kadınların cinsindedir. Ne evlilik hayatında ne de hayatının diğer safhalarında hayata katılmayan, kenarında durup hayatı uzaktan seyreden birisidir. Anne olduğunu hissettiği gün, hayatın özünü yakalamış gibi bir emniyet hisseder. Ruhunun karanlıklarında kendini faydalı ve değerli bulur.

Hiç adlı romanda Seza adlı genç kadın toplumun yasak ettiği bir sevdada boğulur ve bu arada beş yaşındaki tek dayanağı oğlu vereme yakalanıp ölür. Seza için de artık yaşamak ya da ölmek hiçtir. Onun için anne olmak Allah'ın insanlara bir ihsanıdır. Fırtınasız, kasırgasız, sakin hayatlı ihtiyar bir anne olmak en büyük özlemidir. Suat Derviş'te 1944 yılında sorgulanmış ve bu sorgu esnasında bebeğini düşürmüştür.

Suat Derviş ilk romanı Kara Kitap'ta yaşama zevkini, dünyadaki mevcudiyetleri öğretmenin anne olduğunu, anne sevgisinin başka sevgilere benzemediğini çok temiz ve çok yüksek olduğunu, onun kalbindeki sevgi hazinelerinin görülerek sevmenin öğrenildiğini anlatır.

Fosforlu Cevriye romanında alaycılığı, bir köşeye atılmışlığı ve hafifliği onurla, temiz yüreklilikle, bağlılık ve özgürlük aşkıyla birleştirerek, devrimsel bir edim içine giren düşmüş bir kadın romanın eksenini oluşturur.⁽²³⁴⁾

Ankara Mahpusu'nda ise "Namus" kisvesi altında hayatı kafasına göre yaşayan "Ben senin bildiğin kızlardan değilim" sözünü dilinden düşürmeyen "Zeynep" adlı fethan bir kadın anlatılır. Romandaki Zeynep roman kahramanı Vasfi için arzu ve aşkın sembolü olmuştur fakat Vasfi zaman içinde sadece bir maskeyi sevmiş olduğunu anlar.

Aksaray'dan Bir Perihan romanında paraya tapan, servet sahibi olmak için her şeyi yapabilecek hırslı bir kadın, "Fatma'nın Günahı"nda ise sevdiği adamın gidişinin ıstırabına dayanamayarak kendini uçurumdan atan "Zeynep" adlı bir kadın vardır.

Ne Bir Ses Ne Bir Nefes adlı romanda Suat Derviş'in 1930'lardan sonra önemli adımlar atacağı "toplumcu gerçekçi" edebiyatının en ufak bir izi bile yoktur. On sekiz yaşında bir genç kız olarak Zeliha'yı anlatırken kadın duyarlılığını yakalamış ve onun iç karmaşasını ustalıkla vermiştir.

Buhran Gecesi'nde çok seven, çok sevilen bir kadın olan Zehra anlatılır. Zehra, kocasını onu aldattığını düşünerek öldürtür. Sevmek için sevdiğinin kalbine sahip olması gerektiğine inanır.

Suat Derviş, cinsiyet konumuyla, sınıf konumunu birleştirme konusunda duyarlı bir romancıdır. Emine romanında harpte ailesinin bireylerini kaybetmiş olan bir kızın evlâtlık, hizmetçilik, hanımlık safhalarında çektiği azabı ve nihayet isyanını tasvir ve hikâye etmekte ve kendisi gibi bütün yetim Eminelerin mahrum oldukları mutluluklar için hesap sormaya çalışmaktadır.

Yazarın Bir Yaz Gecesi hikâyesinde Fatma'ya sevmeyi, mutluluğu öğreten Edip'tir. Edip, meşhur ve bütün kadınların sevgisini kazanan bir adamdır. Fatma için ise Edip'in meşhur olmasının uzun senelerde meydana getirdiği eserlerinin hiçbir kıymeti yoktur. Fatma Edip'in kendini anlamadığını kendisinin ondan daha üstün daha derin olduğunu, fakat bilgisinin ve tecrübesinin olmadığını sadece ıstırap çeken

²³⁴ Aziz ÇALIŞLAR, Türk ve Dünya Edebiyatçıları, İst., 1987, s.379.

bir gönlü olduğunu söyler. Suat Derviş, bu hikâyesinde bir kadın ile bir erkeğin aşkı anlatır ve bu hikâyedeki aşk zamanla söner ve biter.

Bir Talâk adlı hikâyede Seher'in nasıl bir kadın olduğu evliliği ve boşanması anlatılır. Seher, üç sene sonra kocasına-hep aynı saatleri yaşadığı hayatı değiştirmek için- onu sevmediğini, ondan nefret ettiğini söyleyerek onu boşamasını ister. Suat Derviş'in bu hikâyesinde de alışılmış yıllar geçtikçe sönen ve sonunda biten bir aşk, evliliği görmekteyiz. Suat Derviş birbirini sevmeyen iki insanın birlikteliğini eserlerinde eleştirir.

Deli adlı hikâyede Zehra ablasına yazdığı mektupta, bir insanı sevdi mi ona bütün mevcudiyetiyle benliğiyle bağlandığını onunla tek varlık olduğunu söyler.

Saniha Sayfiyede adlı hikâyede Saniha tembel bir genç kızdır. Açık havada, ağaç gölgesinde yatarak gayet hissi romanlar okumayı, piyano çalmayı, denize nazır pencerelerden ufukları seyrederken hayale dalmayı çok sever. Saniha'ya göre eniştesi ile teyzesi bütün karı kocalar gibi geçinememektedir.

İstanbul Hanımları Niçin Dedikoduya Sebep Olurlar? adlı hikâyede Aliye Ahmet'e âşık olduğunu söyleyerek âşık olduğunun nasıl biri olduğunu anlatır. Fakat konuşmanın sonunda Aliye'nin cansız bir mankene âşık olduğunu öğreniriz. Aliye, Ahmet'e zamanındaki canlıları sevecek kadar çılgın olmadığını, kostümlerinin belki kadar akıllarının çevresi dar olan canlıların ona lüzumu olmadığını, erkeklerin hemen hepsinin talihsiz olduğunu, çevrelerindeki kadınları beğenmediğini, tenkit ettiğini söyler.

Suat Derviş, hikâyelerinde genellikle kadınlarla ilgilenerek, çalışan başarılı kadınla evine ve kocasına bağlı geleneksel tipli kadınları karşılaştırır ve seçimini çalışan başarılı kadından yana yapar. Bunu **Kadın Muhbir**⁽²³⁵⁾ adlı hikâyesinde görebiliriz. Genç, iyi eğitilmiş, başarılı bir kadın gazeteci editörüne âşık olur ve editörün bu aşkı farketmesini sağlar. Editör bu aşkı reddeder. Şayet evlenirlerse onu gazetede çalıştırması imkânsız bir hale gelecektir. Aynı zamanda gazetenin başarısı editör için her şeyden önemlidir. Yazar aşkı ve evliliği işteki başarıya rakip gösterir ve kadın kahramanın mesleğini bırakmasına izin vermez.

²³⁵ Suat DERVİŞ, Kadın Muhbir, Cumhuriyet Gazetesi, 15-16 Eylül 1935, s.6.

936'nın Getirdiği Yenilikler ⁽²³⁶⁾ adlı hikâyede kadın kahraman Berlin'de üniversitede kimya eğitimi görmektedir ve orada mühendislik eğitimi alan bir öğrenciyle evlenir. Mezuniyetten sonra ikisi de Türkiye'ye döner. Kadın İstanbul'da eczacı olarak çalışırken kocası da Anadolu'da bir fabrikada mühendis olarak çalışır. Daha sonra ikisi de kendi yollarını seçmeye karar verirler ve ayrı yaşarken birbirlerine sadık kalmanın imkânsızlığını anladıkları için boşanmaya karar verirler. Duruşma salonuna girerken hâlâ birbirlerini sevdiklerini anlarlar ve ayrı yaşamaya cesaret edemezler. Kadın işini bırakır ve kocasıyla Anadolu'ya gider.

Suat Derviş bazı hikâyelerinde de geleneksel kadın tipiyle eğlenir. Örnek olarak **Seven Kadınlar** ⁽²³⁷⁾ da aşklarından şüphe ettiği için birinci ve ikinci kocasından boşanan bir kadın vardır. Bu kadın üçüncü kocasının da aşkından emin olmadığını için onu kıskandırmaya karar verir. Kıskanan koca karısını insafsızca döver ve kadın kendini mutlu hisseder. Artık o kocasının aşkından, sevgisinden emindir.

Behire'nin Talipleri adlı hikâyede Behire evlilik hayalleri kuran bir genç kızdır. Evleneceği erkeğin yakışıklı, akıllı, zengin, cömert olmasını ister. Kocasını çok sevmeli ve gayesi sadece onu mutlu etmek olmalıdır. Fakat Behire'nin taliplerinden hiç biri onun hayallerine uymaz ve Behire hikâyenin sonunda yalnızdır. Bu hikâye 1920'li yılların konaklarında, zengin sınıfın tercih ettikleri Şişli'deki apartmanlarda yaşayan kadınlardan biri olan Behire'nin yaşamından kesitler sunar. Kadınlı, erkekli çay ve yemek ziyafetleri verilen, sıklıkta yarışılan bu salonlarda, şairleri olduğu meçhul şairler de dahil olmak üzere herkesin bir edebiyat tutkunu olduğu ortaya çıkar. Diplomat erkekler genç kızların ideallerini oluşturur. "Behire'nin Talipleri" adlı hikâye Cumhuriyet dönemi hikâyesidir. Gereğinden fazla batılılaşmanın parodisidir.

İstanbul Hanımları Niçin Dedikoduya Sebep Olurlar? adlı hikâyede Sabiha'nın kocası harp zengini olunca onu aldatmaya başlar. Üç çocuğu vardır. Sabiha parası olmadığı için ayrılmayı göze alamaz, bu duruma katlanır.

²³⁶ Suat DERVİŞ, 936'nın Getirdiği Yenilikler, Cumhuriyet Gazetesi, 1 Ocak 1936, s.4.

²³⁷ _____, Seven Kadınlar, Cumhuriyet Gazetesi, 31 Mayıs 1936, s.4.

O Mu? adlı hikâyede, Nermin adlı öksüz bir genç kızın amcasının yanına sığıntı gibi yerleşip amcasının çocukları tarafından küçümsenip aşağılanması anlatılır.

Yuva adlı hikâyede kocasının kendisini aldattığını gören Hatice'nin yuvasını bozmadığı, bir kuş yuvası ile benzerlik kurularak verilir.

Avdet adlı hikâyede Sabiha'nın hayal kırıklığı anlatılır. Sabiha'nın on altı seneden beri görmediği ama hep mektuplaştığı bir adam vardır ve bu adamla karşılaşınca senelerin sevdiği adamı nasıl değiştirdiğini, geçmişte bütün kadınların beğendiği bir erkeğin şişman, yaşlı bir adama dönüşmüş olduğunu görür ve bütün hayalleri yıkılır.

C. ÖLÜM

Suat Derviş'in özellikle ilk romanları, psikolojik roman türünde sayılabilir. İlk romanı **Kara Kitap**'ta ölüm kuvvetli, mel'un bir muamma bir karanlıktır. Bu karanlık sonsuz, uçurumlu, zebanili, cehennemli bir karanlıktır.

Ne Bir Ses Ne Bir Nefes romanında Zeliha'nın, Osman'ın Kemâl'in başucunda ölüm tehlikesi her an yaklaşıyor ve kaçıyor. Romanda arkadaşı, Osman'a şöyle diyor: "Sen de emin ol ki kalbinin, başının, etinin ölümünden sonra senin arkandan, sana ait hiçbir şey yaşamayacak. Şu çatının üstünde ne taşıyorsan sen yalnız ona malıksın. Ondan başka bir şeyin yoktur."⁽²³⁸⁾

Fatma'nın Günahı romanında, Zeynep'in ölümüne sebep olan Fatma'nın şu sözleridir: Ölüm, esrarlı ninniler okuyan müşfik bir anne gibidir. Ölüm ıstırap çekmemek demektir. Bütün ıstırapın sonu, felâkete tahammülü kalmamış, sabrı kalmamış cesaretsiz zavallıların hamisidir. Dünyada ölümden güzel devamlı bir hakikat yoktur.

Hiç romanında ise Suat Derviş ölümü şöyle anlatır: Ölüm, hissiz ve şuursuz bir deli gibi sağı solu kıran, yok eden felâket getirendir. Ölülerimizin arkasından yaşamak değil, onların acısına lâyık olmak için ölmek mecburiyetindeyiz. Ölüm acı bir hakikatten ve hayatın bir nevi devamından başka bir şey değildir. İnsan; kısacık ömrünü uzatmak için her küçüklüğe razı olan insan, tam mânası ile muzdarip olmaya bile muktedir olmayacak kadar zayıf ve tamamlanmamıştır. Ölmek maddenin şekil değiştirmesi, ölmek bir defalık şeklin mahvolmasıdır. Bir insan öldüğü anda bize ondan dünyaya kalan şey gene maddedir. Maddenin biçim değiştirmesidir. Ölüm tabiatın acayip bir oyunudur.

Aksaray'dan Bir Perihan romanında, ölüm korkunç bir akibete benzetilmiştir ve ona karşı bütün insanlık mücadele etmelidir. Hangi şekliyle gelirse gelsin, ona karşı koymak için savaşmalıdır.

Suat Derviş hayatı severek, duyarak ve coşarak yaşamış, bir kayda bağlanmaksızın gönlünün istediği gibi hareket etmeyi hayatının vazgeçilmez bir parçası haline getirmiş, hayata küskün olmayan bir kadındır.

²³⁸ Suat DERVİŞ, *Ne Bir Ses Ne Bir Nefes*, İnkılâp Kitapevi, İst., 1946, s.18.

D. KORKU

Suat Derviş'in *Ne Bir Ses Ne Bir Nefes* adlı romanı gerilim özellikleri taşıyan bir romandır. "Korku" edebiyatının çerçevesine dahildir. Osman, oğlu Kemal'i öldürdüğü zaman, ne Zeliha'da ne de onun dehşetini haykıracak, imdat dileyecek gecede "Ne Bir Ses... Ne Bir Nefes" yoktur.

Ahmet Hâşim, Suat Derviş'in bu kitabı hakkında *Akşam* gazetesindeki yazısında şöyle der: "Bu kitap, kaleminin bereketi, eserlerinin kıymetinden birçoklarını şimdiye kadar şüphe ettirmiş olan bir genç kızın cidden güzel bir eseri değil, bir devrin belki en iyi eserlerinden biridir. Bu satırları yazmak için, kitabı kaparken, bir afyon kâbusundan uyanan Çinli gibi, asabım garip, anlatılmaz bir korkunun ürpermeleri içindedir ve gözlerim, parlak sırmalı karanlık kumaşlara uzun uzun bakmış gibi tatlı ve derin kamaşmalarla doludur. Suat Derviş hanım haşyetengiz bir mevzuun siyahlığı üzerinde üslûbunun altınlar ile nakışlar işleyerek Türkçe'nin mülheyyiç eserlerinden birini vücuda getirmiştir."⁽²³⁹⁾ Fevzi Lüfi ise kitabı şöyle değerlendirmektedir: "Suat Derviş Hanım 'Ne Bir Ses... Ne Bir Nefes'i' sinirden, helecandan işlemiştir. Bu kitap anlatmaya değer fevkâlâde bir vak'ayı hikâye etmiyor. Bunda ne âşıkların edâsı, ne de maşûkaların cilvesi var, sevişenler mehtaba çıkmıyor, aşıklar seherde bülbül dinlemiyor ve maşûkalar gurubda hıçkırıyor. Kimse gözle meşgul değil, kirpikler sık mı, seyrek mi...aldıran yok. Aşığın boyu, maşûkanın endamı bahis haricinde. Bu kitapta aşk var. Fakat korkunç kalp var, fakat kâbus içinde. Aşık titriyor, hıçkırıyor, seviliyor, geriniyor, yanıyor. Maşûka ise ürperiyor, ağlıyor, mırıldanıyor, süzülüyor ve siniyor. Her sahife, buhranın ürpertisiyle titriyor. Her sahife aynıdır. Fakat anlatılması kâbil olmayan bir başı var ki, her sahifede değil, hatta her satırda insanı daha kuvvetli bir korkuyla sarıyor. Artık öyle bir hale geliyorsunuz ki, mühlik kitaptan size sirâyet eden bu kâbustan kurtulmak, aman dileyip kaçmak istiyorsunuz. Fakat ne mümkün, bir kere güzel üslûbun renkli ve titrek ağma kapıldınız."⁽²⁴⁰⁾

Suat Derviş *Buhran Gecesi* romanında da okurda bunalım ve korku uyandırmayı amaçlamıştır. "Gecede büyük bir uğursuz vakurlu ses var. Gece korku

²³⁹ Ahmet HAŞİM, *Akşam* Gazetesi, no: 1588, 22 Şubat 1923.

²⁴⁰ Fevzi LÜTFİ, *Yeni Mecmua*, S:71, s.90.

ile çıldırmış bir insanın kâbusuna benziyor. Bacalarda, pervanelerde, anahtar deliklerinde şeytanlar ıslık çalıyor. Öyle bir ıslık ki sanki yaprakların, rüzgârın, gecenin, çimenlerin birbirine karışarak yaptıkları raksı füsünüyle büsbütün canlandırıyor büsbütün çıldırtıyor.²⁴¹⁾

Suat Derviş'in **Deli** adlı hikâyesinde Zehra'nın ve Zehra'nın annesinin nasıl delirdiğini, geçirdiği buhranları görürüz. Zehra bekleyerek, korkarak, anlayarak çıldırmanın çok müthiş çok acı olduğunu düşünür. Suat Derviş bu hikâyede de okuyucuda korku ve bunalım uyandırmayı amaçlamıştır.

²⁴¹ Suat DERVİŞ, *Buhran Gecesi*, Suhulet Kütüphanesi, İst., 1924, s.41.

E. MUTLULUK

Ankara Mahpusu romanında Suat Derviş, köprü altlarına, iskele köşelerine, sabahçı kahvelerine düşen ve oralarda sürünen nice insanı anlatır. Roman kahramanı Vasfi için mutlu bir dünya yoktur. Mutlu olunamaz, insanlar “mutluyuz” demekle kendilerini aldatmaktadırlar. Bir koyu karamsarlık sarar içini. Oysa bir kurtarıcı çıkagelecektir o sıra sokaklardan. O da düşmüş, ezilmiş, posa olarak çöplüğe atılmış insanlardan biri. Genç, güzel ve hasta bir genç kadındır. Kendini satamayan bu yüzden aç. Ama umutlu, inanır mutluluğa. Bir buğday tanesinde, bir güneş ışığında, bir çalışmada, bir dinlenmede, insan gücünde istirahatatta arar mutluluğu. Mutluluk her şeydedir. İnsanlar onun bir zerresini ele geçirdiler mi, tamamını bulduklarını zanneder ve kısa bir zaman sonra yanıldıklarını anlarlar, mutluluk hayatın kendisindedir, onun bir unsuru değil, mutluluk hayatın ta kendisidir. Bütün zerrelerinin birbirini tedirgin etmeden birleştikleri bir âhenktir ve hayat işte bu âhenk olmalıdır. Mutluluk bölünmez bir bütündür. Başkalarının mutlu olmadığı bir dünyada tek kişi mutlu olamaz.

Ankara Mahpusu'nda Vasfi, kendine yardım eden ihtiyar kadına sonsuz bir minnettarlık duyar. Fakat birden bire mutluluğu yok olur. Çünkü mutluluk merhametten doğmaz. Rahat ve huzur olmayan yerde mutluluk da olmaz. Romanda en büyük felâketin ortasında bile “mutluluk” inancı yaşar çünkü o, “Hayatın özü içerisinde.”

Suat Derviş, **Buhran Gecesi** romanında mutluluğu şöyle anlatır: “Mutluluk öyle nadir bir şeydir ki bütün insanlar mesud olanlara haris ve kışkıracı gözlerle gıpta ile bakarlar ve sonra bütün gayretleri bütün kuvvetleri o mutluluğu mahvetmeye o mutluluğu yok etmeye münhasır kahr. Felakete en yakın olan insanlar en fazla mesud olanlardır.”⁽²⁴²⁾

Hiç romanında ise mutluluk; tutmak yakalamak istediğiniz zaman parmaklarınızın birbirine sürünmesi ve ortada hiçbir şey olmaması olarak anlatılır.

²⁴² Suat DERVİŞ, *Buhran Gecesi*, Suhulet Kütüphanesi, İst., 1924, s. 31.

F. MAHPUSLUK VE HÜRRIYET

Suat Derviş 1944 yılında sekiz aya mahkûm olmuştur. Mahpusluk hayatı, romanlarına yansımıştır. Bunu Fosforlu Cevriye’de görebiliriz: “Ben hapishanelerin ne olduğunu biliyorum. Ben kapalı, kilitli kapıları, demir parmaklıkları, ben kelepçeleri tanıyorum. Gardiyanların sanki siz taştanmışsınız gibi olan muamelelerini bir bardak suyu başkalarından beklemenin acısını biliyorum. Dışarıda dünyalar, sokaklar, insanlar varken, hava, gök, deniz, güneş varken kapalı kapılar, yıkılası duvarlar arkasında olmak. Serbest olmamak nedir biliyorum.”⁽²⁴³⁾

Ankara Mahpusu’nda ise Vasfi sever ve sevdiği için bir başkasını öldürür, sonra hapis yılları ve sonra özgürlük. İşte büyük bir ustalıkla yazar bu mahpusluğu ve özgürlüğü anlatır.

Mahpusluğun ilk yılları insana güç gelir. Ondan sonra insan sükûna kavuşur. Bazen isyan eder, sonra kırık dökük bir kişi kesilir ve tevekkül gelir. İnsan yavaş yavaş bütün duygularından sıyrılır bir miskinlik bir uyuklama devrine girilir. Artık insan eski benliğinin bir gölgesi olur. Evet cansız ve ruhsuz bir gölge. Mahpuslar ruhsuz kalmış kimselerdir. Bu ölü olmaktan da korkunç bir şeydir. Dışarıda arayamı seveni olan bir mahpus hiçbir zaman tam mahpus değildir.

Vasfi hapishaneden çıkıp hür olduğunda ise önüne geçemediği güçlüklerin, çaresiz bir hayatın mahpusu olduğunu anlar. Kendi kendine “Hayır” der, hürriyet bu olamaz. Hürriyetin daha iyi, daha veciz bir tarifi olması lâzım. Hürriyet insana insanlık vekarını kaybetmemek için lâzım gelen şeylerin hepsini birden ve bir arada vermezse, ona hürriyet denilemez. Hürriyet lügat kitaplarında boy gösteren ve tarif edilen bir kelime olmamalıdır. Eğer hürriyet hayatın ihtiyaçları ile tezat hâlinde ise, eğer sizi en meşru ihtiyaçlarınızın kölesi yapmıyorsa, bilâkis etrafınızdaki kimselerle tam bir ahenk içinde yaşamınızı mümkün kılıyorsa o zaman size mutluluk getirir.

²⁴³ Suat DERVİŞ, Fosforlu Cevriye, May Yayınları, İst., 1968, s. 291.

G. MADDİ AŞK VE PARA

Suat Derviş 1940'lar İstanbul'undaki insan ilişkilerinde "aşk"ın ne kadar maddeleştğini **Çılgın Gibi** romanında çok güzel anlatmıştır. Romanda aşkla, para iç içe yaşatılmış, para gücünün aşka nasıl düşman olduğu dile getirilmiştir.

Sermayenin fırtınasında savrulmuş bir düzen, Suat Derviş'in eserlerindeki derin huzursuzluğu var etmiştir. Derviş'teki karanlık, iç karartıcılık doğrudan doğruya toplumsal ilişkilerin tahlilinden ileri gelir.

Bir aşk üçgeni çevresinde döntüymüş gibi görünen **Çılgın Gibi** gerçekte insan ilişkileri ardındaki çıkar ortamını, para egemenliğini, bireyin düzen karşısındaki eli kolu bağılılığını anlatır. Kısaca aşkın maddeci bir tahliline yönelir.

Birçok romanı gazetelerde tefrika edildiği biçimde kalan Derviş'in romanlarında, roman kişilerinin seçimi, insanlar, insanların yazgıları ve sorunların çözümü, çoğunlukla romantik bir bakışla ele alınmakla birlikte, genelinde burjuva düzeninin derinlerine inen bir eleştirisini içerir.

Ankara Mahpusu romanında, para Zeynep'i satın alır, bir ihtiyara kuvvet verir.

Para hırsı **Ankara Mahpusu**'nda Nuri gibi bir genci, **Aksaray'dan Bir Perihan** romanında Perihan'ı iğrençleştirir.

Behire'nin Talipleri adlı hikayede Behire'nin taliplerinden biri olan Celâl, Behire ile evlenmek ister. Behire'nin ailesini eski zenginliklerinde sanmaktadır. Celâl'in bir işi yoktur ve Behire'nin babası Celâl'e bir işe başlaması için para yardımında bulunabilir. Behire bu durumu öğrenince deliye döner ve Celâl'e yazdığı bir mektupla bir daha karşısına çıkmamasını ihtar eder.

Saniha Sayfiyede adlı hikayede Saniha'ya teyzesinin evi cennet gibi sevimli ve güzel görünür. Çünkü teyzesinin evinde kendi evlerindeki gibi akşama kadar kapıyı çalan alacaklılara binbir yalan uydurmak derdi, yoksuzluğun verdiği sıkıntıyla olur olmaz şeyler için kavga etmek yoktur. Saniha'nın dayısının eşi Dürnev Hanım, cimri bir kadındır. Çok para sarf edilir korkusuyla misafirleri hiç sevmez.

Suat Derviş'in hikâyeleri klasik aşk hikâyelerinden ayrılır. Yazar, seyrek olarak hikâyelerinde sosyal konulara da yer vermiştir. *Fırtına*⁽²⁴⁴⁾ adlı hikâyesinde mesleğini, evini hastalığından dolayı kaybeden bir adam parasını en sonunda paltosunu kaybeder. Çünkü paltosunu sokakta hayatta kalmak için uğraşan fakir bir çocuğun üstüne örtmüştür. Fakat yine de çocuğun ölmesini engelleyememiştir.

Cepheden Dönen Adam⁽²⁴⁵⁾ adlı hikâyesinde cephede yakalandığı hastalıktan dolayı çalışamayan ve ekonomik olarak kız kardeşine bağlı olan bir adamı anlatır.

²⁴⁴ Suat DERVİŞ, *Fırtına*, Cumhuriyet Gazetesi, 1 Kasım 1935, s.4.

²⁴⁵ _____, *Cepheden Dönen Adam*, Cumhuriyet Gazetesi, 11 Eylül 1935, s.6.

H. YAŞLILIK VE YALNIZLIK DUYGUSU

Hayatı bütün mânâsıyla sevmiş ve yaşamış olan Suat Derviş'in yaşlılık ve yalnızlık psikolojisini Aksaray'dan Bir Perihan romanında görebiliriz. Yazara göre ihtiyarlık, uzun bir ömrün tabii bir neticesidir. Her yaşayan insanın ihtiyar olması ve bir çocuğun tek başına kalması alında yazılıdır. İhtiyarlık emniyet altında olmalıdır. Eğer herkes bunu düşünse muhakkak ihtiyarları yalnızlık ve çaresizlikten kurtaracak bir yol bulunurdu. Ama nedense insanlar hiçbir zaman ortak dertlerine, birlikte derman aramıyorlar. İnsanlar kendi yalnızlıkları içinde kalmayı seviyorlar. Herkes evinin, bağının, bahçesinin etrafını çitle, duvarla, hendekle ayırıyor, yalnızlığı içinde kalabilmek için o sınırların arkasına çekiliyor ve bu duvarların, hendeklerin, çitlerin birbirinden ayırdığı yerlerin her birinde, bir başka insan kendi hayatını yaşıyor. Bu hayat mutlu veya mutsuz bir hayat olabilir. Fakat muhakkak münzevi bir hayattır. İnsanlar neden toprağı parça parça bölüyorlar, neden her biri bu parçanın en güzel bölümünü kendi almak istiyor. Toprak geniş, verimli ve cömerttir, onun üstünde hep birlikte bilgi ve sevgiyle çalışıldığı zaman neler bahsedebilirdi ve sonunda kimse de ihtiyarlığında yalnız kalmazdı.

I. HAYAT VE İSYAN

Hiç romanında yazar, hayatın bir kuruluşun değil, bir yıkılışın ifadesi ve bir hiç olduğunu, onun sırrını bilemeyeceğimizi söyleyerek sorular soruyor ve cevabını veriyor. Neden doğuyoruz? Ölmek için neden kuruyoruz? Yıkılmak için neden seviyoruz? Bıkmak için neden saadeti tanıyoruz? Felâketin azametini tatmak için...

Suat Derviş, *Emine* romanı ile realist ve sosyal bir hayat safhasına intikâl etmiştir. Roman kahramanı Emine, sınıftan ve cinsiyetinden kaynaklanan ezilmişliğini sorgulayarak her iki tür baskıya da başkaldırmıştır. Kendi gücünün farkına vardığında ise şöyle der: “Dünyayı böyle idare eden kuvvet nedir? Neden eziyet çekenlere yardım elini uzatan, onları himaye edenler yok? Emine birdenbire kalbinde, kalbinin şimdiye kadar şuura, muhakemeye karanlık kalan derinliklerinde umulmaz bir kin ve kanında şimdiye kadar mevcudiyetinden şüphe bile etmediği bir isyan mı buldu?”⁽²⁴⁶⁾

Yazarın *Deli* adlı hikâyesinde Zehra Allah’a isyan eder. Allah’ın âdil olmadığını, âdil olsaydı kullarının talihlerini değişik yapmayacağını, bir yanda saadetten coşkun milyonlarca insan diğer yanda da kendisi gibi ağlayan nice mutsuz insan olduğunu düşünür.

Suat Derviş’te hep masmavi bir dünya yoktur. Hiç adlı romanda bir genç kadın toplumun yasak ettiği bir sevdada boğuluyor. Beş yaşında oğlu, tek dayanağı, her şeyi-o dönemin moda hastalığı – vereme yakalanıyor. En cömert, en hak tanır, en soylu, evrenin tek büyüğü Allah bu suçsuz çocuğu öldürtüyor. Bu Allah’ın bir işi olamaz. Roman kahramanı Seza için ölüm, tabiatın acayip bir oyunudur. Bunun tanrısal yanı yoktur, ne yaptığını bilmeyen tabiattan başka hiçbir şey yoktur. Genç kadın isyan eder. “İnanmak onun için artık imkânı olmayan bir şey... O her şeyin hiçliğine, her şeyin yokluğuna, her şeyin manâsızlığına emin”⁽²⁴⁷⁾

Suat Derviş’in *Ali*⁽²⁴⁸⁾ adlı hikâyesinde Ali’yi harp, esaret, işsizlik ve iş senelerinin her biri beşer sene ihtiyarlatır. Yirmili yaşlarda olmasına rağmen yüzü çizgiler içinde, saçları bembeyazdır. Hiç yaşamadan bir tek kendine mahsus günü

²⁴⁶ Suat DERVİŞ, *Emine*, Resimli Ay Matbaası, İst., 1931, s.171-173.

²⁴⁷ _____, *Hiç*, İnkılâp Kitapevi, İst., 1939, s.182.

²⁴⁸ _____, *Ali*, Yeni Edebiyat Gazetesi, S:18, 1 Temmuz 1941, s.3-4.

olmadan, bir tek arzusunu yerine getirmeden nasıl olup ta böyle ihtiyarladığına hayret eder. Yaşamadan ihtiyarladığını düşünür. Her şeyden ümit kestiği günlerde bile daima bir eşin, bir evin hasretini çeker. Hayatın çok garip olduğunu bu kadar yükü bir tek adamın sırtına yüklediğini onu en basit, en tabii haklarından bile mahrum ettiğini düşünür.

Yetmiş İki Buçuk Lira ⁽²⁴⁹⁾ adlı hikâyenin kahramanı Nadir, altı çocuğu ve karısı ile günde üç insan işi görerek yaşamının yanında, iş yerlerinin yüzüne kapandığını, bir ekmek parçasının bile ondan esirgendiğini işsizlik zamanlarını da çok görmüştür. Çalışmış fakat buna karşılık bir tek isteğini yapamamıştır. Onun için hayat, her zaman iyi bir yerde oturmanın, gülbüz çocuk yetiştirmenin, analara haksız evlat acıları göstermemenin, insan gibi yaşayıp insan gibi ölmenin, insan gibi çalışıp insan gibi bir hayat geçirmenin yolunu bulmaktır.

²⁴⁹ Suat DERVİŞ, Yetmiş İki Buçuk Lira, Yeni Edebiyat Gazetesi, S:16, 1 Haziran 1941, s.3-4.

İ. İŞÇİ SORUNU

Suat Derviş eserlerinde sosyal konulara fazla yer vermemiştir. Sosyal konuları işlediği hikâyelerinden biri olan **Kaçakçı**⁽²⁵⁰⁾ adlı hikâyesinde işsiz kalan ve kış günü kaçakçılıkla uğraşan tütün işçilerini anlatır.

Paylaşılamayan Bir İş⁽²⁵¹⁾ adlı hikâyesinde tehlikeli fakat onlar için uygun olan bir iş için yarışan üç kadını anlatır ve bu hikâye yazarın **Bu Roman Olan Şeylerin Romanıdır**⁽²⁵²⁾ adlı romanının temelini oluşturur. Suat Derviş, bu roman ile bizde Türk işçisinin romanını bir kadın yazar kalemiyle ilk olarak verendir. Romanda olaylar bir fabrikanın çevresinde geçer. Para kazanmak için köyünden İstanbul'a göç eden Arif günde on üç saat çalışan insanların bulunduğu bir tütün fabrikasında çok ağır şartlar altında çalışır ve bir ayağını kaybeder. Kaybettiği ayağı için birisi ona fabrikadan tazminat istemesini söyler. Fakat Arif fabrika yöneticilerine ulaşamaz. Bir tamirci çırağı olan Namık ona yardım eder. Namık sosyalist bir işçi olarak gözlemlenebilir. Arif'in çalıştığı fabrikada Almanya'da eğitim görmüş züppe bir genel müdür, birde işçilerin hakkını savunan bir idari müdür vardır. Bu kişiler aralarında tartışırlar. İdari müdür fabrikanın suçlu olduğunu ve tazminatı ödemek zorunda olduklarını söyler. Tarlalardan gelen, en modern makineleri kullanan işçilerin, bütün sivil haklara sahip olduğunu, kirlilik ve cahilliğin işçilerin yaşadığı koşullardan kaynaklandığını ve onlara şans verilirse haklarını bir Avrupalı işçi gibi kullanabileceklerini iddia eder. Fabrika sahibi tartışmaya son verir. İş dünyasında merhamete ve hassasiyete yer olmadığını söyler. Arif'e biraz sadaka verir. Şaşkınlık içinde tartışmayı izleyen Arif sadakayı alır ve orayı terk eder. Dışarıda sonucu bekleyen işçiler Arif'e acırlar; fakat onlar da fakir ve açtırlar. Ona para yardımı yapamazlar. Namık, işçileri Arif'i korumaları için kışkırtır. En sonunda işçiler, fabrika Arif'e tazminatını ödemezse işi bırakacaklarını bildiren dilekçeye imza atarlar. Fakat sadece on beş işçi imzalamıştır. Diğerleri işten kovulmaktan korkmuşlardır. Dilekçeyi gören idari müdür imzalamakta tereddüt etmez. Bu az sayıdaki imza güçlü bir etki yapmaz, işçilerin organizasyon bozukluğu on beş işçinin

²⁵⁰ Suat DERVİŞ, Kaçakçı, Cumhuriyet Gazetesi, 29 Nisan 1935, s.4.

²⁵¹ _____, Paylaşılamayan Bir İş, Cumhuriyet Gazetesi, 7 Aralık 1935, s.4.

²⁵² _____, Bu Roman Olan Şeylerin Romanıdır, Tan Gazetesi, 12 Mart 1937- 10 Mayıs 1937.

işten çıkarılmasına sebep olur. İdari müdürde istifa eder. Arif yaşadığı yurttan bir hastalığa yakalanır ve sessizce ölür. Ölümünden önce sekiz gün köşesinde can çekişir; fakat kimse farkına varmaz. Bu olayı soruşturmaya gelen kadın muhabirin-burada bu muhabir Suat Derviş'tir - makalesi editör tarafından sansür edilir. Fakirliğin anlatıldığı cümleler çizilir. Yasal kovuşturmalara yol açacak paragraflar çıkarılır ve makale kimsenin ilgisini çekmez.

Aynı fabrikada Arif'in hikâyesine paralel olarak başka bir hikâye daha anlatılır. Bu hikâye savaş sırasında askerliğini yapmış, ciğerleri köttleşmiş- sağlıklı insanların bile bu durumda iş bulamadığı, nerede iş bulursa çalışan- babasına, çok yaşlı annesine ve kötürüm kız kardeşine bakan Nazlı'nın hikâyesidir. Nazlı on sekiz yaşındadır ve beş yıldır çalışmaktadır. Yaşadığı hayattan nefret etmektedir. Alkolik babası da parasını elinden almaktadır. Daha önce işçi olan ve şimdi erkeklerle flört eden Hayriye iyi yiyip, iyi giyinen bir kadındır. Nazlı'nın evlilikle ilgili düşüncelerini değiştirir. Romanda, kadınlar çalışırken, işsiz kocaları fabrika çıkışına gelirler, onların paralarını ellerinden alır ve hatta döverler. Nazlı bir karar verir. O lüks yaşama ulaşacaktır. "Kötü" bir kadın olacaktır.

Gelen Gideni Aratır⁽²⁵³⁾ adlı hikâyede Malik Akyüz demir ticareti yapan bir adamdır. İşçileri ile anlaşırken, gündeliklerini çekişe çekişe pazarlık yapar. Onları gündeliğe bağladıktan sonra köle gibi çalıştırır.

Malik Akyüz öldükten sonra yerine Almanya'da öğrenim görmüş bir müdür gelir ve "Günde on sekiz saat çalışmayan öz Türk değildir" diye parlak bir vecizesini yazdırıp işyerine asar. Artık işçiler için Malik Akyüz insafı, dini bütün, sıtkı temiz, fukara babası ve tam Müslüman bir adamdır.

²⁵³ Suat DERVİŞ, Gelen Gideni Aratır, Yeni Edebiyat Gazetesi, S: 24, 15 Birinci Teşrin 1941, s.4.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

A. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Suat Derviş, annesi gibi çocuk yaşta yazmaya başlamıştır. Daha on beş yaşındayken ilk romanı **Kara Kitap** yayımlanmıştır. Suat Derviş'in yaşamı annesinininki gibi başlamış, fakat değişik bir yol izlemiştir. Onun yaşamı annesinininkinden daha zordu, fakat kesinlikle daha aktif ve canlı bir yaşamdı. Şefkatli ve aydın bir aile ortamında, zeki ve kültürlü olduğu kadar yaratıcı ve kendine güvenli bir kadın olarak büyümüştür. Sonraki yaşamının zorlukları ve iniş çıkışlarıyla baş edebilmesinde, bunun önemli bir payı olduğu söylenebilir.

Suat Derviş, evde özel bir eğitim görmüştür. Hem geleneksel –dinî eğitim, hem de Avrupa edebiyatını, bilimini, müziğini içeren bir eğitim almıştır. Ailesi tarafından Avrupa'ya gönderilmiş üniversitede okumuştur. Daha önce de belirttiğimiz gibi bu eğitim, onun gelecekteki başarısının bir anahtarı olmuştur.

Suat Derviş, yazarlık geçmişinin bizce çok önemli olan gençlik dönemini (1920-1930) önemsemeyerek dışlamıştır. Kitap hâlindeki bu dönem eserlerine “çocukluk tecrübeleri” demiş ve bu eserleri üzerinde hiçbir iddiası olmadığını söylemiştir. Amacının yerel bir yazar olmak olduğunu belirtmiştir.

Suat Derviş, halkı için yazmış bir öncüdür. Meslekte en fena bulduğu şeyin kadın olmak olduğunu belirtir. 1943-1944 yılları arasında, hayatını kazanmak için değişik isimlerle yazı yazdığını, kendi imzasıyla yazdığı yazıların kabul edilmediğini söylerken bunun nedenini, sosyal adaletsizliğe karşı bayrak açmasına, fıkraları, romanları, sosyal konulardaki röportajlarıyla, Türk halkının hakiki durumunun tablosunu ilk verenlerden olmasına bağlar. Yurtdışında **Süjet Doli** takma ismiyle, yurt içinde ise **Kâh** imzası ile ve **Kâh ailesi**'nin eski soyadı olan **Hatip** ismiyle birlikte kullandığı **Hatice Hatip**, **Emine Hatip**, **Süveyda H.** imzalarını ve **Suat Süzan**, **Saadet Baraner**, **Suat Tepedelenlioğlu** takma isimlerini kullanmıştır.

1930'ların İstanbul basımında, Türkiye'deki genel değişime paralel olarak, o ana kadar üzerinde durulmamış konulara yer vermeye başlanmıştır. Bu “yeni” konulardan birisi de “kadın” dır. Söz konusu dönemde kadının statüsü hızlı bir

değişim geçirir ve geleneksel rolü sorgulanırken, dönem gazetelerinde de kadının eğitimi ve toplumsal yaşama katılımına ilişkin haberler sıklıkla yer alır.

Suat Derviş, Cumhuriyetin ilânından sonra kadınların iş yaşamlarında ve evde durumlarının değişmediğini söyler. Sosyalist kimliğinden hiçbir zaman vazgeçmez. Her zaman, son yıllarında bile kendi sitiline bağlı kahr, en iyisini yapmayı dener. Fakat yazıları, çalışmalarıyla değil, giyimiyle, makyajıyla, evlilikleriyle değerlendirilir ve unutulur, toplum dışına itilir. “Kadın olmaktan utanmıyorum, yazar olmakla da iftihar ediyorum. O benim yegâne servetim, biricik iftiharım ve ekmeğimdir” diyerek her fırsatta on beş yaşından itibaren hayatını kalemiyle kazanmış olduğunu gururla belirten bir yazar için en acısı, henüz yaşarken yazarlığının unutulmasıdır.

Suat Derviş’i politik yönüyle tanıtmak hatalıdır. Onun en önemli özelliği kadın kimliğiyle öne çıkmasıdır. Hayata küskün değildir. Kemalist kadınların ayrıcalıklı bir üyesidir. Eğitilidir, aristokrat bir aileden gelmektedir, özel yetenekleri vardır. Eğer dönemin resmi ideolojisi ile aynı fikirde olsaydı, ünlü kadın yazarlardan biri olup, kitapları liselerdeki edebiyat derslerinde okutulabilirdi. Fakat o karşı olmayı tercih etmiştir. Toplumun problemleri için çözümler aramıştır. Bunu da önce kendi sınırları içinde yapıp sonra sosyalist harekete katılmıştır. Onun sosyalist harekete katılmasının iki temel nedeni vardır. İlki, gazeteci olmasından dolayı alt sınıfın yaşam standardının düşük olmasına tepki göstermesi, ikincisi toplumun her kesiminden kadınlarla karşılaşması ve resmî makamların kadınların bütün problemlerinin çözüldüğünü, kadınların erkeklerle aynı haklara sahip olduğunu söylemelerinin ona inandırıcı gelmemesidir.

Suat Derviş, 1930’larda sosyal gerçekliği benimsemiştir. Bu tarihten sonra eserlerinin Türk ve dünya edebiyatına girişi yavaşlamıştır. **Bu Roman Olan Şeylerin Romanıdır** eseri ile bizde Türk işçisinin romanını bir kadın yazar kalemiyle ilk olarak verendir.

Suat Derviş, gazetecilik dünyasına edebiyata girdiği ilk yıllarda girmiştir. Baskıyla olan bağları, sadece hikâyeleri ve gazetelerde romanlarının basımıyla sınırlı kalmamıştır. Gazeteci olarak da çalışmıştır. Gazetecilik onun için başka hayatları, başka insanları tanımanın bir yolu olmuştur. Türkiye’nin gerçekleriyle karşılaşmasını sağlamıştır. Refet (Bele) Paşa, Ankara Hükümetinin temsilcisi olarak İstanbul’a

gelince onunla ilk mülakatı yapmış, bu başarısından sonra İkdam'a geçmiş, burada ilk kez Kadın Sayfası'nı kurmuştur. Aynı zamanda Avrupa'ya muhabir olarak giden ilk kadın gazetecimizdir. Türkiye'deki ilk basın sendikasının beş kurucusundan biri ve ilk başkanıdır.1923 yılında Lozan Konferansı'nı izleyen gazeteciler arasında o da vardır.

Suat Derviş'in yaşamında Yeni Edebiyat Gazetesi önemli bir yer tutar. 1940'ların başında Suat Derviş, Yeni Edebiyat'taki işleviyle, toplum- edebiyat - eleştiri- okur ilişkilerini izleyen, keskin bir eleştirmen konumundadır. On beş günlük bu sanat- edebiyat ve fikir gazetesinde hemen her sayı fıkralar, günün romanları üzerine eleştirmeler yazar. Gerçekçi ve toplumcu edebiyatın gelişmesi için gençlere önderlik eder.

Suat Derviş, kendisinin bilincinden olan, aklını olduğu kadar duygularını da önemseyen, kendine güvenli ve çizgi dışı olmaktan korkmayan bir kadındır ve bu özelliklerini, onlarla birlikte insanlığa ve kadınlığa ilişkin düşlerini, ideallerini romanlarına yansıtır. İlk romanları, psikolojik roman türündendir. İlk romanlarında Anadolu yoktur, ama kentli marjinaler, düşkünler sıkça rastlanan karakterlerdir. Bunun nedeni de o zaman dek yaşamının İstanbul'da ve Avrupa'nın kimi kentlerinde geçmiş kentli bir yazar olması kadar, başkalarının ve kendisinin derinliklerine girmeye yatkın, bilgili olduğu kadar duygulu bir kadın olmasıdır. Bu özellikler de doğal olarak eserlerine yansımıştır. İnsan ruhunu anlatmada dürüst bir içtenliği vardır. Daha çok kadınları ve onların duygularını anlatmıştır. Bunlarda kadın ruhu etrafında yapılmış samimi tasvirler vardır. Onun için roman, zaman ve kompozisyon meselesidir. Duygu itibarıyla Rus edebiyatına yakındır.

Yazarın hikâyeleri ise klâsik aşk hikâyelerinden farklıdır. Seyrek olarak sosyal konulara da yer vermiştir. Kısa hikâyeleri, onun kadın ve evlilik konusuna yaklaşımına dair bazı ipuçları verir. Toplumcu – gerçekçi bir yazar olmasına rehberlik eder.

Suat Derviş, sözcük oyunlarına sapsmadan yalın bir anlatımı geliştirmiştir. Yaşadığı toplumun en alt kesimlerine yönelmiştir. Anlattığı insanı toplumsal koşullardan soyutlamaz. Naturalist bir yazar değil, realist bir yazar olduğunu, konularını evvelden seçmediğini, onların kendisine geldiğini, hayatta rastladığı

hadiseler veya tiplerin üzerinde etki yarattığını söyler. Ona göre, her konunun kendine göre bir olgunlaşması ve yazılacak bir eser haline gelmesi için devre vardır.

Suat Derviş, yalnızca edebiyat tarihindeki yerine oturtulması gereken bir yazar değil, aynı zamanda yaşamı ve gazeteciliğiyle çağının ilerisinde bir aydın, genç kuşaklarca tanınması gereken bir kişidir.

Şu gerçek unutulmamalıdır: Toplumcu gerçekçi Türk Edebiyatı bugün ulaştığı noktayı Nâzım Hikmet'ler, Sabahattin Ali'lerle birlikte biraz da Suat Derviş gibi sanatçılara borçludur.

B. BİBLİYOGRAFYA

1. ANA KAYNAKLAR (Eserleri)

Suat DERVİŞ, Kara Kitap, (Haz.Zehra Toska), İst.1996, 70s.

_____, Hiçbiri, İst.,1923, 279s.

_____, Ne Bir Ses Ne Bir Nefes, İst., 1946, 86s.

_____, Buhran Gecesi, İst.,1924, 104s.

_____, Fatma'nın Günahı, İst., 1924, 118s.

_____, Gönül Gibi, İst., 1928, 199s.

_____, Emine, İst.,1931, 176s.

_____, Hiç, İst., 1939, 206s.

_____, Niçin Sovyet Rusya'ya Hayranım, İst., 1944, 64s.

_____, Çılgın Gibi, İst., 1945, 255s.

_____, Ankara Mahpusu, İst., 1968, 181s.

_____, Fosforlu Cevriye, İst., 1968, 302s.

_____, Aksaray'dan Bir Perihan, (Haz. Zehra Toska), İst.,1997, 161s.

_____, Hepimiz Birbirimizin Örneğiyiz, (Haz. Zehra Toska), İst., 1998,187s.

2. GAZETE VE DERGİ YAZILARI

a. ANKETLERİ

Cumhuriyet Gazetesi(1935)

- Suat Derviş, "Musiki Anketi Cemal Reşit'e Göre", 2 Aralık 1935, s.1-2.
_____, "Musiki Anketi Nurullah Şevket'e Göre", 3 Aralık 1935, s.1,6.
_____, "Musiki Anketi Hasan Ferid'e Göre", 4 Aralık 1935, s. 1-3.
_____, "Musiki Anketi Nimet Vahid'e Göre", 6 Aralık 1935, s.1,4.
_____, "Musiki Anketi Muhittin Sadık'a Göre", 8 Aralık 1935, s.5.
_____, "Musiki Anketi Ekrem Tektaş'a Göre", 11 Aralık 1935, s.6.

Son Posta (1936)

- Suat Derviş, "Çöken Boğaziçi: Beylerbeyi" 28 Nisan 1936, s.6.
_____, "Çöken Boğaziçi: Dünkü Ve Bugünkü Çengelköy", 29 Nisan 1936, s.6.
_____, "Çöken Boğaziçi: Yirmi Haneli Vaniköy", 30 Nisan 1936, s.6.
_____, "Çöken Boğaziçi: Rasathanede Bir Saat", 1 Mayıs 1936, s.7.
_____, "Çöken Boğaziçi: Harap Kandilli", 2 Mayıs 1936, s.6.
_____, "Çöken Boğaziçi: Göksu'da Bir Gezinti", 3 Mayıs 1936, s.6,11.
_____, "Çöken Boğaziçi: Göksu ve Hisarlar", 4 Mayıs 1936, s.6.
_____, "Çöken Boğaziçi: Anadolu Hisarında Bir Hisarlı İle Mülakat", 5 Mayıs 1936, s.6.
_____, "Çöken Boğaziçi: Bizans Kibarlarının Sayfıyesi Kanlıca", 6 Mayıs 1936, s.7.
_____, "Çöken Boğaziçi: Yağmurlu Bir Günde Çubuklu'da Neler Gördüm?", 7 Mayıs 1936, s.7.
_____, "Çöken Boğaziçi: Paşabahçe Niçin Söndü?", 8 Mayıs 1936, s.7.
_____, "Çöken Boğaziçi: Paçasız, Dalyansız, Kalkansız Beykoz", 9 Mayıs 1936, s.7.
_____, "Çöken Boğaziçi: Arnavutköy ve Bebek", 10 Mayıs 1936, s.7.

- Suat DERVİŞ, "Çöken Boğaziçi: Rumelihisarı", 11 Mayıs 1936, s.7.
- _____, "Çöken Boğaziçi: Rumelihisarı'ndan Boğaza Bakanlar Neler Görürler", 12 Mayıs 1936, s.6.
- _____, "Çöken Boğaziçi: Emirgân Bu Sene Her Yıldan Daha Tenha", 13 Mayıs 1936, s.6.
- _____, "Çöken Boğaziçi: Emirgân Ne İdi Ne Oldu?", 15 Mayıs 1936, s.6.
- _____, "Çöken Boğaziçi: İstinye'de Tarihi Yalılar", 17 Mayıs 1936, s.6.
- _____, "Çöken Boğaziçi: Yeniköylüler Geçinecek Memba Arıyorlar", 18 Mayıs 1936, s. 7.
- _____, "Çöken Boğaziçi: Evvelâ Zehir Sonraları Şifa Adını Alan Tarabya", 19 Mayıs 1936, s.7.
- _____, "Çöken Boğaziçi: Boğaziçi'nin Ölmediğini Söyleyen Tek Boğazlı", 21 Mayıs 1936, s.7.
- _____, "Çöken Boğaziçi: Büyükdere Meyve Enstitüsü", 22 Mayıs 1936, s.6,10.
- _____, "Çöken Boğaziçi: Sönen Yalnız Boğaziçi Değil Bütün Şehirdir", 23 Mayıs 1936, s.7.
- _____, "Boğaziçi Niçin Çöküyor? Bir Anketten Çıkan Neticeler", 31 Mayıs 1936, s.6,9.
- _____, "Mektebe Hasret Çocuklar", 15 Haziran 1936, s.5.
- _____, "Gençlik Okuyor", 18 Haziran 1936, s.7.

Tan (1936)

Suat DERVİŞ, "Dün İstanbul Hıdırellezi Nasıl Geçirdi?", 7 Mayıs 1936, s.1,5.

b. RÖPORTAJLARI

Cumhuriyet (1934)

Suat DERVİŞ, “Bir Şehit Karısı Anlatıyor”, 2 Ağustos 1934, s.3.

1935

Suat DERVİŞ, “Dünya Feministleri İle Görüşmeler, Büyük Erkeklerin En Büyük Kusurları Nedir?” 9 Nisan 1935, s.5.

_____, “Dünya Feministleri İle Görüşmeler, Biz Türk Kadınlara Cidden Gıpta Ediyoruz”, 10 Nisan 1935, s.1,5.

_____, “Harp Tehlikesine Karşı En İyi Çare Ne İmiş?”, 11 Nisan 1935, s.1,6.

_____, “Atatürk’e Hayranım; Yaptığı Devrim Harikadır”, 12 Nisan 1935, s.5-6.

_____, “Mısırlı ve Hindli Kadınlara Söyledikleri”, 13 Nisan 1935, s. 2.

_____, “Erkekler İçin İyi Düşünürüm, Onlarsız Pek Yapamıyoruz”, 14 Nisan 1935, s. 3.

_____, “Atatürk Dünyaya Yeni Bir Devir Getirmiştir”, 15 Nisan 1935, s.8.

_____, “Kadınlar Harbi Değil, Sulhu Yapacaklardır!”, 16 Nisan 1935, s.5.

_____, “İstiyoruz Ki Erkeklerin Bile Asker Olmasına Lüzum Kalmasın!”, 17 Nisan 1935, s.6.

_____, “Çocuk Bayramında, İstanbul Sokakları”, 24 Nisan 1935, s.7.

_____, “Neye Sinirlenirsiniz? Selim Sırrı Tarcan Diyor Ki”, 1 Mayıs 1935, s.1,11.

_____, Nezihe Muhittin İle Röportaj, 2 Mayıs 1935, s.1,11.

_____, Peyami Sefa İle Röportaj, 4 Mayıs 1935, s.2.

_____, Nurullah Ataç İle Röportaj, 6 Mayıs 1935, s.2.

_____, Dr. Mazhar Osman İle Röportaj, 7 Mayıs 1935, s.2.

_____, Prof. Fahrettin Kerim İle Röportaj, 9 Mayıs 1935, s.2.

_____, Mahmut Yesari İle Röportaj, 10 Mayıs 1935, s.2.

_____, Nizamettin Nazif İle Röportaj, 11 Mayıs 1935, s.2.

_____, Şair Mithat Cemal İle Röportaj, 13 Mayıs 1935, s.2.

Suat DERVİŞ, Aktris Halide İle Röportaj, 17 Mayıs 1935, s.12.

- _____, Prof. M. Bakster İle Röportaj, 21 Temmuz 1935, s.5.
- _____, "İstanbul Halkı Nerelerde Otururlar", 25 Mayıs 1935, s.7.
- _____, "İstanbul Halkı Nerelerde Otururlar", 26 Mayıs 1935, s. 9.
- _____, "İstanbul Halkı Nerelerde Otururlar", 27 Mayıs 1935, s. 9.
- _____, "İstanbul Halkı Nerelerde Otururlar", 28 Mayıs 1935, s.11.
- _____, "İstanbul Halkı Nerelerde Otururlar", 29 Mayıs 1935, s.13.
- _____, "İstanbul Halkı Nerelerde Otururlar", 2 Haziran 1935, s.11.
- _____, "İstanbul Halkı Nerelerde Otururlar", 3 Haziran 1935, s.9.
- _____, "İstanbul Halkı Nerelerde Otururlar", 6 Haziran 1935, s.11.
- _____, "İstanbul Halkı Nerelerde Otururlar", 9 Haziran 1935, s.9.
- _____, Çocuklarımız Ne Halde? Analara Göre, 23 Ağustos 1935, s.5.
- _____, Çocuklarımız Ne Halde? Çocuk Doktoruna Göre, 24 Ağustos 1935, s.5.
- _____, Çocuklarımız Ne Halde? İşçi Kadına Göre, 25 Ağustos 1935, s.5.
- _____, Çocuklarımız Ne Halde? Çocuklara Göre, 26 Ağustos 1935, s.5.
- _____, Çocuklarımız Ne Halde? Kurtulan Çocuklara Göre, 27 Ağustos 1935, s.7.
- _____, Çocuklarımız Ne Halde? Hayır Cemiyetlerine Göre, 28 Ağustos 1935, s.7.
- _____, Çocuklarımız Ne Halde? Muallimlere Göre, 30 Ağustos 1935, s.5.
- _____, Çocuklarımız Ne Halde? Morg Doktoruna Göre, 31 Ağustos 1935, s.9.
- _____, Çocuklarımız Ne Halde? Avukata Göre, 1 Eylül 1935, s. 7.
- _____, Çocuklarımız Ne Halde? Genç Kıza Göre, 3 Eylül 1935, s.7.
- _____, Çocuklarımız Ne Halde? Gördüklerimize Göre, 5 Eylül 1935, s.7.
- _____, "Küçüklerin En Büyük Günü", 1 Ekim 1935, s.1-2.
- _____, "Yeni Vatandaşların Bayramı", 4 Ekim 1935, s.5.
- _____, "Sanatkâr Olmak İstiyorum", 9 Kasım 1935, s.8.
- _____, "Muhittin Üstündağ Düşüncelerini Anlatıyor", 14 Aralık 1935, s.5.
- _____, "Düne Nazaran Nasıl Yaşıyoruz?", 30 Aralık 1935, s. 1,7.

Son Posta (1936)

Suat DERVİŞ, Naci Sadullah'la Röportaj, 2 Nisan 1936, s.7.

_____, "İstanbul'un Altında Kimler Yaşıyor?", 24-28 Haziran 1936, s.6.

1937

Suat DERVİŞ, "İstanbul'un En Şık Kadını Kim?", 3 Ekim 1937, s.9-11.

_____, "İstanbul'un En Şık Kadını Kim?", 5 Ekim 1937, s.9.

_____, "İstanbul'un En Şık Kadını Kim?", 7 Ekim 1937, s.7.

_____, "İstanbul'un En Şık Kadını Kim?", 9 Ekim 1937, s.10.

_____, "İstanbul'un En Şık Kadını Kim?", 12 Ekim 1937, s.7.

_____, "İstanbul'un En Şık Kadını Kim?", 16 Ekim 1937, s.7-8.

1938

Suat DERVİŞ, "Eskicilerle Mülâkat", 3 Temmuz 1938, s.9.

_____, "Nadire Sadi İle Röportaj", 6 Temmuz 1938, s.7.

_____, "İçişleri Bakanı Şükrü Kaya İle Röportaj", 3 Temmuz 1938, s.1,11.

_____, "Bayan Şükûfe Nihal ve Nezihe Muhiddin İle Röportaj", 8 Temmuz 1938, s.7.

_____, "Anadan Doğma Bir Körle Mülâkat", 14 Temmuz 1938, s.8.

_____, "Madam Toni Ott İle Röportaj", 30 Temmuz 1938, s.7, 10.

Tan (1937)

Suat DERVİŞ, "Bir Genç Kız Anlatıyor", 1 Ocak 1937, s.9.

_____, "Sokakta Kalmış Bir Ahretlik Derdini Döküyor", 3 Ocak 1937, s.5.

_____, "Büro İle Fabrika İşçileri Arasında Ne Fark Vardır?", 5 Ocak 1937, s.7.

_____, "Erkeğin İşi Kadından Çocuğa Mı Geçiyor?", 6 Ocak 1937, s.7.

_____, "Hademelik Etmiş Bir Kadın Anlatıyor", 10 Ocak 1937, s.7.

_____, "Lisan Dersi Vermek İsteyen Bir Kız Söylüyor", 12 Ocak 1937, s.7.

_____, "Küçük Yaşta İzci Olan Bir Kızcağız", 13 Ocak 1937, s.7.

_____, "Dokuma Fabrikasında Çalışan Bir Kız", 16 Ocak 1937, s.7.

_____, "İşçi Kadını Kurtaracak Çare Nedir?", 19 Ocak 1937, s.7.

_____, "İşsiz Kalmış Usta Demirci Anlatıyor", 27 Ocak 1937, s.7.

- Suat DERViŞ, "Usta Bir İşçi Niçin İş Bulamaz?", 29 Ocak 1937, s.7.
- _____, "Mektep Müsameresinde", 7 Şubat 1937, s.7.
- _____, "Beyoğlu'nda Garip Bir Çalgılı Lokanta Ki", 9 Şubat 1937, s.2.
- _____, "Beyoğlu'nda Çalgılı Meyhanelerde Şarkıcı Kızlar, Hovardalar", 19 Şubat 1937, s. 2.
- _____, "Eski Kitapları, Kimler Alır Kimler Satar", 28 Şubat 1937, s.7.
- _____, "Yoksul Anaların Çocuklarına", 4 Mart 1937, s. 7.
- _____, "Beyoğlu'nun Bodrum Palasları", 6 Mart 1937, s. 7.
- _____, "Telefon Şebekesi Nasıl İşliyor", 21 Mart 1937, s.2.
- _____, "San'atkâr Şadi 12 Yıl Sonra Tekrar Sahnedey", 11 Nisan 1937, s.11.
- _____, "Zonguldak Valisi İle Mülâkat", 26 Nisan 1937, s.8.
- _____, "Taksim Stadyumunda Bir Güreş Maçını Nasıl Seyrederiz?", 12 Ağustos 1937, s.6, 10.
- _____, "Sular Kesilince Susuz Kalanlar", 24 Ağustos 1937, s.7.
- _____, "Neden Dileniyormuş?", 31 Ağustos 1937, s. 6.
- _____, "Okuyan Genç Kızlarımızla Başbaşa", 17 Ekim 1937, s.7.
- _____, "Genç Kızlarımız Nasıl Yaşıyor?", 7 Kasım 1937, s.7.
- _____, "Kızlarımız Ne Alemdeler?, Evlilikte Saadet Yok Sanan Bir Kızla Konuştum", 10 Kasım 1937, s.7.
- _____, "Kızlarımız, Ölüden Hiç Korkmayan Kızlar", 12 Kasım 1937, s.7.
- _____, "Kızlarımız, Bu Daktilo Kız Hayatından Niçin Şikâyetçi?", 15 Kasım 1937, s.7.
- _____, "Kızlarımız, Genç Bir İşçi Kızla Konuştum", 19 Kasım 1937, s.7.
- _____, "Kızlarımızın Bugünkü Durumu Nedir? Büyük Bir Şöhret Olmak İsteyen Müstakbel Bir Eczacı Kızla Konuştum", 22 Kasım 1937, s.7.
- _____, "Kızlarımız, Bugünkü Ailede Hem Hür Hem Esir Yaşayan Kızlar", 24 Kasım 1937, s.7.

Haber(1938)

- Suat DERViŞ, "Çocuklarının Gözüyle Cumhurreisi İsmet İnönü", 28 Kasım 1938,s.3.

c. BİYOGRAFİ

Suat DERVİŞ, "Lenin'in Kardeşi Anna Ebzarova Öldü", Cumhuriyet, 5 Ocak 1935, s.6.

_____, "Ölümünün 50.Yıldönümü Münasebeti İle Victor Hugo", Cumhuriyet, 24 Mayıs 1935, s.5.

_____, "Aleksandr Puşkin, Ölümünün Yüzüncü Yılı", Tan, 10 Şubat 1937, s.5.

d. SEYAHAT NOTLARI

Son Posta (1936)

Suat DERVİŞ, "Montrö Palas Salonlarında", 29 Haziran 1936, s.7.

_____, "Montrö'den Mektuplar", 13 Temmuz 1936, s.6.

_____, "Montrö Mektupları", 20 Temmuz 1936, s.6.

_____, "Seyahat Mektupları", 24 Temmuz 1936, s.6.

Tan(1937)

Suat DERVİŞ, "Vapur Odesa Önünde", 4 Haziran 1937, s.7.

_____, "Rusya'da Bir Musikişinas Bir Nazırdan Daha Fazla Hürmet Görüyor", 12 Haziran 1937, s.7.

_____, "İşte Artık Moskova'dayım", 19 Haziran 1937, s.7.

_____, "Moskova'da İlk Geceyi, Nasıl Geçirdim?", 22 Haziran 1937, s.7.

_____, "Sovyet Rusya'da Çocuk Meselesi ve Çocuk Müzesi", 25 Haziran 1937, s.7.

_____, "Sovyet Rusya'da Küçükler İçin Büyük İşler Başarılıyor", 28 Haziran 1937, s.7.

_____, "Sovyet Çocuklarına Sanat Terbiyesi Nasıl Veriliyor?", 30 Haziran 1937, s.7.

_____, "Sovyet Rusya'da Sanat Hayatı Çok Zengin", 2 Temmuz 1937, s. 7-8.

_____, "Lenin Mezarı ve Lenin Müzesi", 5 Temmuz 1937, s. 7,10.

- Suat DERViŞ, "Sovyet Çiftleri Nasıl Evlenirler, Nasıl Ayrırlar?", 8 Temmuz 1937, s. 7.
- _____, "Rusya'da Mahkeme", 11 Temmuz 1937, s. 7.
- _____, "Sovyet Rusya'da Davacı Suçlu", 14 Temmuz 1937, s. 7.
- _____, "Sovyet Mahkemelerinde Davalar Nasıl Görülür?" 16 Temmuz 1937, s. 7.
- _____, "Kafkasya Dağıstan Hazer Gölü", 18 Temmuz 1937, s. 7.
- _____, "Bakti'de Geçen Günler İçinde Neler Gördüm?", 20 Temmuz 1937, s. 7.
- _____, "Tahran Yolunda Sovyet Rusya İçin Konuşmalar", 28 Temmuz 1937, s. 7,10.
- _____, "Asya Yollarında Avrupalı Yolcular", 1 Ağustos 1937, s.7.
- _____, "Tahran'dan İstanbul'a Kızgın Güneş Beynimize Akıyor", 13 Ağustos 1937, s.7.

e. FIKRALARI

Yeni Hayat (1936)

- Suat DERViŞ, "Güzellik Nedir?", no:1, 22 Şubat 1936, s. 21.
- _____, "20 Yaş", no: 2, 29 Şubat 1936, s. 13-14.
- _____, "Gülmek", no:3, 7 Mart 1936, s.20-21.
- _____, "Konuşmak", no:6, 28 Mart 1936, s.20-22.
- _____, "Can Sıkıntısı", no: 7, 4 Nisan 1936, s.21-22.

Son Posta (1936)

- Suat DERViŞ, "Düşündüğüm Gibi", 29 Temmuz 1936, s.5.
- _____, "Haysiyete Kıymet Vermeyi Ne Zaman Öğreneceğiz?", 22 Ekim 1937, s.1,6.
- _____, "Bu Lâübaliliklere Artık Nihayet Vermeliyiz", 31 Ekim 1937, s.1, 11.

1938

- Suat DERVİŞ, “Büyük Şef Atatürk Daha Mektep Sıralarında Gazeteci Olmuştu”, 7 Temmuz 1938, s.1,11.
_____, “Canımızın Kıymetini Bilmiyoruz”, 12 Temmuz 1938, s.8.
_____, “Kadın Gözü İle Yerli Mallar Sergisi”, 27 Temmuz 1938, s.10.
Hatice HATİP, “Evlenme Dairesinde Geçirilen Birkaç Saat”, 1 Eylül 1938, s.10

Haber (1939)

- Suat DERVİŞ, “Köylü Kadınlara Dikiş Biçki Dersleri” 14 Ocak 1939, s. 2.
_____, “Üç Tabut”, 16 Ocak 1939, s. 2.
_____, “Yalnız Gelen Kadınlara Yasaktır!”, 21 Ocak 1939, s.2.
_____, “Hasta Çocuklara Yatak”, 23 Ocak 1939, s. 2.
_____, “Birinci Kuzu”, 26 Ocak 1939, s. 2.
_____, “Tek Kalp ve Tek Baş Olan Millet”, 30 Ocak 1939, s. 2.
_____, “Zehirli Gazlardan Korunma Kursları”, 4 Şubat 1939, s.2.
_____, “İstanbul’u Suya Kavuşturalım”, 6 Şubat 1939, s.2.
_____, “Eski Bir Borç”, 9 Şubat 1939, s.2.
_____, “Yirminci Asırda Milletlerin Aldığı En Büyük Ders”, 11 Şubat 1939, s.3.
_____, “Böyle Bir Toprak Parçası Üzerinde Yaşayan Bir Millete Ne Mutlu”, 13 Şubat 1939, s.2.
_____, “Türk Gazetecisine Hürmet İstiyoruz”, 16 Şubat 1939, s.2.
_____, “Kızılay”, 18 Şubat 1939, s.2.
_____, “Çocuğunu Terkeden Anneler”, 20 Şubat 1939, s.2.
_____, “Türk Milletinin Parası, Hasan’ın Böreği Değildir”, 23 Şubat 1939, s.2.
_____, “Başı Boş Değil”, 25 Şubat 1939, s.2.
_____, “Çok Çocuklu Ailelere Yardım”, 27 Şubat 1939, s.2.
_____, “İstanbul ve İnönü”, 2 Mart 1939, s.2.
_____, “İşçi Kadın Yevmiyesi”, 5 Mart 1939, s. 2, 4.
_____, “Yeni Bir Devre Girmiş Bulunuyoruz”, 9 Mart 1939, s. 2.

- Suat DERViŞ, "Çocuklarımızı Harcamayalım", 11 Mart 1939, s. 2.
- _____, "İçtimâf Sigorta", 13 Mart 1939, s. 2.
- _____, "On Altı Martı Unutamayız", 16 Mart 1939, s. 2.
- _____, "Şehir Temizliği", 18 Mart 1939, s. 2.
- _____, "İlk Sahneye Çıkan Türk Kadınlardan Afife", 30 Mart 1939, s. 2.
- _____, "Demokrasileri Mi Tenkit Ediyorlar, Demokrasiyi Mi?", 3 Nisan 1939, s.2.
- _____, "Türk Milleti Münasebetsizliğin Her Türüsünden İkrahd Duyar", 6 Nisan 1939, s.2.
- _____, "Beş Türk Yavrusunun Anası Yaşamak İçin Avuç Açıyormuş", 9 Nisan 1939, s.2.
- _____, "Zavallı Çocuğun Ne Suçu Vardı?", 11 Nisan 1939, s.2.
- _____, "Böyle Şey Doğru Olabilir Mi?", 13 Nisan 1939, s.2.
- _____, "Dünyada Olmayacak Şey Türk Milletinin Korkmasıdır", 15 Nisan 1939, s.2.
- _____, "Vatan Müdafaası İçin", 18 Nisan 1939, s.2.
- _____, "Bir Anket", 20 Nisan 1939, s.2.
- _____, "Pazarlıksız Satış", 22 Nisan 1939, s.2.
- _____, "Medeniyet; Analara Hesap Vereceği Günün Geleceğini Düşünmüyor Mu?" 25 Nisan 1939, s.2.
- _____, "Amatör Bir Sosyoloğun Bir Yazısı Münasebeti İle", 27 Nisan 1939, s.2.
- _____, "Yol Yapılması İçin Sabır Lâzım Ama...", 29 Nisan 1939, s.2.
- _____, "Büyük Türk Vatandaşının Yeni Bir İşareti", 1 Mayıs 1939, s.2.
- _____, "Dilenci Çocukların Parası İle Geçinenler Mi Var", 6 Mayıs 1939, s.2.
- _____, "Matbaa İşçileri Birliği", 13 Mayıs 1939, s.3.
- _____, "Türk Milletinin Sulh Sevgisi", 14 Mayıs 1939, s.3.
- _____, "Bugün Hava Kurbanlarımızı Anyoruz", 15 Mayıs 1939, s.3.
- _____, "Bir Muharririn İki Yazısı", 18 Mayıs 1939, s.3-4.
- _____, "19 Mayısın Yirminci Yıl Dönümünde", 20 Mayıs 1939, s.3.
- _____, "Bir Alman Muharririn Yazısı", 22 Mayıs 1939, s.3-4.
- _____, "İstanbul'un Medeni Bir Şehir Olmasını İstiyoruz", 27 Mayıs 1939, s.3.

- Suat DERVİŞ, "Otobüslere Dair", 29 Mayıs 1939, s.3.
- _____, "İnsanlığın Hasretini Çektiği Erkek ve Kahraman Ses", 1 Haziran 1939. s.3-4.
- _____, "Hastane Yatağı", 3 Haziran 1939. s.3.
- _____, "İstanbul Tramvayları", 5 Haziran 1939. s.3.
- _____, "Çocukları Kurtarma Yurdu", 8 Haziran 1939. s.3-4.
- _____, "Şehadetnâmeli ve Şehadetnâmesiz Memurlar", 13 Haziran 1939, s.3,10.
- _____, "Türkkuşu Filosunun Seyahati Münasebetiyle", 14 Haziran 1939. s.3.
- _____, "Çek Milleti Yüzünün Karasını Sildi", 15 Haziran 1939, s.3.
- _____, "Bir İtalyan Mecmuası Yine Hezeyan Savurmuş", 17 Haziran 1939, s.3.
- _____, "Cezaevi Mi, İslahane Mi?", 19 Haziran 1939, s.3.
- _____, "Türk Gençlerine Nasyonel Sosyalist Propagandası Mı Yapıyorlarmış?", 20 Haziran 1939, s.3.
- _____, "Türkiye Emperyalist Değildir", 23 Haziran 1939, s.3.
- _____, "Kitabı Okuduktan Sonra Hakkında Yazı Yazacak Münekkitlere İhtiyacımız Var?", 24 Haziran 1939, s.3-4.
- _____, "Platonik Bir Alaka", 26 Haziran 1939, s.3.
- _____, "Karşılıklı Hayat Sahası", 27 Haziran 1939. s.3-4.
- _____, "Bir Alman Mecmuasında İntişar Etmiş Bir İtalyan Yazısı Münasebeti İle", 29 Haziran 1939, s.3-4.
- _____, "Talebe Yurdu Kapamıyor", 1 Eylül 1939, s. 2.
- _____, "Harp", 6 Eylül 1939, s. 2.
- _____, "Kimsesiz Bir Çocuk Yatı Mektebi Arıyor", 9 Eylül 1939, s. 2.
- _____, "Yenilmez Kuvvet", 14 Eylül 1939, s. 2.
- _____, "Çocuğa Alaka", 16 Eylül 1939, s. 2.
- _____, "Dünya Karışıklığı Karşısında Biz", 18 Eylül 1939, s. 2.
- _____, "Mesken Kiraları", 21 Eylül 1939, s. 2.
- _____, "Hariciye Vekilimizin Moskova Seyahati Münasebeti İle", 23 Eylül 1939, s. 2.
- _____, "Pasif Korunma", 25 Eylül 1939, s. 2.

- Suat DERVİŞ, "Ekmek Meselesi", 28 Eylül 1939, s. 2.
- _____, "Münevverler Memleket İçine Dağılmaktan Çekinmemelidir", 30 Eylül 1939, s. 2.
- _____, "Türkiye İçinde Seyahat", 2 Ekim 1939, s.2.
- _____, "İstanbul Kurtuluşunun Yıldönümü", 5 Ekim 1939, s.2.
- _____, "Kimsesiz ve İşsiz Annelere Yardım Edelim", 7 Ekim 1939, s.2.
- _____, "Fikret'in Eserleri", 9 Ekim 1939, s.2.
- _____, "Evlerde Yalnız Bırakılan Çocuklar", 4 Kasım 1939, s.2.
- _____, "Türk Operası", 6 Kasım 1939, s.2.
- _____, "Bayramı Karşılarken", 12 Kasım 1939, s.2.
- _____, "Bir Profesörümüzün Tıp Fakültesine Hediyesi", 18 Kasım 1939, s.2.
- _____, "Yanlış Kitap Meselesi", 20 Kasım 1939, s.2.
- _____, "Mecidiye Köyüne Niçin Dokunuyoruz", 23 Kasım 1939, s.2.
- _____, "Harbin Şiddetlenmesini İster Görümmeyelim", 25 Kasım 1939, s.2.
- _____, "Talebenin Bir İlmî", 27 Kasım 1939, s.2.
- _____, "İhtikarla Mücadele Ediliyor Mu?", 30 Kasım 1939, s.2.
- _____, "Süleyman Tevfik Baba'nın Ölümü", 2 Aralık 1939, s.2.
- _____, "Çocukları Kurtarma Yurdu Büyütülecekmiş", 4 Aralık 1939, s.2.
- _____, "Devamlı Sulh", 8 Aralık 1939, s.2.
- _____, "Zonguldak Kömür Havzasının Devletleştirilmesi", 11 Aralık 1939, s.2.
- _____, "Fikret Günü", 16 Aralık 1939, s.2.
- _____, "İstanbul Öğretmenleri Cemiyeti", 18 Aralık 1939, s.2.
- _____, "Graf Von Spee", 21 Aralık 1939, s.2.
- _____, "Harp Ne Zaman Bitecek", 23 Aralık 1939, s.2.
- _____, "Çocuk Hastanesi", 25 Aralık 1939, s.2.
- _____, "Felaket Karşısında Metin Olalım", 30 Aralık 1939, s.2.

Ses (1939)

- Suat Derviş, "Atatürk'ün Hatırasını Maddeleştirmek İçin Nasıl Bir Şekil Tasavvur Ediyorsunuz", 7 Haziran 1939, s.11.
_____, "Türk Harfleri Değişebilir Mi?", Temmuz 1939, s.4,18.

Servet-i Fünûn Uyanış (1940)

- Suat Derviş, "Servet-i Fünûn", Servet-i Fünûn Dergisi, no: 2275, 28 Mart 1940, s.33.

Yeni Edebiyat Gazetesi (1940-1941)

- Suat Derviş, "Eski Yeni", S:1, s.1.
_____, "Realite", S:2, s.1.
_____, "Halk ve Edebiyat", S:3, s.1.
_____, "İyi Kötü", S: 4, s.1.
_____, "Madde ve Hareket" S:7, s.1.
_____, "Ölüm", S:8, s.1.
_____, "İnsan ve Cemiyet", S:9, s.1.
_____, "Keyfiyet, Kemiyet", S:10, s.1.
_____, "İzafi ve Mutlak Hakikat", S:11, s.1.
_____, "İnkâr", S:12, s.1.
_____, "İnkârı, İnkâr", S:13, s.1.
_____, "Tekâmül", S:14, s.1.
_____, "Muvazene ve Muvazene Nazariyesi", S:15, s.1.
_____, "Hürriyet ve Zaruret", S:16, s.1.
_____, "Lüks", S:17, s.1.
_____, "Siyaset ve Harp", S:18, s.1.
_____, "İhtimal ve İmkan", S:19, s.1.
_____, "İstemek Muvaffak Olmak", S:20, s.1.
_____, "Dumlupınar", S:21, s.1.

- Suat DERVİŞ, “Dil Bayramı”, S:22, s.1.
_____, “İnsan Sevgisi”, S: 23, s.1.
_____, “Birinci Yılıımızı Doldururken”,S:24, s.1.
_____, “Cumhuriyet”, S:25, s.1.
_____, “Atatürk ve Gençlik”, S:26, s.1.

f. MAKALELERİ

Yeni Edebiyat Gazetesi (1941)

- Suat DERVİŞ, “Tevfik Fikret ve İçtimai Cephesi”, 15 Şubat 1941, S:9, s.1,3.
_____, “Fikret’in Felsefesi ve Dünya Görüşü”, 15 Ağustos 1941, S:20, s.1,3.
_____, “Sovyet Edebiyatına Bir Bakış”, 1 İkinciteşrin 1941, S:25, s.1.

3. YARARLANILAN KAYNAKLAR

- ACUN, M. Niyazi**, “Yedi Yaşında Romancı”, *Uyanış Servet-i Fünûn*, C:77, nr.2016-331, 11 Nisan 1935, s.310-311.
- Ahmet Hâşim**, “Bir Genç Kızın Eseri”, *Akşam Gazetesi*, nr.1588, 22 Şubat 1923.
- _____, “Edebî Bir Seyahat”, *Güneş Dergisi*, S:10, 15 Mayıs 1927, s.1.
- ALİYE, Zeynep**, “İlgiyi Hakeden Bir Yazarımız Suat DERVİŞ”, *Cumhuriyet Kitap Eki*, 16 Nisan 1998, s.8.
- Ana Biritannica**, “Suat DERVİŞ,”C:28, İst., 1993, s.366.
- ANADOL, Zihni Turgay**, “Ankara Mahpusu’nun Yazarı Suat DERVİŞ”, *Gerçekler Postası*, S:11, 21 Kasım 1967, s.15-16.
- _____, “Suat DERVİŞ, İle Konuşmalar” *Avrupa’da ve Türkiye’de Yazın*, S:59, Mart 1994, s.16-17.
- _____, “Gerçekler Postası”, S: 12, 14 Aralık 1967, s.14-15.
- AYGÜNDÜZ, Filiz**, “Ankara Mahpusu’ndan Kendi Mahpusluklarımıza”, *Milliyet-Sanat*, Mayıs 1999, s.27.
- BANARLI, Nihad Sami**, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi II.*, İst., 1971, s. 1246-1248.
- BERKTAY, Fatmagül**, “İki Söylem Arasında Bir Yazar : Suat DERVİŞ,” *Defter*, Y:10, S: 29, Kış 1997, s.89-100.
- (BÖRTECENE)**, **Ahmet Oktay**, “Toplumcu Gerçekçiliğin Kaynakları: Sovyetler Birliği ve Türkiye’de Toplumcu Gerçekçiliğin Doğuşu ve Gelişimi İle Yeni Edebiyat Dergisinin Yazın/Eleştiri Anlayışı ve Suat Derviş’in Kitap Yazıları Üzerine Eleştirel Bir Çalışma”, *B/F/S Yayınları*, İst., 1986, s.469-515, s.521-536.
- Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, *İletişim Yayınları*, İst. , 1996, s.582-599,s.611-619.
- ÇALIŞLAR, Aziz**, “Suat DERVİŞ,” *Türk ve Dünya Edebiyatçıları*, İst., 1987, s.379.
- ÇELİK,Naci**, “Alınlarında Gizlenen Mutluluk”, *Umut Yolu Dergisi*, Y:1, S: 2, Mart 1969, s.9.
- (DEMİR)**, **Kemal Tahir**, -**DERVİŞ, Suat- CEVAT, Ahmet**, “1936 Modeli Gençler ve Zavallı Peyami Safa”, *TBMM Kütüphanesi*, s.20-25.

- DERVİŞ, Suat**, "Hayatımı Anlatıyorum", Tarih ve Toplum, C:5,S:30(Haziran 1986)
s. 51-56.
- _____, "Kabahat Sizin!" Uyanış Servet-i Fünûn, nr. 2197-512, 29 Eylül
1938, s.292-293.
- DİRİCAN, Gül**, "Aristokrat Devrimci Suat DERVİŞ", Milliyet, 23 Ağustos 1998,
s.11.
- DRANAS, Ahmet Muhip**, "Şair Ahmet Muhib'in Çok Beğendiği İki Yazıcı: Suat
DERVİŞ, ve Cahid Uçuk", Uyanış Servet-i Fünûn, nr.2117-432,
18 Mart 1937, s. 260.
- DURBAŞ, Refik**, "Hayatın Kenarında Mutsuz Bir Kadın", Yeni Yüzyıl, 25 Mart
1998.
- DURUKAN, Hüseyin**, Türkiye Nasıl Laikleştirildi, Çıdam Yayınları, İst.,1991,
s.399-403, s.466-469
- GENÇAY, Güngör**, " Suat DERVİŞ'i Fosforlu Cevriye'de Anmak", İnsancıl,
Kasım 1994, s.18-19.
- GÖKBERK, M. Ali**, "Süs" Eflâatun Dergisi, Y:11, S:122, Şubat 1979, s.14-16.
- GÖVSA, İbrahim Alâettin**, Türk Meşhurları Ansiklopedisi, İst., 1949, s.102.
- GÜNÇIKAN, Berat**, "Unutulmaya Direnen Kadın: Suat DERVİŞ," Cumhuriyet
Dergi, S:469, 19 Mart 1995, s.1-6.
- HİKMET, Neriman**, "Yeni Nesil Romancılar ve Romancılığı", Uyanış Servet-i
Fünûn, nr.2130-445, 17 Haziran 1937, s.51.
- _____, "Suat DERVİŞ Diyor Ki: Ruhta ve Muhtevada Hiçbir Yenilik
Sezmiyorum!"Uyanış Servet-i Fünûn, nr.2120-435,8 Nisan 1937,
s.308.
- IŞIK, İhsan**, "Suat Derviş", Yazarlar Sözlüğü, İst., 1990, s.392.
- İLERİ, Rasih Nuri**, "Suat Derviş-Saadet Baraner", Tarih ve Toplum, C:5, S: 29
(Mayıs 1986), s.17-24.
- İLERİ, Selim**, " Suat DERVİŞ," Cumhuriyet, 23 Ocak 1996.
- _____, "Bir Tefrikanın Ardında Yıllarca", Cumhuriyet, 5 Haziran 1997.
- _____, "Suat Derviş'ten Kitaplar", Cumhuriyet, 30 Haziran 1998.
- KABACALI, Alpay**, "Unutturulmak İstenen Toplumcu-Gerçekçi Yazarımız: Suat
Derviş", Milliyet-Sanat Dergisi, S:240, 15 Temmuz 1977, s.6.

- KAPLAN, Mehmet**, Atatürk Devri Türk Edebiyatı I, Kültür Bakanlığı , Ankara, 1992, s.25-40.
- KARAALIOĞLU, Seyit Kemal**, “Suat Derviş”, Resimli Türk Edebiyatçılar Sözlüğü, İst., 1982, s.165.
- _____, “Suat Derviş”, Ansiklopedik Edebiyat Sözlüğü, İst., 1978, s.164-165.
- _____, Edebiyat Akımları, İst., 1980, s.123-129.
- KARACA, Emin**, “Suat Derviş’ten Bir Aşk Romanı: Çılgın Gibi”, Radikal, 12 Mayıs 1998.
- KETHUDAOĞLU, Fatma**, “Unutulan Kadın”, İnsancıl, Y:1, S:5, Mart 1991, s.15-16.
- KOCATÜRK, Vasfi Mahir**, Yeni Türk Edebiyatı, Ülkü Basımevi, 1936, s.112.
- KÖKLÜGİLLER A.- MİNNETOĞLU İ.**, “Suat Derviş”, Şair ve Yazarlarımız Nasıl Yazıyorlar?, İst., 1975, s.137-138.
- KÖKLÜGİLLER, Ahmet**, “Suat Derviş”, Edebiyatımızda Şairler ve Yazarlar, İst., 1988, s.132-133.
- KURDAKUL, Şükran**, “Yeni Edebiyat”, Şairler ve Yazarlar Sözlüğü, İst., 1989, s.741.
- _____, “Suat Derviş”, Şairler ve Yazarlar Sözlüğü, İst., 1989, s.208-209.
- LÜTFÜ, Fevzi**, “Kitaplar”, Yeni Mecmua, S:70, s.70.
- _____, “Kitaplar”, Yeni Mecmua, S:71 s.90.
- Meydan Larousse**, “Suat Derviş”, C:5, İst., 1992, s.225.
- MUTLUAY, Rauf**, 50 Yılın Türk Edebiyatı, İst., 1976, s.540.
- _____, 50 Yılın Türk Edebiyatı, İst., 1976, s.628.
- NECATİGİL, Behçet**, “Ankara Mahpusu”, Edebiyatımızda Eserler Sözlüğü, İst., 1992, s.31-32.
- _____, “Suat Derviş”, Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü, İst., 1985, s.109-110.
- _____, “Dünya Kadın Yılında Suat Derviş Üzerine Notlar”, Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı, İst. , 1976, s.593-609.
- _____, “Almanya’da Yeni Bir Edebiyat Ansiklopedisi”, Varlık, S:807, Aralık 1974, s.6-7.
- ORAL, Zeynep**, “Eserleri Önce Avrupa’da Yayınlandı, İlk Romanını Yedi Yaşında Yazdı”, Milliyet Gazetesi, 20 Mart 1969, s.4.

- ÖZ, Handan**, "Suat Derviş Üzerine Biyografik Bir Çalışma", Atatürk İlke Ve İnkılapları Enstitüsü, Boğaziçi Üniversitesi, İst., 1994.
- ÖZEL, Işık**, "1930'ların İstanbul Basımında Kadın", Toplumsal Tarih, S:31, Temmuz 1996, s.30-38.
- ÖZKIRIMLI, Atilla**, "Ölümünün Dördüncü Yıldönümünde Suat Derviş", Cumhuriyet, nr.18674, 24 Temmuz 1976, s.5.
- _____, "Suat Derviş", Türk Edebiyatı Ansiklopedisi, C:2,İst.,1982, s. 367-368.
- _____, Tarih İçinde Türk Edebiyatı, Ankara, 1995, s.207-229.
- _____, Türk Edebiyatı Ansiklopedisi, İst., 1987, s. 532-535.
- (RAN), Nâzım Hikmet**, "Kemal Tahir'e Mahpushaneden Mektuplar", Ankara, Bilgi Yayınevi, 1968, s.91.
- _____, "Gölgesi", Bütün Eserleri I, Dost Yayınları, Ank., 1968, s.15.
- SERTEL, Sabiha**, "Roman Gibi", Belge Yayınları, İst., 1987, s.118.
- SEZER, Sennur**, "Gerçekçi Edebiyatın Öncülerinden Gazeteci ve Yazar Suat Derviş Yaşadı mı?", Cumhuriyet, 23 Temmuz 1994.
- Sokak**, "Fosforlu'nun Suat Derviş'i", 12 Kasım 1989, s.40-41.
- SÜLKER, Kemal**, "Çileli, Onurlu Yaşamın Temsilcilerinden Biri: Suat Derviş Baraner", Sanat Edebiyat 81, Y:2, S:15, 1 Ağustos 1982, s.23-27.
- TANER, Refika-BEZİRCİ, Asım**, "Suat Derviş", Seçme Romanlar, İst., 1980, s.106-110.
- TATARLI, İbrahim**, "Ölümünün 10. Yıldönümünde Suat Derviş Üzerine Bir İnceleme," Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı, İst.,1983, s. 607-612.
- Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, "Suat Derviş", C:1, Dergâh Yayınları, s.312.
- TOSKA, Zehra-PAKER,Salih**, "Yazan, Yazılan, Silinen ve Yeniden Yazılan Özne:Suat Derviş'in Kimlikleri",Toplumsal Tarih, Mart 1997, s.11-12.
- TUNCER, Hüseyin, Yrd. Doç. Dr.**, Cumhuriyet Devri Türk Edebiyatı I, İzmir, 1996, s.7-18.
- URAZ, Murat**, Mükemmel Roman Hülâsaları, İst., 1945, s.198-201.
- _____, "Suat Derviş", Resimli Kadın Şair ve Muharrirlerimiz, İst., 1941, s.281-296.

UYSAL, Nilgün, "Fosforlu'nun Dönüşü", Yeni Yüzyıl, Y:1, S:92, 17 Mart 1995, s.24.

YAZAR, M. Behçet, "Suat Derviş", Yedigün, C:17, nr.433, 23 Haziran 1941, s.14.

TC YÖKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

